

Franciscus Puteolanus Iacobo Antiquario ducali Secretario. Sal.

Maximis plurimisque rebus in utraque mea fortuna a te adiutus subleuatus ac ornatus uir perfectissime uni omnium secundum deos in mortales plurimum debeo & quae parae gratiam nullam unquam referre posse: qua una uia dat in gratitudinis notam effugiam: habeo quam non referre est: & quicquid aut nunc est aut in futurum mihi erit tibi acceptum referri debere haud inuitus fatebor: tu mihi omnia non amici solum officia sed affectum pietatemque paternam praestitisti: tu grauissimis in fluctibus non solum uersatum sed obrutum manum porrigens in portum produxisti: tu omnibus incommodis profectum post longa certamina praemiis sudoris & pulueris ornasti: Tu tranquillam uitam: ad quam enixissime frustra contendebam: tribuisti: neque in me uno tua innotuit beneficentia: longus ordo post me & ante me extat te patronum salutantium. nam cum ob rarissimas animi tui uirtutes: grauissimos mores: religionis cultum totius uitae tenore aequabile: modestiam in isto fastigio admirandam: lenitatem & mansuetudinem pari coniunctam grauitati: in omni fortuna constantiam: miram scientiam atque facundiam: in agendis rebus dexteritatem: ad maxima negotia obeunda efficaces cogitationes: in omnibus rebus fidem: ac pares laude prudentiam atque simplicitatem non modo multitudini fueris acceptissimus: uerum & totius Italiae Principes Tetrarchae Reges pontifices te suspexerint eueixerint promouerint: nihil unquam tibi ambiuisti: rogasti: impetraisti: Quicquid tulisti: honores sacerdotia mera principum liberalitas ac iudicium fuit: quae nec ea quaedam uirtutibus aut meritis: quae licet multis maxima uideantur: plerique haud quae artibus tuis pes plura tenuerunt. Piget pudetque referre adultores scurras delatores quos cernimus ditiores. Cur tu ut uirtute & innocentia ita flammis percurtionibus praefecturis alios non excellis? Vix non eodem iudicio quo caeteri felicitatem metiris: ideo quae maxima isti putant: semper contempsisti: Compertum habeo exiguo labore leuissimis atque et honestissimis precibus honorificentissimum quiddam tibi quaeri potuisse: Obstitit antiquus rigor: & prisca frugalitas: & modicis contentus animus: Quod pro te tamen nunquam propositis ullis praemiis faceres: uidimus multoties amicorum cum ambitiosissime contempsisse: multa, non multis rogasti atque impetraisti. Sed ego in hoc latissimo campo in huberrima tuae laudum materia parcius loqui cogor: quod non omnia tibi debeo: uereor ne foeda assentandi libidine rapi uidear: Accedit quod uirtutibus tuis parae orationem afferre non possumus: Sed ut floribus ac interdum solis precibus diis supplicant

INE
1550

q̄ thura nō hēnt: sic hoc tēpore ego tibi: quē uice magni nūinis colo
munusculū affero: Cor Taciti eq̄tis ro. historicoꝝ oīum grauissimi
disertissimiq; q̄cqd incuriosæ uetustati sup̄fuit. i. fragmēta ex actiōi
bus diurnalibus augustæ historiæ: De moribus & situ germaniæ: de
genere eloquētix nō corruptæ: cui opi a q̄busdā titulus de claris ora
toribus inscribitur: Vitam Iulii Agricolæ soceri: multis uigiliis in
tensissimoq; studio recognita adiuuante Berardino Lanterio oīum
Mediolanensium eruditissimo: ut eū parcissime laudem: sub tuo no
mine nostris Impressoribus tradidimus: tum quia eius eloquentia
p̄fecta meo iudicio & admirabilis peculiariter ita tē ut me delectat:
tum ne in tanta libroꝝ copia solus ipse sup̄primeret̄: Veneti enī Im
pressores adeo inculcauerant ac sc̄dauerant hoc diuinū opus ut nō
mō Cornelianæ faciūdiæ maiestas ignaret̄: sed uix sensus ullus cōie
ctari posset: Quid ego effeceri iudicet docti sed collatis exēplaribus:
De ipso Tacito hæc præfanda duxi: In repu. uersatū: Belgicæ galliæ
rationes p̄curasse: Causas dixisse: historiā scripsisse ab augusto ad pri
cipatū adriani: sed maior & melior pars proh dolor & hūani generis
imēsa iactura: tēporeꝝ icuria abolita ē: Absoluisse oēm historiæ legē:
nā cū suæ tēporeꝝ maiore ex p̄te memoriæ cōsuluerit: id pari eloquē
tia ac libertate præstitit: debebat tribus deiceps gētis flauix ipatori
bus ab iis ad maxios honores euectus: quos icorruptā reꝝ fidē pro
fessus ut nullo odio sic nullo amore rettulit: nihil falsi dicere: nihil
ueni omittre ausus. In scribēdo. n. ne suspectus q̄dē unq̄ fuit aut gra
tiæ aut simultati aliqd̄ tribuisse: Reꝝ rationē: qua ordo tēporeꝝ regio
nū descriptio exigūt nemo historicoꝝ diligētius obseruauit. Iā confi
lia acta euectus ut diu boni expēdit̄ & de cōsiliis q̄d p̄bet q̄d nō: In re
bꝝ gestis nō solū q̄d actū sed q̄le: de euetu uero oēs cās explicat casus
sapiētix temeritatis: hoīnū porro nō solū res gestas: sed quæ fama:
q̄d nomē: quæ natura: quæ uita. Quo artificio oēs mea sētētia facile
uicit: ita creber reꝝ frequētia: ut uerboꝝ p̄pe nūeꝝ sētētiarū nūero
sequat̄: ita dein uerbis aptus & pressus: ut nescias utrū res oratiōe:
an uerba sētētiis illustrent̄: In cōtōibus (audeo. n. p̄mere q̄d sēntio)
Liuius quoq; antefendus magis tamen Salustii argutā densitatē q̄
huius amplitudinē imitatus: hūc primo legēs laudabis eloquētiā: cū
iteꝝ in manum sumpseris mirum acumē depræhēdes & miraberis:
ubi cōtubernalē reddideris: sēp̄ artificiosa docebit uarietate: immē
saq; iucūditate delectabit. Vale Decus & præsidium meum.

H. 1294725

CORNELII TACITI HISTORIAE AVGVSTAE. LI. XI.
 U. ACTIONVM DIVRNALIVM.

TAm Valerium Asiaticum bis consulem fuisse quōdam adulescē eius credidit: pariterq; hortis inhians quos ille a Lucullo cæptos insigni magnificētia excolebat. Suilliū accusandis utrisq; immittit. Adiungitur Sosibius Britannici educator: qui per speciem beniuolentiæ moneret Claudium: cauere uim atq; opes principibus infensas. Præcipuū auctorem Asiaticum interficiendi Cæsaris non extimuisse in cōcione populi romani fateri: gloriamq; facinoris ultro petere: clarum ex eo in urbe dedita per prouincias fama parare iter ad germanicos exercitus: quando genitus uienne multiq; & ualidis propinquitatibus subnixus: turbare gentiles nationes promptū haberet. At Claudius nihil ultra scrutatus: citis cum militibus tanq; opprimendo bello: Crispinum prætorii præfectum misit. A quo reptus est apud Baias: uinclisq; inditis in urbem raptus: neq; data senatus copia intra cubiculum auditur Messalina corā & Suillio: corruptionē militum quos pecunia & stupro in omni flagitio obstrictos arguebat: exin adulterium Poppeæ: ac postremum molliciam corporis obiectate. Ad quod uicto silentio prorupit reus: & interroga inquit Suilli filios tuos: uirum me esse fatebūtur: ingressusq; defensionem cōmoto maiorem in modū Claudio Messalinæ quoq; lachrymas exciuit: qbus abluendis cubiculo egrediēs monet Vitellium ne elabi reum sineret. Ipsa ad pncipiē Poppeæ festinat: subditis qui terrore carceris ad uoluntariam mortem propellerent: adeo ignaro Cæsare: ut paucos post dies epulantem apud se maritum eius Scipionem pcontaretur: cur sine uxore discubuisset: Atq; ille functam fato responderet. Sed consultanti sup absolute Asiatici: flens Vitellius cōmemorata uetustate amiciciæ: utq; Antoniam pncipis matrem pariter obseruassent: dein pcursis Asiatici in remp. beneficiis: recētiq; aduersus Britāniam militia quæq; alia conciliandæ misericordiæ uidebant: libes ei mortis arbitriū pmisit: & secuta sunt Claudii uerba in eandē clementiam: hortantibus dehinc qbusdā inediam & leuem exitum remittere beneficium Asiaticus ait: &

1781

úsurpatis quibus insueuerat exercitationibus: lauto corpore: hi
lare epulatus: cū se honestius calliditate Tiberii uel impetu .C.
Cæsaris periturum dixisset: q̄ q̄ fraude muliebri & impudico
Vitellii ore caderet: uenas exoluit: uiso tamē ante rogo: iussoq;
transferri partem in aliam: ne opacitas arborum uapore ignis
minueretur: tantum illi securitatis nouissimæ fuit. Vocantur
post hæc patres: pergitq; Suillius addere reos equites romanos
illustres: q̄bus petra cognomentum: At causa necis q̄ domum
suam Valerii & Poppeæ congressibus præbuisent. Verum no
cturnæ quietis species alteri obiecta: tanquā uidisset Claudium
spicea corona euinctum: spicis retro cōuersis: eaq; imagine gra
uitatem annonæ dixisset. Quidam pampineam coronam alben
tibus foliis uisam: atq; ita interpretatum tradidere: uergēte au
tumno mortem principis ostendi. Illud haud ambigitur quali
cunq; insomnio ipsi fratriq; perniciem allatam: sextertium quī
decies & insignia præturæ Crispino decreta. Adiecit Vitellius
extertium decies Sosibio: q̄ Britānicum præceptis: Claudium
consiliis iuaret. Rogatus sententiam & Scipio: cum idem inq̄t
de admissis Poppeæ sentiam: q̄ omnes putate me idem dicere:
quod omnes eleganti temperamento inter conjugalem amorē
& senatoriam necessitatem. Continuus inde & sæuus accusan
dis reis Suillius: multiq; audaciæ eius æmuli. Nam cuncta le
gum & magistratum munia in se trahens princeps: materiam
prædandi patefecerat: nec quicq̄ publicæ mercis tā uenale fuit:
q̄ aduocatorum perfidia: adeo ut Samius insignis eques roma
nus quadringentis nūmorum milibus Suillio datis: & cognita
præuaricatione: ferro in domo eius incubuerit. Igit̄ incipiente
C. Silio consule designato: cuius de potentia & exitio in tēpore
memorabo: confurgunt patres: legemq; Titiam flagitant: qua
cauetur antiquitus: ne quis ob causam orandam pecuniam do
num ue accipiat. Deinde obstrepētibus his q̄bus ea cōtumelia
parabat̄ discors suillio: Silius acriter incubuit ueterum oratoꝝ
exempla referens qui famam in posteros præmia eloquētix co
gitauiſſent pulcherrima. Alioquin & bonarū artium principem
fordidis ministeriis fœdari: ne fidem q̄dem integram manere:
ubi magnitudo quæstuum spectet̄. Quod si in nullius merce
dem negocia tueant̄: pauciora fore: nunc inimicicias: accusatio

nes odia & iniurias foueri . ut quomodo uis morborum pretia medentibus: sic fori tabes pecuniâ aduocatis ferat. Meminiffet T. Galbæ. C. Asinii & Messallæ: ac recentiorum Aruntii & Esernini ad summa prouectorum: incorrupta uita & facundia. Talia dicente consule designato: consentientibus aliis: parabatur sententia: qua lege repetundarum tenerent . cum Suillius & Cossutianus: & cæteri qui nõ iudicium quippe in manifestos: sed pœnam statui uidebant: circũsistunt Cæsarem ante acta deprecantes . Et postq̃ annuit tacens: incipiunt. Quem ullum tanta superbia esse: ut æternitatem famæ spe præsumat. Vtui & rebus subsidium præparari. nequis inopia aduocatorum potētioribus obnoxius sit: neq; tamen eloquentiam gratuito cõtingere: Omitti curas familiares: ut quis se alienis negociis itendat. Multos militiã quosdam exercendo agros: tolerare uitam. Nihil a quoquã expeti: nisi cuius fructus ante præuidetur . Facile Asinium & Messalam inter Antonium & Augustum belloꝝ præmiis referros: aut ditium familiarum heredes: Eserninos & Aruntios magnum animum induisse. Prompta sibi exempla quantis mercedibus P. Clodius aut C. Curio contionari soliti sint. Se modicos senatores: qui a re p. nulla nisi pacis emolumenta peterent. Cogitaret plebem qua toga enitesceret: sublatis studiorum pretiis etiam studia peritura ut minus decora. Hæc ita haud frustra dicta princeps ratus: capiendis pecuniis posuit modum: usq; ad dena sextertia: quæ egressi repetundarum tenerentur. Sub idem tempus Mitridates quem imperitasse Armeniis: & ad præsentiam Cæsaris uectum memorauit: monente Claudio: in regnum remeant: fisis Pharasmanis opibus. Is rex hyberis idemq; Mitridatis frater: nunciabat discordare Parthos: summaq; imperii ambigua. minora sine cura haberi. Nam inter Gotarzi's pleraq; sæua: qui necem fratri Artabano: coniugiq; ac filio eius præparauerat: unde metus eius in cæteros accuere Bardanem. Ille ut erat magnis ausis promptus biduo tria milia stadiosq; inuadit. Ignarumq; & exterritum Gotarzem pturbat. neq; cuctatur qn proximas præfecturas corripiat: solis Seleucensibus dominationem eius abnuentibus. In quos ut patris sui quoq; defectores ira magis q̃ ex usu præsentis accensus: implicatur obsidione urbis ualidæ & munimētis obiecti amnis: muroq; & cōmeatibus

firmatæ. Interim Gotarzes Daharum Hyrcanosq; opibus au-
ctus bellum renouat: coactusq; Bardanes omittere Seleuciam:
Bactrianos apud campos castra contulit. Tunc distractis oriētis
uiribus:& quonam inclinarent incertis:casus Mitridati datus ē
occupandi Armeniam ui militis romani ad excidenda castelloꝝ
ardua:simul hybero exercitu campos persultante. Nec enim re-
sistere Armeni:fuso qui proelium ausus erat Demonacte præfe-
cto,Paululum contationis attulit rex minoris Armeniæ Cotys:
uersis illuc quibusdam procerum. Deinde litteris Cæsaris coer-
citus:& cūcta in Mitridatem fluxere:atrocioꝝ q̄ nouo regno
conduceret. At parthi imperatores cum pugnam pararet:fedus
repente iaciunt: cognitis populariū insidiis:quas Gotarzes fra-
tri patefecit Congressiq; primo cunctanter:deinde complexi dex-
tras: apud altaria deum pepigere fraudem inimicorum ulcisci:
atq; ipsi inter se concedere: Potiorq; Bardanes uisus retinendo
regno. At Gotarzes ne quid emulationis existeret:penitus i hir-
caniam abiit. Regressoq; Bardane deditur Seleucia septimo post
defectionem anno:non sine dedecore parthorum:quos una ciui-
tas tādiu eluserat. Exin ualidissimas præfecturas inuasit:& recu-
perare Armeniam parabat.ni a Vibio Marso Syriæ legato bellū
minitāte cohibitus foret. Atq; interim Gotarzes penitentia cō-
cessi regni:& reuocante nobilitate:cui in pace durius seruitium
est:contrahit copias.& huic contra itum ad amnem Eridem:in
cuius transgressu multum certato:peruicit Bardanes.prospisq;
preliis medias nationes subegit ad flumen Gynden: quod Da-
has Ariosq; determinat. Ibi modus rebus secundis positus. Nā
Parthi quanq̄ uictores longinquam quanq; militiam asperna-
bantur. Igitur exstructis monumentis: quibus opes suas testaba-
tur:nec.n. cuiq̄ ante Arsacidaꝝ tributa illis de gentibus parata
regreditur:ingens gloria.atq; eo ferocior:& subiectis intoleran-
tior:qui dolo ante composito: incautum uenationiq; intentum
interfecere primam intra iuuentam. sed claritudine paucos iter
fenum regum: si perinde amorem inter populares: q̄ metum
apud hostes quæsiuisset. Nece Bardanis turbatæ Parthorū res
inter ambiguos quis in regno acciperetur. Multi ad Gotarzen
inclinabant:quidam ad Meherdatem prolem Phrahatis obsidio
nobis datum. Deinde præualuit Gotarzes:potitusque regia:per

4

sæuiciam ac luxum. ad egi parthos mittere ad principem roma-
num occultas preces: quis permitti Meherdatem patrum ad fa-
stigium orabant. Iisdem consulibus ludi seculares octingentesi-
mo post Romam conditam: quarto & sexagesimo q̄ Augustus
ediderat spectati sunt. Vtriusq; principis rationes prætermitto:
satis narratas libris quibus res imperatoris Domiciani compo-
sui. Nam is quoq; edidit ludos seculares. iisq; intentus affui:
sacerdotio quindecim uirali præditus ac tum prætor: quod nõ
iactantia refero: sed quia collegio quindecim uirum antiquitus
ea cura & magistratus potissimum exequebatur officia cerimo-
niarum: Sedente Claudio circensibus ludis: cum pueri nobiles
equis ludicrum troiæ inirent: interq; eos Britanicus imperato-
re genitus & L. Domitius adoptione mox in impium & cogno-
mentum Neronis adscitus: fauor plebis acrior in Domitium lo-
co prælagii acceptus est: Vulgabaturque affuisse infantia eius
dracones in modum custodum, fabulosa & externis miraculis
assimulata. Nam ipse haud quaquam sui detractor: unam omnino
anguem in cubiculo uisam: narrare solitus est. Verum inclina-
tio populi supererat ex memoria Germanici: cuius illa reliqua
soboles uirilis. & matri Agrippinæ miseratio augebatur ob sæ-
uiciam Messalinæ: quæ semper infesta & tunc commotior: quo-
minus strueret crimina & accusatores: nouo & furori proximo
amore distinebatur. Nam in C. Silium iuuentutis romanæ pul-
cherrimum ita exarserat: ut Iuliam Syllanam nobilem fœminam
matrimonio eius exturbaret: uacuoq; adultero potiretur. Neq;
Silius flagitii aut periculi nescius erat, sed certo si abnueret exi-
tio: & nonnulla fallendi spe simul magnis præmiis operiri fu-
tura: & præsentibus frui pro solacio habebat. Illa non surrim:
sed multo comitatu uentitare domum: egressibus adherescere.
largiri opes: honores. Postremo uelut translata iam fortuna: ser-
ui liberti: paratus principis apud adulterum uisebatur. At Clau-
dius matrimonii sui ignarus: & munia censoria usurpans: thea-
tralem populi lasciuiam seueris edictis increpuit: q̄ in P. Pom-
ponium consularem: Is carmina scenæ dabat: inq; fœminas illu-
stres probra iecerat. Et lege lata: sæuiciam creditorum cohercuit. ne
in morte pentum pecunias filiis familiarum fœnori darent. Fotesq;
aquarum sub ibruinis collibus deductos urbi intulit, ac nouas lit

terarū formas addidit uulgauitq; . cōpto quoq; græcā litteraturā nō simul cōptā absolutāq;. Primi p̄ figuras aīalium Aegiptiī sensus mentis effingebant: & antiquissima monimenta memoriæ humanæ impressa saxis cernuntur: & litterarum semet inuētores perhibent. Inde phœnicas quia mari præpollebant itulisse græciæ: glóriamq; adeptos tanq̄ repererint quæ acceperāt. quippe fama est Cadmum classe phenicum uectum rudibus adhuc græcorum populis artis eius auctorem fuisse . Quidā Cecropē Atheniensem: uel linum thebanum: & temporibus troianis Palamedem argiuum memorant sedicim litterarum formas: mox alios ac precipuū Si monidē cæteras reperisse. At ī Italia & Etrusci ab Corinthio Demaratho: Aborigines Archade ab Euandro didicerunt. Et forma litteris latinis quæ ueterrimis græcorum. Sed nobis quoq; pauca primum fuere deīde additæ sunt. Quo exemplo Clāudius tres litteras adiecit quæ usui imperitāte eo: post oblitteratæ: aspiciuntur etiam nunc in ære publicādis plebiscitis per fora ac templa fixo. Rettulit deinde ad senatum super collegio aruspicum. ne uetustissima Italiæ disciplina per desidiam exolesceret: sæpe aduersis reip. temporibus accitis. quorū monitu redintegratas Cerimonias & in posterum rectius habitas. Primoresq; etruriæ spōte aut patrum romanorum impulsu retinuisse scientiam: & in familias propagasse: Quod nunc segnius fieri pauca circa bonas artes socordia & quia externe superstitiones inualescant. Et læta quidem in presens omnia: sed benignitati deum gratiam referendam: ne ritus sacrorum inter ambigua culti: per prospera oblitterarentur. Factū ex eo Senatuscōsultum. Viderent pontifices: quæ retinenda firmandaq; aruspicum. Eodem anno Cheruscorum gēs regem romæ petiuit: amissis per interna bella nobilibus: & uno reliquo stirpis regiæ: qui apud urbem habebatur: nomine Italus. Paternum huic genus e Flauio fratre Armenii. Mater ex Catumero principe Cactorum erat: ipse forma decorus & armis equisq; in patrium nostrūq; morem exercitus. Igitur Cæsar auctum pecunia additis stipatoribus: hortatur gentile decus magno animo capeffere. Illum primum romæ ortum: nec obsidem: sed ciuem: ire externum ad īperium. Ac primo lætus Germanis aduentus: atq; eo magis: q̄ nullis discordiis imbutus pari in omnes studio ageret: Celebra

ri:coli:modo.comitatem & temperantiam nulli iuisam:sæpius
 uinolenciam ac libidines grata barbaris usurpans. Iamq; apud
 proximos iam longius clarescere. Cum potentiam eius suspctâ
 tes qui factionibus floruerant: discedunt ad conterminos popu
 los ac testificantur: adimi ueterem Germaniæ libertatem & ro
 manas opes insurgere. adeo neminem iisdem in terris ortum
 qui principis locum impleat:nisi exploratoris.Flauii progenies
 supra cunctos extollatur? Frustra Armenium prescribi :cuius si
 filius hostili in loco adultus:in regnum uenisse posset extime
 sci infectum alimonia seruicio cultu omnibus externis.At si pa
 terna Icalo mens esset:non alium infensius arma contra patriâ
 ac deos pœnates:q̄ parentes eius exercuisse. His atque talibus
 magnas copias cœgere.Nec pauciores Italum sequebâtur. Nō
 enim irrupisse ad inuitos:sed accitum memorabant.Quâdo no
 bilitate cæteros anteiret:uirtutem experirentur . an dignum se
 patrio Arminio:auo Catumero preberet. Nec patrem illi rubo
 ri esse:q̄ fidē aduersus romanos uolentibus Germanis sumptâ
 nunq̄ omisisset. Falso libertatis uocabulum obtendi ab iis qui
 priuatim degeneres in publicum exitiosi nihil spei : nisi per dis
 cordias habeant.Adstrepebat huic alacre uulgus.& magno iter
 barbaros prelio:uictor rex:dehinc secunda fortuna ad iuperbiâ
 prolapsus:pulsusque:ac rursus longobardorū opibus refectus:
 per leta p̄ aduersa res cheruscas afflictiabat.Per idē tēpus Chau
 ci nulla dissensione domi:& morte.Sanguinii alacres:dum cor
 bulo aduentat:inferiorē Germaniâ incurfauere:duce Gannasco
 qui natione caninesas auxiliaris & diu meritis post transfuga:
 leuibus nauigiis prædabundus : gallorum maxime oram uaita
 bat:non ignarus dices & imbelles esse. At Corbulo prouinciam
 ingressus:magna cum cura & mox gloria cui præcipium illa mi
 litia fuit:triemes alueo rheni:cæteras nauū ut quæq; habiles
 p̄ æstuaris & fossas adegit.litribusq; hostiū depræhēsis:& extur
 bato Gannasco:ubi præsentia satis cōposita sunt:legiones operū
 & laboris ignaras:populationibus lætâtes ueterē ad morē redu
 xit:ne qs agmīe decederet:nec pugnâ nisi iussus iniret.Statiōes
 uigiliæ:diucurna nocturnaq; munia i armis agitabant.Ferūtq;
 militem q̄a uallum nō accinctus:atq; alium q̄a pugione tātū ac
 cinctus foderet:morte pūitos: q̄ mūia & icertū an falso iacta uel

aucta: originem tamen e feueritate ducis traxere: Intentumq;
& magnis delictis inexorabilem scias cui tantum asperitatis et
aduersus leuia credebatur. Cæterum is terror milites hostesque
in diuersum affecit. Nos uirtutem auximus. Barbari ferociam
infregere. Et natio Frisiorum per rebellionem clade L. Apronii
cepta infensa: aut malefida: datis obsidibus cõsedit apud agros
a Corbulõe descriptos. Idem Senatum: magistratus: leges impo
suit. Ac ne iussa exuerent: præsidium inde muniuit. nullis q ma
iores Chaucos ad deditioem pelliceret: simul Gamnascum do
lo aggredierentur. Nec irritæ aut degeneres insidiæ fuere aduer
sus transfugam & uiolatorem fidei. Sed cede eius motæ Chau
corum mentes. & Corbulo semia rebellionis præbebat: ut læta
apud plærosq; ita apud quosdam sinistra fama: cur hostem con
citet aduersa in remp. casura: cum prospere egisset: formidolosu
paci uirum isignem & ignaro principi prægrauem. Igitur Clau
dius adeo nouam in Germanias uim prohibuit: ut referri præsi
dia cis rhenum iuberet. Iam castra in hostili solo molienti Cor
buloni: hæ litteræ redduntur. Ille re subita quanq̃ multa simul
offunderentur: metus ex imperatore: contemptio ex barbaris: lu
dibrium apud socios: nihil aliud perlocutus: q̃ beatos quosdam
duces romanos: signum receptui dedit. Ne tamen miles otium
exueret: inter Mosam Rhenumq; trium & uiginti milium spa
cio fossam produxit: qua incerta oceani uetarentur: insignia ta
men triumphii indulset Cæsar: quanuis bellum negauisset. Nec
multo post Curtius rufus eundem honorem adipiscitur: qui in
agro machiaco recluserat specus quærendis uenis argenti: unde
tenuis fructus: nec in longum fuit. At legionibus cum damno
labor & fodere riuos: quæq; in aperto grauias: humum infra mo
liri. Quis subactus miles & quia plures per prouincias similia
tolerabatur: componit occultas litteras nomine exercituum pre
cantium imperatorẽ: ut quibus permissurus esset exercitus triu
phalia ante tribueret. De origine Curtii rufi quem gladiatore
genitum quidam prodidere: neq; falsa prompserim: & uera exeq
puet. Postquam adoleuit: sectator quæstoris cui Africa obtige
rat: dum i oppido Adrumeto uacuis p mediũ diei porticibus se
cretus agitat: oblata ei species muliebris ultra modũ humanũ.
& audita e uox Tu es rufe: q in hæc prouinciã pro cõsule uenies

Tali omine in spem sublatus: digressusq; in urbē: & largitione amicorum: simul acri ingenio: quæsturam: & mox nobiles iter candidatos præturam principis suffragio assequitur. cum hisce uerbis Tiberius dedecus natalium eius uelauisset. Curtius rufus uidetur mihi ex senatu. Lōga post hæc senecta: & aduersus superiores tristi adulatione: arrogans minoribus: inter pares difficilis: consulare imperium: triumphæ insignia: ac postremo Africam obtinuit. atque ibi defunctus fatale præsagium impleuit. Interea romæ nullis palā neq; cognitis mox causis. Cn. Nouius eques romanus: ferro accinctus reperitur in cætu salutantium principem. Nam postq̄ tormentis dilaniabatur: de se Nouius conficios non edidit. incertum an occultans. Iisdem consulibus P. Dolabella censuit spectaculum gladiatorum per omnes ānos celebrandum pecunia eorum qui quæsturam adipiscerentur. Apud maiores uirtutis id præmium fuerat: cunctisq; ciuium si bonis artibus fiderent: licitum petere magistratus. ac ne ætas quidem distinguebatur: quin prima iuuenta consulatum ac dictaturas inirent. Sed quæstores regibus etiam tum imperantibus instituti sunt. Quod lex curiata ostendit ab .L. Bruto repetita. Mansitq; Consulibus potestas deligendi: donec eum quoque honorem populus mandaret. Creatiq; primum Valerius posthumus Aemilius Mamercus. lxxiii. anno post Tarquinius exactos: ut rem militare comitarentur. Dein gliscentibus negociis: duo additi qui romæ curarent. Mox duplicatus numerus: stipendia iam Italia: & accedentibus prouinciarum uectigalibus. Post lege Syllæ uiginti creati supplendo senatui: cui iudicia tradiderat. Et quanq̄ equites iudicia recuperauissent: quæstura tamen ex dignitate candidatorum: aut facilitate tribuētium gratuito concedebatur: donec sententia Dolbellæ uelut uenundaretur A. Vitellio. L. Vispana cōsulibus: cum de supplendo Senatu agitaretur: primoresq; Galliæ quæ comata appellatur: foedera & ciuitatem romanam pridem assecuti ius adipiscendorum in urbe honorum expeterent: multus ea super re uariisq; rumor: & studiis diuersis apud principem certabatur: asseuerantium nō adeo ægram Italiam: ut senatū suppeditare urbi suæ nequiret. Sufficisse olim indigenas consanguineis populis: nec pœnitere ueteris reipu. Quin adhuc memorari exempla: quæ priscis moribus

ad uirtutem & gloriam romana indoles prodiderit. An parum
q̄ Veneti & Insubres curiam irruerint: nisi cœtus alienigenarū:
uelut captiuitas inferatur? Quem ultra honorem residuis nobi-
lium? aut si quis pauper e latio senator foret? Oppleturos omnia
diuites illos: quorum aui proauique hostilium nationum duces
exercitus nostros ferro igniq; ceciderint: Diuum Iulium apud
Alesiam obsederit: Recentia hæc: quid si memoria eorum inori-
retur: qui capitolio & ara romana manibus eorūdem prostratis:
fruerentur sane uocabulo ciuitatis: Insignia patrum: decora ma-
gistratuum ne uulgarent. His atq; talibus haud permotus prin-
ceps: etiam statim contra differuit. & uocato senatu ita exorsus
est. Maiores mei quorum atiquissimus Clausus origine sabina:
simul in ciuitatem romanam & in familias patriciorū adscitus ē
hortantur uti paribus consiliis remp. capessam: transferēdo huc
quod usq̄ egregium fuerit. Neque enim ignoro Iulios Alba: Co-
rūcanos Camerio: Portios Tusculo. & ne uetera scrutemur: Etru-
ria lucaniaq;: & omni italia in senatum accitos. Postremo ipsam
ad alpes promotam: ut non modo singuli uiritim: sed terræ gē-
tesq; in nomen nostrum coalescerent. Tunc solida domi quies
& aduersus externa floruimus: cum transpadani in ciuitatem re-
cepti: cum specie deductarum per orbem terræ legionum. addi-
tis prouincialium ualidissimis: fesso imperio subuētum est. Nū-
penitet Balbos ex hispania. nec minus insignes uiros e gallia Nar-
bonensi transiuisse? Manent posteri eorum. nec amore in hanc
patriam nobis concedunt. Quid aliud exitio Lacedæmoniis &
Atheniēsis fuit: quanq̄ armis pollerent: nisi quod uictos pro
alienigenis arcebant? At cōditor nostri Romulus tantum sapiē-
tia ualuit: ut plærosq; populos eodem die hostes: dein ciues ha-
buerit. Aduenæ in nos regnauerunt. Libertinorum filiis magi-
stratus mandati: non ut plærque falluntur recens: sed priori po-
pulo factitatum est. At cum Senonibus pugnauimus: scilicet
Volsci & Equi nunq̄ aduersam nobis aciem instruxere? Capti a
gallis sumus: sed & Tuscis obsides dedimus. & Sānitum iugum
subiuimus. Attamen si cuncta bella recēseas: nullum breuiore
spacio q̄ aduersus gallos confectum: continua inde ac fida pax.
Iā moribus: artibus: affinitatibus nostris mixti: aug; & opes suas
iferāt potius: q̄ separati habeāt. Oīa P.C. quæ nūc uetustissima

creduntur: noua fuere. plebei magistratus: post patricios: latini post plebeios: cæterarum Italiae gentium post latinos. Inuete rascet hoc quoq; & quod hodie exemplis tuemur: inter exempla erit. Orationem principis secuto patrum consulto: Primi Edui senatorum in urbe ius adepti sunt: datum id fœderi antiquo: & quia soli Gallorum fraternitatis nomen cum po. ro. usurpât.

Isdem diebus in numerum patriciorum asciiuit Cæsar uetustissimum quenq; e senatu: aut quibus clari parentes fuerant: paucis iam reliquis familiarum quas Romulus maiorum: & L. Brutus minorum gentium appellauerant: exhaustis etiam quas dictator Cæsar lege cassia: & princeps Augustus lege senia sublegere. Lætaque hæc po. ro. munia multo gaudio cæforis inibantur: famosos probris: quonam modo senatu depelleret anxius mitem & recens repertam quãdam ex seueritate prisca ratione adhibuit: monendo: secum quisq; de se consultaret: peteretque ius exeundi ordinis: facilem eius rei ueniam: & motos senatu: & excusatos simul propositurum: ut iudicium censorum ac pudor sponte cedentium permixti: ignominiam mollirent. Ob ea Vipsanus consul rettulit: patrem senatus appellandũ esse Claudium: quippe promiscuum patris patriæ cognomentum: noua in rem p. merita non usitatis uocabulis honoranda. Sed ipse cohibuit consulem ut nimium assentantem: condiditq; lustrum: quo cæsa sũt ciuiũ. lxxviii. cetera & c. lxxiii. milia. isq; illi finis isci tiæ erga domum suã fuit. Haud multo post: flagitia uxoris noscere ac punire adactus: ut deinde ardesceret in nuptias icestas:

Iam Messalina facilitate adulterorum in fastidium uersa ad icognitas libidines profluebat: cum abrumpi dissimulationem etiam Silius siue fatali uecordia: an iminentium piculorum remedium ipsa picula ratus urgebat: qppe non eo uentũ ut senectam principis opirent: Infontibus innoxia consilia: flagitiis manifestis: subsidiũ ab audacia petendũ. Adesse conscios pariametuentes se celibem: orbem: nuptiis: & adoptando Britannico paratum: mansuram eandem Messalinæ potentiam: addita securitate: si præuenirẽt Claudiũ ut insidiis incautũ: ita iræ propeq;

Segniter hæc uoces acceptæ: nõ amore in maritũ: sed ne Silius sumam adeptus sperneret adulterã: scelusq; inter ancipitia probatum: ueris mox pretiis extimaret. nomen tamen matrimonii

cōcupiuit ob magnitudinem infamiæ:cuius apud prodigos no
uissima uoluptas ē. Nec ultra expectato q̄ dum sacrificii gratia
Claudius hostiam proficisceretur:cuncta nuptiarum solēnia ce
lebrat. Haud sum ignarus fabulosum uisum iri: tantum ullis
mortalium securitatis fuisse in ciuitate omnium gnara & nihil
reticente: nedum consulem designatum cum uxore principis:
prædicta die adhibitis: qui obsignarent uelut suscipiendorum
liberorum causa conuenisse:atq; illam audisse auspicum uerba:
subisse:sacrificasse apud deos: discubitem inter conuiuas:oscu
la complexus:noctem deniq; actam licentia coniugali:sed nihil
compositum miraculi causa:uerum audita scriptaq; senioribus
tradam. Igitur domus principis inhorruerat:maximeq; quos pe
nes potentia:& si res uerterentur formido:non iam secretis col
loquiis:sed aperte fremere dū industria cubiculū principis occu
lit adulteros,dedecus qdē illatū: sed excidium procul abfuisse.
Nunc iuuenem nobilem dignitate:forma iuuenta:propinquoq;
consulatu:maio rem ad spem accingi. Nec enim occultum quid
post tale matrimonium superesset. subibat sine dubio metus:
reputantes hebetem Claudium & uxori deuinctum:multasque
mortes iussu Messalinæ patratas.rursus ipsa facilitas imperato
ris fiduciam dabat:si atrocitate criminis præualuissent:posse op
rimi dānatam anteq̄ ream. Sed ī eo discrimē uerti:si defensio
audiretur: utq; clausæ aures etiam confitenti forent. Ac primo
Calistus iam mihi circa mortem Cæsaris narratus: & appianæ
cædis molitor Narcissus: flagrantissimaque eo tempore gratia
Pallas agitauere: num Messalinam secretis minis depellerent
amore Silii:cuncta alia dissimulantes. deinde metu ne ad perni
ciem ultro traherentur desistunt: Pallas per ignauiam Calistus
prioris quoq; regiæ peritus: & potentiam cautis q̄ acribus con
siliis tutius haberi. Perstitit Narcissus:et solum id immutans
ne quo sermone præsciam criminis:& accusatoris faceret. Ipse
ad occasiones intentus:longa apud hostiam Cæsaris mora duas
pellices: quarum is corpori maxime insueuerat: largitione ac
promissis & uxore deiecta plus potentiæ ostentando perpulit
delationem subire. Exin Calphurnia id pellici nomen:ubi datū
secretum:Cæsaris genibus prouoluta nupsisse Messalinam Silio
exclamat: simul Cleopatram quæ idem opperiens adstabat: an

comperisset:interrogat:atque illa annuente:cieri Narcissum po-
 stulat. Is ueniam in præteritum petens:q̄ ei cis Vectium Plan-
 cium dissimulauisset:nec nunc adulteria obiecturum ait:ne do-
 mum:seruitia & cæteros fortunæ apparatus reposceret:Frueret̄
 immo iis:& redderet uxorem:rumperetq; tabulas nuptiales.An
 dissidium iquit tuum nosti? Nam matrimonium Siliū uidit po-
 pulus:& senatus & miles:ac ni propere agis:tenet urbem mari-
 tus. Tum potissimum amicorum uocat:primumq; rei frumen-
 tariæ præfectum Turranum. post Lusium Getam prætorianis
 impositum percunctatur. Quibus fatentibus:tum certatim cæ-
 teri circūstrepunt. Iret in castra:firmaret prætorias cohortes:se-
 curitati anteq̄ uindictæ consuleret.Satis constat eo pauore offu-
 sum Claudium ut idētidem interrogaret:an ipse imperii potēs
 an Silius priuatus esset? At Messalina non alias solutior luxu:
 adulto autumnno:simulachrum uindemiæ per domum celebrat
 Vrgeri prela:fluere lacus:& fœminæ pellibus accinctæ assulta-
 bant: ut sacrificantes uel insanientes bacchæ. Ipsa crine fluuo
 thyrsū quatiens:iuxtaq; Silius hedera uinctus:gerere cothur-
 nos:iacere caput:strepente circum procaci choro.Ferunt Vectiū
 ualentem lasciuia:in præ altam arborem connissum:interrogan-
 tibus quid aspiceret:respondisse:tempestatem ab hostia atrocē
 siue cœperat ea species:seu forte lapsa uox ī præsagium uertit.
 Non rumor interea:sed undiq; nuncii incedunt:q̄ ignara Clau-
 dio cuncta:& uenire promptum ultioni afferrent. Igitur Messa-
 lina lucillianos in ortos:Silius dissimulādo metu:ad munia fo-
 ri digreditur.Cæteris passim dillabentibus affuere centuriōes:
 inditaq; sunt uincula:ut quis reperiēbatur ī publico aut per la-
 tebras.Messalina tamen q̄q̄ res aduerse consilium adimerent:
 ire obuiam:& aspici a marito:quod sæpe subsidium habuerat:
 haud segniter intendit. Iussitque ut Britannicus & octauia in
 complexum patris pergerēt.Et uiridiam uirginum uestalium
 uetustissimam orauit:pontificis maximi aures adire. clāmētiā
 expetere.Atq; interim tribus omnino commitantibus:Id repen-
 te solitudinis erat:spacium urbis pedibus emēsa:uehiculo quo
 purgamenta ortorum eripiuntur:hostiensem uia intrat: nulla
 cuiusq̄ misericordia:qa flagitioꝝ deformitas preualebat.Trepi-
 dabat nihilominus a Cæsare:q̄ppe Getæ pretorii prefecto haud

fatis fidebat ad hōesta seu praua iuxta leui. Ergo narcissus assūp-
tis idē qbus metus: nō aliā spē icolūitatis Cælaris affirmat: q̄ si
ius militum uno illo die in aliquē libertorum transferret: se
que offert suscepturum: ac nedum in urbem uehitur ad peni-
tentiam a L. Vitellio. P. largo cecina mutaretur: in eodem gesta
mine sedem pōscit sumitq; . Crebra post hęc fama fuit: inter
diuersas principis uoces: cum modo incusaret flagitia uxoris:
aliquando ad memoriam coniugii & infantiam liberorum re-
uolueretur: non aliud prolocutum Vitellium quam o facinus .
O scelus. instabat quidem Narcissus aperire ambages: & ueri-
copiam facere: sed non ideo peruicit: quin suspensa & quō duce-
rentur iclinatura respōderet: exēplōq; eius largus Cecina utere-
tur: et iam erat ī aspectu Messalina: clamitabatq; audiret Octa-
uiæ & Britannici matrem: cum obstreperet accusator Siliūm &
nuptias referens: simul codicillos libidinum indices tradidit:
quibus uisus Cæsaris auerteret. Nec multo post urbē ingrediē-
ti offerebantur communes liberi: nisi Narcissus amoueri eos
iussisset. Vibidiā depellere nequiuit: quæ multa cum inuidia
flagitaret: ne indefensa coniunx exitio daretur. Ergo auditurū
principem & fore diluendi criminis facultatem respondit. Iret
interim uirgo & sacra capesceret . Mirum inter hęc silentium
Claudii: Vitellius gnaro propior. omnia liberto obediebāt. pate-
fieri domum adulteri: atq; illuc deduci imperatorem iubet. Ac
primum in uestibulo effigiem patris Siliū cōsulto senatus abo-
litam demonstrat . Tum quicquid habitum Neronibus & Dru-
sis in precium probri celsisse. icensumq; & ad minas prorūpen-
tem: castris infert parata cōtione militum: apud quos premonē-
te Narcisso pauca uerba fecit. Nam & si iustū dolorem pudor ī-
pediebat cohortium clamor dehinc continuus. nomina reorū
& pœnas flagitantium: admotūq; Silius tribunali non defen-
sionem non moras temptauit: precatus ut mors acceleraretur:
eadem constantia: & illustres equites Romanos cupidos matu-
ræ necis fecit. Ticiū Proculum custodem Silio ac Messalinæ
dat: & indicium offerentem: Vectium ualentem & confessum:
& Pompeium uibicum: ac Saufellum Trogum ex consciiis tra-
di ad supplicium iubet. Decus quoq; Calphurnianus Vigilum
præfectus. Sulpicius ruffus ludī procurator. Iuncus: Vergilia

nus senator: eadem pena affecti: solus Mnester cōtationem attu-
 lit: dilaniata ueste clamitans aspiceret uerbez notas: reminisce-
 re uocis: qua se obnoxium iussis Messalinæ dedisset. Aliis largi-
 tione aut spei magnitudie sibi ex necessitate culpam. Nec cuiq̄
 ante peundum fuisse: si Silius rerum potiret. Cōmotum his &
 pronum ad misericordiam Cæsarem: ppulere liberti: nec tot illu-
 sribus uiris iterfectis: histrioni consulere. Spontē an coactus
 tam magna peccauisset: nihil referre. ne Trauli quidem mōtanti
 equitis ro. defensio recepta est. Is modesta iuuenta: sed corpore
 insigni: accitus ultro: noctemq; intra unam a Messallina protur-
 batus erat: paribus lasciuis ad cupidinem & fastidia. Suilio Ce-
 sonino & Plantio laterano mors remitti. Huic ob patri egregi-
 um meritū Cesoninus uitis protectus est: tanq̄ in illo fedissi-
 mo cetu passus muliebria. Interi Messallina lucilianis in hortis
 prolatare uitam: cōponere preces: nonnulla spe: & aliquando ira
 tanta inter extrema supbia agebat. Ac ni cedem eius Narcissus
 propauisset: uerterat pnciem in accusatorē. Nā Claudius domū
 regressus: & tempestiuus epulis delinitus: ubi uino icaluit iri iu-
 bet nunciariq; miseræ: hoc. n. uerbo usum ferunt: dicendam ad
 causam postera die adesset. Quod ubi auditū & lāguescere ira:
 redire amor: ac si cōtarent propinqua nox: & uxorii cubiculi me-
 moria timebant: prorupit Narcissus: denunciaturq; centuriōibus
 & tribuno qui aderant exequi cedem. Ita impatorem iubere: cu-
 stos exactor e libertis Euodus datus. Isq; raptim in hortos pre-
 gressus: repit fusam humi: assidente matre Lepida: quæ florenti
 filiæ haud concors: supremis eius necessitatibus ad miserationē
 euieta erat Suadebatq; ne pcussorem oppiretur. transisse uitam
 neq; aliud q̄ morti decus quærendū. Sed aīo p libidines corru-
 pto nihil honestū inerat. lachrymæq; & questus irriti ducebant
 Tum impetu uenientium pulsæ fores. astititq; Tribunus p silē-
 tium ac libertus increpans multis ac seruilibus probris. Tunc
 primum fortunam suam itrospectit. feræq; accepit quod frustra
 iugulo aut pectori p trepidationē admouēs ictu tribuni trāssi-
 gitur. corpus matri concessum. Nunciaturq; Claudio epulati pe-
 risse Messalinam: non distincto sua an aliena manu. nec ille que-
 siuit. poposcitq; poculum. & solita conuiuio celebravit. Ne secu-
 tis quidem diebus odii gaudii: iræ: tristitiæ: ullius deniq; huma-

ni affectus signa dedit: non cum letantes accusatores aspiceret: non cum filios merentes. Iuuitq; obliuionem eius Senatus: cenfendo nomen & effigies priuatis & publicis locis demouédas : Decreta Narcisso quæstoria insignia leuissimū fastigii eius cū secundum pallātem & Calistum ageret honesta quidem: sed ex qbus deterrima orirentur: flagitijs multis. **FINIS XI. LIBRI.**

CORNELII TACITI HISTORIAE AVGVSTAE LIBER
XII. INCIPIT ACTIONVM DIURNALIVM.

Ede Messalinæ cōuulsa principis domus orto apud libertos certamine: quis deligeret uxore Claudio celibi uitæ intonanti: & coniugum ī peris obnoxio: Nec minore ambitu fœminæ exarserāt suam quæq; nobilitatē: formā: opes: contendere: ac dignam tāto matrimonio ostētare: Sed maxime ambigebatur inter loliam paulinam, M. Lolii consularis filiam & Iuliam Agrippinam germanico genitam. Huic Pallas illi Calistus fautores aderant. Et Eliapetina est familia Tuberonum: Narcisso fouebatur. Ipse modo huc modo il luc: ut quenq; suadentium audierat promptus: discordantes in consilium uocat, ac promere sententiam, & adiicere rationes iubet. Narcissus uetus matrimonium: familiam communem: Nā Antonia expetina erat: nihil in penatibus eius nouū differebat: si sueta coniunx rediret: haud quaq; nouercalibus odijs usura ī Britānicum & octāuiam proxima suis pignora. Calistus improbatam longo dissidio: ac si rursus assumeretur: eo ipso superbā: longeq; rectius Loliam induci: quādo nullos liberos genuisset: uacuam æmulatione: & priuignis parētis loco futuram. At Pallas id maxime in Agrippina laudare q; Germanici nepotem secum traheret dignum prorsus imperatoria fortūa. Stirpem nobilem & familiæ claudix: quæ posteros coniungeret, ne femina experta fœcunditatis integra iuuenta: claritudinem cæsarū aliā in domum ferret. Præualuere hæc adiuta Agrippinæ illecebris: ad eum per speciem necessitudinis crebro uentitādo: pelicit patruum: ut prelata cæteris: & nondum uxor: potentia uxoria iam uteretur. Nam ubi sui matrimonii certa fuit: struere maiora:

nuptiasq; Domicii quem ex Cn. enobarbo genuerat: & Octauiae
 Cæsaris filiae moliri, quod sine scelere perpetrari non poterat:
 quia L. Syllano desponderat Octauiam Cæsar. iuuenemq; & alias
 clare insigni triumphalium & gladiatorii muneris magnificentia
 protulerat ad studia uulgi. Sed nihil arduum uidebat in aeo prin-
 cipis: cui non iudicium non odium erat nisi indita & iussa. Igitur
 Vitellius nomine censoris: seruiles fallacias obtegens: ingruentibusq;
 donationum prouisor: quo gratiam Agrippinae pararet: consiliis
 eius implicari: serere crimina in Syllanum cui sane decora & pro-
 cax soror Iunia Caluina: haud multum ante Vitellii nurus fue-
 rat. hinc initium accusationis fratrisq; non incestum: sed incusto-
 ditum amorem ad infamiam traxit. & praebebat Cæsar aures ac-
 cipiendis aduersus generis suspicionibus: caritate filiae propior.
 At Syllanus insidias nescius: ac forte eo anno praetor, repente p-
 edictum Vitellii ordine senatorio mouetur: quod lecto pridem sena-
 tu: iustroq; condito: simul affinitatem Claudius dirrēit: adactusq;
 Syllanus eiurare magistratum & reliquas praeturae dies in Eprum
 Marcellum collatus est C. Pöpeio Q. Veranio consulibus: pactum
 inter Claudium & Agrippinam matrimonium. Iam fama amore
 illicito firmabat: necdum celebrare sollēnia nuptiarum audebant:
 nullo exemplo deducta in domum patruum fratris filia. Quin &
 incestum ac si sperneretur: ne in malum publicum erūperet me-
 tuebatur. Nec ante omitta contatio: quod Vitellius suis artibus id
 perpetrandum sumpsit. Percunctatusq; Cæsarem: an iussis populi
 an auctoritati senatus cederet. ubi ille unum se ciuium & con-
 sensu impem respondit: oppiri intra palatium iubet. Ipse curiam
 ingreditur: summamq; reip. agi obtestans: ueniam dicendi ante alios
 exposcit. Orditurq; grauissimos principis labores: quos orbem terrarum
 capebat: egere adminiculis: ut domestica cura uacuus: in cōe cō-
 sulat. Quod porro honestius censoriae mentis leuamen: quod assu-
 mere coniugem prospis dubiisque sociis: cui cogitationes intimas:
 cui paruos liberos tradat: non luxui aut uoluptatibus assuefactus
 sed quod prima ab iuuenta legibus obtempauisset. Postquam haec fauo-
 rabili oratione praemisit: multaq; patris assentatio sequebat: ca-
 pto rursus initio quando maritandum principem cuncti suaderet.
 deligi oportere foeminam nobilitate: puerperis: sanctimonia in-
 signem. Nec diu ingrendum: quin Agrippina claritudine generis

anteiret. datum ab ea fecunditatis experimentum. & congruere artes honestas . Id uero egregiū: q̄ prouisu deum uidua iunge retur principi: sua tantum matrimonia experto. Audiuisse a parentibus: uidisse ipsos: arripi cōiuges ad libita cæsarum. procul id a præsentī modestia. Statueretur immo documentū quo uxo rem Imperator acciperet . At enim noua nobis in fratrū filias coniugia: fed aliis gentibus solemnia : nec lege ulla prohibita . Et sobrinaꝝ diu ignorata tempore addito percrebuisse. morem accōmodari prout conducat : & fore hoc quoq; in his quæ mox usurpentur. Haud defuere qui certatim : si cunctaretur cæsar : uim acturos testificantes erumperent curia . Conglobatur promiscua multitudo. populūq; romanum eadem orare clamitat . Nec Claudius ultra expectato obuium apud forū prebet se gratantibus. Senatumq; ingressus: decretum postulat: quo iuste inter patruos fratrūq; filias nuptiæ etiam in posterum statuerentur. Neq; tamen repertus est: nisi unus talis matrimonii cupitor Talledius seuerus eques romanus. quem pleriq; Agrippinæ gratia: impulsum ferebant. Versa ex eo ciuitas & cuncta foeminae obediebant: non per lasciuia ut Messallina rebus romanis illudenti. Additum & quasi uile seruitium palam seueritas : ac sæpius superbia: nihil domi impudicum: nisi dominationi expediret. cupido auri imensa obtentum habebat. quasi subsidium regno pararetur . Die nuptiarū Syllanus sibi mortē consciuit : siue eousq; spem uitæ produxerat: seu delecto die augendā ad inuidiam. Caluina soror eius Italia pulsa est. Addidit Claudius facta ex legibus Tulli regis. piaculaq; apud Lucum dianæ per pōtiffices danda. iridentibus cunctis q̄ pœnæ procurationesq; incesti id temporis exquirerentur. At Agrippina ne malis tantum facinoribus notesceret. ueniam exilii pro Anneo Seneca : simul præturam impetrat letum in publicū rata: ob claritudinem studiorum eius: utq; Domicii puericia tali magistro adolesceret: & consiliis eiusdem ad spem dominationis uteretur : quia Seneca fidus in Agrippinam memoria beneficii: & ifensus Claudio dolore iniuriæ credebatur. Placitum dehinc non ultra cūctari. Sed designatum consulem Mēmium pollionē: ingētibus promissis inducunt: sententiam expromere : qua oraret Claudius despondere Octauiam Domicio: quod ætati utriusq; non absurdum :

11

& maiora patefactus erat. Pollio haud disparibus uerbis ac nuper Vitellius censet despondetq; Octauia, ac secundū priorē necessitudinem: sponſus iam & gener Domicius equari Britanico studiis matris: arte eorū quis ob accusatam Messallinā ultio ex filio timebat. Per idem tempus legati parthorū ad expetendum ut rettuli Meherdatē missi: Senatum ingrediunt. mandataq; in hunc modum incipiunt. Non se federis ignaros: nec defectioe a familia arſacidarū uenire. Sed & filiū uononis nepotem Phraharis accersere aduersus dominationē Gotarſis: nobilitati plebiq; iuxta intollerandā. Iam fratres: iam propinquos: iam longius sitos: cedibus exhaustos abiici coniuges grauidas: liberos paruos: dum focors domi: bellis infaustus: ignauia ſæuitia tegat. Vete rem sibi ac publice cœptā nobiscū amicicia: & subueniendū sociis uirium æmulis: cædentibusq; per reuerentiā. Ideo regū obſides liberos dari: ut si domestici imperii tedeat. sit regressus ad principem patresq; quorū moribus assuefactus rex melior adſciſceretur. Vbi hæc atq; talia dissertauere: incipit orationem Cæsar de fastigio romano: parthorūq; obsequiis seq; diuo Augusto adæquabat: petiſtum ab eo regē referens: omiſſa Tiberii memoria: q̄q̄ is quoq; miſerat. Addidit præcepta. & enim aderat. Meherdates, ut non dominationē & seruos: sed rectorē & ciues cogitaret. Clæmentiamq; ac iuſticiā q̄to ignoratiora barbaris: tãto tollerãtiora capeſſeret. Hinc uerſus ad legatos: extollit laudibus alūnum urbis ſpectatæ ad id modeſtiæ. Ac tamen ferenda regum ingenia. neq; uſui crebras mutationes. Rem romanã huc facietate gloriæ prouectã: ut externis quoq; gentibus quietem uelit datã. Poſt hæc. C. Caſio: qui Syriæ præerat: deducere iuuenem ripã ad Euphratis iubet. Ea tempeſtate Caſſius cæteros præeminebat peritia legū. Nã militares artes per ociū ignotæ. Industriosq; ac ignauos pax in equo tenet. Attamen q̄tum ſine bello dabatur: reuocare priſcū morē. exercere legiones. cura pro uiſu perinde agere ac ſi hoſtis igrueret. Ita dignum maioribus ſuis: & familia caſia ratus: per illas quoq; gentes celebrata. Igitur excitis quorū de ſententia petiſtus rex: poſitiſq; caſtris apud zeuma: unde maxime peruius amnis: poſtq̄ illuſtres parthi rex que Arabū Abbarus aduenerat: monet Meherdatē barbarorū i petus acres: cõtatione languere: aut in pfidiã mutari. Itaque

urgeret cœpta. Quod spretum fraude Abbari qui iuuenē igna-
rum: & sūmam fortunam in luxu ratū: multos per dies attinuit
apud oppidū edessam. Et uocāte Carrhene: promptasq; res ostē-
tante si citi aduenissent. non cominus Mesopotamiā: sed flexu
Armeniā petiuit. Id tēporis importunū: quia hyems occipiebat.
Exin niuibus & montibus fessū: postq̄ campis propinquabāt: co-
piis carrhenis adiunguntur. Transmissoq; amne tygri: p̄meant
Adiabenos: quoz rex hylates societate Meherdatis palā indue-
rat. in Gotarzen per occultā & māgis fidā inclinabat. Sed capta
in transitu urbs Ninus uetustissima sedes assyriæ. castellū insi-
gne fama: quod postremo inter Dariū atq; Alexandrum proelio
perfax illic opes conciderāt. Interea Gotarzes apud montē cui
nomen Sambulos: uota diis loci suscipiebat: præcipua religiōe
herculi. qui tēpore statuto: per quietē monet sacerdotes: ut tem-
plū iuxta equos uenatui adornatos sistant. Equi ubi pharetras
tælis onustas acceperē: per saltus uagi: nocte demū uacuis pha-
retris: multo cū ānhelitu redeunt. Rursus deus quas siluas per
errauerint: nocturno uisu demōstrat. reperiunturq; fusæ passim
feræ. Cæterz Gotarzes nundū satis aucto exercitu: flumine cor-
ma pro munimento uti. Et q̄q̄ per insectationes & nuncios ad
prælium uocare: nectere moras. locos mutare. & missis corrup-
toribus exuendā ad fidem hostes emergari. Ex quis ezates adia-
benus mox abbarus arabū cū exercitu abscedunt: leuitate gen-
tili: & quia experimentis cognitū est: Barbaros malle roma pete-
re reges q̄ habere. At Meherdates ualidis auxiliis nudatus: cæte-
rorum proditione suspecta: quod unū erat reliquū: rem in casū
dare: præliq; experiri statuit. Nec detrectauit pugnā Gotarzes
deminutis hostibus ferox. Concursumq; magna cæde & ambi-
guo euctu. donec Carrhenem profligatis obuersis: longius euec-
tū iteger a tergo globus circūueniret. Tum omni spe pdita: Me-
herdates promissa parrhacis paterni cliētis secutus: dolo eius uī-
cit. traditq; uictori. Atq; ille nō propinquū neq; arfacis de gēte
sed alienigenam & romanum increpans: auribus decisis uiuere
iubet: ostentui clāmentia suæ & in nos dehonestamento. Dein
Gotarzes morbo obiit: accitusq; in regnum Vonones: medis tū
præsidens. Nulla huic prosa aut aduersa qs memorare: breui
& inglorio impio perfunctus est. Resq; Parthoz in filium eius

Vologesen trāflata. At Mitridates Bosphoranus amissis opibus uagus posteaq̄ Didium ducē romanū: roburq; exercitus abisse cognouerat: relictos in nouo regno Cotyn iuuēta rudem: & paucas cohortiū cū Iulio Aquila equite romano: spretis utrisq; contere nationes: illicere perfugas: postremo exercitu coacto: regem Dandaridaz exturbat imperioq; eius potitur. Quæ ubi cognita: & iam iāq; Bosphorū inuasurus habebatur: diffusus propriis uiribus aquila & Cotys: quia zorsines syracusorū rex hostilia re sumpserat: externas & ipsi gratias quæsiuere. Missis legatis ad Eunonē qui Adorsorū genti præcellebat. Nec fuit ī arduo societatis: potentiā romanā aduersus rebellē Mithridatem ostentantibus. Igit̄ pepigere æquestribus præliis eunōes certaret. obsidia urbiū romani capefferent. Tū cōposito agmine: incedunt cuius frontē & terga Adorsī media cohortes & Bosphorani tutabant nostris in armis. Sic pulsus hostis. Ventūq; Soza oppidū dandamide q̄ desertū a Mithridate. ob ambiguos populariū animos: obtineri relicto ibi præsidio uisum. Exin sacros pergūt & transfregsi amnē pandā. circūueniunt urbē Vспен: editā loco: & mœnibus ac fossis munitā: nisi q̄ mœnia nō saxo: sed cratibus iunctis: ac media humo aduersum irrūpētes iualida erāt. eductæq; altius turrets facibus atq; hastis turbabāt obfessos. Ac ni proeliū nox diremisset: cœpta patrataq; expugnatio eundē intra diē foret. Postremo misere legatos ueniā liberis corporibus orantes. Seruicij decē milia offerebāt. quod asp̄nati sunt uictores: q̄a trucidare deditos sæuū: tātā multitudinē custodia cingere arduū: ut belli potius iure caderēt. Datūq; militibus q̄ scalis euaserāt signū cædis. Excidio Vispensiū metus cæteris iniectus: nihil tutū ratis cū arma munimēta īpediti uel eminētes loci: amnesq; & urbes iuxta prorūperent. Igit̄ Gorsines diu pensitato. Mithridatis ne rebus extremis: an patrio regno cōsuleret: postq̄ præualuit gentilis utilitas: datis obsidibus: apud effigiē Cæsaris ꝑcutiuit: magna gloria exercitus romani. quē incruentū & uictorē: tridui itinere abuisse ab amne tanai constitit. Sed in regressu dispar fortuna fuit. quia nauū quasdā: quæ mari remeabant: ī littora tauroꝝ delatas: circūuenere barbari: prefecto cohortis: & plærifq; cōsulariū īterfectis. Interea Mithridates nullo ī armis subsidio. Cōsultat cuius misericordiā experiret. Frater Cotys ꝑ

ditor olim: deinde hostis metuebat. Romanorum nemoid auctori-
tatis aderat: ut promissa eius magni pederet. Ad eunone conuer-
tit propriis odiis insensum: & reces coniuncta nobiscum amicitia: uali-
dum. Igitur cultu: nultuque quae maxime ad praesentem fortunam conpe-
rato: regiam ingreditur: genibusque eius prostratus. Mithridates inquit
terra marique romanis per tot annos quaesitus sponte adsum. Vte-
re ut uoles prole magni achemenis: quae mihi solum hostes non abstu-
lerunt. At eunones claritudine uiri: mutatione rerum: & prece haud
degenere promotus alleuat supplicem. laudatque quae gentem adorsorum:
quae iuam dexteram petenda ueniam delegerit. Simul legatos litteraque
ad Caesarem in hunc modum mittit. P. romani imperatoribus magna-
rumque nationum regibus: primam ex similitudine fortunae amicitiam
sibi & Claudio: et communionem uictoriae esse bellorum egregios fi-
nes: quoties ignoscendo transigat. Sic zorsini uicto nihil erepuit pro
Mithridate quando grauius mereret: non potentiam: neque regnum
precari: sed ne triumpharet: neue poenas capite expenderet. At
Claudius quaeque nobilitatibus externis mitis: dubitauit tamen ac-
cipere captiuum pacto salutis: an repetere armis rectius foret.
Hinc dolor iniuriae: & libido uindictae adigebat. Sed disereba-
tur contra. Suscipi bellum auio itinere: inportuoso mari. Ad haec re-
ges feroces: uagos populos: solum frugum egens: tum tedium ex mora:
pericula experientia: modicam uictoribus laudem ac multum infamiae
si pelleret: quin obriperet oblata: & seruaret exulem cui inopi quanto
longiore uita. tanto plus supplicii fore. His promotus: scripsit Eu-
noni. meritum quidem nouissima exempla Mithridate. nec sibi uim
ad exequendum deesse. Verum ita maioribus placitum quamlibet puica-
cia in hoc tetata: beneficentia aduersus supplices utendum. Nam trium-
phos de populis regnisque integris adqui. Traditus post haec Mi-
thridates: uectusque roma per Iunium Colonem procuratorem Ponti: fe-
rocius quam pro fortuna disseruisse apud Caesarem ferebat. Elataque
uox eius in uulgum hisce uerbis. Non sum remissus ad te: sed reuer-
sus: uel si non credis: dimitte & quare uultu quoque iterrito pro ma-
sit: cum rostra iuxta custodibus circumdatus: uisui populo praebere-
tur: Consularia insignia coloni. Aquilae praetoria decernunt. isdem con-
sulibus atrox odium Agrippina ac Loliae infensa: quae secum de matri-
monio principis certauisset: molitur crimina: & accusatorem: quae obii-
ceret chaldeos: magos. interrogatumque apollinis clarum simulachrum
super nuptiis imperatoris. Exin Claudius inaudita rea multa

de claritudine eius apud Senatum præfatus for ore: L. Volufii genitam: maiorem ei patrum Cottam Messallam esse Menio quodam regulo nuptâ. Nã de C. Cæsaris nuptiis cõsulto reticebat addidit pñiciofa in remp. cõfília & materiã sceleri detrahendam. Proin publicatis bonis: cederet italia. Ita qñquagies sextertium ex opibus imensis exuli relictũ. Et calphurnia illustri foemina puertit. qã formã eius laudauerat pñiceps nulla libidine sed fortuito sermone. unde uis Agrippinæ citra ultima stetit In loliam mittit tribunos a quo ad mortem adigeret. Dánatus & lege repetundarũ Cadius ruffus accusantibus Bithinis. Galliarũ narbonensium ob egregiã in patres reuerentiã datũ: ut senatoribus eius prouinciã: nõ exq̃sita principis sententia: iure quo Sicilia haberet res suas inuisere liceret. Itureiq; & iudei defunctis regibus Subenio atq; Agrippa prouinciã syriã additi. Salutis augurium qñq; & uiginti annis omiffũ repeti ac deinde cõtinuari placitum. Et pomerium auxit Cæsar more prisco: quo iis qui protulere iperũ: et terminos urbis ppagare dat. Nec tamen duces romani qñq; magnis nationibus subactis: usurpauerat. nisi. L. Sylla. & diuus Augustus. Regũ i eo ambitio: uel gloria uarie uulgata Sed initiũ cõdendi: & quod pomeriũ Romulus posuerit. noscere haud absurdũ reor. Igitã foro boario ubi ereũ tauri simulachrũ aspicimus: quia id genus animalium aratro subditur: sulcis designandi oppidi coeptus: ut magnã herculis arã ample cteret. Inde certis spaciis iteriecti lapides: p̃ ima mōtis palatini ad arã cõsi. mox curias ueteres: tũ ad facellũ larũ. forũq; romanũ. & capitolium nõ a Romulo: sed a Tito Tatius additũ urbi credidere. Mox pro fortuna pomerium auctum. Et quos tum Claudius terminos posuerit: facile cognitu: & publicis actis prescriptũ. C. Antistitio. M. Suillio cõsulibus adoptio i Domitium auctoritate Pallãtis festinatur: qui obstrictus Agrippinæ ut cõciliator nuptiarũ: & mox stupro eius illigatus: stimulabat Claudium. consulere reipu. Britannici puericiã robore circũdaret. Sic apud diuum Augustum quãquã nepotibus subnixum uiguisse priuignos A Tiberio super propriam stirpem Germanicum assumptum. Sequoq; accingeret iuvene: partem curarum capeffituro. His euidus biennio maiorem natu Domicium filio anteponit. habita apud Senatum oratione in eundem: quem a liberto acceperat modũ. Adnotabant periti nullã antehac adoptionem inter

patricios claudios reperiri. eosq; ab actio clauso continuos dura
uisse. Cæteræ actæ principi grates: exquisitiore in Domiciū adu-
latione. Rogataq; lex qua in familiam Claudiam & nomē Nero-
nis transfiret. Augēt & Agrippina cognomento Augustæ: qbus
patratis: nemo adeo expers misericordiæ fuit: quē non Britānici
fortunæ meror afficeret Desolatus paulatim ēt seruilibus mini-
steriis p̄ intempestiua nouercæ officia: in ludibna uertebat. in-
telligēs falli se. Neq; n. segnem fuisse indolem serunt siue ueg-
seu piculis cōmēdatis retinuit famā sine expimento. Sed Agrip-
pina quo uim suā sociis quoq; nationibus ostentaret. in oppidū
Vbicæ: in quo genita erat: ueterāos: coloniāq; deduci impetrat
cui nomen inditum ex uocabulo ipsius. Ac forte acciderat: ut eā
gentem iheno transgressam: auus Agrippa in fidem acciperet.
Iisdem tēporibus in supiore germania trepidatū: aduentu Cat-
thorū latrocinia agitātū. Deinde L. Pōponius legatus auxiliares
Vuāgionas ac Nemetas addito equite alario monuit: ut āteirēt
pepulatores: uel dilapsis improuisi circūfunderent. Et secuta cō-
siliū ducis industria militis. diuisiq; in duo agmina: qui leuū
iter petiuerāt: recens reuersos: prædaq; p̄ luxum usos: & somno
graues circūuenere. Aucta læticia: q̄ quosdā e clade uariana qua
dragesimum post annum seruitio exemerant. At qui dextris &
propioribus cōpendiis ierant: ob uio hosti: & in aciem auso: plus
cladis faciunt. Et præda fama; onusti: ad montē tauz reuertūt
Vbi Pōponius cū legiōibus oppiebat: si Catthi cupidine ulciscē-
di casum pugnæ præberēt. Illi metu ne hinc romanus: inde Che-
rusci: cum qs æternū discordāt: circūgrederent: legatos in urbē
& cbsides misere. decretusq; Pōponio triūphalis honos: modica
pars famæ eius apud posteros: in qs carminū gloria præcellit.
Per idem tēpus Vānius Sueuis a Druso cæsare ipositus: pelliē
regno: prima impij ætate clarus acceptusq; popularibus. Mox
diurnitatē in supbiam mutās: & odio accolaz: simul domesti-
cis discordiis circūuentus. Auctores fuere Iubilius hermūdos;
rex: & Vādo ac Sydo sorore Vānii geniti. Nec claudius q̄q; sæpe
oratus arma certātibus barbaris iterposuit. tutū Vānio p̄fugiū
promittēs si pelleret scripsitq; P. Atellio hystro: q Pānomiæ præ-
sidebat: legionē ipsaq; e puincia lecta auxilia: pro ripa cōponere
subsidio uictis: & terrore aduersus uictores: nē fortuna elati: no-
strā quoq; pacē t̄barēt. nā uis inūera ligii alieq; gētes aduētāc

fama ditis regni quod Vannius .xxx. per annos prædationibus & uestigalibus auxerat. Ipsi manus propria pedites, eques e sarmatis Iazigibus erat: impar multitudini hostium. eoq; castellis sese defensare: bellumq; ducere statuerat. Sed Iaziges obsidiõis impatiẽtes: & proximos p̄ campos uagi: necessitudinem pugnae attulere: q̄a Ligius hermundurusq; illic ingruerant. Igit̄ digressus castellis Vannius: fundit̄ prelio: q̄q̄ rebus aduersis laudatus q̄ & pugnam manu capessuit: & corpore aduerso uulnera excepit. Cæterę ad classem in danubio oppientẽ pfugit. Secuti mox dentes: & acceptis agris: in Pannonia locati sunt. Regnũ Vangio ac Sydo inter se partiuerẽ. egregia apud nos fide. subiectis suo ne an seruitiũ i genio: dum adipiscerent̄ dominationes multa caritate: & maiore odio postq̄ adepti sunt. At in Britannia P. Ostorium proprætorẽ turbidae res excepe: effusis i agrũ sociorũ hostibus: eo uolentius q̄ nouum ducẽ exercitu ignoto: & cepta hyeme iturę obuiam non rebantur. Ille gnarus primis euentibus metum aut fiduciam gigni: citas cohortes rapit. & cæsis qui restiterunt: disiectos cõsectatus: ne rursus cõglobarent̄: infensaq; & infida pax non duci nõ militi reqem pmitteret: detrahẽre arma suspectis: cinctosq; castris Antonam & Sabrinã fluuios cohibere parat. Quod primi Icenũ abnuere ualida gens: nec preliis concussa q̄a societate nostram uolentes accesserat. Hisq; auctõribus circũiectaẽ nationes locum pugnae delegere septũ agresti aggere & aditu angusto: ne puius eq̄ti foret. Ea munimẽta dux romanus: q̄q̄ sine robore legionum sociales copias ducebat: per rumpere aggredit̄. & distributis cohortibus turmas quoq; peditem ad munia accingit. Tunc dato signo p̄fringunt aggerem. suisq; claustris ipeditos turbant. Atq; illi cõscientia rebellionis & obseptis effugis: multa & clara facinora fecere. Qua pugna filius legati M. Ostorius seruati ciuis decus meruit. Cæterę clade Icenorũ cõpositi qui bellum inter & pacem dubitabãt. & ducis inde Cangos exercitus. Vastati agri. predæ passim acta: nõ ausis aciem hostibus: uel si ex occulto carpe agmen tentarent: punito dolo. Iam uetum haud procul mari: quod hyberniã insulam aspectat. cũ ortæ apud Brigantes discordia: retraxere ducẽ: destinationis certum: ne noua moliret̄: nisi prioribus firmatis. Et Brigantes qdẽ paucis q̄ arma ceptabant iterfectis: i reliquos

data uenia:refedere. Syluraz gens non atrocitate:nō clementia mutabatur:quin bellum exerceret.castrisq; legionum præmēda foret.Id quo promptius ueniret:colonia Camulodunū ualida ueteranoꝝ manu : deducit̃ in agros captiuos subsidium aduersus rebelles:& ibuendis sociis ad officia legū.Itum inde in Syluras sup propriam ferociam Caractaci uiribus confisos.quem multa ambigua:multa pros̃pa extulerāt:ut cæteros Britannoꝝ impatores præmineret.Sed tum astu:tum locoꝝ fraude prior:ui militū inferior:transfert prelium in Ordolucas.additisq; q pacē nostrā metuebant:nouissimum casum expitur:sumpto ad preliū loco. ut aditus:abscessus:cuncta nobis importuna : & suis in melius essent. Tunc montibus arduis: & si qua clementer accedi poterant in modum ualli:saxis præstruit.Et præfluebat amnis uado incerto:cateruaq; maioꝝ pro munimētis cōstitierant. Ad hoc gētium ductores circumire:hortari:firmare aīos:minuendo metu accēdenda spe:aliisq; belli incitamentis. Enim uero Caractacus huc illuc uolitans:illum diem:illā aciē testabat̃:aut recupandæ libertatis:aut seruitutis æternæ initium fore.uocabatq; nomia maioꝝ qui dictatorem Cæsarem pepulisset:quoꝝ uirtute uacui a securibus & tributis:intemerata coniugum & liberoꝝ corpora retinerēt.Hæc atq; talia dicenti adstrepe uulgus:gentili quisq; religioni obstrigi nō telis:nō uulnibus cessuros.Obstupefecit ea alacritas ducem romanū.simul obiectus amnis:additū uallū iminentia iuga:nihil nisi atrox & propugnatoribus frequēs terrebatur.Sed miles preliū poscere.cuncta uirtute expugnabilia clamitare.præfectiq; ac tribuni paria differētes:ardorem exercitus intendebant. Tum Ostorius circumspectis quæ impenetrabilia quaꝝq; puia ducit infensos.amnēq; haud difficulter euadit. Vbi uentum ad aggerem : dum missilibus certabat̃:plus uulneꝝ in nos:& pleræq; cædes oriebant̃.Posteaq; facta testudine,rudes & informes saxoꝝ cōpages distractæ:parq; cominus acies:decedere Barbari ī iuga mōtiū.Sed eo quoq; irrupe ferētarius grauisq; miles:Illi telis assultātes:hi cōferro gradu:turbatis cōtra Britannoꝝ ordinibus:apud quos nulla loricaꝝ galeaꝝue tegmina.& si auxiliaribus resisterēt:gladiis ac pilis legioarioꝝ:si huc uerterēt spatibus & hastis auxiliariū sternebat̃:clara ea uictoria fuit.captaq; uxore & filia caractaci:fratres quoq; ī deditiōne accepti. Ipse ut

ferme ituta sunt aduersa cum fidem Cartimanduxæ reginæ Bri-
gantum petiuisset: uinctus: ac uictoribus traditus ē: nono post
anno q̄ bellū in Britannia coeptum. Vnde fama eius euecta ī su-
las: & proximas prouincias puagata: per Italiam quoq; celebra-
batur. auebantq; uisere: quis ille tot p̄ annos opes nostras spre-
uisset. Ne romæ quidem ignobile Caractaci nomen erat. Et Cæ-
sar dum suū decus extollit: addidit gloriā uicto. Vocatus quip-
pe ut ad insigne spectaculum populus. Stetere in armis præto-
riæ cohortes campo qui castra præiacet: Tunc incedentibus re-
giis clientulis phaleræ torquesq;: quæq; externis bellis quæsie-
rat: traducta: mox fratres & coniunx & filia: postremo ipse osten-
tatus. Cæterorū preces degeneres fuere ex metu. At non caracta-
cus aut uultu demisso: aut uerbis misericordiam requirēs: ubi
tribunali astitit: in hunc modū locutus est. Si quanta nobilitas
& fortuna mihi fuit: tanta res̄ prosperarum moderatio fuisset:
amicus potiūs in hanc urbē: q̄ captus uenissem: Neq; dedigna-
tus essem claris maioribus ortus: pluribus gentibus imperitās
foedere pacem accipere. Præsens fors mea ut mihi informis: sic
tibi magnifica est. Habui equos. uiros: arma: opes: quid mirum
si hæc inuitus amisi? Nam si uos omnibus imperitare uultis:
sequitur ut omnes seruitutem accipiant. Si statim deditus tra-
derer: neq; mea fortuna: neq; tua gloria sc̄laruisset. & suppliciū
mei obliuio sequeretur. At si incolumen seruaueris: æternū exē-
plar clæmentix ero. Ad ea Cæsar ueniam ipsiq; & cōiugi et fra-
tribus tribuit. Atq; illi uinclis absoluti. Agrippinā quoq; haud
procul alio suggestu conspicuā: iisdem quibus principem laudi-
bus gratiisq; uenerati sunt. Nouum sane: & moribus ueterum
insolitum: fœminā signis romanis præsidere. Ipsa semet parti a
maioribus suis ip̄i fociā ferebat. Vocati posthac patres multa
& magnifica sup̄ captiuitate caractaci disseruere. neq; minus id
clarū q̄ cū Siphacē. P. Scipio: Persem. L. Paulus: & si q̄ alii uictos
reges po. r. ostēdere. Cēsēt Ostorio triūphi ī signia: p̄ sp̄is ad id re-
buseius: mox ambiguus: siue q̄ amoto caractaco: quasi debellatū
foret: minus itēta apud nos militia fuit: siue hostes miseratōe tā-
ti regis: acrius ad ultionē exarsere. Præfectū castrorū: & legiona-
rias cohortes: extruēdis apud Syluras præsidiis relictas. circūfun-
dūt. Ac ni cito nūciis & castellis proximis sub uentū foret: copias

obsidione occubuissent. Præfectus tamen & octo cæturiones: ac promptissimus quisq; manipulus cecidere. nec multo post pabulantis nostros: missasq; ad subsidium turmas: profligant. Tum Ostorius cohortes expeditas exposuit: nec ideo fugam sistebat: ni legiones prelium excepissent. Earum robore æquata pugna: de nobis pro meliore fuit. Effugere hostes tenui damno: quæ inclinabat dies. crebra hinc prelia: & sæpius in modum latrocinii: per saltus per paludes: ut cuiq; fors: aut uirtus temere prouisa ob iram ob prædã iussu: & aliquando ignaris ducibus: ac præcipua Sylurum puicacia: quos accendebat uulgata Imperatoris ro. uox. ut quodã Sycambri excisi: ut in gallias traiectione forent: ita Sylurum nomẽ penitus extinguendũ. Igitur duas auxiliares cohortes auaricia præfectorum incautius populantes intercepit. Spoliaq; & captiuos largiendo: cæteras quoq; nationes ad defectionem trahebant: cum tedio curarum fessus Ostorius concessit uita lætis hostibus: tanquam ducem haud spernendum: & si non prelium: ac certe bellum absumisset. At Cæsar cognita morte legati: ne prouincia sine rectore foret. A. Didium suffecit. Is prope uestus: non tamen integras res inuenit: aduersa interim legionis pugna: cui Manlius uales præerat. Auctaq; & apud hostes eius rei fama: quo uenientem ducem exterreret. Atq; illo augente audita ut maior laus compositi: uel si durauissent: uenia iustior tribueret. Sylures id quoq; datum intulerant: lateq; per saltabant. donec accursu Didii pellerent. Sed post captum Caraciacum: præcipuus scientia rei militaris Venutius e Jugantum ciuitate: ut supra memorauimus: fidusq; diu: & romanis armis defensus: cum Cartimandam reginam matrimonio teneret: mox orto dissidio: & statim bello: et aduersus nos hostilia induerat. Sed primo tantum inter ipsos certabat: callidisq; Cartimanda artibus: fratrem ac propinquos Venutii interceptit. Inde accensi hostes: stimulante ignominia: ne foeminae impio subderentur: ualida & lecta armis iuuentus regnum eius inuadunt. quod nobis præuisum. & missæ auxilio cohortes acre prelium fecere. cuius initio ambiguo: finis lætior fuit. neq; dispari euentu pugnatum a legione cui Cæsius Nasica præerat. Nam Didius senectute grauis: & multa copia honorum: per ministros agere & arcere hostem satis habebat. Hæc quæ a duobus ostorio Didioq; proprætoribus plures per annos gesta coniunxi: ne diuisa haud

perinde ad memoriam sui ualerēt. Ad tempore ordinē redeo. T. L. Claudio quintū Ser. Cornelio Orfito cōsulibus: uirilis toga Neroni maturata. quo capeffendæ reipu. habilis uideretur. Et Cæsar adulationibus senatus: liberis cessit: ut uicesimo ætatis anno: consulatū Nero iniret. Atq; interim designatus procōsulare imperium extra urbē haberet: ac princeps iuuentutis appellaretur. Additū nomine eius donatiuū militi: cōgiariū plebi: Et ludrico circensium quod acquirendis uulgi studiis edebat: Britannicus in prætexta: Nero triumphalium ueste trāsuecti sunt. Spectaret populus hunc decore imperatorio illū puerili habitu ac perinde fortunā utriusq; præsumeret. Simul qui Cæturiōnū tribunorūq; sortem Britānici miserabant remoti fictis causis: & alii per speciem honoris: etiā libertorū si quis incorrupta fide depellitur. Tali occasione obuui inter se: Nero Britannicum nomine ille Domitiū salutauere quod ut discordiæ initiū: Agrippina multo quæstu: ad maritū defert. Spēni quippe adoptionē: quæq; censuerint patres: iusserit populus: intra penates abrogari. Ac nisi prauitas tam infensa docentium: arceatur: eruptura i publicam pernitiē. Cōmotus his tanq̄ criminibus Claudius: optimum quenq; educatorem filii: exilio ac morte afficit. datoq; a nouerca: custodiæ eius imponit. Nondū tamen summa moliari Agrippina audebat: ni pretoriarum cohortium cura exoluertur: Lusius Geta: & Rufus crispinus quos Messalinæ memores & liberis eius deuinctos credebat. Igitur distrahi cohortes ambitu duorū: & si ab uno regerent intētiorem fore disciplinam asseuerante uxore: transfert regimen cohortium ad Burrhum afrannium egregiæ militaris famæ: gnarum tamen cuius spēte præficeretur. Suum quoq; fastigiū Agrippina extollere altius. Carpento capitolium ingredi. qui mos sacerdotibus: & sacris druidibus antiquitatis concessus. Venerationem augebat feminae: quam Imperatore genitam sororem eius qui rex potitus sit: & coniugē & matrē fuisse: unicū ad hunc diē exēplū ē. Inter quæ præcipuus ppugnator eius Vitellius: ualidissima gratia: ætate extrema: adeo icertæ sunt potētiū res accusatōe corripit: deferēte Iunio Lupo senatore. Is crimina maiestatis & cupidinē ipii obiectabat. Prebuissetq; aures Cæsar: nisi Agrippinae minis magisq; precibus: mutatus esset: ut accusatori aqua atque igne interdi

ceretur . Hactenus Vitellius uoluerat. Multa eo anno prodigia
euenere. iſeſſum diris aurbus capitolium: crebris terremotibus
proruptæ domus . ac dum latius metuitur: trepidatione uulgi:
inualidus quiſq; obtritus. Frugum quoq; egeſtas: & orta ex eo
fames: in prodigiū accipiebant. Nec occulti tantū quæſtus: ſed
iura reddentem Claudium: circūuāſere clamoribus turbidis. pul
ſumq; in extrémā fori partem urgebant. donec militū globo: in
feſtos prupit. q̄ndecim dieꝝ alimenta urbi nō āplius ſupfuſiſſe
cōſtitit. magnaq; deum benignitate: & modestia urbis rebus ex
tremis ſubuentum . At hercule olim italiæ regionibus longin
quas in prouincias cōmeatus portabant. nec nunc iſeconditate
laborat. ſed Africam potius & ægyptum exercemus. nauibusq;
& caſibus uita populi ro. permiſſa eſt. Eodem anno bellum iter
Armenios hyberosq; exortū: Parthis quoq; ac romanis grauiffi
morum inter ſe motuum cauſa fuit. Genti Parthorum Vologe
ſes imperitabat: materna origine ex pellice græca: conſeſſu fra
trum regnum adeptus. hyberos I haraſmanes uetuiſta poſſeſſio
ne. Armenios frater eius Mithrydates optinebat opibus noſtris
Erat Pharaſmani filius nomine Rhadamuſtus: decora procerita
te: ui corporis inſignis: & patrias artes edocius. claraq; inter ac
colas fama. Is modicum hybericæ regnum ſeneſta patris detine
ri: ferocius crebriusq; iactabat: q̄ ut cupidinem occultaret. Igit̄
Pharaſmā nes iuuenem potenticæ promptæ: & ſtudio populariū
accinctum: uergentibus iam annis ſuis metuens. aliam ad ſpem
trahere: & Armeniam oſtentare: pulſis Parthis: datam Mithry
dati a ſemet memorando. Sed uim differendam: & potio rem do
lum quo incautum opprimerent. Ita Rhadamuſtus ſimulata ad
uerſus patrem diſcordia: tanq̄ nouercæ odiis impar. p̄git ad pa
truum multa que ab eo comitate in ſpeciem liberum cultus. pri
mores Armeniorum ad res nouas illicit: Ignaro & orante inſup
Mithrydate: reconciliationis ſpecie aſſumpta. Reſreſſuſq; ad pa
trem: qua fraude confici potuerit: prompte nunciat. cætera ar
mis exequenda. Interim Pharaſmanes belli cauſas cōfingit: præ
lianti ſibi aduerſus regem Albanorum: & romanos auxilio uo
canti fratrem aduerſatum . eamq; iniuriam excidio ipſius ultū
iturum. Simul magnas copias filio tradidit. Ille irruptione ſubi
ta territum exutūq; campis Mithrydatem: compulit in caſtellū

Gorneas: tutum loco ac præsidio militum: quos Cælius Pollio præfectus. Centurio Casperius præerat. Nihil tam ignarum barbaris quam machinamenta & astus oppugnationum. At nobis ea pars militiæ maxime gnara est. Ita Rhadamistus frustra uel cum dano tentatis munitionibus obsidium incipit. Et cum uis negligetur: auariciam præfecti emeretur: obtestante Casperio: ne socius rex: ne Armenia donum populi romani scelere & pecunia uenderetur. Postremo quia multitudinem hostium Pollio: iussa patris Rhadamistus obtēdebant: pactus inducias abscedit. ut nisi Pharasmenem bello absterruisset T. Vinidium quadratū præsidem Syriæ doceret quo in statu Armeniæ forent. Digressu cæturionis uelut custodiæ exolutus præfectus: hortari Mithrydatē ad sancendum foedus. Coniunctionem fratrum. ac priorem ætate Pharasmenem & cætera necessitudinum nomina referens: quod filiā eius in matrimonio haberet: quod ipse Rhadamisto socer esset. Non abnuere pacem hyberos quam in tempore ualidiores. & satis cognita Armeniorum perfidia. nec aliud præsidii quam castellū cōmeatu egenum: ne dubitaret armis quam in cruentas cōditiones malle. Cunctante ad ea Mithrydate & suspectis præfecti cōsiliis quod pellicem regiam pōlluerat: inque omnem libidinem uenalis habebatur: Casperius interim ad Pharasmenem peruadit. Utque hyberni obsidio decedant exoptulat. Ille propalam incerta & sæpius molliora respondēs: secretis nūciis monet Rhadamistū oppugnationē quoquo modo celerare. Auget flagitii merces. & Pollio occulta corruptione impellit milites: ut pacē flagitarēt. sequi præsidio abituros minitarentur. Qua necessitate Mithrydates diem locumque foederi accepit. Castelloque egreditur. Ac primo Rhadamistus in amplexus eius effusus: simulare obsequium: socerum ac parentem appellare. Adiicit iusiurandum non ferro: non ueneno uim allaturum: simul in lucum propinquum trahit: prouisū illic sacrificium imperatum dicitans: ut diis testibus pax firmaretur. Mos est regibus quotiens in societatem coheant: implicare dextras. pollicesque inter se uincire: nodoque perstringere. Mox ubi sanguis in artus extremos suffuderit: leui ictu cruorem eliciunt: atque inuicem lambunt. Id foedus archanum habetur: quasi mutuo cruore sacratum. Sed tunc qui ea uincula admouebat: decidisse simulās: genua Mithrydati iuadit. ipsumque prosterne

Simulq; concursu plurium initiuntur catenæ ac compedes . q; dedecorum barbaris trahebatur . Moxq; uulgus duro imperio habitum:probra ac uerba intentabat.Et erant contra qui tantam fortunæ cōmotionem miserarentur . Secutaq; cum paruis liberis coniunx cuncta lamentatione complebat:diuersis & coniectis uehicularum abduuntur:cum Pharasmenis iussa exquirerent illi cupido regni fratre & filia potior: animusq; sceleribus paratus.uisui tamen consuluit : ne eorū interficeretur .Et Rhadamistus quasi iurisiurandi memor,non ferrum non uenenum in sororem & patrum expromit: sed proiectos i humum:& ueste multa grauiq; optos necat. Filii quoq; Mithrydati q; cædibus parentum illachrimauerāt.trucidati sunt. At Quadratus cognoscens proditum Mithrydatem:& regnum ab interfectores obtineri,uocat consilium.docet acta.& an ulcisceretur consultat . Paucis decus publicum curæ plures tuta differunt: Omnes scelus externum cum læticia habendum. Sæmina etiam odiorū facienda: ut sæpe principes romani eandem Armeniam specie largitionis turbandis Barbarorum animis præbuerint . Potiretur Rhadamistus male partis:dum inuisus: infamis,quando id magis ex usu q̄ si cum gloria adeptus foret.In hanc sententiã itū. Ne tamen annuisse facinori uiderentur : & diuersa Cæsar præciperet:missi ad Pharasmenē nuntii: ut abscederet a finibus Armeniis filiūq; abstraheret. Erat Cappadociæ procurator Iulius Pelignus Ignauis animi:& de ridiculo corporis iuxta conspicendus. sed Claudio perquã familiaris: cum priuatas olim conuersationes curaret:iners ocium oblectaret. Is pelignus auxiliis p̄ uincialium contractis:tanq̄ recuperaturus Armeniam: dum socios magisquã hostes prædatur:abscellu suorum :& incurstantibus Barbaris:præsidii egens:ad Rhadamistum uenit: donisque eius euietus:ultra regium insigne sumere cohortatur. Sumen tiq; adest auctor & satelles.Quod ubi turpi fama diulgatum ne cæteri quoq; ex peligno coniectarentur : Heluidius priscus legatus cum legione mittitur: rebus turbidis pro tempore: ut consuleret.Igitur prope montem taurum transgressus:moderatione plura quã ui:composuerat: cum redire in Syriam iubetur ne initium belli aduersus Parthos existeret . Nam Vologeses casum inuadendæ Armeniæ:obuenisse ratus: quã a maioribus

18
suis possessam: externus rex flagitio obtineret: contrahit copias
fratremque Tiridatem deducere in regnum parat: nequa pars
domus sine imperio ageret. Incessu Parthorum sine acie pulsi
hyberi. Vrbesque Armeniorum Artaxata & Tygranocerta iugū
accipere. Deinde atrox hyems. seu parum prouisi com meatus: &
orta ex utroque tabes: percellūt uologesen omitttere præsentiā
Vacuamque rursus Armeniam Rhadamistus inuasit: truculan-
tior q̄ antea: tanquam aduersus defectores: & in tempore bella-
tuos. Atque illi q̄uis seruitio sucti patientiam abrumpunt: ar-
misque regiam circumeunt. Nec aliud Rhadamisto subsidium
fuit: q̄ pernicitas equorum. quis seq; & coniugem abstulit. Sed
coniunx grauida: primam ut cunq; fugam ob metum hostilem
& mariti caritatem tollerauit. Post festinatione continua: ubi
quati uterus: & uiscera uibrantur: orare ut morte honesta cōtu-
meliis captiuitatis eximeretur. Ille primo amplecti alleuare. ad
hortari. modo uirtutem admirans. modo timore eger: ne quis
relicta potiretur. Postremo uiolentia amoris: & facinorum non
rudis: diffringit acynacem. Vulneratamq; ad ripam Araxis tra-
hit flumini tradit ne corpus etiam auferretur. Ipse præceps hy-
beros ad patrum regnum peruadit. Interim zenobiam id mu-
lieri nomen: placida illuue: spirantem ac uitæ manifestam ad-
uertere pastores: & dignitate formæ haud degenerem reputan-
tes: obligant uulnus. agrestia medicamina adhibent: cognitoq;
nomine & casu: in urbem Artaxata ferunt. unde publica cura
deducta ad Tyridatem: comiterq; excepta: cultu regio habita ē.
Fausto Sylla. Siluio othone consulibus Furius scribonianus in
exilium agitur: quasi finem principis per chaldeos scrutaretur.
Adnectabatur crimini Iunia mater eius. ut casus prioris: Nam
relegata erat impatiens. Pater Scriboniani Camillus arma per
Dalmatiam mouerat. Idque ad clementiam trahebat Cæsar: qui
stirpem hostilem iterum conseruaret. Neq; tamen exuli longa
post hac uita fuit. morte fortuita: an p uenenum extinctus esset
ut quisque credidit uulgauere. De mathematicis Italia pellēdis
factum senatus consultum atrox & irritum. Laudati dehinc ora-
tione principis: q̄ ob angustias familiares ordine senatorio spō-
te cæderent. Motiq; qui remanendo impudentiam paupertati
adiicerent. Interque refertur ad patres de pœna fœminarum:

quæ seruis coniungerentur. Statuitq; ut ignaro domino ad id prolapsa: in seruitutem sui consensisset: & qui nati essent pro libertis haberentur: Pallati quem repertorem eius relationis ediderat Cæsar: prætoriam insigniam: & centies quinquagies sextertium censuit. Consul designatus Barca Soranus, additum a Scipione: Cornelio grates publice agendas: q; regibus archadiæ ortus: ue terrimam nobilitatem usui publico postponeret, seq; iter ministros principis haberi sineret. Assueravit Claudius contentum honore Pallantem: intra priorem paupertatem subsistere. Et fixum est ære publico senatus consultum, quo libertinus sextertii ter milites possessor: antiquæ per simoniam laudibus cumulabat. At non frater eius: cognomento felix: pari moderatione agebat: iam pridem iudeæ impositus: & cuncta malefacta sibi impune ratus: tanta potentia subnixo. Sane præbuerant Iudei speciem motus orta seditione. Postquam cognita cæde eius: haud obtemperatum esset. Sed manebat metus: ne quis principum eadem impetaret. Atq; interim felix: intempestiuis remediis: delicta accedebat: æmulo ad deterrima Ventidio cumano: cui pars prouinciae habebatur: ita diuisis, ut huic Galileorum natio: felici Samaritæ parerent. Discordes olim & tum contemptu regentium minus coercitis odiis. Igitur raptare inter se. immittere latronum globos. componere insidias: & aliquando præliis congregi. spoliaq; & prædas ad procuratores referre. Hicq; primo lætari. mox gliscente pernicie: cum arma militum interiecissent: cæsi milites Arissetq; bello prouincia. ni Quadratus Syriæ rector subuenisset Nec diu aduersus Iudeos qui in necem militum prorupant: dubitatum: quin capite pœnas luerent: Cumanus & felix cõtionem afferebant: quia Claudius causis rebellionis auditis ius statuendi etiam de procuratoribus dederat. Sed Quadratus felicem inter iudices ostentauit receptum in tribunal quo studia accusantium deterretur. Damnatuq; flagitiorum quæ duo deliquerant. Cumanus & quies prouinciæ reddita. Nec multo post agrestium Cilicum nationes: quibus clitarum cognomen tum læpe & alias commotæ tunc Trosobore duce: motes asperos castris cœpere. Atq; inde decursu in littora aut urbes: uim cultoribus ac oppidanis ac plærunq; in mercatores & nauicularios audebant. Obsessaq; ciuitas Anemuriensis: & missi e Syria

in subsidium æquites: cum præfecto curtio Seuero turbantur: quod duri circum loci: peditibusq; ad pugnam idonei equestre prælium haud patiebantur. Dein rex eius oræ Antiochus blandimentis aduersus plebem: fraude in ducem cum Barbarorum copias dissociasset. Trosobore paucisq; primoribus interfectis, cæteros clæmentia composuit. Sub idem tempus inter lacū fucinum amnemq; lyrin perrupto monte: quo magnificentia operis a pluribus uiseretur. Lacu in ipso nauale prælium adornat. Ut quondam Augustus structo cis thyberim stagno: sed leuibus nauigijs & minore copia ediderat. Claudius triremes quadriremesq; & undeuiginti hominum milia armauit: cincto ratibus ambitu: ne uaga effugia forent, ac tamen spacium amplexus: ad uim remigii: & gubernatium artes. impetus nauium: & prælio soliti in ratibus prætoriarum cohortium manipuli turmæq; abstiterant: antepositis propugnaculis: ex quis catapultæ Balistæq; tenderentur. Reliqua lacus classiarum tectis nauibus obtinebant. Ripas & coles: ac montium edita in modum theatri: multitudo innumera compleuit: proximis & municipiis: & alii urbe ex ipsa: uisendi cupidine: aut officio in principem. Ipse insigni paludamento: neq; procul Agrippina clamide aurata præsidere. Pugnatum quãq; inter insontes fortium uirorum animo. Ac post multum uulnerum: occidioni exempti sunt. Sed perfecto spectaculo apertum aquarum iter: & incuria operis manifesta fuit: haud satis depressi ad lacus ima uel media. Eoq; tẽpore interiecto altius effossi specus: & contrahendæ rursus multitudini gladiatorum: spectaculum editur: inditis pontibus pedestrem ad pugnam. Quin & conuiuium effluuio lacus appositum magna formidine cunctos affecit: quia uis aquarum prorupēs, proxima trahebat. conuulsis ulterioribus: aut fragore: & sonitu exterritis. Simul Agrippina trepidatione principis usa: ministræ operis Narcissum incusat: cupidinis: ac prædarum. Nec ille reticet impotentiam muliebrem nimiasq; spes eius arguens. D. Iunio. Q. Auterio consulibus sedecim annos natus Nero octauia cæsaris filiam in matrimonium accepit. Utq; studiis honestis: & eloquentiæ gloria nitesceret: causa iliensium suscepta: Romanum troia demissum: & Iuliæ stirpis auctorem æneam: aliaque haud procul fabulis uera facunditate executus ipetrat ut iliéses

omni publico munere soluerentur. Eodem oratore Bononiensi
colonix igni haustæ subuentum: centies sextertii largitiõe. Red
ditur Rhodiis libertas: adempta sæpe: aut firmata prout bellis
externis meruerant: aut domi seditione deliquerant. Tributum
que Apamiensibus terremotu conuulsis: in quinquennium re
missum. At Claudius sæuissima quæq; promere adigebat eiuf
dem Agrippinx artibus. quæ statilium Taurum opibus illustré
hortis eius inhians peruertit: accusante Tarquinio prisco. Lega
tus is tauri affricam imperio proconsulari regentis: postquã re
uenerant pauca repetundarum crimina: cæterum magicas sup
stitutiones obiectabat. Nec ille diutius falsum accusatorem indi
gna sorte perpeffus: uim uitæ suæ attulit. ante sententiam sena
tus. Tarquinius tamen curia exactus est: quod patres odio dela
toris: contra ambitum Agrippinx peruicere. Eodé anno sæpius
audita uox principis: parem uim rerum habendam a procurato
ribus suis iudicatorum: ac si ipse statuisset. Ac ne fortuito pro
lapsus uideretur: senatus quoque cõsulto cautum: plenius quã
antea & uberius. Nam diuus Augustus apud equestres q̄ egypto
præsiderent lege agi: decretaque eorum proinde haberi iusse
rat: ac si magistratus romani cõstituisent. mox alias per prouin
cias: & in urbe plæraque concessa sunt: quæ olim a prætoribus
noscebantur. Claudius omne ius tradidit: de quo toties seditio
ne: aut armis certatum. Cum Sempronii rogatiõibus: equester
ordo in possessione iudiciorum locaretur: aut rursus seruilix
leges senatui iudicia redderent. Mariusque & Sylla olim de eo
uel præcipue bellarēt. Sed tunc ordinum diuersa studia & quæ
uicerant publice ualebāt. C. Oppius & Cornelius Balbus primi
Cæsaris opibus: potuere cõditiões pacis: & arbitria belli tracta
re: Matthios posthac & Vedios: & cætera eq̄tũ romanorũ: præua
lida nomina: referre nihil attinuerit: cũ Claudius libertos: quos
rei familiari præfecerat: sibi que & legibus adæquauerit. Rettu
lit dein de immunitate Chois tribuenda. Multaque super anti
quitate eorum memorauit. Argiuos uel cum latonæ parente: ue
tustissimos insulæ cultores: mox aduentu Esculapii artem me
dendi illatam: maximeque inter posteros eius celebrem fuisse:
nomina singulorum referens: & quibus quisq; ætatibus uigu
issent. Quinetiam dixit Xenophontem: cuius scientia ipse utere

tur: eadem familia ortum. Precibusq; eius dādum: ut omni tributo uacui in posterum choi: sacrā & tanti dei ministram insulam colerent: neq; dubium haberetur: multa eorundem in poro. merita: sociasque uictorias patuisse Claudius facilitate solita quod uni concesserat: nullis extrinsecus adiumētis uelauit. At Bizantii: data dicēdi copia: cum magnitudinem onerū apud senatum deprecarentur: cuncta repetiuere: orsi a fœdere quod nobiscum iecerant: qua tempestate bellauimus aduersus regē Macedonum. Cui ut degeneri: pseudo philippi uocabulum impositum. Missas post hac copias in Antiochum: persem: Aristonicum: & pyratico bello adiutum Antonium. Memorabantque quæ Syllæ aut Lucullo aut Pompeio obtulissent. Mox recentia in cæsares merita: quando ea loca insiderent: quæ transmeantibus terra mariq; ducibus: exercitibusq; . simul uehendo cōmetu opportuna forent. Namq; arctissimo iter Europam Asiamq; diuortio, Bizantium in extrema Europæ posuere græci quibus phytium apollinem consulentibus ubi conderent urbem. redditum oraculum est: Quærent sedem græcorū terris aduersam: Ea ambage chalcedonii monstrabantur: quod priores illuc aduecti: præuisa locorum utilitate peiōra legissent. Quippe Bizantiū fertili solo fœcundoq; mari: quia uis piscium in Metapontum erumpens: & obliquis subter undas saxis exterrita: omissio alterius littoris flexu: hos ad portus defertur. Vnde primo quæstuo si & opulenti: post magnitudine onerum urgente: finem aut modum orabant: annitente principe qui trhacio bosphora noq; bello recens fessos: iuuandosq; rettulit. Ita tributa in quinque nium remissa. M. Asilino, M. Acilio consulibus mutationem rerum in deterius portendi cognitum ē: crebris prodigiis. Signa enim ac tentoria militum igne cælesti arsere. Fastigio capitoli examen apum insedit. Biformes hominum partus & suis fetum editum: cui accipitrum ungues inessent. Numerabatur iter ostēta diminutus omnium magistratuum numerus quæstore: edili: tribuno: ac prætore: & consule: paucos intra mēses defunctis: Sed in præcipuo pauore Agrippina uocem Claudii: quam temulentus iecerat: fatale sibi: ut coniugum flagitia ferret: dein puniret metuens: agere: & celerare statuit: perdita prius Domicia leuibus & muliebribus causis: qa lepida minore Antonia geni

ta: auunculo Augusto Agrippinæ sobrina prior: ac Cnei mariti eius foror: parem sibi claritudinem credebat. Nec forma: ætas: opes multum distabant. & utraq; impudica: infamis: uiolenta: haud minus uitii emulabantur: quàm si qua ex fortuna prospera acceperant. Enim uero certamen acerrimum: amita potius an mater apud Neronem præualeret. Nam Lepida blandimentis ac largitionibus iuuenilem animum deuinciebat: truci contra ac minaci Agrippina. quæ filio dare imperium: tolerare imperi tantem nequibat. Cæterum obiecta sunt quæ coniugium principis deuotionibus petiuisset: quæque parum coercitis per Calabriam fer uorum agminibus pacem italiæ turbaret. Ob hæc mors indita: multum aduersante Narcisso qui Agrippinam magis magisque suspectans: prompsisse inter proximos ferebatur: certam sibi perniciem seu Britannicus rerum: seu Nero potiretur. Verum ita de se meritum Cæsarem: ut uitam usui eius impenderet. Conuictam Messalinam & Silium pares iterum accusandi causas eesse: si Nero imperitaret Britannico successore. Nullum principi meritum ac noueræ insidiis domum omnem conuelli. maiore flagitio: quàm si impudiciam prioris coniugis reticuisset. quam ne impudiciam quidem nunc abesse: palâte adultero ne quis ambigat: decus: pudorem: corpus: cuncta regno uiliora habere. Hæc atque talia dictitans: amplecti Britannicum. robur ætatis quàm maturum precari. modo ad deos: modo ad ipsum tendere manus: adolesceret: patris inimicos depelleret. Matris etiam interfectores ulcisceretur. In tanta mole curarum Claudius ualitudine aduersa corripitur. Refouendisque uiribus mollicie cæli & salubritate aquarum Sinuessam pergit. Tum Agrippina sceleris olim certa & oblatæ occasionis propera nec ministrorum egês de genere ueneni consultauit: ne repétino & præcipiti facinus proderetur. si lentum & tabidum delegisset: ne admotus supremis Claudius: & dolo intellecto: ad amorem filii rediret. Exquisitum aliquid placebat quod turbaret mentem & mortem differret. Deligitur artifex talium uocabulo locusta nuper ueneficii damnata & diu inter instrumenta regni habita. Eius mulieris ingenio paratum uirus. cuius minister e spadonibus fuit halotus: inferre epulas: & explorare gustu solitus: adeoque cuncta mox pernotuere: ut temporum illorum scriptores prodiderint: Infusum dele

etabili cibo boletorum uenenum. nec uim medicaminis statim
 intellectam: socordia ne an Claudii uinolentia: simul soluta al
 uis subuenisse uidebatur. Igitur exterrita Agrippina & quando
 ultima timebantur: spreta praesentium inuidia: prouisam iam si
 bi Xenophontis medici conscientiam adhibet. Ille tanquam nissus
 euomentis adiuuaret: pinnam rapido ueneno illitam: faucibus
 eius demisisse creditur: haud ignarus summa scelera incipi cum
 periculo: pagi cum praemio. Vocabatur interim senatus: uotaque
 pro incolumitate principis: consules & sacerdotes nuncupabant
 cum iam exanimis uestibus & fomentis obtegeretur: dum res
 firmando Neronis imperio componuntur. Iam primum Agrip
 pina uelut dolore uicta & solacia congruens: tenere amplexu Bri
 tannicum. uera paterni oris effigiem appellare: ac uariis artibus
 demorari: ne cubiculo egrederet. Antonia quoque & Octauia so
 rores eius attinuit: & cunctos aditus custodiis cluserat. crebroque
 uulgabat: ire in melius ualitudinem principis: quo miles bona in
 spe ageret. tempusque prospere ex monitis chaldeorum aduentaret.
 Tunc medio diei tertium ante Idus Octob. foribus palatii repe
 te diductis: comitante Burro Nero egreditur: a cohorte quae more
 militiae: excubiis adest: ibi monente praefecto: festis uocibus ex
 ceptus: indistinctae. Dubitauisse quosdam ferunt respectantes: ro
 gitantesque ubi Britannicus esset. mox nullo in diuersum auctore
 quae offerebantur secuti sunt. Illatusque castris Nero: & congruentia
 reperi praefatus: promisso donatiuo: ad exemplum paternae largitio
 nis impator consalutat. Sententiam militum secuta patrum consulta.
 Nec dubitatum est apud prouincias. Caelestesque honores Claudio
 decernunt: & funeris solenne pinde ac diuo Augusto celebratur
 aemulante Agrippina proauiae Liuae magnificentiam. Testamentum
 tamen haud recitatum: ne aeternus filio priuignus iniuria & in
 uidia: animos uulgi turbaret.

FINIS XII.

CORNELII TACITI HISTORIAE AVGVSTAE LIBER
 XIII. INCIPIT ACTIONVM DIURNALIVM.

 Rima nouo principatu mors Iunii Sillani pro
 consulis Asiae: ignaro Nerone: per dolum Agrip
 pinae paratur. non quia ingenii uolentia exitum
 irritauerat: segnis & dominationibus aliis fa

fiditus: adeo ut C. Cæsar pecudē aureā eū appellare solitus sit :
Verum Agrippina fratri eius L. Sillano necem molita: ultorem
metuebat: crebra uulgi fama: anteponendum esse uix dum pue
riciam egresso Neroni: & imperium pro scelus adepto . Virum
ætate composita: infontem nobilem: & quod tunc spectaretur :
e cæsarum posteris. Quippe & Syllanus diui Augusti abnepos
erat. hæc causa necis. ministri fuere P. celerius æques romanus
& elius libertus: rei familiari principis in Asia impositi. Ab us
proconsuli uenenum inter æpulas datum est: apertius quam ut
fallerent. Nec minus properato: Narcissus Claudi libertus: de
cuius iurgiis aduersus Agrippinam rettuli: aspera custodia : &
necessitate extrema: ad mortem agitur iuito principe. Cuius ab
ditis adhuc uicii per auariciam ac prodigentiā mire cōgrue
bat. Ibaturque: in cædes nisi Affranus Burrus & Anneus Sene
ca obuiam issent. Hi rectores imperatoriæ iuuentæ: & pari ī so
cietate potentiaq; concordēs : diuersa arte ex æquo pollebant .
Burrus militibus curis: & seueritate morum . Seneca præcep
tis eloquentiæ & comitate honesta iuuantēs inuicem quo faci
lius lubricam principis ætatem si uirtutem aspernaretur: uolu
ptatibus concessis retinerent. Certamen utrique unum erat cō
tra ferociam Agrippinæ: quæ cunctis malis dominationibus cu
pidinibus flagrans: Habebat in partibus pallantem quo aucto
re Claudius nuptiis incestis & adoptione exitiosa semet peruer
terat. Sed neque Neroni infra seruos ingenium: & Pallas tristi
arrogantia modum liberti egressus tædium sui mouerat . Pro
palam tamen omnes in eam honores cumulabantur. signumq;
more militiæ petenti tribuno dedit. optimæ matris. Decreti &
a senatu duo lictores flaminium claudiale: simul Claudio cēso
rium funus: & mox consecratio. Die funeris laudationem eius
princeps exorsus est. dum antiquitatem generis consulatus: ac
triumphos maiorum enumerabat: intentus ipse & cæteri: libera
lium quoq; artium cōmemoratio: & nihil regente eo rei pu. tri
ste ab externis accidisse: pronis animis audita. Postq̄ ad prouidē
tiam sapientiāq; flexit: nemo risui temperare. quāq; oratio a Se
neca cōposita. multū cultus præferret . Ut fuit illi uiro īgeniū
amcēnū & t̄pis illius auribus accōmodatū. Adnotabāt seniores

quibus ociosum est: uetera & præsentia contendere: primum
 ex iis qui rerum potiti essent Neronem alienæ faciendæ eguisse.
 Nam dictator Cæsar summis oratoribus æmulus, & Augusto
 prompta ac profluens: quæ deceret principem eloquentia fuit.
 Tiberius quoque artem callebat: qua uerba expenderet: tum ua-
 lidus sensibus: ac consulto ambiguus. Etiam C. Cæsar turbata
 mens: uim dicendi non corrupit. Nec in Claudio quotiens me-
 ditata differeret: elegantiam requireres. Nero puerilibus statim
 annis uiuidum animum in alia detorsit. celare & pingere: catus
 aut regimen equorum exercere: & aliquando carminibus pangē-
 dis: inesse sibi elementa doctrinæ ostēdebat. Cæterum peractis
 tristitiæ imitamentis: curiam ingressus: & de auctoritate patrū:
 & consensu militum præfatus: consilia sibi & exempla capessen-
 di egregii imperii memorauit. nec iuuētam armis ciuilibus: aut
 domesticis discordiis imbutam: nulla odia: nullas iniurias: nec
 cupidinem ultionis afferre. Tum formā futuri principatus præ-
 scripsit: ea maxime declinans: quorum recens flagrabat inuidia.
 Nō enim se negociorum omnium iudicem fore: ut clausis unā
 intra domum accusatoribus & reis: paucorum potentia grassa-
 retur. Nihil in penetibus suis uenale: aut ambitioni peruium.
 discretam domum & remp. teneret antiqua munia senatus. Cō-
 sulum tribunalibus italia & publicæ prouinciæ assisterent. Illi
 patrum aditum præberent: se mandatis exercitibus consulturū.
 Nec defuit fides. multa que arbitrio senatus constituta sunt. ne
 quis ad causam orandam: mercede aut donis emeretur. Ne desi-
 gnatis quidem quæstoribus edendi gladiatores necessitas esset.
 Quod quidem aduersante Agrippina: tanq̄ acta Claudii subuer-
 terentur: obtinere patres: qui in palatium ob id uocabantur:
 ut affaret abditis a tergo foribus uelo discreta: quod uisum ar-
 ceret: aditus non adimeret. Quin & legatis Armeniorum causā
 gentis apud Neronem orantibus: ascendere suggestum impera-
 toris: & præsidere simul parabat: nisi cæteris pauore defixis Se-
 neca admonuisset: uenienti matri occurreret. Ita specie pietatis:
 obuiam itum dedecori. Fine āni turbidis rumoribus prorupisse
 rursus parthos: & rapti Armeniam allatum est. pulso Rhadami-
 sto: qui sæpe regni eius potitus: dein profugus: tum quoq; bel-
 lum deseruerat. Igitur in urbe sermonum auida: quæadmodum

princeps uix septemdecim años egressus suscipere eam molem
aut propulsare posset: quod subsidium in eo qui a foemina rege
retur? Num proelia quoque & oppugnationes urbium: & caete
ra belli per magistratos administrari possent: inquirebat. Contra
alii melius euenisse dixerunt quam si inualidus senecta & igna
uia Claudius: militiae ad labores uocaretur: seruilibus iussis ob
temperaturus. Burrum tamen & Senecam multarum rerum ex
perientia cognitos. & imperatori quantum ad robur deesse: cum
octauodecimo aetatis anno Cn. Pompeius: nonodecimo Caesar
Octauius ciuilia bella sustinuerint. Pluraq; in summa fortuna
auspiciis & consiliis quam telis & manibus geri. Daturum pla
ne documentum honestis: an secus amicis uteretur: si ducem
amota inuidia egregium: quam si pecuniosum & gratia subni
xum per ambitum deligeret. Haec atque talia uulgantibus Ne
ro & iuuentutem proximas per prouincias quaesitam supplen
dis orientis legionibus admouere: legionesq; ipsas propius Ar
meniam collocari iubet. Duosq; ueteres reges Agrippam & Ioc
chum expedire copias: quis Parthorum fines ultro intrarent:
Simul potes per amnem Euphratem iungi. Et minorem Arme
niam Aristobolo: regionem Sophonem Sohemo cum insignibus
regis mandat. Exortusque in tempore aemulus Vologelo filius
Vardanis. Et abscessere Armenia Parthi: taquam differrent bel
lum. Sed apud senatum omnia in maius celebrata sunt: senten
tiis eorum qui supplicationes & diebus supplicationum uestem
principi triumphalem: utq; ouans urbem iniret: effigiesq; eius
pari magnitudine: ac martis ultoris: eodem in templo censuere
praeter suetam adulationem laeti: q; Domitium Corbulonem re
tinendae Armeniae praeposuerat. Videbaturq; locus uirtutibus
patefactus. Copiae orientis ita diuiduntur: ut pars auxiliarium
cum duabus legionibus apud prouinciam Syriam: & legatum
eius Quadratum Vinidium remaneret. par ciuium sociorumq;
numerus Corbuloni esset: additis cohortibus: aliisque quae apud
Cappadociam hyemabant. Socii reges prout bello conduceret:
parere iussi. Sed studia eorum in Corbulonem promptiora erat.
qui ut famae inferuaret: quae in nouis coeptis ualidissima est: iti
nere prope cofecto: apud Egas ciuitate Ciliciae obuium quadratum
habuit: illuc pgressum. ne si ad accipiendas copias Syriae itrauisset

Corbulo: omnium ora in se uerteret. Corpore ingens: uerbis magnificus: & super experiētiam sapientiamq; ēt specie inaniū ualidus. Cæterum uterque Vologesem regem nunciis monebant pacem q̄ bellum mallet. Datisq; obfidibus: solitam prioribus reuerentiam in populum romanum: continuaret. Et Vologeses quo bellum ex æquo modo pararet: an ut æmulationis suspectos per nomen obsidum amoneret: tradit nobilissimos ex familia Arfacidarum. Accepitq; eos Centurio histerius: ab Vinidio missus: forte priore de causa adito rege. Quod postq̄ Corbuloni cognitum est: ire præfectum Cohortis Anium Varrum: & recipere obsides iubet. hinc ortum inter præfectum & Centurionem iurgium: Quod ne diutius externis spectaculo esset: arbitrium rei obsidibus legatisq; qui eos ducebant: permissum. atq; illi ob recentem gloriam: & inclinationem quandam etiam hostium Corbulonem prætulere: Vnde discordia inter duces quærente Vinidio præcepta quæ suis consiliis patrauisset: testante contra Corbulone non prius cōuersum regem ad offerendos obsides: q̄ ipse dux bello delectus: spes eius ad metū mutaret. Nero quo cōponeret diuersos: sic euulgari iussit: ob res a Quadrato & Corbulone prospere gestas: laurum fascibus imperatoriis addi: quæ in alios consules egressa coniunxit. Eodem anno Cæsar effigiem Cn. Domitio patri: consularia insignia Asconio laeoni: quo tutore usus erat: petiuit a senatu: sibiq; statuas argēto uel auro solidas: aduersus offerentes prohibuit. Et quanquā censuissent patres: ut principium anni inciperet mense decēbri quo ortus erat Nero: ueterem religionem calendarū Ian. inchoando anno retinuit: neq; recepti sunt inter reos. Carrinas celer senator: seruo accusante: aut Iulius densus equester. cui fauor ī Britannicum crimini dabatur: Claudio Nerone L. Antistio consulibus. cum in acta principis iurarent magistratus: in sua acta collegā Antistium iurare prohibuit: magnis patrum laudibus. ut iuuenilis animus leuium quoq; rerum gloria sublatus: maiores continuaret. Secutaque lenitas in Plantium Lateranum: quem ob adulterium Messallinæ ordine remotum: reddidit senatui: clæmentiam suam obstringens crebris orationibus: quas Seneca testificando: quam honesta præciperet: causa iactandi ingenii: uoce principis uulgabat. Cæterum infracta

infracta paulatim potentia matris: delapso Nerone in amorem libertæ: cui uocabulum actæ fuit. Simul assumptis in conscientiam Othone & Claudio Senetione adolescentulis decoris. quorum Otho familia consulari: Senetio liberto Cæsaris patre genitus: ignara matre: dein frustra obnitente. Penitus irrepserat per luxum & ambigua secreta: ne se uerioribus quædam principis amicis aduersantibus: muliercula nulla cuiusquæ iniuria cupidines principis explente. quando uxore ab Octauia nobili quidem: & probitatis spectatæ fato quodam: an quia præualent illicita: abhorrebat. metuebatq; ne in supra scemias illustriû prorûpet. si illa libidine phibere. Sed Agrippina libertam æmulam: nuz ancillâ: aliaq; eundem in modum muliebriter fremere. Neq; pœnitentiam filii: aut satietatem opperiri: Quantoq; foediora exprobrabat: acrius accendere. donec ui amoris subactus: exueret obsequium in matrem: Senecæq; permitteret. Ex cuius familiaribus Anneus Serenus simulatione amoris aduersus eandem libertam primas adolescentis cupidines uelauerat. præbueratque nomen ut quæ princeps furtim mulierculæ tribuebat: ille palam largiretur. Tum Agrippina uersis artibus: per blandimenta iuuenem aggredi. suum potius cubiculum ac sinum offerre contegendis quæ prima ætas: & summa fortuna expeterent. Quin & fatebatur itempestiuam seueritatem: & suarum opum quæ haud procul imperatoris aberant: copias tradebat. Ut nimia nuper coerendo filio: ita iursum intemperanter demissa. Quæ mutatio neque Neronem fefellit. & proximi amicorum metuebant: orabantque caueri insidias mulieris semper atrocis: tum & falsæ. Forte illis diebus Cæsar inspecto ornatu: quo principum coniuges ac parentes effulserant: deligit uestem & gemmas: misitque domum matri: nulla parsimonia: cum præcipua & cupita aliis: prior deferret. Sed Agrippina non his instrui cultus suos: sed cæteris arceri proclamat: & diuidere filium: quæ cuncta ex ipsa haberet. Nec defuere qui in deterius referrent. Et Nero infensus iis quibus superbia muliebris initebatur: demouet Pallantem cura reꝝ. quis a Claudio impositus: uelut arbitrium regni agebat. Ferebaturq; digrediente eo: magna prosequentium multitudinem: nõ absurde dixisse: Ire Pallantem: ut eiuraret. Sane pepigerat Pallas: ne cuiusq; facti in præteritum interrogaret paresq; ra

tiones cum repu. haberet. Præceps post hæc Agrippina: ruere ad
 terrorem & minas. neq; principis auribus abstinere: quo minus
 restaretur: adultum iam esse Britannicum: ueram dignamq; stir
 pem suscipiendo patris imperio: quod insitus & adoptiuus per
 iniurias matris exerceret. Non abnuere se: quin cuncta infelicis
 domus mala patefierent. suæ imprimis nuptiæ: suum ueneficiū
 Id solum diis & sibi prouisum: q; uiueret priuignus. Ituram cū
 illo in castra. Audiretur hinc Germanici filia: inde uilis rursus
 Burrus & exul Seneca: trunca. s. manu: & professoria lingua: ge
 neris humani regimen exostulantes. Simul intendere manus.
 aggerere probra: Consecratum Claudium infernos Syllanorum
 manes inuocare: & tot irrita facinora. Turbatus his Nero: & pro
 pinquo die: quo quartumdecimum ætatis annum Britannicus
 explebat: uolutare secum: modo matris uiolētiam: modo ipsius
 indolem: ut quidem experimento nuper cognitam: quo tamen
 fauorem late quæsiuisset. Festis Saturno diebus iter alia æqua
 lum ludicra: regnum lusu sortiētium: euenerat ea sors Neroni.
 Igitur cæteris diuersa: nec ruborem allatura: ubi Britannico ius
 sit exurgeret: progressusq; in medium cantum aliquem incipe
 ret: irrisum ex eo sperās pueri sobrios quoq; conuictus: nedum
 temulentos ignorantis. ille constanter exorsus est carmen: quo
 euolutum eum sede patria rebusq; summis significabatur. Vn
 de orta miseratio manifestior: quia dissimulationem nox & lasciu
 uia exemerat. Nero intellecta inuidia: odium intendit. Vrgenti
 busq; Agrippinæ minis: quia nullum crimen: neq; iubere cæde
 fratris palam audebat: occulta molitur. Parari uenenum iubet:
 ministro Pollione Iulio prætorix cohortis tribuno. cuius cura
 attinebatur damnata ueneficii nomine locusta. multa scelerum
 fama. Nam ut proximus quisq; Britannico neq; fas neq; fidem
 pensi haberet: olim prouisum erat. Primum uenenum ab ipsis
 educatoribus accepit: trāsmisitq; exoluta aluo parum ualidum:
 siue temperamentum inerat: ne statim sæuiret. Sed Nero lenti
 sceleris impatiens: minitari tribuno: iubere supplicium Venefi
 cæ: quod dum rumorem respiciunt: dum parant defensiones se
 curitatem morarentur. Promittētibus dein tam præcipitē necē
 q; si ferro urgeretur: cubiculū Cæsaris iuxta: decoqitur uirus: co
 gnitis atea uenenis rapidū. mos hēbat principū liberos cū cæte

ris idem ætatis nobilibus sedentes: uesci in aspectu propinquo-
rum: propria & parcior mensa. Illic epulante Britannico: quia ci-
bus potusque eius delectus ex ministri gustu explorabatur: ne
omitteret institutum: aut utriusque morte proderetur scelus: ta-
lis dolus repertus est. Innoxia adhuc ac præcalida: & libata gu-
stu potio traditur Britannico. Dein postquam feruore aspernabat:
frigida in aqua infunditur uenenum: quod ita cunctos eius ar-
tus peruasit: ut uox pariter & spiritus eius raperentur. Trepida-
tur a circumsedentibus, diffugiunt imprudentes. At quibus altior
intellectus resistunt defixi: & Neronem intuentes. Ille ut erat re-
clius: & nescio similis: solitum ita ait: per comitalem morbum
quo primum ab infantia afflicteretur Britannicus, & redituros
paulatim uisus: sensusque. At Agrippinæ is pauor: ea cōsternatio
mētis quæ uultu præmeretur: emicuit: ut perinde ignarā fuisse
ac Octauiam sororem Britannici constiterit: quippe sibi supre-
mum auxilium ereptum: & parricidii exemplum intelligebat.
Octauia queque quæ rudibus annis: dolorem: caritatem omnis
affectus abscondere didicerat. Ita post breue silentium repetita
conuiuii lætitia. Nox eadem necem Britannici & rogi coniu-
xit: prouiso ante funebri apparatu qui modicus fuit. In campo
tamen martio sepultus est: adeo turbidis imbribus: ut uulgus
iam deum portendi crediderit aduersus facinus: cui plerique et
hominum ignoscebant: antiquas fratrum discordias: & insocia-
bile regnum estimantes. Tradunt plerique eorum temporum scrip-
tores: crebris ante exitium diebus illud esse puericiæ Britan-
nici Neronem, ut iam non præmatura: neque sæua mors uideri
queat quauis inter sacra mensæ: ne tempore quidem ad cōple-
xum sorori dato: ante oculos inimici properata sit: in illud supre-
mum claudiorum sanguinem: stupro priusquam ueneno pollutum
Festinationem exequiarum edicto Cæsar defendit: id a maiori-
bus institutum referens: subtrahere oculis acerba funera. Neque
laudationibus, aut pompa detinere. Cæterum & sibi amisso fra-
tris auxilio: reliquas spes in rep. sitas. & tanto magis fouendum
patribus: populoque principem: qui unus superesset e familia sum-
mum ad fastigium genita. Exin largitione potissimos amicorum
auxit. Nec defuerunt: qui arguerent uiros grauitatem asseuerantes
quod domos uillasque id temporis quasi prædas diuisissent.

Alii necessitatem adhibitam credebant a principe: sceleris sibi
 conscio: & ueniam sperante: si largitionibus ualidissimum quē
 que obstrinxisset. At matris ira nulla munificentia leniri. Sed
 amplecti Octauiam, Crebra cum amicis secreta habere. Super i
 gentam auariciam: undiq; pecunias quasi in subsidium corri
 piens. Tribunos & Cēturiones comiter excipere, Nomina & uir
 tutes nobilium: qui etiam tū supererant: in honore habere, qua
 si quæreret ducem & partes. Cognitum id Neroni, excubiasq;
 militares: quæ ut coniugi Imperatoris soli tum & ut matri ser
 uabantur & germanos super eundem honorē custodes additos
 digredi iubet: ac ne cœtu salutantium frequētaretur: sperat do
 mum. Matremq; transfert in ea quæ Antonix fuerat, quotiēs
 ipse illuc uentitaret: septus turba cēturionū: & post breue oscu
 lum digrediens. Nihil rerum mortalium tam instabile ac fluxū
 est: q̄ fama potentix: non sua uinixa. Statim relictum Agrippi
 næ limē. Nemo solari: nemo adire: præter paucas fœmias amo
 re an odio incertum. Ex quibus erat Iulia Syllana: quam matri
 monio, C. Siliū a Messalina depulsam: supra rettuli: insignis
 genere forma lasciuia & Agrippinæ diu p̄cara. Mox occultis in
 ter eas offensionibus: quia Sextium affricanum nobilem iuue
 nem a nuptiis Syllanæ deterruerat Agrippina: impudicā & uer
 gentem annis dictitans: nō ut affricanum sibi seponeret: sed ne
 opibus & orbitate Syllanæ maritus potiretur. Illa spe ultionis
 causa oblata: parat accusatores ex clientibus suis Iturium & Cal
 uisium non uetera: & sæpius iam audita deferens: quod Britan
 nici mortem lugeret: aut Octauix iniurias euulgaret. Sed desti
 nauisse eam Rubellium plautum per maternam originem pari
 ac Nero gradu a diuo Augusto ad res nouas extollere. Cōiugio
 que eius etiam imperio remp. rursus inuadere. hæc Iturius &
 Caluissius A Timeto Domitiæ Neronis amitæ liberto aperiūt.
 qui lætus: oblati quippe inter Agrippinam & Domitiam isen
 sa æmulatio exercebatur: Paridem histrionē, libertum & ipsum
 Domitiæ impulit ire propere: crimenq; atrociter deferre. Proue
 cta nox erat: & Neroni per uolentiam trahebatur. Cum ingre
 ditur Paris: solitus alioquin id temporis luxus principis intēde
 re. Sed tunc compositus ad mœstitiam: expositoq; indicii ordie:
 ita audientem exterret: ut non tantum matrem Plautumq; in
 di

terficere: sed Burrum etiam dimouere præfectura destinaret: tanquam Agrippinæ gratia prouectum: & uicem reddentem. Fabius rusticus auctor est: scriptos esse ad cecinam tuscum Codicillos madata ei prætoriarum cohortium cura. Sed ope Senecæ dignationem Burro retentam. Plinius & Cluius nihil dubitatum de fide præfecti referunt. Sane Fabius inclinatur ad laudes Senecæ cuius amicitia floruit. Nos cōsensum auctorum secuturi quæ diuersa prodiderint: sub nominibus ipsorum trademus. Nero trepidus: & interficiendæ matris auidus: non prius differri potuit: quâ Burrus necem eius promitteret: si facinoris coargueretur. Sed cuiusque nedum parenti defensionem tribuendam: nec accusatores adesse: sed uocem unius ex inimica domo afferri. refutare tenebras: & uigilatam conuiuio noctem: omniaque temeritati & inscientiæ propiora. Sic lenito principis metu: & luce orta itur ad Agrippinâ ut nosceret obiecta. dissolueretque: uel pœnas lueret. Burrus iis mandatis seneca coram fungebatur. Aderant & ex libertis arbitri sermonis. Deinde & a Burro postquâ crimina & auctores exposuit: minaciter actum. Agrippina ferociæ memor. Non miror inquit Syllanam nunquam edito partu: matrum affectus ignotos habere. Neque enim perinde a parentibus liberi quâ ab impudica adulteri mutantur. Nec si Iturius & Caluissius adessis omnibus fortunis: nouissimam suscipiendæ accusatiōis operam anui repēdunt: ideo aut mihi infamia parricidii: aut Cæsari conscientia subeunda est. Nam Domitiæ inimicitias gratias agerem: si beniuolentia mecum in Neronem meum certaret. Nunc per concubinum Atimetum. & histrionem paridem quæ si scænæ fabulas componit. Baiarum suarum piscinas extollebat: cum meis consiliis adoptio: & proconsulare ius & designatio cōsulatus: & cætera adipiscendo imperio præpararentur. At existat qui cohortes in urbe tentatas: qui prouinciarum fidem labefactatam denique seruos uel libertos ad scelus corruptos arguat. Uere ego Britannico potiēte rerum poteram: Ac si Plautus aut quis alius remp. iudicaturus obtinuerit. desunt. scilicet mihi accusatores qui non uerba impatientia caritatis: aliquando incauta: sed ea crimina obiciant: quibus nisi a filio mater absolui non possim. Cōmotis qui aderant: ultroque spiritus eius mitigantibus: colloquium filii exposcit. Vbi nihil pro innocentia: quasi diffideret.

nec beneficiis quasi exprobraret differuit. Sed ultionem in delatores & præmia amicis: obtinuit. Præfectura annonæ Senio Ruffo: cura ludorum qui a Cæsare parabantur. Aruncio Stellæ. Egyptus. C. Balbillo permittuntur. Syria pantello destinata: & uariis mox artibus elusus: ad postremum in urbe retentus est. At Syllana in exilium acta: Caluissius quoque & Iturius relegitur. De Atimeto supplicium sumptum. Validiore apud libidines principis Paride: quam ut pœna afficeretur. Plautus ad præsens silentio transmissus est. Deferunt dehinc consensisse Pallas: ac Burrus: ut Cornelius Sylla claritudie generis: & affinitate Claudii: qui per nuptias Antoniaë gener erat: ad Imperium uocaret. Eius accusationis auctor extitit Petus quidam: exercedis apud ærarium sectionibus famosus: & tum uanitatibus manifestus. Nec tam grata Pallantis innocentia: quam grauis superbia fuit quippe nominatis libertis eius: quos conscios haberet: respodit nihil unquam se domi: nisi nutu uel manu significasse: Vel si plura demonstranda essent: scripto usum: ne uocem cõsociaret. Burrus quamuis reus: inter iudices sententiam dixit. Exilium que accusatori irrogatum: & tabulæ exustæ sunt: quibus oblitterata ærarii monimenta retrahebat. Fine anni statio cohortis assidere ludis solita: demouetur. quo maior species libertatis esset: utque miles theatri licentiæ non permixtus. incorruptior ageret. & plebes daret experimentum: an ammotis custodibus: modestiam retineret urbem princeps lustrauit e responso aruspicum: quod Iouis ac Mineruæ ædes de cælo tactæ erant. Qu. Volusio. P. Cepione cõsulibus ocium foris: fœda domi lasciuiâ qua Nero itinera urbis & lupanaria: & diuerticula: ueste seruilis in dissimulationem sui compositus pererrabat: comitantibus qui raperent ad uenditionem exposita: & obuiis uulnera inferrent. aduersus ignaros: adeo ut ipse quoque exciperet ictus: & ore præferret. Deinde ubi Cæsarem esse qui grassaretur pernoctuit: augebanturque iniuriæ aduersus uiros fœminasque insignes: & quidam simili licentiâ sub nomine Neronis multi propriis cum globis. eadem exercebant: & in modum captiuitatis. nox agebatur. Iulius quidem montanus senatorii ordinis: sed qui nondum honorem capessisset: cõgressus forte per tenebras

cum principe quia uim tētantē acriter reppulerat: deinde agnī-
tum orauerat: quasi exprobrasset: mori adactus est. Nero autem
metuentior in posterum: milites sibi: & plærosq; gladiatorum
circumdedit: qui rixarum initia modica: & quasi priuata sinerēt.
si a læsis ualidius ageretur: arma inferrent. Ludicram quoque
licentiam: & fautores histrionum uelut in prælia conuertit: im-
punitate & præmiis. atque ipse occultus: & plærunque coram
prospectans: donec discordi populo & grauioris motus terrore
non aliud remedium repertum est: quā ut histriones italia pel-
lerentur: Milesque theatro rursus assideret. Per idem tempus
actum in senatu de fraudibus libertorum. esflagitatumque ut
aduersus male meritos: reuocandæ libertatis ius patronis dare-
tur. Nec deerant qui censerent. Sed consules relationem incipe-
re non ausi ignaro principe: perscribere tamen cōsensum sena-
tus. Ille an auctor constitutionis fieret: ut inter paucos & sentē-
tiæ aduersos: quibusdam coalitam libertate irreuerentiā: eo pro-
rupisse frementibus. uine an æquo cum patronis iure agerent
sententiam eorum consultarent: ac uerberibus manus ultro in-
tenderent: impulere uel pœnam suam dissuadentes. Quid enim
aliud læso patrono: concessum: quam uicesimum ultra lapidē in-
oram campaniæ libertum releget? Cæteras actiones promiscu-
as & pares esse. Tribuēdum aliquod tælū quod sperni nequeat.
Nec graue manumissis: per idem obsequium retinendi liberta-
tem: per quod assecuti sint. Ac criminum manifestos merito ad
seruitutem retrahi: ut mœtu coerceantur: quos beneficia non
commutauissent. Disserebatur contra paucorum culpam. ipsis
exitiosam esse debere: nihil uniuersorum iuri derogādum. quip-
pe late fufum id corpus. hinc plærunque tribus: decurias: mini-
steria magistratibus & sacerdotibus: cohortes etiam in urbe cō-
scriptas: & plurimis equitum. plærisque senatoribus. non aliun-
de originem trahi. Si separarentur libertini: manifestā fore pe-
nuriā ingenuorum: Non frustra maiores cum dignitatem or-
dinum diuiderent: libertatem in cōmuni posuisse. Quin & ma-
numittendi duas species institutas. Ut relinqueretur pœniten-
tiæ aut nouo beneficio locus. quos uindicta patronus non libe-
rauerit. uelut uinculo seruitutis attineri. Dispiceret quisq; me

rita tardeque concederet: quod datum nō adimeretur. Hæc sententia ualuit. Scripsitque Cæsar senatui: priuatim expenderent causam libertorum: quotiens a patronis arguerentur. In cōmune nihil derogent. Nec multo post: ereptus amitæ libertus Paris: quasi iure ciuili, non sine infamia principis: cuius iussu perpetratum ingenuitatis iudiciū erat. Manebat nihilominus quædam imago reipublicæ. Nam inter Bibulium prætorem & plebei tribunum Antistium: ortum certamen: quod immodestos fautores histrionum & a prætore in uincula ductos: tribunus omitti iussisset. Comprobauere patres incusata Antistii licetia. Simul prohibiti tribuni ius prætorum & consulum: præripere aut uocare ex Italia cum quibus lege agi posset. Addidit L. Piso designatus consul: ne quid intra domum pro potestate animaduertent: neue multam ab iis dictam quæstores ærariū in publicas tabulas ante quattuor menses referrent: medio temporis contradicere liceret. Deque eo consules statuerent. Cohibita artius & ædiliū potestas. statutumque quantum curules, quantum plebei pignoris caperent, uel pænæ irrogarent. Eo Heluidius priscus tribunus plebis: aduersus Obutronium sabinum ærariū quæstorem contentiones proprias exercuit. tanquā ius hastæ aduersus inopes inclæmenter auget. Dein princeps curam tabularum publicarum a quæstoribus ad præfectos trāstulit. uarie habita: ac sæpe immutata eius rei forma. Nam Augustus p̄misit senatui deligere præfectos. dein ambitu suffragiorum suspecto: sorte ducebantur: ex numero prætorum qui præessent. Neque id diu mansit: quia sors deerrabat ad parum idoneos. tunc Claudius quæstores rursus imposuit: iisque ne motu offensionum segnitus consularent: extra ordinē honores permisit. Sed deerat robur ætatis eum primū magistratum capessentibus. Igitur Nero præfectura perfunctos: & experiētia probatos delegit. Damnatus iisdem consulibus Vipsanius Lenas ob Sardiniam prouiciam auare habitam. Absolutus Cestus proculus repetundarum cædentibus accusatoribus. Clodius quiri nalis: quod præfectus remigum qui Rauennæ haberetur. uelut infimam nationum Italiā luxuria sæuiciaque afflictauisset:

ueneno damnationem anteuertit. Aminius Rebius ex primori-
bus peritia legum: & pecuniæ magnitudine: cruciatus ægræ se-
nectæ misso per uenas sanguine effugit: haud creditus iuffice-
re ad constantiam sumendæ mortis: ob libidines muliebriter i-
famis. At L. Volusius ægregia fama concessit. Cui tres & nona-
ginta anni spacium uiuendi præcipuæq; opes bonis artibus: in
offensa tot imperatorum malicia fuit. Nerone secundo L. Pisõe
consulibus: pauca memoria digna euenere nisi cui libeat: laudã
dis fundamentis & trabibus: quis molem amphitheatri: apud
campum martis Cæsar extruserat: uolumina implere. cum ex
dignitate populi romani repertum sit: res illustres annalibus:
talia diurnis urbis actis mandare. Cæterum coloniæ Capua at-
que miceria: additis ueteranis: firmatæ sunt. Plebei que congia-
rium quadrigeni nummi uiritim dati: & sextertium quadrigen-
ties ærario illatum est ad retinendam populi fidem. Vectigal
quoque quintæ & uicesimæ uenaliū mancipiorum remissum
specie magis quam ui. quia cum uenditor pendere iuberetur: in
partem pretii emptoribus accrescebat. Edixit Cæsar nequis ma-
gistratus: aut procurator in prouincia obtineret spectaculū gla-
diatorum: aut serarum: aut quid aliud ludicrum ederet. Nam
ante non minus tali largitione: quam corripiendis pecuniis: su-
biectos affligebant: dum quæ libidine deliquerant: ambitu pro-
pugnabant. Factum & S. consultum ultioni iuxta & securitati
ut si quis a suis seruis interfectus esset: ii quoque qui testamē-
to manumissi sub eodem testamento mansissent: inter seruos suppli-
cia penderent. Redditur ordini Lurii Varii consularis: auari-
ciæ criminibus olim percussus. Et Pomponia græcina insignis
fœmina Plantio: qui ouans se de Britanniis rettulit: nupta: ac su-
perstitionis externæ rea: mariti iudicio permissa. isque prisco i-
stituto propinquis coram. de capite fama que cōiugis cognouit.
& in fontem nunciauit. Longa huic Pomponiæ ætas. & cōtinua
tristitia fuit. Nam post Iuliam Drusi filiam dolo Messalinæ in-
terfectam: per quadraginta annos. non cultu nisi lugubri: non
animo nisi mœsto egit. Idque illi imperitante Claudio impune
mox ad gloriam uertit. Idem annus plures reos habuit: quorū

.P. celerem accusante Asia: quia absolvere nequibat Cæsar: traxit senecta donec mortem obiret. Nam celer interfecto ut memoravi Syllano procōsule: magnitudine sceleris cætera flagitia obtegebat. Cossucianum capitonem cilices detulerant: maculosū fœdumque: & idem ius audaciæ in prouincia ratum: quod ī urbe exercuerat. Sed peruicaci accusatione conflictatus: postremo defensione omisit, ac lege repetundarum damnatus est. Pro Eprio Marcello a quo lycii res repetebāt, eousque ambitus præualuit: ut quidam accusatorum eius exilio multarentur: tāquā infonti periculum fecissent. Nerone tertium cōsule simul inicit consulatum Valerius Messalla, cuius proauum oratorem Coruinum: diuo Augusto abauo Neronis: collegam in eo magistratu fuisse: pauci iam senum meminerant: Sed nobili familiæ honor auctus est: oblati in singulos annos quingenis sextertis: quibus Messalla paupertatem innoxia sustentaret. Aurelio quoque Cottæ & Atherio Antonino annuam pecuniam statuit princeps: quamuis per luxum habitas opes dissipassent. Eius anni principio, mollibus adhuc initiis prolata tum inter Parthos romanosque de obtinēda Armenia: bellum acriter sumitur, quia nec Vologeses sinebat fratrem Tyridatē dati a se regni expertē esse: aut alienæ id potentiæ donum habere: & Corbulo dignū magnitudine populi romani rebatur: parta olim a Lucullo Pōperis que recipere. Ad hæc Armenii ambigua fide utraque arma inuitabant: situ terrarum: similitudine morum. Parthis propiores: connubiisque permixti: ac libertate ignota illuc magis ad seruitium inclinātes. Sed Corbuloni plus molis aduersus ignauiam militum quam contra perfidiam hostium erat. Quippe Syria transmotæ legiones: pace longa segnēs: munia romanorū ægerrime tollerabant. Satis constitit fuisse in eo exercitu ueteranos: qui non stationem: non uigilias inissent. Vallum fossamque quasi noua & mira: uiserent. Sine galeis: sine lorice: nitidi: & quæstuosi: militia per oppida expleta. Igitur dimissis quibus senecta aut ualitudo aduersa erat: supplementum petiuit. Et habitū per Gallaciam ac Cappadociam delectus. Adiectaq; ex Ger

mania legio: cum æquitibus alariis: & peditatu cohortium. Retē
tusque omnis exercitus sub pellibus: quāuis hyeme sæua adeo
ut obducta glacie: nisi effossa humus: tentoriis locum non præ
beret. Ambusti multorum artus ui frigoris, & quidam inter
excubias exanimati sunt. Annotatusque miles: qui fascem li
gnorum gestabat: ita præriguisse manus: ut oneri adhærentes:
truncis brachiis reciderent. Ipse cultu leui: capite intecto: in
agmine in laboribus: frequens adesse. Laudem strenuis: solaci
um in ualidis: exemplum omnibus ostendere. Dehinc quia du
riciam cæli militiæque: multi abnuebant: deserebantque: reme
dium seueritate quæsitum est. Nec enim ut in aliis exercitibus
primum alterumque delictum uenia prosequeretur. sed qui
signa reliquerat: statim capite pœnas luebat. Idque usu salu
bre: & misericordia melius apparuit. Quippe pauciores illa ca
stra deseruere: quam ea in quibus ignoscebatur. Interim Cor
bulo legionibus intra castra habitis: donec uer adolesceret: di
spositisque per idoneos locos cohortibus auxiliariis: ne pugna
priors adirent: prædicit. Curam præsidiorum Pactio Orphito
primipili honore perfuncto: mandat. Is quanquam incautos bar
baros. & bene gerendæ rei casum offerri scripserat: tenere se mu
nimentis: & maiores copias opperiri iubetur. Sed rupto impe
rio: postquam pauca e proximis castellis turmæ aduenerant:
pugnamque imperitia poscebant: congressus cum hoste fudi
tur. Et damno eius exterriti qui subsidium ferre debuerant: sua
quisque in castra trepida fuga rediere. Quod grauer Corbulo
accepit: Increpitumque Pactium: & præfectos: militesque ten
dere omnes extra uallum iussit. Inque ea contumelia detenti:
nec nisi precibus uniuersi exercitus exoluti sunt. At Tyrdates
super proprias clientelas: ope Vologesi fratris adiutus: non fur
tim iam: sed palam bello infensare Armeniam: quosque fidos
nobis rebatur depopulari: & si copiæ contra ducerentur: elude
re. huc quoque & illuc uolitans: plura fama quam pugna: exter
rere. Igitur Corbulo quæsito diu prælio, frustra habitus, & exē

plo hostium circumferre bellum coactus: dispartit vires . ut le-
 gati præfectique diuersos locos pariter inuaderent . Simul Re-
 gem Antiochum monet: proximas sibi præfecturas petere. Nam
 Pharasmanes interfecto filio Rhadamisto: quasi proditore suo:
 quo fidem in nos testaretur: uetus aduersus Armenios odium
 promptius exercebat. Tunc quoque primum illecti Isichi: gens
 ante alias socia romanis: auia Armeniæ incurrauit . Ita consilia
 Tyridati in contrarium uertebantur. Mittebatque oratores: qui
 suo Parthorumque nomine: exoptularent: cur datis nuper ob-
 sidibus: redintegrataque amicitia: quæ nouis quoque benefi-
 ciis locum aperiret: uetere Armeniæ possessione depelleretur .
 Ideo nundum ipsum Vologesem commotum: quia causa quam
 ui agere mallet . Sin perstaretur in bello: non defore Arsacidis
 uirtutem fortunamque sæpius clade romana expertam . Ad ea
 Corbulo: satis comperto. Vologesem defectione Hyrcaniæ atti-
 neri: suadet Tyridati precibus Cæsarem aggredi . Possè illi re-
 gnum stabile: & res incruentas contingere: si omiſſa spe lon-
 ginq̄ua & sera: præsentem potioremque sequeretur . Placitum
 dehinc: quia commeantibus inuicem nunciis: nihil in summa
 pacis proficiebatur: colloquio ipsorum tempus locumque desti-
 nari . Mille equitum præsidium Tyridates affore sibi dicebat:
 quantum Corbuloni cuiusque generis militum assisteret: non
 statuere: dum positis loriceis & galeis: in faciem pacis ueniretur.
 Cuicumque mortalium: nedum ueteri: & prouido duci: barba-
 ræ astutiæ patuissent . Ideo arctum inde numerum finiri: &
 hinc maiorem afferri: ut dolus patraretur. Nam equiti sagitta-
 rum usu exercito: si detecta corpora obiicerentur: nihil profu-
 turam multitudinem . Dissimulato tamen intellectu: rectius
 de iis: quæ in publicum consulerentur: totis exercitibus co-
 ram disertaturos respondit . Locumque delegit: cuius pars al-
 tera colles erant clæmenter assurgentes: accipiendis peditum
 ordinibus: pars in planiciem porrigebatur: ad explicandas
 equitum turmas: dieque pacto: prior Corbulo socias cohortes &

auxilia regum. pro cornibus medio sextam legionem constituit. Cui accita per noctem aliis ex castris : tria milia tertianorum permiscuerat: una cum aquila : quasi eadem legio spectaretur . Tyridates uergente iam die: procul astitit : unde uideri magis quam audiri posset . Ita sine congressu dux romanus abscedere militem sua quemque in castra iubet . Rex siue fraudem suspectans : quia plura simul in loca ibatur : siue ut commearus nostros pontico mari: & Traperunte oppido aduentantes interciperet: propere discedit. Sed neque commeatibus uim facere potuit: quia per montes ducebantur praesidiis nostris in seffos: & Corbulo : ne irritum bellum traheretur : utque Armenios : ad sua defendenda cogeret : excindere parat castella . sibi que quod ualidissimum in ea praefectura: cognomento uallandum: sumit . Minora Cornelio Flacco legato & Isteo capitoni, castrorum praefecto mandat . Tum circumspexit munimentis : & quae expugnationi idonea: prouisis: hortatur milites: ut hostem uagum : neque paci aut proelio paratum : sed perfidiam & ignauiam fuga confitentem : exuerent sedibus. gloriaeque pariter & praedae consulerent . Tum quadripartito exercitu : hos in testudinem conglobatos : subruendo uallo inducit. alios scalas moenibus admouere : multos tormentis faces : & hastas incutere iubet . Libratoribus funditoribusque attributus locus : unde eminus glandes terquerent : ne qua pars subsidium laborantibus ferret: pari undique motu . Tantus inde ardor certantis exercitus fuit: ut intra tertiam diei partem: nudati propugnatoribus muri : obices portarum subuersi : capta ascensu munimenta: omnesque puberes trucidati sint : nullo milite amisso : paucis ad modum uulneratis . & imbelles uulgi sub corona uenundatum . reliqua praeda uictoribus cessit . Pari fortuna legatus: ac praefectus usi sunt. tribusque una die castellis expugnatis : caetera terrore: & alia sponte incolarum: in deditioem ueniebant. Vnde orta fiducia caput gentis Artaxata aggrediendi . Nec tamen proximo itinere ductae legiones . quae si amnem Araxem: qui moenia alluit: ponte transgredierentur: sub ictum dabantur .

procul & latioribus uadis transiere. At Tyridates pudore & metu: ne si concessisset obsidioni: nihil opis in ipso uideretur: si prohiberet impeditis locis seque: & equestres copias illigaret: statuit postremo ostendere aciem. Et dato die: proelium incipere: uel simulatione fugæ: locum fraudi parare. Igitur repente agmen romanum circumfundit: non ignaro duce nostro: qui uiæ pariter & pugnæ composuerat exercitum. Latere dextro tertia legio: sinistro sexta insedebat: mediis decumanorum delectis: recepta inter ordines impedimenta. & tergum mille equites tuebantur: quibus iusserat: ut instantibus cominus resisterent: re fugos non sequerentur. In cornibus pedes sagittarius: & cætera manus equitum ibat. Productiore cornu in sinistro per ima collium: ut si hostis intrauisset: fronte simul & sinu exciperetur. Assaultare ex diuerso Tyridates: non usque ad iactum teli: sed tūminitans: tum specie trepidantis: si laxare ordines & diuersos confectari posset. ubi nihil temeritate solutum: nec amplius quam decurio equitum audentius progressus: & sagittis confusus: cæteros ad obsequium: exemplo firmauerat: propinquis iam tenebris abscessit. Et Corbulo castra in loco metatus: an expeditis legionibus: nocte Artaxata pergeret: obsidioneque circumdaret agitauit: concessisse illuc Tyridatem ratus. Dein postquam exploratores attulere longinquum regis iter: & Medi an Albani peterentur. incertum: lucem opperitur. præmissaque leuis armatura: quæ muros interim ambiret: oppugnationemque eminus inciperet. Sed oppidani portis sponte patefactis: se suaque romanis permiscere. quod salutem ipsis tulit. Artaxatis ignis immissus. deletaque & solo æquata sunt. quia nec teneritine ualido præsidio: ob magnitudinem mœnium: nec id nobis uirium erat: quod firmando præsidio: & capeffendo bello diuideretur. Vel si integra & incustodita relinquerentur: nulla in eo utilitas aut gloria quod capta esset. Adicitur miraculum uelut numine oblatum. Nam cūcta extra tecta hæctenus sole illustra fuere: quæ repente mœnibus cingebat: ita atra nube cooptū fulguribusque discretū ē: ut quasi infestatibus deis: exitio tradi crederet. Ob hæc cōsultatus ipator Nero. & senatuscōsulto suppli

cationes habitæ, statuzque & arcus & continui consulatus principi. Utq; inter festos referretur dies: quo patrata uictoria: quonunciata: quo relatum de ea esset. Aliaque in eandem formam decernuntur: adeo modum egressa: ut C. Cassius de cæteris honoribus assensus: si pro benignitate fortunæ diis grates agerent: ne totum quidem animum supplicationibus sufficere differuerit: eoque oportere diuidi sacros & negotiosos dies: quis diuina colerent: & humana non impedirent. Variis deinde casibus iactatus: & multorum odia meritis reus haud tamen sine inuidia Senecæ damnatur. Is fuit P. Suillius imperitante Claudio: terribilis ac uenalis: & mutatione temporum: non quantum inimici cuperent demissus. quique se nocentem uideri: quam supplicem mallet: Eius opprimendi gratia repetitum credebatur. Senatus consultum pœnaque Cinciz legis: aduersus eos qui pretio causas orauissent: Nec Suillius quæstui aut exprobratiõe abstinebat præter ferociam animi extrema senecta liber: & Senecam increpans: infensum amicis Claudio: sub quo iustissimum exilium pertulisset. Simul studiis inertibus: & iuuenem imperitiæ suæ: inuidere iis qui uiuam & incorruptam eloquentiam tuendis ciuibus exercebant. Se quæstorem germanici: illum domus eius adulterum fuisse. an grauius estimandum sponte litigatoris: præmium honestæ operæ assequi: quam corrumpere cubicula principum fœminarum: qua sapiëntia quibus philosophorum præceptis: intra quadriennium regiz amiciciæ: ter milies sextertium parauisset: Romæ testameta & orbos: uelut indagine eius capi. Italiam & prouincias immenso fœnore hauriri. At sibi labore quæsitam: & modicam pecuniam esse. crimen periculum omnia potius toleratur: quàm ueterem ac olim partam dignationem subitæ fœlicitati submittere. Nec deerant qui hæc iisdem uerbis aut uersa in deterius: Senecæ deferrent. Repertique accusatores. direptos socios. cum Suillius prouinciam Asiam regeret: ac publicæ pecuniæ peculatum detulere. Mox quia inquisitionem annuam impetrauerat: breuius uisum: suburbana crimina incipi: quorum obuii testes erant. In acerbitate accusationis Q. Pomponium ad necessitatem belli ciuilis detrusum: Juliam Drusi filiam

Sabinamque Poppeiam ad mortem actas : & Valerium Asiaticum. Lusium Saturninum: Cornelium Lupum circumuentos .
 Iam equitum romanorum agmina damnata: omnemq; Claudii
 sæuiciam Suillio obiectabát. Ille nihil ex his sponte susceptum:
 sed principi paruissè defendebat . donec eam orationem Cæsar
 cohibuit: compertum sibi referens ex commentariis patris sui :
 nullam cuiusq; accusationem ab eo coactam. Tum iussa Messal
 linæ prætendi. & labare defensio. Cur enim neminem alium ele
 ctum: qui sæuienti impudicæ uocem præberet: puniendos rerū
 atrocium ministros: ubi pretia scelerum adepti: scelera ipsa aliis
 delegét. Igitur adempta bonorum parte: nam filio & nepti pars
 concedebatur: eximebanturque etiam quæ testamento matris:
 aut aui acceperát: in insulas baleares pellitur: non ipso discrimi
 ne: non post damnationem fractus animo. Ferebaturque copio
 sa & molli uita : secretum illud tolerauisse . filium eius Neruli
 num aggressis accusatoribus: per inuidiam patris: & crimina re
 petundarum: intercessit princeps: tanquam satis expleta ultione
 Per idem tempus Octavius sagitta: plebei tribunus: pontiæ mu
 lieris nuptæ amore uecors: ingétibus donis adulterium: & mox
 ut omitteret maritum emercatur: suum matrimonium promit
 tens: ac nuptias eius pactus. Sed ubi mulier uacua fuit: neçtere
 moras: aduersam patris uoluntatem causari . repertaq; spe ditio
 ris coniugis: promissa exuere. Octavius contra modo conqueri.
 modo minitari: famam perditam: pecuniam exhaustá obtestás .
 denique salutem quæ sola relicta esset: arbitrio eius permittés.
 Ac postquam spernebatur : noctem unam ad solatium poscit :
 qua delinitus: modum in posterum adhiberet. Statuitur nox. Et
 pontia conscia ancillæ custodiam cubiculi mandat. Ille uno cū
 liberto ferrum ueste occultum infert. Tum ut assolet in amore
 & ira: iurgia: preces: exprobratio: satisfactio: & pars tenebrarum:
 libidine seposita: & questu incensus: nihil metuentem ferro trās
 uerberat. & accurrentem ancillam uulnere absterret: cubiculoq;
 prorumpit . Postera die manifesta cædes. haud ambiguus pcur
 sor. qpe mástitasse una cōuicebat. Sed libertus suū illud faciūs
 pfiteri se patrōi iurias ultū eē. Cōmoueratq; quosdā magnitu
 die exēpli. dóec ácilla ex uulnere resecta: ueç; apuit: postulatufq;

apud consules a patre interfectæ: postq̄ tribunatu abierat: sentētia patrum: & lege Cornelia de sicariis cōdemnatur. Nō minus insignis eo anno impudicia: maiorum reip. malorum initium fecit. Erat in ciuitate Sabina Poppea T. ollio patre genita: sed nomen aui materni sumpserat: illustri memoria Poppei Sabini consulari & triumphali decore præfulgentis. Nam Ollium honoribus nundum functum amicicia Seiam peruertit. Huic mulieri cuncta alia fuere: præter honestum animum. Quippe mater eius ætatis suæ fœminas pulchritudine supergressa: gloriã pariter & formam dederat. Opes claritudini generis sufficebāt Sermo comis. nec absurdum ingenium modestiam præferre: & lasciuia uti. Rarus in publicum egressus. Idq; uelata parte oris: ne satiaret aspectum: uel quia sic decebat. Famæ nunq̄ pepercit: maritos & adulteros non distinguens. neq; affectui suo aut alieno obnoxia. Vnde utilitas ostenderetur: illuc libidinem transfe rebat. Igitur agentem eam in matrimonio Rufi Crispi equitis romani: ex quo filium genuerat: Otho pellexit iuuenta ac luxu. Et quia flagratissimus in amicicia Neronis habebatur: nec mora quin adulterio matrimonium iungeretur. Otho siue amore incautus: laudare formam elegantiamq; uxoris apud principem siue ut accenderet: ac si eadem fœmina potirentur: id quoq; uinculum potētiam ei adiceret. Sæpe auditus est consurgens e cōuiuio Cæsaris: se ire ad illam. ibi concessam dictitans nobilitatē pulchritudinem: uota omnium & gaudia felicium. His atq; talibus irritamentis: non longa contatio interponitur. sed accepto aditu: Poppea primum per blandimenta & artes ualescere. Imparem cupidini se & forma Neronis captam simulans. mox acriam principis amore: ad superbiam uertens: si ultra unam alteramq; noctem attineretur: nuptam esse se dictitans: nec posse matrimonium amittere: deuinctā Othoni per genus uitæ: quod nemo adæquaret. Illum animo & cultu magnificum: ibi se summa fortuna dignam uisere. At Neronem pellice ancilla & assuetudine Actes deuinctum: nil e contubernio seruili: nisi abiectum & sordidum traxisse. Deicitur familiaritate sueta: post congressu & comitatu Otho: & ad postremum: ne in urbe æmulatus ageret: prouinciæ Lusitanicæ præficitur. Vbi usque ad

ciuilia arma . non ex priore infamia: sed integre sancteq; egit :
 procax ocii : & potestatis temperantior . Hactenus Nero flagi-
 tiis & sceleribus uelamenta quæsiuit . Suspectabat maxime Cor-
 nelium Syllam: socors ingenium eius in contrarium trahens :
 callidūq; & simulatorem interpretādo quem metum . Graptus
 ex libertis Cæsaris: usu & senecta a Tyberio usq; domum princi-
 pum edoctus: tali mendacio intendit . Pons miluius in eo tempo-
 re celebris nocturnis illecebris erat . Ventitabatq; illuc Nero :
 quo solutius urbem extra lasciuiet . Igitur regrediēti per uiam
 flaminiam compositas insidias: fatoq; euitatas . quoniam diuer-
 so itinere salustianos in hortos remeauerit: auctoremq; eius do-
 li Syllam emētitur: quia forte redeuntibus ministris principis:
 quidam per iuuenilem licentiam quæ tunc passim exercebatur:
 inanem metum fecerant . Neq; seruorum quisq; neq; clientium
 Syllæ agnitus . maxie despecta & nullius ausi capax: natura eius
 a crimine abhorrebat : Perinde tamen quasi conuictus esset: ce-
 dere patria: & Massiliensium mœnibus coerceri iubetur . Iisdem
 consulibus auditæ puteolanorum legationes . quas diuersas se-
 natorius ordo plebsq; ad senatum miserant . Illi uim multitudi-
 nis: hi magistratuum & primi cuiusq; auariciam increpantes .
 Cūq; seditio ad saxa & minas ignium: progressa . necem & arma
 perliceret C. Cassius adhibendo remedio delectus . quia seuerita-
 tem eius non tolerabant: precante ipso: ad scribonios fratres ea
 cura transfertur: data cohorte prætoria: cuius terrore & paucorū
 supplicio: rediit oppidanis concordia . Non referrem uulgatissi-
 mum senatus consultum : quo ciuitati Syracusanorum egredi
 numerum edendis gladiatoribus finitum: permittebatur . nisi
 Petus Thrasea contradixisset : præbuissetq; materiam obrecta-
 tombus arguendæ sententiæ . Cur enim si rempu. egere liberta-
 te senatoria crederet: tam leuia consecraretur? quin de bello aut
 pace . de uestigalibus & legibus: quibusq; aliis romana continē-
 tur: suadere dissuadereue licere patribus: quotiens ius dicendæ
 sententiæ accepissent: quæ uellent expromere: relationemque in
 ea postulare . An solum emendatione dignum : ne Syracusis
 spectacula largius ederentur? Cætera per omnes imperii partes
 perinde egregia : quam si non Nero : sed Thrasea regimen eo-
 rum teneat . Quæ si summa dissimulatione transmitterentur :

quanto magis inanibus abstinendum? Thrasca contra: ratione poscentibus amicis: non presentium ignarum respondebat: eius modi consulta corrigere: sed patrum honori dare: ut manifestum fieret: magnarum rerum cura: non dissimulatos: qui animam etiam leuissimis aduerterent. Eodem anno crebris populi flagitationibus: immodestiam publicanorum arguentis dubitauit Nero an cuncta uectigalia omitti iuberet: Idque pulcherrimum donum generi mortalium daret. Sed impetum eius: multum prius laudata magnitudine animi: attinere senatores: dissolutionem Imperii docendo: si fructus quibus resp. sustineretur: diminuerentur. Quippe sublatis portoriis: sequens ut tributorum abolitio exoptaretur. Plerasque uectigalium societates: a consulis & tribunis plebis constitutas: acri etiam populi Romani libertate. Reliqua mox ita prouisa: ut ratio quaestuum & necessitas irrogationum inter se congruerent: Temperandas plane publicanorum cupidines: ne per tot annos sine querela tollerata: nouis acerbitatibus ad inuidiam uerterent. Ergo edixit princeps ut leges cuiusque publici occultae ad id tempus: proscriberentur: omissas petitiones non ultra annum resumeret. Romae praetor per prouincias. qui pro praetore aut consule essent: iura aduersus publicanos extra ordinem redderent. Militibus immunitas seruaretur: nisi in iis quae ueno exercerent: aliaque admodum aequa quae breui seruata: dein frustra habita sunt. Manet tamen abolitio quadragesimae quinquagesimaeque. & quae alia ex auctionibus illicitis: nomina publicani inuenerat. Temperata apud transmarinas prouincias frumenti subuectio. Et ne censibus negotiatorum naues ascriberentur: tributumque pro illis penderent constitutum. Reos ex prouincia affrica: qui proconsulare imperium illic habuerunt: Sulpicium Camerinum: & Pomponium Silvanum: absoluit caesar. Camerinum aduersus priuatos & paucos: saeuiciae magis quam captarum pecuniarum crimina obuiantes Silvanum magna uis accusatorum circumsteterat. poscebatque tempus euocandorum testium. Reus illico defendi postulabat. Valuitque pecuniosa orbitate & senectate: quam ultra eorum uitam produxit. quorum ambitu euaserat. Quietae ad id tempus res in Germania fuerant: ingenio ducum: qui peruulgatis triumphis insignibus: maius ex eo decus sperabant: si pacem continuauissent.

Paulinus Pompeius L. Vetus ea tempestate exercitui præerant. Ne tamen segnem militem attinerent: ille ichoatum ante tres & sexaginta annos a Druso aggerem coercedo rheno: absoluit: Vetus Mosellam atq; Ararim facta inter utrunq; fossa connectere parabat: ut copiar per mare: dein rhodano & arare subuectæ: per eam fossam: mox fluuio Mossella: in rhenum: ex in oceanum decurrerent. Sublatisq; itinerum difficultatibus: nauigabilia inter se occidentis. septentrionisq; littora fieret. Inuidit operi Helius gracilis Belgicæ legatus: deterrèdo uerere: ne legiões alienæ prouinciæ inferret. in studiaq; galliarum affectaret. Formidolosum id Imperatori dictitans: quo plærunq; prohibentur conatus honesti. Cæteris continuo exercituum ocio fama icessit: ereptum ius legatis ducendi in hostem. Eoq; phrysi iuuentutem saltibus aut paludibus: imbellem ætatem per lacus admouere ripæ: agrosq; uacuos: & militum usus sepositos: insedere: auctore Verrito: & Malorige qui nationem eam regebant: in qua tunc Germani regnabant. lamq; fixerant domos: semina aruis intulerant: atq; patrium solum exercebant: cum dubius auitus: accepta a Paulino prouincia: minitendo uim romanam: nisi abscederent phrysi: ueteres in locos: aut nouam sedem a Cæsare impetrarent: perpulit Verritum. & Malorigem preces suscipere. profectiq; romam: dum aliis curis intentum Neronem opperiant inter ea quæ Barbaris ostentantur: intrauere Pompeii theatrum: quo magnitudinem populi uiserent. Illic per ocium. neq; enim ludicris ignari oblectabantur: dum confessum caueæ: discrimina ordinum: quis eques: ubi senatus percunctantur: aduertere quosdam cultu externo in sedibus senatorum: & qui nam foret rogitantes: postq; audiuerant: earum gentium legatis id honoris datum: quæ uirtute & amicitia romana præcellerent: nullos mortalium armis aut fidei ante germanos esse exclamant: digrediunturq; & inter patres confidunt: quod comiter a uisentibus exceptum: quasi impetus antiqui: & bona æmulatione Nero ciuitate romana ambos donauit. phrysi decedere agris iussit. atque illis aspernantibus: auxiliaris æques repente imissus: necessitatem attulit captis cæsisue qui peruicacius restiterant. Eosdem agros Ansybarii occupauere: ualidior gens: non modo sua copia sed adiacentium populorum miseratione. quia pulsi a Chaucis

& sedis inopes: tutum exilium orabant. Aderatq; iis clarus per illas gentes: & nobis quoq; fidus: nomine Boiocalus: uinctum se rebellionem cherusca: iussu Arminii referens. Mox Tyberio & Germanico ducibus: stipendia meruisse: quinquaginta annorum obsequio. Id quoq; adiungere: q̄ gentem suam ditioni nostræ subiiceret. Quotam partem campi iacere: inquam pecora & armenta militum aliquando transmitterentur? Seruaret sane receptos gregibus inter hominum famam. modo ne uastitatem: & solitudinem mallent. q̄ amicos populos Chamanorum quondam ea arua: mox Tubantum: & post Vssipiorum fuisse. Sicut cælum diis: ita terras generi mortalium datas. quæ sint uacuae: eas publicas esse. Solem inde respiciens: & cætera sydera uocans: quasi coram interrogabat: uellent ne contueri inane solū? potius mare superfunderent: aduersus terrarum ereptores. Et commotus his auitus: patienda meliorum imperia. Id diis quos imploraret placitum: ut arbitrium pœnes romanos maneret. quid darent: quid adimerent: neq; alios iudices q̄ se ipsos paterentur. Hæc in publicum Ansibarius respondit. Ipsi Boiocalo ob memoriã amicitiae daturum agros quod ille ut proditiōis pretium aspernatus: addidit deesse nobis terra uiua in qua moriamur nō potest atq; ita infensis utrinq; animis discessum. Illi Bructeros Teneberos: ulteriores etiam nationes sociasq; bello uocabat. Auitus scripto ad Curtiliū mantiam superioris exercitus legatum: ut rhenum transgressus: arma a tergo ostenderet. Ipse legiones in agrum Teneterum induxit: excidium minitans: nisi causam suam dissociarent. Igitur assistentibus his: pari motu exterritis. Bructeris: & cæteris quoq; aliena pericula deferentibus sola Ansibariorum gens retro ad Vssipios & Tubantes concessit: quorum terris exacti: cum Catthos: dein cheruscos petissent: errore longo: hospites: egeni: hostes in alieno quod iuuentutis erat: caduntur. Imbellis ætas in prædam diuisa est. Eadem æstate iter hermunduros Catthosq; certatum magno proelio: dum flumen gignendo sale sæcundum: & conterminum: ui trahunt super libidine cuncta armis agendi religione insita: eos maxime locos propinquare cælo precesq; mortalium: a deis nusquam propius audiri. Inde indulgentia numinum illo in amne illisq; filius salem prouenire: non ut alias apud gentes eluuiæ maris arefcente

unda: sed super arentem arborum struem fusa ex contrariis inter se elementis: igne atq; aquis concreta. Sed bellum hermunduris prosperū. Catthis exitio fuit. quia uictores diuersam acie marti ac mercurio sacrauere quo uoto: equi: uiri: cuncta uicta: occidioni dantur. Et minæ quidem hostiles in ipsos uertebatur. Sed ciuitas Iuhonum socia nobis. malo improuiso afflictæ est. Nam ignes terra editi. uillas: arua: uicos: passim corripiebant. ferebanturq; in ipsa conditæ nuper Coloniae mœnia: neq; extingui poterant: non si hymbres caderent: nō si fluuijalibus aquis aut quo alio humore niterentur: donec inopia remedii: & ira cladis: agrestes quidam eminus saxa iacere: dein residētibus flammis propius suggesti. ictu fustium: aliisq; uerberibus: ut feras absterrebant. Postremo regmina corpori direpta: iniiciunt: quanto magis profana: & usu uiliori poluta: tanto magis oppressura ignes. Eodem anno ruminalem arborem in comitio: quæ super octingentos & quadraginta ante annos Remi Romuliq; infantiam texerat: mortuis ramalibus & arescente trunco deminutâ prodigii loco habitum est: donec in novos foetus reuiuiferat.

Finis Tertüdecimi Libri.

CORNELII TACITI ACTIONVM DIURNALIVM HISTORIAE AVGVSTAE LIBER. XIII. INCIPIT.

Aio Vipsano Fonteio consulibus diu meditata scelus: non ultra Nero distulit. uetustate imperii coalita audacia: & flagrantior in dies amore Poppeæ quæ sibi matrimōium & dissidium Octauiae incolumi Agrippina: haud sperans crebris criminationibus: aliquâdo per facetias incusaret principem: & pupillum uocaret: qui iussis alienis obnoxius non modo imperii: sed libertatis etiam indigeret. Cur enim differri nuptias suas: formâ scilicet displicere: & triuphales auos: an foecunditatem. & uerum animû timeri: ne uxor saltem iniurias patrum iram populi aduersus superbiam auariciamq; matris aperiat: Quod si nurum Agrippina non nisi filio infestam ferre posset: Reddatur ipsa Othonis coniugio. iturâ

quoquo terrarum. ubi audiret potius contumelias imperatoris quam uiseret periculis eius immixta, hæc atq; talia lachrymis: & arte adulteræ penetrantia. nemo prohibebat cupientibus cunctis infringi matris potentiam: & credente nullo: usq; ad cædæ eius duratura filii odia. Tradit Cluius: ardore retinēdæ Agrippinam potentia: eousq; prouectam: ut medio diei cum id temporis Nero per uinum & epulas incalesceret: offerret se sæpius temulento: comptam: & incesto paratam. Iamq; lasciuia oscula prænuncias flagitiis blandicias annotantibus proximis: Senecæ contra muliebres illecebras: subsidium a fœmina petiuisse. Immissamque acten libertam: quæ simul suo periculo: & infamia Neronis anxia: deferret: peruulgatum esse incestum gloriante matre: nec toleraturos milites profani principis imperium. Fabius rusticus non Agrippinæ: sed Neroni cupitū id memorat. eiusdemque libertæ astu dissectum. Sed quæ Cluius eadē cæteri quoq; auctores prodidere. Et fama huc inclinat: seu conceperit animo tantum immanitatis Agrippina: seu credibilior nouæ libidinis meditatio in ea uisa est: quæ puellaribus annis stuprum cum lepido spe dominationis admiserat. Pari cupidine usq; ad libita pallantis prouoluta. & exercita ad omne flagitium patruinuptiis. Igitur Nero uitare secretos eius congressus abscedētē in hortos aut tusculanum: uel anciam in agrum laudare quod ocium lacefferet. Postremo ubicunq; haberetur: prægrauē ratus interficere constituit: hætenus consultans: ueneno an ferro uel qua alia ui. Placuitq; primo uenenum. Sed inter epulas principis si daretur: referri ad casum non poterat: tali iam Britannici exitio. Et ministros tentare arduum uidebatur mulieris usu scelerum: aduersus insidias intentæ atq; ipsa præsumendo remedia munierat corpus. Ferrum & cædes quonam modo occultaretur nemo reperibat: & nequis illi tãto facinori delectus: iussa sperneret: metuebat. Obiulit ingeniū Anicetus libertus: classis apud Misenum præfectus: & puericiæ Neronis educator: ac mutuis odiis Agrippinæ inuisus. Ergo nauem posse componi docet. cuius pars ipso in mari per artem soluta. effunderet ignarâ. Nihil tam capax fortuitorum quam mare: & si naufragio intercepta sit: quem adeo iniquū: ut sceleri assignet: quod uenti & fluctus deliquerint? Additurum principem defunctæ templum. & aras

& cætera ostentandæ pietati. Placuit solertia tempore etiam ad
 iuta: quando quinquatruû festos dies apud Baias frequetabat .
 Illuc matrem elicit: ferendas parentum iracundias: & placandû
 animum dictitans: quo rumorem reconciliationis efficeret . Ac
 ciperetque Agrippinam: facili fœminarum credulitate ad gau
 dia uenientem. Dehinc obuius in littora: nam Antio aduētabat
 excepit manu: & complexu: ducitque Baulos: Id uillæ nomen ē:
 quæ promontorium misenum inter: & baianû lacum: flexo ma
 ri alluitur. Stabat inter alias: nauis ornatior: tanquam id quoq;
 homini matri daretur . Quippe sueuerat triremi: & classiariorû
 remigio uehi. Ac tum inuitata ad epulas erat: ut occultando fa
 cinorî nox adhiberetur. Satis cōstitit extitisse proditorē & Agrip
 pinam auditis insidiis: an crederet ambiguum: gestamine fellæ
 Baias peruectam . Ibi blandimentum subleuauit metum . Co
 miter excepta: superque ipsum collocata. Nam pluribus sermo
 nibus modo familiaritate iuuenili Nero: & rursus adductus qua
 si serua confociaret: tracto in longum conuictu: prosequitur abe
 untem arctius oculis & pectori hærens: siue explenda simulatio
 ne: seu perituræ matris supremus aspectus . quâuis ferum ani
 mum retinebat . Noctem syderibus illustrem: & placido mari
 quietam quasi conuicendum ad scelus: dii præbuere. Nec mul
 tum erat progressa nauis: duobus e numero familiarium Agrip
 pinam comitantibus. ex quibus crepereius gallus haud procul
 gubernaculis adstabat. Aceronia super pedes cubitantis recliuis
 pœnitentiam filii: & recuperatam matris gratiam: per gaudiû
 memorabat: cum dato signo ruere tectum loci multo plumbo
 graue: pressusque Crepereius: & statim exanimatus est Agrippi
 na & Aceronia eminentibus tecti parietibus forte ualidioribus
 quamuis oneri cæderent: protectæ sunt . nec dissolutio nauigi
 sequebatur turbatis omnibus: & quod plærîque ignari etiam
 conscios impediebant. Iussum dehinc remigibus: ratem unum
 in latus inclinare. atque ita nauem submergere . Sed neque ip
 sis promptus in rem subitam consensus: & alii contra nitentes
 dedere facultatem lenioris in mare iactus. Verum Aceronia im
 prudens: dum se Agrippinam esse & ut subueniret matri princi
 pis clamitat: contis & remis & quæ fors obtulerat. naualibus te

lis conficitur. Agrippina filens: eoque minus agnita: unum ta-
men uulnus humero excepit. Nando deinde occurſu lenunculo-
rum lucrinum in lacum ueſtam. Villæ ſuæ inferunt. Illic repu-
tans ideo ſe fallacibus litteris accitam: & honore præcipuo ha-
bitam. & que littus iuxta: non uentis acta: non ſaxis impulſa
nauis: ſumma ſui parte: ueluti terreſtre machinamentum cõci-
diſſet: obſeruans etiam Aceroniæ necem: ſimul ſuum uulnus
aſpiciens: ſolum inſidiarum remedium eſſe: ſi non intelligeren-
tur. Miſitque libertum Agerinum: qui nunciaret ſilio benigni-
tate deum: & fortuna eius euaiſſe grauem caſum. Orare ut quæ-
uis periculo matris exterritus uiſendi curam diſſeret. Sibi ad
præſens quiete opus. Atque interim ſecuritate ſimulata: medi-
camina uulneri & fomenta corpori adhibet. Teſtamentum Ace-
roniæ requiri: bonaque obſignari iubet. Id tantum nõ per ſimu-
lationem. At Neroni nuncios patrati facinoris oppertenti affer-
tur euaiſſe ictu leui ſauciam. Et hætenus addito diſcrimiẽ ne
auctor dubitaretur: tum pauore exanimis: & iam iamque affore
obteſtans uindictæ properam: ſiue ſeruicia armaret: uel militẽ
accenderet: ſiue ad ſenatum & populum peruaderet: naufragiũ:
& uulnus & interfectos amicos obiciendo: quod contra ſubſi-
dium ſibi: niſi quid Burrus & Seneca expergiſcerentur: quos ſta-
tim acciuerat: incertum an & ante ignaros. Igitur longũ utrius-
que ſilentium ne irriti diſſuaderent: & eo deſcenſum crede-
bant: ut niſi præueniretur Agrippina: pereundum Neroni eſſet:
poſt Seneca hætenus promptior reſpicere Burrum: ac ſi ſcitare
tur: an militi imperanda cædes eſſet. Ille prætorianos toti Cæſa-
rum domui obſtrictos: & memores Germanici. nihil aduerſus
progeniem eius atrox auſuros reſpondit. Perpetraret Anicetus
promiſſa: qui nihil cunctatus: poſcit ſummam ſcleris. Ad illã
uocem Nero illos inuidiæ dari imperium: auctoremque tanti
muneris libertum profitetur. Iret propere: duceretque promptiſſi-
mos ad iuſſa. Ipſe audito ueniſſe: miſſu Agrippinæ: nunciũ Ageri-
num ſcænã ultro criminis parat: gladiumque dum manda-
ta perfert: abiicit inter pedes eius: tum quaſi depræhenſo uicla

iniici iubet: ut exitium principis molitam matrē: & pudore de
 præhensi sceleris sponte mortem sumpſiſſe confingeret. Inte
 rim uulgato Agrippinæ periculo: quaſi caſu eueniſſet: ut qſq;
 acceperat: decurrere ad littus. Hi molium obiectus: hi proximas
 ſcaphas ſcandere. Alii quantum corpus ſinebat: uadere in ma
 re. quidam manus protendere quaſtibus: uocis clamore diuer
 ſa rogantium: aut incerta respondentium: omnis ora compleri.
 Affluere ingens multitudo cum luminibus. atque ubi incolu
 men eſſe pernotuit: ut ad gratandum ſeſe expedire: donec aſpe
 ctu armati & minitantis agminis diſiecti ſunt. Anicetus uillam
 ſtatione circundat. refractaque ianua: obuios ſeruorum obripit:
 donec ad fores cubiculi ueniret: cui pauci adſtabant: cæteris ter
 rore irrumptium exterritis. Cubiculo modicum lumen ine
 rat: & ancillarum una: magis ac magis anxia Agrippina: quod
 nemo a filio: ac ne Agerinus quidem: aliam fere littore faciem:
 nunc ſolitudinem ac repentinos ſtrepitus: & extremi mali indi
 ciat. Abeunte dehinc ancilla: tu quoque me deferis: prolocuta: re
 ſpicit Anicetum Trierarcho herculeo & oloarito centurione claſ
 ſarum comitatum. Ac ſi ad uiſendum ueniſſet: reſotam nuncia
 ret: ſin facinus patraturus nihil ſe de filio credere: non impera
 tum parricidium. Circūſiſtunt lectum percussores. et prior Trie
 rarchus fuſte caput eius afflixit. Nam in mortem Centurioni
 ferrum diſtringenti: protendens uterum: Ventrem feri exclama
 uit: rogans miniſtrum ut utero dirum enſem conderet: adii
 ciens. hic eſt hic eſt fodiendus ferro: monſtrum qui tale tulit.
 Poſt hanc uocem: cum ſupremo mixtam gemitu: animam tan
 dem poſt fera triſtem uulnera reddidit. Ictibus enim multiſque
 uulneribus confecta eſt. Hæc conſenſu produntur. Aſpexerit ne
 matrem exanimem Nero: & formam corporis eius laudauerit:
 ſunt qui tradiderint. ſunt qui abnuant. Cremata eſt nocte ea
 dem conuiuali lecto: & exequiis uilibus. Neque dum Nero re
 rum potiebatur. congeſta aut clauiſa humo: mox domesticorum
 cura: leuem tumulum accepit: uiam Miſeni propter: & uillam
 Cæſaris dictatoris: quæ ſubiectos ſinus: editiſſima proſpe

Stat. Accenso rogo: libertus eius cognomento Mnester, ipse ferro se transegit: Incertum caritate in patronam: an metu exitii. Hunc sui sinem multos ante annos crediderat Agrippina: con-temperatque. Nam consulenti super Nerone: responderunt Chaldei: fore ut imperaret: matremque occideret. Atque illa occidat inquit: dum imperet. Sed a Cæsare perfecto demum scelere: magnitudo eius intellecta est. Reliquum noctis: modo per silentium defixus: sæpius pauore exurgens: & mentis inops: lucē opperiebatur: tanquam exitium allaturam. Atque eum auctore Burro: prima centurionum tribunorumque adulatio: ad spem firmavit: prehensantium manum: gratantiumque: & discrimen improuisum: & matris facinus euasisset. Amici dehinc adire tēpla: & cœpto exemplo proxima campaniæ municipia: uictimis & legationibus læticiam testari. Ipse diuersa simulatione mœstus: & quasi incolumitati suæ infensus: ac morte parentis illa chrymans: quia tamen non ut hominum ita locorum facies mutantur: obuersabatur maris illius & littorum grauis aspectus. Et erant qui crederent: sonitum tubæ: collibus circum editis: planctusque tumulo matris audiri. Neapolim concessit. litterasque ad senatum misit. quarum sūma erat: repertum cum ferro percussorē Agerinū, ex intimis Agrippinæ libertis. & luisse eā penā cōsciētia: qua scelus parauisset. adiciebat crimīa lōgius repetita & consortium imperii: iuraturaque in fœminæ uerba prætorias cohortes: idēque dedecus senatus & populi: sperauisset. Ac postea quā frustra oblata sint: insensa militibus patribusque & plebi: dissuasisset donatium & congiarium: periculaque uiris illustribus instruxisset: quanto suo labore perpetratum: ne irrumperet curiam: ne gentibus externis responsa daret. Temporū quoque Claudianorum oblita insectatione: cuncta eius dominationis flagitia in matrem transtulit: publica fortuna extinctam referens. Namque & naufragium narrabat: quod fortuitum fuisset: quis adeo hebes inueniretur: ut crederet? aut a muliere naufraga missum cum telo unum: qui cohortes: & classes imperatoris perfringeret? Ergo non iam Nero: cuius immanitas omnium questus anteibat: Sed Seneca aduerso rumore erat: quod oratione tali confessionem scripsisset. Miro tamen certamine

procerum decernuntur supplicationes apud omnia puluinaria
 utque quinquatria quibus apertæ essent insidiæ: ludis annuis
 celebrarentur. Aureum Mineræ simulachrum in curia: & iuxta
 principis imago statueretur. Dies natalis Agrippinæ inter nefa-
 stos esset. Thrasca Petus silentio uel breui assensu: priores adu-
 lationes transmittere solitus: exitium fenatui: ac sibi causam pe-
 riculi fecit: Cæteris libertatis initium non præbuit. Prodigia
 quoque crebra & irrita intercessere. Anguem enixa mulier. &
 alia in concubitu mariti fulmine exanimata. Iam sol repente ob-
 scuratus. & tactæ de cælo quatuordecim urbis regiones. quæ
 adeo sine cura deum eueniebant: ut multos post annos Nero
 imperium & scelera continuauerit. Cæterum quo grauaret inui-
 diam matris: eaque demota: auctam lenitatem suam testificare
 tur: fœminas illustres Iuniam & Calphurniam præfectura fun-
 ctos Valerium Capitonem & Licinium Gabolum: sedibus pa-
 tris reddidit: ab Agrippina olim pulsos. Etiam Lolix Paulinæ
 cineres reportari: sepulchrumque extrui permisit. quosque ipse
 nuper relegauerat. Titurium & Caluissium: pœna exoluit. Nam
 Syllana fato functa erat: longinquo ab exilio tarentum regressa
 Labante iam Agrippina: cuius inimicitiis conciderat: uel tum
 mitigata. Cunctanti in oppidis campaniæ: quo nam modo urbem
 ingrederetur: an obsequium fenatus: an studia plebis reperiret
 anxio: contra deterrimus quisque quorum non alia regio fœcun-
 dior extitit: inuisum Agrippinæ nomen: & morte eius accensum
 populi fauorem differunt. Iret intrepidus. & uenerationem sui
 coram experiretur. Simul progredi exposcunt. & promptiora
 quam promiserant inueniunt: obuias tribus: festo cultu fenatū:
 coniugum ac liberorum agmina: per sexum & ætatem dispo-
 sita: e tructos qua incederet: spectaculorum gradus quomodo tri-
 umphi uisuntur. Hinc superbus ac publici seruitii uictor: capi-
 tolium adit. grates exoluit. seque in omnes libidines effudit.
 quas male coercitas: quascunq; matris reuerentia tardauerat.
 Vetus illi cura erat curriculo quadrigarum insistere. nec minus
 fœdum studium cythara ludicrum in modum canere: cum cœ-
 naret. quod regibus & antiquis ducibus factitatum memora-
 bat: Idque uatum laudibus celebre & deorum honori datum.
 Enim uero cantus Apollini sacros: talique ornatu astare non

astare: non modo græcis in urbibus: sed romana apud templa :
nomen præcipuum : & præscium . Nec iam sisti poterat : cum
Senecæ ac Burro uisum: ne utroque peruinceret: alterum conce
dere. Clausumq; ualle Vaticana spacium in quo equos regeret:
haud promiscuo spectaculo: mox ultro uocari populus romanus
laudibus extollere : ut est uulgus cupiens uoluptatum : & si eo
dem princeps trahat letum. Cæterum enulgatus pudor: non fa
cietatem ut rebantur: sed incitamentum attulit. Ratusque dede
cus amolliri si plures fœdasset: nobilium familiarum posteros:
egestate uenales: in scænam deduxit. quos fato perfunctos : ne
nominatim tradam: maioribus eorum tribuendum puto. Nam
& eius flagitium est: qui pecuniam ob delicta potius dedit: quã
ne delinquerent. Notos quoque equites romanos operas arenæ
promittere subegit: donis ingentibus. nisi quod merces ab eo q
iubere potest: uim necessitatis affert . Ne tamen adhuc publico
theatro dehonestaretur : instituit ludos iuuenalium uocabulo .
In quos passim nomina data. Non nobilitas cuiquam: non ætas
aut acti honores impedimento : quo minus græci latini ue hy
strionis artem exercerent: usque ad gestus: modosque haud uiri
les . Quin & fœminæ illustres deformia meditari. Extructaque
apud nemus quod nauali stagno circumposuit Augustus : con
uenticula & cauponæ : & posita ueno irritamenta luxus. daban
turque stipes. quas boni necessitate: intemperantes gloria consu
merent. Inde gliscere flagitia & infamia. nec ulla moribus olim
corruptis plus libidinum circumdedit quam illa coluuius . Vix
artibus honestis pudor retinetur: nedum inter certamina uitio
rum pudicitia aut modestia: aut quicquam probi moris reserua
retur. Postremus ipse scænas ascendit: multa cura tentas cytha
ram : & præmeditans: assistentibus familiaribus abscesserat co
hors militum: centuriones : tribunique . Et mærens Burrus: ac
laudans. Tuncque primum conscripti sunt equites romani : co
gnomento augustanorum: ætate ac robore conspicui. & pars in
genio procaces : alii in spe potentia . Hi dies ac noctes plausi
bus personare . Formam principis uocemque: deum uocabulis
appellantes : quasi per uirtutem clari: honoratique agere. Ne ta
men ludicræ tantum imperatoris artes notescerent: carminum
quoque studium affectauit: contractis quibus aliqua pangendi

facultas . Nec dum insignis ætatis nati:confidere simul:& alla
 tos uel ibidem repertos uersus connectere . atque ipsius uerba
 quoquo modo prolata supplere.quod species ipsa carminum do
 cet:non impetu & instinctu:nec ore uno fluens,etiam sapientiæ
 doctoribus tempus impartiebat post epulas. utq; contraria asse
 uerantium discordiæ eruerent? nec deerant qui uoce uultuque
 tristi inter oblectaméta regia spectari cuperent. Sub idem tem
 pus leui intentione atrox cædes orta : inter colonos nucerinos:
 pompeianosq; gladiatorio spectaculo:quod Liuidineius regulus
 quem motum senatu rettuli edebat . quippe oppidana lasciuia
 inuicem incessente probra:dein saxa: postremo ferrum sumpse
 re:ualidiore pompeianorum plebe : apud quos spectaculum ede
 batur . Ergo deportati sunt in urbem multi e nucerinis trunco
 per uulnera corpore:ac plerique liberorum ac parètum mortes
 deflebant . Cuius rei iudicium princeps senatui:senatus consuli
 bus permisit. Et rursus re ad patres delata:prohibiti publice in
 decem annos eiusmodi cœtu pompeiani. collegiaq; quæ contra
 leges instituerant:dissoluta . Liuidineius & qui alii seditionem
 comciuerant : exilio mulctati sunt . Motus senatu & Peditus Ble
 sus:accusantibus cyrenensibus: uiolatum ab eo thesauræ Aescu
 lapii: delectumque militarem pretio & ambitione corruptum .
 Idem cyrenenses reum agebantAttilium strabonē:prætoria po
 testate usum:& missū disceptatorē a Claudio agrorū: quos regis
 Appionis quondā habitos:& populo ro.cum regno relictos:pro
 ximus quisq; possessor inuaserant: diutinaq; licentia & iniuria:
 quasi iure & æquo nitebantur. Igitur abiudicatis agris:orta ad
 uersus iudicem inuidia.& senatus ignota sibi esse mādata clau
 dii:& consulendum principem respondit. Princeps nec probata
 Strabonis sententia: se nihilominus subuenire sociis:& usurpa
 ta concedere scripsit. Sequuntur uiroꝝ illustrium mortes.domi
 ciæ afri.& M.Serulii.qui sūmis honoribus:& multa eloquētia
 uiguerant. Ille orando causas.Serulius diu foro . mox tradēdis
 rebus romanis celebris:& elegantia uitæ. quam clariorem effe
 cit:ut par ingenio,ita morum diuersus : Nerone quartum Cor
 nelio cosso consulibus.quinquēnale ludicrum romæ istitutum
 est:ad morem græci certaminis:uaria fama:ut cuncta ferme no
 ua. Quippe erant qui Cn. quoq; Pompeium incusatum a senio

ribus ferrent. & mansuram theatri sedem posuisset. Nam antea subitariis gradibus: & scæna in tēpus structa: ludos edi solitos. Vel si uetustiora repetas: stantem populum spectauisse. si consideret: theatro dies totos ignauia cōtinuaret. Ne spectaculorum quædam antiquitas seruaretur: quotiens prætor sederet: nulla cuiquam ciuium necessitate certandi. Cæterum abolitos paulatim patrios mores: funditus euerit: per accitam lasciuiam. ut quod usquam corrumpi: & corrumpere queat: in urbe uisatur. degeneretq; studiis externis iuuentus: gymnasia & ocia: & turpes amores exercendo: principe & senatu auctoribus. qui non modo licentiam uitii permiserint: sed uim adhibeant. Proceres romani specie orationum & carminum: scæna polluantur. quid superesse: nisi ut corpora quoq; nudent? & cæstus assumant: easq; pugnas pro militia & armis meditentur? An iusticiam augurii: & decurias equitum: egregium iudicandi munus expleturos: si fractos sonos & dulcedinem uocum perire audissent? Noctes quoq; de decori adiectas: ne quod tempus pudori relinquatur: sed cœtu promiscuo: quod perditissimus quisq; per diem cōcupiuerit: per tenebras audeat. Pluribus ipsa licentia placebat: ac tamen honesta nomina prætendebant. Miores quoq; non abhorruisse spectaculorum oblectamentis: pro fortuna quæ tum erat. eoque a tuscis accitos histriones a Thuriis: equosq; certamina. & possessa Achaia: asiaq; ludos accuratius editos. nec quenq; romæ hōesto loco ortum: ad theatrales artes degenerauisse: ducentis iam annis a L. Mumii triumpho qui primus id genus spectaculi in urbe præbuerit. Sed & consultum perfimonix: quod perpetua sedes theatro locata sit: potius q̄ immenso sumptu: singulos per annos consurgeret ac strueretur. Nec perinde magistratus rem familiarem exhausturos: aut populo esflagitanti græca certamina: magistratibus causam fore: cum eo sumptu resp. fungatur. Oratorum ac uatum uictorias incitamentum ingeniis allaturas nec cuiq; iudici graue: aures studis honestis: & uoluptatibus cōcessis impartire: læticiæ magisq; lasciuiæ dari. Paucas potius quinquennii noctes: quibus tanta luce ignium nihil illicitum occultari queat. Sane nullo insigni dehonestamento id spectaculum transit. Ac ne modica quidem studia plebis exarsere: quia redditi quanq; scænx pantomyi: certaminibus sacris prohibebantur.

Eloquentiæ primas partes nemo tulit: sed uictorem esse Cæsarem pronunciatum. Græci amictus quos per eos dies plerique incesserant: tum exoleuerant. Inter quæ & sydus cometes effulfit. de quo opinio est: tanquã mutationem regis portendat: Igitur quasi iam depulso Nerone: quis nam deligeretur: inquirebant. & omnium ore Rubellius plautus celebratur. cui nobilitas per matrem ex Iulia familia. Ipse placita maiorum colebat habitu seuero: casta & secreta domo: quantoq; mœtu occultior tanto plus famæ adeptus. Auxit rumorem pari uanitate orta in terprætatio fulguris. Nam quia discumbentis Neronis apud Symbruina stagna: cui sublaqueum nomen est: iictæ dapes: mēsaq; disiecta erat: idq; sinibus tiburtū acciderat: unde paterna plauto origo: hunc illum numine deum destinari credebant: Fovebantq; multi. quibus noua & ancipitia præcolere auida & plerunq; fallax ambitio est. Ergo permotus iis Nero. componit ad plautum litteras: consuleret sibi: & turbis: seq; prauè diffamantibus subtraheret esse illi per Asiam auitos agros: in quibus turba & inturbida iuuenta frueretur. Ita illuc cū coniuge Antistia & paucis familiarium concessit. Iisdem diebus nimia luxus cupiditas: infamiam & periculum Neroni tulit: quia fontē aquæ martiæ ad urbem deductæ nando incesserat. uidebaturq; potus sacros & cerimoniam loci corpore toto polluisse. secutaq; anceps ualitudo iram deum affirmauit. At Corbulo post deleta Artaxata: utendum recenti terrore ratus: ad occupandum Tygranocerta: quibus excisis: metum hostium intenderet: uel si pepercisset: clementiæ famam adipisceretur: illuc pergit nō ifenso exercitu: ne spem ueniæ auferret: neq; tamen remissa cura. gnarus facilem mutatu gentem: ut segnem ad pericula: ita infidam ad occasiones. Barbari pro ingenio quisq; alii preces offerre. quidã deserere uicos: & in auia digredi: ac fuere qui se speluncis: ac carissima secum abderent. Igitur dux Romanus diuersis artibus misericordia aduersus supplices: celeritate aduersus profugos: immitis iis qui latebras infederant: ora & exitus specuum sarmenis uigultisq; completos: igni exurit. Atq; illum fines suos pretergredientem incurfauere mardis: latrociniis exerciti: contraq; irrupentem montibus defensi quos Corbulo imissis hyberis uastauit hostilemq; audaciam externo sanguine ultus est. Ipse

exercitusq;: ut nullis ex prælio damnis: ita per inopiam & labores fatifcebant: carne pecudum propulsare famem adacti. Ad hæc penuria aquæ: feruida æstas: longinqua itinera: sola ducis patientia mitigabantur eodem plura q̄ grægario milite tollerâte. Ventum dehinc in locos cultos: demellæq; segetes: & ex duobus castellis in quæ confugerant Armenii: alterum impetu: qui primam uim depulerant: obsidione coguntur. Vnde in regionē taurauntium transgressus improuisum periculum uitauit. Nā haud procul tentorio eius: non ignobilis barbarus: cum telo repertus: ordinem insidiarum: seq; auctorem & socios per tormēta edidit. Conuictiq; & puniti sunt: qui specie amiciciæ dolum parabant. Nec multo post legati tigranocerta missi: patere mœnia afferunt: intentos popularis ad iussa. Simul hospitale donū coronam auream tradebant: accepitq; cum honore: nec quicquā urbi detractum: quo promptius obsequium integri retinerent. Ad præsidium regium quod ferox iuuentus clauserat: non sine certamine expugnatum est: Nam & præliū pro muris ausi erāt & pulsī intra munimenta aggeris: demum & irrūpentiū armis cessere quæ facilius proueniebant: quia Parthi hyrcano bello distinebantur. Miserantq; hyrcani ad principem romanum societatem oratum. Attineri a se Vologesen pro pignore amiciciæ ostentantes eos regredientes Corbulone euphratem transgressi hostium custodiis circūuenirentur: dato præsidio ad littora maris rubri deduxit. Vnde uitatis Parthorum finibus patrias in sedes remeauerē. quī & Tyridatem per Medos extrema Armeniæ intrantem: præmisso cum auxiliis Verulano legato. atq; ipse legiōibus citis abire procul: ac spē belli amittere subegit. quosq; nobis ob regem auersos animis cognouerat: cædibus & incendiis perpopulatus: possessionem Armeniæ usurpabat: cum aduenit Tygranes a Nerone ad capessendum imperiū delectus Capadocū ex nobilitate regis Archelai nepos: sed quod diu obses apud urbem fuerat: usq; ad seruilem patientiam demissus: nec consensu acceptis: durāte apud quosdam fauore Arfacidarum. At pleriq; superbiam Parthorum perosi: datum a romanis regē mallebant: Additum etiam præsidium: mille legionarii: tres sociorum cohortes: duæq; equitum alæ: & quo facilius nouum regnum tueretur: pars Armeniæ ut cuiq; finitima: pars nīpoliq; &

Aristobolo atq; Antiocho parere iussæ sunt . Corbulo ī Syriam
 accessit: morte Vinidii legati uacuum ac sibi permissam . Eodē
 anno ex illustribus Asiæ urbibus : Laodicea tremore terræ pro
 lapsa: nullo a nobis remedio propriis opibus reualuit . At ī Ita
 lia uetus oppidum puteoli: ius coloniæ: & cognomentum a Ne
 rone adipiscuntur. Veterani Tarentum & Antium ascripti: non
 tamen infrequentiæ locorum subuenere: dilapsis pluribus in p
 uincias: in quibus stipendia expleuerant : neq; cōiugiis suscipiē
 dis: neq; alendis liberis sueti: orbas sine posteris domos relique
 bant. Non enim ut olim uniuersæ legiones deducebantur cum
 tribunis & cēturionibus: & sui cuiusq; ordinis militibus: ut cō
 sensu & caritate remp. efficerent: sed ignoti īter se diuersis ma
 nipulis sine rectore: sine affectibus mutuis: quasi ex alio genere
 mortalium: repente in unum collecti: numerus magis quā colo
 nia. Comitia prætorum arbitrio senatus haberi solita: quā acrio
 re ambitu exarsent: princeps composuit. tris qui supra nume
 rum petebant: legioni præficiendo. Auxitq; patrum honorem :
 statuendo: ut qui a priuatis iudicibus ad senatū prouocauissēt:
 eiusdem pecuniæ periculum facerent : cuius ii qui imperatorē
 appellauerunt. Nam antea uacuum id solutumq; pœna fuerat. Fi
 ne anni Vibius secundus eques romanus: accusantibus mauris
 repetundarum damnatur: atq; Italia exigitur: ne grauiore pœna
 afficeretur Vibii Crispi fratris fauore enixus . Cesonio pæto: pe
 tronio Turpiliano consulibus: grauis clades in Britānia accepta
 In qua neque Auitus legatus: ut memorauimus nisi parta retinue
 rat: & successor Veranius: modicis excursibus siluas populatus
 quin ultra bellum proferret: morte prohibitus est: magna dum
 uixit seueritatis fama : supremis testamenti uerbis ambitionis
 manifestus: quippe multa in Neronem adulatione addidit : su
 biecturum ei prouincias fuisse si biennio proximo uixisset. Sed
 tum Paulinus Suetonius obtinebat Britannos scientia militiæ
 & rumore populi: qui neminem sine æmulo finit . Corbulonis
 cōcertator: receptæq; Armeniæ decus: æquare domitis perduel
 libus cupiens. Igitur Monam Insulam incolis ualidam: & recep
 taculum perfugarum: aggredi parat . nauesq; fabricatur plano
 alueo aduersus breue littus & incertum. Sic pedites: equites ua

do secuti: aut altiores inter undas adnantes: equis transmiscere
Stabat pro littore diuersa acies: densa armis: uirisq; intercusan-
tibus foeminis in modum furiarum: ueste ferali: crinibus deie-
ctis: faces praeferebant. Druidæq; circum preces diras sublatis
ad caelum manibus: fundantes: nouitate aspectus: perculere mi-
litè: ut quasi haerentibus membris immobile corpus uulneribus
praebent. Dein cohortationibus ducis & se ipsi stimulaes: ne
muliebre & fanaticum agmen pauescerent: inferunt signa: ster-
nuntq; obuios: & igni suo inuoluunt. Praesidium posthac impo-
situm uictis: excisiq; luci: saeuis superstitionibus sacri. Na cruo-
re captiuo adolere aras: & hominũ fibris consulere deos fas ha-
bebant. Haec agenti Suetonio: repentina defectio prouinciæ nũ-
ciatur. Rex Igenorum Prasutagus: longa opulencia clarus: Cæsa-
rem haeredẽ duasq; filias scripserat: tali obsequio ratus: regnũ
& domum suam procul iniuria fore. quod contrauertit. adeo ut
regnum per centuriones: domus per seruos uelut capta uastare-
tur. Iam primum uxor Boodicia uerberibus affecta: & filiaẽ stu-
pro uiolatae sunt. Praecipui quiq; Igenorum: quasi cunctam re-
gionem muneri acceperant. auitis bonis exuuntur: & propinqui
regis inter mancipia habebantur. qua contumelia & mœtu gra-
uiorum: quando in formam prouinciæ cesserant: rapiunt arma
cõmotis ad rebellionem Trinouantibus: & qui alii nondum fer-
uitio assuefacti: resumere libertatem occultis coniurationibus
pepigerant: acerrimo in ueteranos odio. Quippe in Colonia Ca-
mulodunũ recens deducti: pellebant domibus: exturbabãt agris
captiuos seruos appellando: fouentibus impotentiam ueterano-
rum militibus. similitudine uitæ: & spe eiusdẽ licetia. Ad hæc
templum diuo Claudio constitutum. quasi ara æternæ domina-
tionis aspiciebatur. delectiq; sacerdotes specie religiõis: omnes
fortunas effundebãt. Nec arduum uidebatur excindere coloniã
nullis munimentis septam. quod ducibus nostris parum proui-
sum erat: dum amœnitati prius quã usui consulitur. Inter quæ
nulla palam causa delapsum Camuloduni simulach; uictoriae
ac retro conuersum: quasi cederet hostibus. Et foeminae in furo-
re turbatae: adesse exitium canebant: externosq; fremitus in cu-
ria eorum auditos. Consonuisse ululatus theatrum: uisamq;

speciem in æstuario: notam esse subuersæ coloniæ. Iã oceanus
 cruento aspectu: sic labente æstu humanorum corporũ effigies
 relicta: ut Britanni ad spem: ita ueterani ad mœtum trahebantur.
 Sed quia procul Suetonius aberat: petiuere a Catodeciano
 procuratore auxilium. Ille haud amplius quam ducetos sine iu-
 stis armis misit: & inerat modica militum manus: tutela tẽpli
 freti: & impredientibus qui occultæ rebellionis conscii consilia
 turbabant: Neque fossam aut uallum prodixerunt: neq; motis
 senibus & fœminis: iuuentus sola restitit. quasi media pace in-
 cauti: multitudine barbarorum circũueniuntur. Et cætera qui-
 dem impetu direpta aut incensa sunt. Templum in quo se mi-
 les conglobauerat: biduo obsessum expugnatũq;. Et uictor Bri-
 tannus Peto ceriali legato legionis nonæ in subsidium aduẽtã
 ti obuius: fudit legionem: & quod peditum interfecit. Cerialis
 cum equitibus euasit in castra & munimentis defensus ẽ. Qua
 clade & odiis prouinciæ. quam auaricia in bellum egerat: trepi-
 dus procurator Catus: in galliam trásiit. At Suetonius mira cõ-
 stantia medius inter hostes: Londinium perrexit: cognomento
 quidem coloniæ non insigne: sed copia negociatorum & cõmea-
 tu maxime celebre: Ibi ambiguus an illam sedem bello delige-
 ret: circumspecta infrequentia militis. satisque magnis docu-
 mentis temeritatem Petilii coercitam: unius oppidi damno: ser-
 uare uniuersa statuit. Neq; fletu & lachrymis auxiliũ eius orã-
 tium flexus est: quin daret profectionis signum: & comitantes
 in partem agminis acciperet. Si quos imbellis sexus: aut fessã
 ætas: uel loci dulcedo attinuerat: ab hoste oppressi sunt. Eadem
 clades municipio uerulamio fuit: quia barbari omiſſis castellis
 præſidiisq; militarium: quod uberrimum spoliant: & deferen-
 tes in tutum læti prædas & aliorum insignes petebant. Ad sep-
 tuaginta milia ciuium & sociorum iis quæ memorauì locis: oc-
 cidisse constitit. Neque enim capere aut uenundare: aliudue qđ
 belli comertium: sed cædes. patibula: ignes: cruces: tanquam red-
 dituri supplicium: ac prærepta interim ultione festinabant. Iã
 Suetonio quartadecima legio cum uexilariis: uicesimariis: & e-
 proximis auxiliares: decem ferme milia armatorum erant: cum
 ommittere contationem: & congregi acie parat: deligitq; locum
 arctis faucibus: & a tergo silua clausum: satis cognito: nihil ho-

stium nisi in fronte: & apertam planiciem esse sine metu insidiarum. Igitur legionarius frequens ordinibus: leui circum armatura conglobatus: pro cornibus eques astitit. At Britannorum copiae passim p̄ cateruas & turmas exultabant: quanta non alias multitudo: & animo adeo fero: ut coniuges quoq; testes uictoriae secum traherēt: plaustrisq; imponerent: quæ super extremū ambitum campi posuerant. Boudicea curru filias præ se uehēs: ut quanq; nationem accesserat: solitum quidem Britannis fœminarum ductu bellare testabatur: Sed tunc non ut tantis maioribus orta regnū & opes: Vex̄ ut una e uulgo: libertatem amissā: confectum uerberibus corpus: contrectatam filiarum pudicitiam ulcisci. eo prouectas romanorum cupidines: ut non corpora: nec senectam quidem: aut uirginitatem impollutam relinquunt. Adesse tamen deos iustæ uindictæ. cecidisse legionem: quæ prælium ausa sit. cæteros castris occultari: aut fugam circūspicere: ne strepitum quidem & clamorem tot militum: nedum impetus & manus perlatturos. Si copias armatorum: si causas belli secum expenderent: uincendum illa acie: uel cadendum esse. Id mulieri destinatum: uiuerent uiri: & seruirent. Ne Suetonius quidem in tanto discrimine silebat. qui quanq; confideret uirtuti: tamē exhortationes & preces miscebat. Ut spernerent sonoras barbarorum & inanes minas. plus illic fœminarum quam iuuentutis aspici. Imbelles: iermes: cessuros statim: ubi ferrum uirtutemq; uincuntium: totiens fusi agnouissent. etiam in multis legionibus paucos esse qui prælia profligarent. gloriæq; eorum accessurum: q̄ modica manu uniuersi exercitus famam adipiscerentur. Conferti rātum: & pilis emissis: post umbonibus & gladiis stragem: cædemq; continuarent: prædæ immemores: parta uictoria cuncta ipsis cessura. Is ardor uerba ducis sequebatur: ita se ad intorquenda pila expedierat: uetus miles & multa præliorum experientia: ut certus euentu Suetonius: daret pugnae signum. Ac primum legio gradu immota: & angustias loci pro munimēto retinens: postquam propius suggestus hostis: certo iactu tela exhauserat: uelut cuneo erupit. Idem auxiliarium impetus: & eques protentis hastis: perfrigit quod obuium & ualidum erat. Cæteri terga præbuere difficili effugio: quia circumiecta uehicula sepsierant abitus. Et miles ne mulierum quidem neci tempe

rabat. Confixaque tælis etiam iumenta: corporum cumulum au-
xerant. Clara & antiquis uictoriis par: ea die laus parta, quippe
sunt qui paulominus quam octoaginta milia Britannorum oc-
cidisse tradant: militū quadringentis ferme interfectis: nec mul-
to amplius uulneratis. Boudicea uitam ueneno finiuit, & pœni-
us posthumus præfectus castrorum secundæ legionis: cognitis
quartadecimanorum uicesimanorumque prosperis rebus: quia
pari gloria legionem suam fraudauerat: abnueratque contra ri-
tum militiæ iussa ducis: se ipsum gladio transegit. Contractus
deinde omnis exercitus sub pellibus habitus est: ad reliqua bel-
li perpetranda. Auxitq; copias cæsar: missis e Germania duobus
legionariorum milibus. octo auxiliariorum cohortibus: ac mille
equitibus: Quorum aduentu: nonani legionario milite supple-
ti sunt. Cohortes alæque nouis hybernaculis locatæ. quodq; na-
tionum ambiguum aut aduersum fuerat: igni atq; ferro uasta-
turr. Sed nihil æque quam fames affligebat serendis frugibus i-
curiosos: & omni ætate ad bellum uersa: dum nostros comnea-
russibi destinant: gentesque præferoces tardius ad pacem in-
clinant. quia Iulius classicianus successor Cato missus: & Sueto-
nio discors: bonum publicum priuatis simultatibus ipe diebat.
dispereratque nouum legatum opperendum esse: sine hostili
ira: & superbia uictoris: clementer deditis consulturum. Simul
in urbe mandabat. nullum proelio finem expectarent: nisi succe-
deretur Suetonio cuius aduersa prauitati ipsius: pspira ad for-
tunam reipu. referebat: Igitur ad spectandum Britannia statū:
missus ē ex libertis Policletus magna Neronis spe: posse aucto-
ritate eius: nō modo iter legatū pcuratorēq; cōcordiā gigni: sed
& rebelles barbarorū aīos pace cōponi. Nec defuit Polycletus:
quominus igēti agmine Italiae galliæq; grauis. postq̄ oceanū
trāsmiserat: militibus quoq; nostris terribilis icederet Sed hosti-
bus irrisui fuit. apud quos flagrāte ēt tū libertate: nūdū cognita
libertinoꝝ potētia erat. Mirabant q; q̄ dux & exercitus tāti bel-
li confector: seruitiis obedirent. Cuncta tamen ad impatorem i-
mollius relata. detentusq; rebus gerūdis Suetonius. q̄ quod post
pauca naues in littore: remigiūq; in iis amiserat: tanq̄ durāte
bello tradere exercitū petronio Turpiliano: q̄ iā cōsulatu abierat
iubeēt. Is non irritato hoste: neq; laceffitus: honestū pacis nomē

segni ocio imposuit: Eodem anno Romæ insignia scelera. alter
senatoris: seruili alterum audacia admissa sunt. Domitius Bal
bus erat prætorius: simul longa senectæ: simul orbitat e & pecu
nia insidiis obnoxius. Eius propinquus Valerius Fabianus ca
pessendis honoribus destinatus: subdidit testamentum: ascitis
Vincio Rufino: & Terentio lentino equitibus romanis. Illi An
tonium primum & Asinium Marcellum sociauerant. Antonius
audacia promptus. Marcellus Asinio Pollione proauo clarus: ne
que morum spernendus habebatur: nisi quæ paupertatem præci
puum malorum credebat. Igitur Fabianus tabulariis quos me
morauit: & aliis minus illustribus obfignat: quod apud patres
conuictum. Et Fabianus Antoniusque cum Rufino & Terentio
lege cornelia damnantur Marcellum memoria maiorum: & pre
ces Cæsaris: poenæ magis quam infamiæ exemere. Perculit id
dies Pompeium quoque helianum iuuenem quæstorium: tanquã
flagitiorum Fabiani gnarum. Eique Italia & Hispania in qua
ortus erat: interdictum est. Pari ignominia Valerius Ponticus affi
citur: qui reos ne apud præfectum urbis arguerentur: ad præto
rem detulisset. Interim specie legum: mox præuaricando ultio
nem elufurus. addit senatusconsultum: qui talem operam empti
tasset: uendidissetue. ut perinde poena teneretur: ac si publico iu
dicio caluniæ condemnatus. haud multo post præfectum urbis
pedanium secundum: seruus ipsius interfecit: seu negata libertate:
cui pretium pepigerat: siue amoris exoleti infensus: & dominum
æmulum non tolerans. Cæterum cum uetere ex more familiam
omnem quæ sub eodem tecto mansitauerat ad supplicium agi
oporteret: concursu plebis: quæ tot innoxios protegebat: usque ad
seditionem uentum est. Senatus in quo ipso erant studia: nimiam
feueritatem aspernantium: pluribus nihil mutandum censentibus.
Ex quibus C. Cassius sententiæ loco in hunc modum disseruit. Sæ
pe numero Patres conscripti in hoc ordine interfui: cum contra
instituta & leges maiorum: noua senatus decreta postularentur.
neque sum aduersatus: non quia dubitarem super omnibus nego
ciis melius atque rectius olim prouisum: & quæ conuerterentur:
in deterius mutari: sed ne nimio amore antiqui moris: studium
meum extollere uiderer. Simul quicquid hoc in nobis auctori
tatis est: crebris contradictionibus destruendum non existima

bam: ut maneret integrum: si quando respub. consiliis eguisset. quod hodie uenit: consulari uiro domi suæ interfecto: per insidias seruiles: quas nemo prohibuit: aut prodidit. quãuis nondũ concusso Senatusconsulto. quod supplicium toti familiæ minitabatur: decernite hercule impunitatem. At quem dignitas sua defendet cum præfectura urbis non profuerit: quem numerus seruorum tuebitur: cum Pedanium secundum quadringenti nõ protexerint? Cui familia opem feret: quæ ne in metu quidem pericula nostra auertit? An ut quidam fingere non erubescunt: iniurias suas ultus est interfector? quia de paterna pecunia trásegerat. aut auitum mancipium detrahebatur? Pronunciemus ultro dominum iure cæsum uideri. Libet argumenta conquirere in eo quod sapiëntioribus deliberatũ est? Sed & si nunc primũ statuẽdũ haberemus: creditis ne seruũ iterficiẽdi domini aium insumpsisse: ut non uox minax excideret? nihil p̄ temeritatẽ proloqueret? Sane cõsiliũ occultuit: telũ iter ignaros parauit. nõ excubias transiret? cubiculi fores recluderet? lumẽ inferret? cædẽ patraret? oibus nesciis. Multa sceleris indicia præueniunt. serui si prodant: possumus singuli inter plures: tuti inter anxios: postremo si pereundum sit: non inulti inter nocentes agere. Suspecta maioribus nostris fuerũt ingenia seruorum: etiam cum in agris aut domibus iisdem nascerentur: caritatemque dominorum statim acciperent. Postquam uero nationes in familiis habemus: quibus diuersi ritus: externa sacra: aut nulla sunt: coluniam istam non nisi metu coercueris. At quidam infontes peribunt. Num & ex fuso exercitu. cum decimus quisque fuste feritur: etiam strenui non fortiũtur? habet aliquid ex iniquo omne magnum exemplum quod contra singulos: utilitate publica rependitur. Sententiæ Cassii ut nemo unus contraire ausus est: ita dissonæ uoces respondebant: numerum aut ætatem: aut sexum: ac plurimorum in dubiam innocentiam miserantium. Præualuit tamen pars quæ supplicium decernebat. Sed obtemperari non poterat: conglobata multitudine: & fava ac faces minante. Tum Cæsar populum edicto increpuit. Atq; oẽ iter quod dånati ad pœnam ducebantur: militaribus præsiidiis sepsit. Cen fuerat Cigõtus Varro ut liberti quoq; q̄ sub eodẽ tecto fuisset:

italia deportarentur . Id a principe prohibitum est: ne mos anti-
quus . quem misericordia non minuerat: per sæuiciam incende-
retur. Damnatuſ iisdem consulibus Tarquinius priscus repetū-
darum Bithiniis interrogantibus magno patrum gaudio: quia
accusatum ab eo Statilium Taurum proconsulem ipsius memi-
nerant. Censuſ per gallias a Q. Voluſio & Sex. Africano Trebel-
licque maximo acti sunt: æmulis inter se per nobilitatem Volu-
sio atque Africano: Trebellium dum uterque dedignatur. supra-
tulere. Eo anno mortem obiit Memmius Regulus: auctoritate:
constantia: fama: in quantum præumbrante imperatoris fasti-
gio datur clarus: adeo ut Nero æger ualitudine: & adulantibus
circum qui finem imperio adesse dicebant: si quid fato patere-
tur. responderit: habere subsidium rempub. Rogantibus dehinc
in quo potissimum addiderit in Memmio Regulo. Vixit tamen
post hæc Regulus: quiete defensus: & quia noua generis claritu-
dine: neque inuidiosis opibus erat. Gymnasium eo anno dedica-
tum a Nerone. præbitumque oleum equiti: ac senatui græca fa-
cilitate P. Mario L. Asinio consulibus Antistius prætor quem in
tribunatu plebis licenter egisse memorauit: probrosa aduersus
principem carmina factitauit: Vulgauitque celebri conuiuio:
dum apud Ostorium Scapulam epulatur. Exin a Cossuciano ca-
pitone: qui nuper Senatorium ordinem precibus Tigillini soce-
ri sui receperat: maiestatis delatus est. Tum primum reuocata
ea lex credebatur: quæ haud perinde exitium Antistio: quam im-
peratori gloriam quæsiuit: ne condemnatus a senatu: intercessio-
ne tribunicia morti eximeretur. Et cum Ostorius nihil audiuis-
se pro testimonio dixisset: aduersis testibus creditum. Censuit
que Iunius Marullus consul designatus: adimendam reo præ-
turam: necandumque more maiorum. Cæteris inde assentien-
tibus: Petus Thrasea multo cum honore Cæsaris: & acerrime
increpito Antistio: non quicquid nocens reus pati mereretur:
Id egregio sub principe & nulla necessitate obstricto senatu sta-
tuendum differuit. Carnificem & laqueum pridem abolita: &
esse pœnas legibus constitutas: quibus sine iudicum sæuicia: &
temporæ ifamia: supplicia decernerent. quin in insulâ publicatis
bonis: quo longius fontem uitam traxisset: eo priuatî miserior

& publice clementiæ maximum exemplum futurum. Libertas
 Thraseæ seruitium aliorum rupit. Et postquam dissensionem
 consul permisit pedibus in sententiam eius iere: paucis exem-
 ptis: in quibus adulatione promptissimus fuit A. Vitellius: opti-
 mum quenque iurgio laceffens: & respondentem reticens: ut pau-
 da ingenia solent. At consules perficere senatus decretum non
 ausi: de consensu scripsere Cæsari: Ille inter pudorem & iram cū
 status: postremo rescripsit: nulla iniuria prouocatum Antistium
 grauissimas in principem contumelias dixisse, earum ultionem
 a patribus postulatam. & pro magnitudine delicti pœnam sta-
 tuti par fuisse. Cæterum se qui seueritatem decernentium impe-
 diturus fuerit: moderationem non prohibere, statuerent ut uel-
 lent, datam & absoluendi licentiam. His atque talibus recitatis:
 & offensione manifesta: non ideo aut consules mutauere relatio-
 nem: aut Thrasea decessit sententia. Cæteri uerò quæ probauerant
 deseruere. Pars ne principem obiecisse inuidiæ uiderentur: plu-
 res numero tuti: Thrasea sueta firmitudine animi: & ne gloria
 intercederet. haud dispari crimine Fabricius uentio conflictatus
 est: qui multa & probrosa in patres & sacerdotes composuisset:
 iis libris quibus nomen codicillorum dederat. Adiciebat
 Talius Geminus accusator: uenditata ab eo munera principis:
 & adipiscendorum honorum ius. quæ causa Neroni fuit susci-
 piendi iudicii. Conuictumque Veientonem Italia depulit. & li-
 bros exuri iussit conquisitos: lectitatosque donec cum periculo
 parabantur. Mox licentia habendi: obliuionem attulit. Sed gra-
 uescentibus in dies publicis malis: subsidia minuebantur. Con-
 cessitque uita Burrus: incertum ualitudine aut ueneno. Valitu-
 do ex eo coniectabatur: quæ in se tumescentibus paulatim fauci-
 bus: & impedito meatu: spiritum finiebat. Plures iussu Nero-
 nis: quasi remedium adhiberetur: illitum palatum eius noxio
 medicamine asseuerabant. & Burrum intellecto scelere: cum
 ad uisendum eum princeps uenisset: aspectum eius auersatum.
 Sciscitantique hæcenus respondisse. Ego me bene habeo. Ciui-
 tati grande desiderium eius mansit: per memoriam uirtutis &
 successorum alterius segnè innocentiam alterius flagrantissima flagi-
 tia & adulteria. quippe cæsar duos prætoris cohortibus impositerat
 Fenium rufum ex uulgi fauore. quia rem frumentariam sine quaestu

tractabat Ofonium Tigillinum: ueterem impudiciam atq; in
famiam in eo secutus & quæ illi pro genitis moribus fuere. Va
lidior Tigillinus in animo principis ex intimis libidinibus assū
ptus. Prospera populi & militum fama Rufus: quod apud Nero
nem aduersum experiebatur. Mors Burri infregit Senecæ potē
tiam: quia nec bonis artibus idem uirium erat: altero uelut du
ce amoto. Et Nero ad deteriores inclinabat. Hi uariis crimina
tionibus Senecam adoriuntur tanq̄ ingentes & priuatim supra
modū euectas opes: adhuc augetet. q̄q; studia ciuium in se uer
teret. hortorum quoque amœnitate & uillarum magnificentia
quasi principem supergrederetur. Obiiciebant etiam eloquētīæ
laudē uni sibi adfciscere: & carmina crebrius factitare: postq̄
Neroni amor eorum euenisset. Nam oblectamentis principis:
palam iniquum: detractare uim eius equos regentis. Illudere
uoces quotiens caneret. quem ad finem? nihil in rep. clarum fo
re: quod non ab illo reperiri credatur. Certe finitam Neronis
puericiam & robur iuuetæ adesse. Exueret magistrum: satis am
plis doctoribus instructus maioribus suis. At Seneca criminan
tium non ignarus: prodentibus iis quibus aliqua honesti cura:
& familiaritatem eius magis aspernante Cæsare: tempus sermo
ni erat: & accepto: ita incipit. Quartusdecimus annus est Cæsar
ex quo spei tuæ admotus sum: octauus ut imperium obtines.
Medio temporis tantum honorum atq; opum in me cumulaſti
ut nihil foelicitati meæ desit: nisi moderatio eius. Vtar magnis
exemplis: nec meæ fortunæ sed tuæ. Atauus tuus Augustus M.
Agrippæ mytilenēse secretum C. Mecœnati urbe in ipsa: uelut
peregrinum ocium permisit. quorum alter bellorum socius: al
ter romæ pluribus laboribus iactatus: ampla quidem: sed pro in
gentibus meritis præmia acceperant. Ego quid aliud munificē
tiæ adhibere potui q̄ studia: ut sic dixerim: in umbra educata: e
quibus claritudo uenit? q̄ iuuentæ tuæ rudimentis affuisse ui
deor: grande huius rei pretium. at tu gratiam immensam: innu
meram pecuniam dedisti: adeo ut plerūq; intra me ipse uoluā:
Ego ne equestri & prouinciali loco ortus: proceribus cuntatis
annumeror? Inter nobiles & longa decora præferentes: nouitas
mea enituit? Vbi est animus ille modicis contentus? Tales hor
tos instruit & per hæc sub urbana incedit: & tantis agrorū spa

ciis: tam lato fœnore exuberat. Vna defensio occurrit: q̄ mune-
ribus tuis obniti non debui. Sed uterq; mensurâ impleuimus:
& tu quantum princeps tribuere amico posset: & ego quâ-
amicus a principe accipere. Cætera inuidiam augent: quæ qui-
dem ut omnia mortalia: infra tuam magnitudinem iacent: sed
mihi incumbunt. Mihi subueniendum est. quomodo in militia
aut uia: fessus adminiculum orarê: ita in hoc itinere uitæ: senex:
& leuissimis quoq; curis impar: cum opes meas ultra sustinere
non possim: præsidium peto. Iube eas per procuratores tuos ad-
ministrari: in tuam fortunam recipi: nec me in paupertatem ip-
se detrudam: sed traditis quorum fulgore perstringor: quod tē-
poris horrorem aut uillarum curæ seponitur: in animum reuo-
cabo. Superest tibi robur. & tot per annos nixū fastigii regimē.
possumus seniores amici quiete respondere hoc quoq; in tuam
gloriam cedit: eos ad summa uexisse: qui & modica tollerarūt.
Ad quæ Nero sic ferme respondit. Et q̄ meditatæ oratiōi tuæ
statim occurram: id primum tui muneris habeo: qui me nō tan-
tū præuisa: sed subita expedire docuisti. Auus meus Augustus
Agrippæ & Meccœnati usurpare ocium. post labores concessit:
sed in ea ipsa ætate: cuius auctoritas tueretur: quicquid illud &
qualecunq; tribuisset: attamen neutrū datis a se præmiis exiit.
Bellis & periculis meruerant. In his enim iuuenta Augusti uer-
sata est. Nec mihi tæla & manus tuæ defuissent in armis agen-
ti. Sed quod præsens conditio poscebat: ratione: cōsilio: præcep-
tis: puericiam dein iuuentam meam fouisti. Et tua quidem er-
ga me munera dum uita suppetet: æterna erunt. Quæ a me ha-
bes: horti & fœnus: & uillæ casibus obnoxia sunt. Ac licet mul-
ta uideantur. plæriq; haud quaquā artibus tuis pares: plura te-
nuerunt. Pudet referre libertinos: qui ditiores spectātur. Vnde
etiam rubori mihi est: q̄ præcipuus caritate: nondū omnes for-
tuna antecellis. Verū & tibi ualida ætas: rebusq; & fructui rez
sufficiens: & nos priā Imperii spacia ingredimur. nisi forte aut
te Vitellio ter consuli: aut me Claudio præponis. Sed quâ-
Volusio longa parsimonia quæsiuit: tantum in te mea liberali-
tas explere non potest. Quin si qua in parte lubricum adolescē-
tiæ nostræ declinat: reuocas inornatumq; robur subsidio ipen-
sius regis Non tua moderatio si reddideris pecuniā; nec quies.

si reliqueris principem: sed mea auaricia : meæ crudelitatis me-
tus in ore omnium uersabitur. Quod si maxime continētia tua
laudetur : non tamen sapienti uiro decorum fuerit unde amico
infamiam parit: inde gloriam sibi recipere. his adiicit complexū
& oscula: facetus natura: & consuetudine exercitus: uelare odiū
fallacibus blandiciis. Seneca: qui finis omnium cum domināte
sermonum: grates agit. Sed instituta prioris potentix cōmutat
Prohibet cœtus salutantium. Vitat comitantes. Rarus per urbē
quasi ualitudine infensa: aut sapientiæ studiis domi attineret .
Perculso Seneca : promptum fuit Rufum Fenium imminuere
Agrippinæ amicitiam in eo criminantibus. Validiorq; in dies
Tigillinus: & malas artes: qbus solus pollebat: gratiores ratus:
si principem societate scelerum obstringeret: metus eius rimat
Compertoq; plautum & Syllā maxime timeri. Plautum in Asiā
Syllam in galliam narbonensem nuper amotos: Nobilitatē eo-
rum & propinquos huic orientis: illi germaniæ exercitus cōme-
morat. Non se ut Burrum diuersas spes: sed solam incolumita-
tem Neronis spectare: cui cauere ut cūq; ab urbanis ifidiis præ-
sentia. longinquos motus quonam modo comprimī posse. Erec-
tas gallias ad nomē dictatorium: nec minus suspectos Asiæ po-
pulos: claritudine aui drusi. Syllam inopem : unde præcipuā au-
daciā: & simulatorem segnicix: dum temeritati locum reperi-
ret. Plautum magnis opibus: ne fingere quidem cupidinē ocii :
sed ueterum romanorum imitamenta præferre. assumpta etiā
stoicorum arrogantia: sectaq; quæ turbidos: & negociorum ap-
petentes faciat. Nec ultra mora. Sylla sexto die peruectis Massi-
liam percussoribus: ante metum: & rumorem: interficitur: cum
epulandi causa discumberet : Relatum caput eius illufit Nero
tanq̄ præmatura canicie deforme. plauto parari necem: non per
inde occultum fuit: quia a pluribus salus eius curabatur: & spa-
cium itineris ac maris: tempusq; interiectum mouerat famam
Vulgoq; fingeant. petitū ab eo Corbulonē: tū magnis exerciti-
bus præfidentē ne clari atq; infontes interficerētur: præcipuū
ad pericula. quin & Asiā fauore iuuenis arma cœpisse : nec mili-
tes ad scelus missos: aut nūero ualidos: aut aīo prōptos . postq̄
iussa efficere nequiuerint. ad spes nouas transisse una. hæc i ore
famæ credentiū ocio agebantur. Cætesq; libertus Plauti celerita

te uentorum præuenit Cénturionem: & mandata L. Antistii fo-
 ceri attulit: effugeret segnem mortem: ocium: suffugium: & ma-
 gni nominis miserationem, reperturum bonos, confociaturum
 audaces: nullum interim subsidium aspernandū si sexagīta mi-
 lites: tot enim ueniebant: propulisset: dū refertur nuncius Nero-
 ni: dū manus alia permeat: multa secutura: quæ ad usq; bellum
 eualescerent. Deniq; aut salutem tali consilio quæri: aut nihil
 grauius audenti quā ignauo patiendū esse. Sed Plautum ea nō
 mouere: siue nullam opem prouidebat inermis atq; exul. seu te-
 dio ambiguæ spei: an amore coniugis: & liberorū quibus placa-
 biliorē fore principē rebatur: nulla sollicitudine turbatū. Sūt
 qui alios a socero nuncios uenisse ferant: tanq̄ nihil atrox in-
 neret: doctoresq; sapientiæ coeranum græci: Musoniu tuscī ge-
 neris constantiam opperiendæ mortis: pro incerta & trepida ui-
 ta suasisse. Repertus est certe per medium diei nudus exercitan-
 do corpori. Talē eū Centurio trucidauit: coram pelagone spado-
 ne: quē Nero cēturioni & manipulo quasi satellitibus: ministri-
 regium præposuerat. Caput interfecti relatum, cuius aspectu: ip-
 sa principis uerba referam. Cur inquit Nero deposito metu nup-
 tias Poppeæ ob eiusmodi terrores dilatas maturare parat: Octa-
 uianiq; coniugē amoliri? q̄uis modeste ageret nomine patris. &
 studiis populī grauē. Sed ad senatum litteras misit de cædibus
 Syllæ Plautiq;: hæud confessus, uerum utriusq; ingenium turbi-
 dum esse: & sibi incolumitatem reip. magna cura haberi. Decre-
 tæ eo nomine supplicationes: utq; Sylla & Plautus senatu mo-
 uerentur: grauioribus tamen ludibriis q̄ malis. Igitur accepto
 patrum consulto: postq̄ cuncta scelerum: pro egreguis accipi ui-
 det: exturbat Octauiam: sterilem dictitans. Exin Poppeæ coniu-
 gatur, ea diu pellex: & adulteri Neronis: mox mariti potēs: quen-
 dam ex ministris Octauix impulsit: seruile ei amorē obiicere. de-
 stinaturq; reus cognomento Eucerus: natione Alexandrina. ca-
 nere tibiis doctus. Actæ ob id de ancillis quæstiōes. & ui tormē-
 torum uictis quibusdā: ut falsa annuerent. plures perstitere san-
 ctitatem dominæ tueri. Ex quibus una instanti Tigillino. castio-
 ra esse muliebria octauix respondit: q̄ os eius. Mouetur tamen
 priō ciuili dissidii specie. domūq; Burri: & prædia Plauti infau-
 sta dona accipit. Mox in cāpaniā pulsa est. addita militari custo-

dia. Inde crebri quæstus: nec occulti per uulgum: cui minor sapientia & ex mediocritate fortunæ pauciora pericula sunt. His haud quaquã Nero penitentia flagitii: coniugem reuocauit Octauiam. Exin læti capitolium scandunt. deosq; tandem uenerantur. Effigies Poppeæ prouunt Octauiae imagines gestat humeris: spargunt floribus. foroq; ac templis statuunt. Itur etiam in principis laudes. repetitum uenerantur. Iamq; & palati um multitudine & clamoribus complebant: cum emissi militum globi uerberibus & intento ferro turbatos disiecere. Mutataq; quæ p seditionem uerterant. Poppeæ honos repositus est: quæ semper odio tumens: metu atrox: ne aut uulgi acrior uis ingrueret: aut Nero inclinatione populi mutaretur: prouoluta genibus eius. Non eo loci res suas agi: ut de matrimonio certet. q̄q̄ id sibi uita potius: sed uitam ipsam in extremum adductam. a clientulis & seruiis Octauiae: quæ plebis sibi nomen ididerint: ea i pace ausi: quæ uix bello euenirent. Arma illa aduersus principem sumpta ducem tantum desuisse: qui motis rebus facile reperiretur. Omitteret modo campaniam: & i urbem ipsam pergeret ad cuius nutum absentis tumultus cicerentur. quod alioquin suum delictum: q̄ cuiusq̄ offensionem? An quia ueram progeniem pœnatibus cæsarum datura sit: malle populum romanum: tibicinis ægyptii sobolem imperatorio fastigio iduci. Deniq; si id rebus conducatur: libens q̄ coactus acciret dominam: uel consuleret securitati iusta ultione: & modicis remediis primos motus consecutos confedisse. At si desperent uxorem Neronis sore Octauia illi maritum duros. Varius sermo: & ad metum atq; iram accõmodatus: terruit simul audientem & accendit. Sed parum ualebat suspicio i seruitio: & quæstionibus acillare illuserat. Ergo cõfessione alicuius quæri placet: cui rex quoq; nouarum crimine affingeret. Et uisus idoneus: maternæ necis patrator Anicetus: classi apud Misenum ut memorauimus præfectus: leui post admissum scelus gratia: dein grauiore odio: quia grauiorum facinororum ministri quasi exprobrantes aspiciuntur. Igitur accitum eum Cæsar operæ prioris admonet. Solum incolumitati principis aduersus insidiantem matrem subuenisse. Locum haud minoris gratiæ instare: si coniugem infensam depelleret. Nec manu aut tælo opus. Fateretur octauiae adulterium. Occulta quidem ad præses: sed magna ei præmia

& secessus amœnos promittit. Vel si negauisset: necem intētat.
 Ille insita uecordia: & facilitate priorum flagitioꝝ: plura etiam
 q̄ iussum erat: fingit. Fateturq; apud amicos: quos uelut cōsilio
 adhibuerat princeps. Tum in Sardinia pellitur: ubi non inops
 exilium tolerauit: & fato obiit: At Nero præfectum spe sociadæ
 classis corruptum: & icusatæ paulo ante sterilitatis oblitus: aba
 ctos partus conscientia libidinum: eaq; sibi comperta dicto me
 morat. Insulaq; pandecteria Octauiam claudit. Nō alia exul ui
 sentium oculos maiore misericordia affecit. Meminerāt adhuc
 quidam Agrippinæ a Tiberio: recentior Iuliæ memoria obuer
 sabatur a Claudio pulsæ. Sed illis robur ætatis affuerat. læta ali
 qua uiderant & præsentem sæuiciam melioris olim fortunæ re
 cordatione alleuabant: huic primum nuptiaꝝ dies loco funeris
 fuit: deductæ in domum: in qua nihil nisi luctuosum haberet:
 erepto per uenenum patre: & statim fratre. Tū ancilla domina
 ualidior. Et Poppea non nisi in perniciē uxoris nupta. Postremo
 crimen omni exitio grauius. At puella uicesimo ætatis anno i
 ter centuriones & milites: presagio maloz iam a uita exempta
 nundū tamen morte acquiescebat. Paucis dehinc iteriectis die
 bus: mori iubet cū iam uiduā se & tantū sororē testaret. Cōesq;
 Germanicos & postremo Agrippinæ nomē cieret: qua incolumi
 ifelix qdē matrimoniū: sed sine exitio ptulisset. Restringitur uī
 culis: uenæq; eius per omnes artus exoluuntur. Et quia pressus
 pauore sanguis tardius labebat: præ feruidi balnei uapore ene
 catur. Additurq; atrocior sæuicia: q̄ caput amputatum latūq; i
 urbem poppea uidit: Dona ob hæc templis decreta. quod ad eū
 finem memorauimus: ut quicunq; casus tempoꝝ illoꝝ nobis
 uel aliis auctoribus nossent: præsumptum habeant: quotiēs fu
 gas & cædes iussit princeps: totiēns grates deis actas: quæq; re
 rum secundaz olim: tum publicæ cladis insignia fuisse. Neque
 tamen silebimus: si quod senatus consultum: adulatione nouū
 aut patientia postremum fuit. Eodē anno libertoz potissimos
 ueneno interfecisse creditum est. Doriphorum quasi aduersatū
 nuptiis Poppeæ: Pallantē q̄ imensam pecuniā longa fenecta de
 tineret: Romanus secretis criminationibus incusauerat Senecā
 ut. C. Pisonis sociū: sed ualidius a Seneca eodē crimie perculsus
 est. Vnde Pisoni timor & orta insidiarum in Neronem magna

moles: sed in prospera.

Finis Quartidecimi Libri.

CORNELII TACITI ACTIONVM DIVRNALIVM HI
STORIAE AVGVSTAE LIBER: XV. INCIPIIT.

Interea rex parthorū Vologeses, cognitis Corbulonis rebus: regemq; alienigenam Tygranē Armeniae impositū: simul fratre Tyridate pulso: spretum arfacidarum fastigium ire ultum uolens: magnitudine rursus romana & continui foederis reuerētia: diuersas ad curas trahatur: cunctator ingenio: & defectione hyrcanorū gentis ualidae multisq; ex eo bellis illigatus. atq; illum ambiguum nouus in super nuncius contumeliae extimulat. Quippe egressus Armenia Tygranes adiabenos conterminam nationem: latius ac diutius q̄ per latrocinia uastauerat. Idq; primores gētium aegre tollerabant, eo contemptiois descensum: ut ne duce quidē romano incurfarentur: sed temeritate obsidis: tot per annos iter mācipia habiti. Accendebat dolorem eorū Monobacus quē poenes Adiabenum regimē: quod praesidium: aut unde peteret rogitas. Iam de Armenia concessum. proxima trahi. & nisi defendant parthi: leuius seruicium apud romanos deditis: q̄ captis esse. Tyridates quoq; regni profugus: per silentium haud modice quaerendo: grauior erat. Non enim ignauia magna imperia contineri. Virosq; armosq; faciendum certamen. Id in summa fortuna aequius quod ualidius. & sua retinere priuatae domus: de alienis certare: regiam laudem esse. Igitur comotus his Vologeses concilium uocat: & proximum sibi Tyridatem constituit atque ita orditur. Hunc ego eodem mecum patre genitum: cum mihi per aetatem summo nomine concessisset: in possessionem Armeniae deduxi: qui tertius potētia gradus habetur. Nam Medos pacorus anteceperat. Videbarq; contra uetera fratrum odia: & certamen familiae nostrae poenates rite composuisse. prohibēt romani. & pacem ipsis nunq̄ prospere lacesitam: nunc quoq; in exitum suum abrumpunt. Non ibo inficias aequitate q̄ sanguine causa q̄ armis retinere parta maioribus maluerā. Si contatione deliqui: uirtute corrigam. Vestra quidem uis & gloria in integro est. addita modestiae fama quae neq; summis mortaliū sper

nenda est: & a diis æstimatur. Simul diademate caput Tyridatis euinxit, promptam equitum manum quæ regem ex more secta bat Monefi nobili uiro tradidit: adiectis Adiabenoꝝ auxiliis, má dauitq; Tygranē Armēia exturbari: dū ipse positus aduersus hyrcanos discordiis: uires intimas: molēq; belli ciet: prouiciis romanis minitans. Quæ ubi Corbuloni certis nunciis audita sunt: legiones duas cū Verulano seuero: & Vectio Bolano: subsidiū Tygrani mittit: occulto præcepto: cōpositius cuncta: q̄ festinatius agerēt, qppe bellū habere q̄ gerere malebat. Scripseratq; Cæsari proprio duce opus esse: qui Armeniā defenderet, Syriā iꝑruente Vologese acriore in discrimine esse. Atq; interim reliquas legiones pro ripa euphratis locat. Tumultuariā prouiciāliū manum armat, hostiles iꝑgressus præsidiiis intercipit. Et q̄a egena aquarū regio est: castella fontibus iꝑosita, quosdā riuos cōgestu arenæ obdidit. Ea dum a Corbulone tuendæ syriæ parant̄: acto raptim agmine Monefes ut famā sui præiret non ideo nescium aut incautum Tygranē offendit. q̄ occupauerat Tygranocerta urbē copia defensorū & magnitudīe mœnium ualidā. Ad hæc Nycephorius amnis haud sp̄nenda latitudine p̄tem muroꝝ ambit. & ducta ingens fossa: qua fluuio diffidebat. Inerantq; milites: & prouisi āte cōmeatus quorū subuectu: pauci auidius progressi: & repentinis hostibus circūuenti: ira magis q̄ metu cæteros accēderant. Sed p̄tho ad exequēdas obsidiones nulla cōminus audacia Raris sagittis neq; clausos exterret: & semet frustra. Adiabenicum promouere sc̄alas & machinamēta incipient: facile detrusi: mox erūpentibus nostris: facile cædunt̄. Corbulō tamen quāuis secūdis rebus suis: moderandū fortunæ ratus: misit ad Vologesem q̄ exostularent uim prouinciæ illatā: socium amicūq; regē cohortes romanas circūsedere. omitteret potius obsidionē. aut se quoq; in agro hostili castra positus. Caspius centurio in eam legationē delectus: apud oppidū Nysibim septem & triginta milibus passuum a Tygranocerta distantē a lit regē: & mandata ferociter edidit. Vologesi uetus & penitus infixū erat: arma romana uitādi. nec præsentia prospe fluebāt. irritū obsidiū: tutus manu & copiis Tygranes. Fugati qui expugnationem sumpserant. missæ in Armeniam legiones: & aliæ pro Syria paratæ ultro irrumpere. Sibi imbecillum equitem: pabuli inopiam. Nam

exorta uis locustarum abederat quicquid herbidum aut frondosum. Igitur metu abstruso: mitiora obtendens: missurum ad imperatorem romanum legatos super petenda Armenia & firmāda pace respondet. Mone sem omittere Tigranocerta iubet. ipse retro concedit. Hæc plures ut formidine regis: & Corbulonis minis patrata magnifice extollebant. Alii occulte pepigisse interpretabantur: ut omissio utrinque bello: & abeunte Vologese: Tygranes quoque Armenia abscederet. Cur enim exercitum romanū a Tygranocertis deductum: cur deserta per otium: quæ bello defenderant? An melius hybernauisse in extrema cappadocia: rapit erectis tuguriis: quæ in sede regni modo retenti? Dilata profus arma: ut Vologeses cum alio quā cum Corbulone certaret: Corbulo meritæ tot per annos gloriæ: non ultra periculum faceret. Nam ut rettuli proprium ducem tuendæ Armeniæ poposcerat. & aduentare Cæsennius Petus audiebatur. Iamque aderat. copiis ita diuisis: ut quarta & duodecima legiones: addita quæ quæ recens e Moësis excita erat: simul pontica & gallatarum: Cappadocumque auxilia Peto obedirent: tertia & sexta & decima legiones: priorque Syriæ miles apud Corbulonem manerent. Cætera ex rerum usu sociarent: partirenturue. Sed neque Corbulo æmuli patiens: & Petus cui satis ad gloriam erat: si proximus haberetur: despiciebat gesta. nihil cædis aut prædæ: uirpatis nomine tenus urbium expugnationes dictitans. Se tributa ac leges: & pro umbra regis: romanum ius uictis impositurum. Sub idem tempus legati Vologesis: quos ad principem missos memorauit: reuertere irriti: Bellumque propalam sumptum a Parthis. Nec Petus detrectauit. Sed duabus legionibus: quæ quartam Fimifulanus Vectonarius eo in tempore: duodecimam Caluius Sabinus regebat: Armeniam intrat: tristi omine. Nam in transgressu Euphratis: quem ponte trāsmittebant: nulla palam causa: turbatus equus qui consularia insignia gestabat: retro eua sit. Hostiaque quæ muniebantur: hybernaculis assistens: semifacta opera: fuga perripit: seque uallo extulit & pila militum arserit. magis insigni prodigio: quia Parthus hostis missilibus talis decertat. Cæterum Petus spretis ominibus: nec dum satis firmatis hybernaculis: nullo rei frumentariæ prouisu: rapit exercitum trans montem tauæ: recipiendis ut ferebat Tygranocertis:

uastandisq; regionibus:quas Corbulo integras omisisset. Et ca
 pta quædam castella. gloriæque & prædæ non nihil partum: si
 aut gloriam cum modo: aut prædam cum cura habuisset. Lon
 ginq; itineribus percurfando quæ obtineri nequibant:corru
 pto qui captus erat commeatu: ut instante iam hyeme:reduxit
 exercitum.composuitq; ad Cæsarem litteras:quasi confecto bel
 lo:uerbis magnificis rerum uacuas. Interim Corbulo nunq; ne
 glectam Euphratis ripam crebrioribus præfidiis infedit: & ne
 ponti iniiciendo:impedimentum hostiles turmæ afferrent:Iam
 enim subiectis campis magna specie uolitabant: Naues magni
 tudine præstantes:& connexas trabibus:ac turribus auctas:agit
 per amnem.catapultisq; & balistis proturbat barbaros: in quos
 saxa & hastæ longius permeabant:q̄ ut contrario sagittarum ia
 ctu adæquarentur. Dein pons continuatus:collesq; aduersi per
 socias cohortes: post legionum castris occupantur:tanta celeri
 tate & ostentatione uirium:ut Parthi omisso paratu inuadendæ
 Syriæ:spem omnem in Armeniam uerterent.Ibi Petus iminen
 tium nescius:quintam legionem procul in ponto habebat.Reliquas
 promiscuis militum commeatibus ifirmauerat:donec ad
 uentareVologesem magno & infenso agmine auditum,accitur
 legio duodecima.& unde famam aucti exercitus sperauerat:pro
 dita infrequentia:qua tamē retineri castra:& eludi Parthus: tra
 ctu belli poterat:si Peto aut in suis:aut in alienis consiliis cōstā
 tia fuisset.Verum ubi a uiris militaribus aduersus urgentes ca
 sus firmatus erat:rursus ne alienæ sententiæ indigens uideret
 in diuersa ac deteriora transibat.Et tunc relictis hybernis:non
 fossam neq; uallum sibi:sed corpora & arma in hostem data clā
 mitans:duxit lrgiones quasi prælio certaturus. Deinde amisso
 centurione & paucis militibus:quos uisendis hostiū copiis præ
 miserat:trepidus remeauit.Et quia minus acriterVologeses in
 stiterat:uana rursus fiducia:tria milia delectorum proximo tau
 ri iugo imposuit:quo transitum regis arcerent.Alares quoq; pā
 nonios robor equitatus:in parte campi locat. Coniunx ac filius
 castello cui Afamosata nomē ē:abditū: data in præfidiū cohorte
 ac dispso milite.q̄ in unum habitus:uagum hostem promptius
 sustentauisset.& ægre cōpulsū ferunt: ut instantē Corbuloni
 fateretur.Nec a Corbulone propatum:quo gliscentibus piculis

etiam subsidii laus augeretur. Expediri tamen itineri singula milia ex tribus legionibus: & alarios octingentos: parem numerum e cohortibus iussit. At Vologeses quanuis obsessa a Peto itinera hinc peditatu: inde equite accepisset: nihil mutato consilio: sed ui ac minis alares exterruit: legionarios obtruit: Vno tantum Centurione Tarquitio crescente turrim in qua praesidium agitabat: defendere auso: Facta saepius eruptione: & caesis qui Barbarorum propius suggredebantur: donec ignium iactu circumueniretur. peditum si quis integer: per longinqua & auia uulnerati castra repetiuere: Virtutem regis: saeuiciam: & copias gentium: cuncta metu extollentes: facili credulitate eorum qui eadem pauebant. Nec dux quidem obniti aduersis: sed cuncta militiae munia deseruerat: missis item ad Corbulonem precibus ueniret propere. signa & aquilas: & nomen reliquum infelicis exercitus tueretur: Se fidem interim donec uita suppeditet: retenturos. Ille interritus & parte copiarum apud Syriam relicta: ut munimenta Euphrati imposita retinerentur: qua proximum & com meatibus non egenum: regionem Comagenam: exin capadociam: inde Armenios petiuit. Comitabantur exercitum praeter alia assueta bello: magna uis camellorum onusta frumenti: ut simul hostem famemque depelleret. Primum e percussis Pactium primipili centurionem obuium habuit. dein plerosque militum: quos diuersas fugae causas obtendentes: redire ad signa: & clamorem Peti experiri monebat. Se nisi uictoribus immittem esse. Simul suas legiones adire: hortari: priorum admonere: nouam gloriam ostendere. Non uicos aut oppida Armeniorum sed castra romana: duasque in iis legiones pretium laboris peti. Si singulis manipularibus praecipua seruati ciuis corona: imperatoria manu tiberetur: quod illud & quantum decus: ubi par eorum numerus adipisceretur qui attulissent salutem: & qui accepissent? His atque talibus in commune alacres: & erant quos pericula fratrum: aut propinquorum propriis stimulis incenderent: continuum die noctuque iter properabant. eoque intentius Vologeses premere obsessos: modo uallum legionum: modo castellum quo imbellis aetas defendebatur: oppugnare: propius incedens quam mos Parthis: si ea temeritate hostem in praetium eliceret. At illi uix contuberniis extracti: ne aliud quam munimenta

propugnabant: pars iussu ducis: & alii propria ignauia: aut metu: Corbulonem opperientes: Ac si uis ingrueret: prouisis exemplis: Caudinæ ac Numantinæ cladis. Neq; eandem uim Samnitibus Italico populo: aut pœnis romani imperii æmulis: ualidâ quoq; & laudatam antiquitatem: quotiens fortuna cōtra daret: saluti consuluisse. Qua desperatione exercitus: dux subactus: primas tamen litteras ad Vologesen: non supplices: sed in modum querentis composuit: q̄ pro Armeniis semper romanæditionis aut subiectis regi: quem imperator delegisset: hostilia faceret. Pacem ex æquo utilem. nec præsentia tantum spectaret: ipsum aduersus duas legiones totis regni uiribus aduenisse. At romanis orbem terrarum reliquum: quo bellum iuuarent. Ad ea Vologeses: nihil pro causa: sed opperēdos sibi fratres Pacorum ac Tyridatem rescripsit. Illum locum tempusq; consilio destinatū quid de Armenia cernerent. Adiecisse deos dignum Arfacidarū simul: & de legionibus romanis statuerent. Missi post a Peto nūcii: & regis colloquium petitum. qui Vafatem præfectum equitatus ire iussit. Tum Petus Lucullos: Pompeios: & si qui duces obtinendæ donandæue Armeniæ egerant: Vafates imaginem retinendi donandiue penes nos: Vim penes Parthos memorat. Et multum inuicem disceptato: Monobanzus adiabenus in diē posterum testis iis quæ pepigissent: adhibetur. Placuitq; liberari obsidio legiones: & decedere omnem militem finibus Armeniorum: castellaq; & commeatus Parthis tradi. Quibus perpetratis copia Vologesi fieret: mittendi ad Neronem legatos. Interim fluuio Arsameti: is castra perfluebat: pontem imposuit. specie sibi illud iter experientis. Sed Parthi quasi documētum uictoriæ iusserant: Namq; iis usui fuit. nostri per diuersum iere. Addidit rumor: sub iugum missas legiones. & alia ex rebus ifaustis: quorum simulachrum ab Armeniis usurpatum est. Namq; & munimenta ingressi sunt: ante quam agmen Romanum excederet: & circumstetere uias: captiua olim mancipia: aut iumenta agnoscentes: abstrahentesque. Raptæ etiam uestes: retenta arma: pauido milite & concedente: ne qua prælii causa existeret. Vologeses armis: & corporibus cæforum aggregatis: quo cladem nostram testaretur: uisu fugientium legionum abstinuit. Fama moderationis quærebatur: postquam superbiam

expleuerat. Flumen arsametem elephanto insidens: & proximus
quisq; regi ui equorum perrupere: quia rumor inceserat: pontē
cessurum oneri: dolo fabricantium. Sed qui ingredi ausi sunt:
ualidum & firmum intellexere. Cæterum obsessis adeo suppedi
tauisse rem frumentariam constitit: ut horreis ignem iniicerēt.
Contraq; prodiderit Corbulo parthos inopes copiarum: & pabu
lo attrito: relicturos oppugnationem: neq; se plus tridui itineri
abfuisse. Adiecit iureiurando Peti: cautum apud signa: adstanti
bus iis quos testificando rex misisset: neminem romanum Ar
meniam ingressurum: donec referrentur litteræ Neronis: an pa
ci annueret. Quæ ut augendæ infamiæ composita: sic reliqua
non in obscuro habentur: una die quadraginta milium spacium
emensum esse Petum: desertis passim sauciis: neq; minus defor
mem illam fugientium trepidationem: q̄ si terga in acie uertit
sent. Corbulo cum suis copiis apud ripam Euphratis obuius: nõ
eam speciem insignium & armorum prætulit: ut diuersitatem
exprobraret: Mœsti manipuli: ac uicem commilitonum miseran
tes: ne lachrymis quidem temperare. Vix præ fletu usurpata cõ
solatio. Decefferat certamē uirtutis: & ambitio gloriæ: felicium
hominum affectus: sola misericordia ualebat: & apud minores
magis. ducum inter se breuis sermo secutus est: hoc conqueren
tium irritum laborem: potuisse bellum fuga parthorum finiri.
Ille integra utriq; cuncta respondit. conuerterent aquilas: & uin
cti inuaderent Armeniam: abscessu Vologesis infirmatam. Nõ
ea imperatoris habere mandata Corbulo: periculo legionum cõ
motum: e prouincia egressum. Quando in incerto habeant Par
thorum conatus: Syriam repetiturum. Sic quoq; optimam for
tunam orandam: ut pedes confectus spaciis itinerum: alacrem
& facilitate camporum præuenientem equitem assequeretur.
Exin Petus per Cæppadociam hybernauit. At Vologesis ad Cor
bulonem missi nuncii: detraheret castella trans Euphratem: am
nemq; ut olim medium faceret. Ille Armeniam quoq; diuersis
præfidiis uacuum fieri exoptulabat. Et postremo concessit rex.
Dirutaq; quæ Euphratem ultra cõmunerat Corbulo. & Arme
nii suo arbitrio relictii sunt. At romæ trophea de parthis: arcusq;
medio capitolini montis sistebantur: decreta ab senatu: integro
adhuc bello: neque tum omissa: dum a spectui consulitur: spreta

conscientia. Quin & dissimulandis reꝝ externarum curis. Nero
 frumentum plebis uetustate corruptum: in thyberim iecit: quo
 securitatem annonæ sustentaret: cuius precio nihil additum ē;
 quibus ducentas ferme naues portu in ipso: uiolentia tempestatis
 & centum alias thyberi subuectas: fortuitus ignis assumpsisset
 Tris dein consulares L. Pisonem: Ducenium geminiū: Pompeiū
 Paulinum Vectigalibus publicis præposuit: cū isfectione prio
 rum principum: qui grauitate sumptuū: iustos redditus anteisset
 Se annuū sexcenties sextertium reip. largiri. Percrebuerat ea te
 pestate prauissimus mos: cum propinquis comitiis: aut sorte p
 uinciarum: pleriq; orbi fictis adoptionibus adsciscerent filios:
 præturaſq; & prouincias inter patres sortiti: statim emitterent
 manu quos adoptauerant. Qui magna cū inuidia senatū adeūt
 ibi naturæ munus labores educandi aduersus fraudem & artes
 & breuitatem adoptionis enumerant. Satis precii esse orbis quā
 multa securitate nullis oneribus: gratiam honores: cuncta prop
 ta & obuia haberent. Sibi promissa legum diu expectata: in lu
 dibrium uerti: quando quis sine sollicitudine parēs: sine luctu
 orbis: longa patrum uota repente adæquaret. Factum ex eo Se
 natus consultum: ne simulata adoptio in ulla parte muneris pu
 blici iuuaret: ac ne usurpādis quidem hæreditatibus prodesset.
 Exin Claudius timarcus cretensis reus agit: cæteris criminibus
 ut solent præualidi prouincialium: & opibus nimis ad iniurias
 minorum elati. Vna uox eius usq; ad contumeliam senatus pe
 netrauerat. quæ dicitasset: in sua potestate situm: an proconsuli
 bus qui cretam obtinuissent: grates agerentur. quam occasione
 Petus Thrasea ad bonum publicum uertens: postquā de reo cēsue
 rat: prouincia Creta depellendum: hæc addidit. Vsu probatum ē
 P. C. leges ægregias exēpla honesta: apud bonos ex delictis alio
 rum gigni. Sic oratorum licentia cinctiam rogationem. candida
 torum ambitus Iulias leges: magistratuū auaricia calphurnia
 scita pepererunt. Nam culpa quæ poena tempore prior: emendari
 quæ peccare posterius est. Ergo aduersus nouam prouinciarū su
 perbiam dignum fide constantiaq; romana: capiamus consiliū:
 quo tutelæ socioꝝ nihil deroget: nobis opinio decedat: qualis
 quisq; habeatur alibi quæ in ciuium iudicio esse. Olim quidē non
 mō prætor aut consul: sed priuati etiam mittebantur: qui pro
 hi

uincias uiferent: & quid de cuiusq; obsequio uideretur referret: Trepidabátq; gentes de extimatiõe singulorꝝ. At nunc colimus externos: & adulamur: & quomodo ad nutum alicuius grates: ita promptius accusatio decernitur: decernaturq;: & maneat pro uincialibus potentiam suam tali modo ostentandi. Sed laus falsa: & precibus expressa: perinde cohibeantur: q̄ malicia q̄ crudelitas. Plura sæpe peccantur: dum demeremur: q̄ dum offendimus quædam imo uirtutes odio sunt: seueritas obstinata: inuictus aduersus gratiam animus. Inde initia magistratuum nostrorũ meliora ferme: & finis inclinat: dum in modum candidatorum suffragia conquirimus. quæ si arceantur: æqualius atq; constanter uincialibus regentur. Nam ut metu repetundarum infracta auaricia est. ita uetita gratiarũ actione ambitio cohibet. Magna assensu celebrata sententia. Non tamẽ senatuscõsultũ perfici potuit: abnuentibus consulibus ea de re relatum: Mox auctore prícipe sanxere: ne quis ad conciliũ sociorꝝ referret: agedas apud senatum pro prætoribus pro ue consulibus grates: neu quis ea legatione fungeretur. Iisdem cõsulibus gymnasium ictu fulminis conflagrauit: effigiesq; in eo Neronis ad informe æs liquefacta. Et motu terræ celebre campaniæ oppidum Põpei magna ex parte proruit. Defunctaq; uirgo uestalis Lelia: in cuius locũ Cornelia ex familia Cossorum capta est: Mémio Regulo & Virginio Rufo cõsulibus: natam sibi ex Poppea filiam Nero ultra mortale gaudium accepit: appellauitq; Augustam: dato: & Poppeæ eodem cognomento. Locus puerperio colonia Antiũ fuit: ubi ipse generatus erat. Iam senatus interim uterũ Poppeæ cõmédauerat diis. uotaq; publice susceperat: quæ multiplicata exolutaq;: & additæ supplicationes: templumq; fœcunditati. & certamen ad exemplar atticæ religionis decretum. Utq; fortunæ effigies aureæ in solio capitolini Iouis collocarentur: Ludicrũ circense ut Iuliæ genti apud Bouillas: ita Claudiæ domiciæque apud Antium ederetur. quæ fluxa fuere: quartum intra mensem defuncta infante. Rursusq; exortæ adulationes: censentium honorem diuæ & puluinar ædemq; & sacerdotem. Atq; ipse ut læticiæ: ita mœroris immodicus egit. Adnotandum est: omni senatu Antium sub recentem partum effuso Thraseam prohibitum: imoto animo prænunciam iminentis cædis contumeliam

excepisse. Secutam dehinc uocem Cæsaris ferunt: qua reconcilia-
 tum se Thraseæ apud Senecâ iactauerit: ac Senecâ Cæsari gratu-
 latum. Vnde gloria egregiis uiris & pericula gliscebant. Inter
 quæ ueris principio: legati Parthorû manpata regis Vologesis:
 littera sq; in eâdem formam attulere. Se priora & toties iactata
 super obtinenda armenia. nunc omittere. quoniam dii quis po-
 tentium populor; arbitri. Possessionem Parthis nō sine ignomi-
 nia romana tradidissent. Nuper clausum Tygranem: post petû
 legionesq; cum opprimere posset: incolumes dimisisse. Satis ap-
 probatam uim. datum & lenitatis experimentum. Nec recusatu-
 rum Tyridatem accipiendo diademati in urbem uenire. nisi sa-
 cerdotii religione attineretur. Iturum ad signa & effigies præci-
 pis: ubi legionibus coram: regnum auspicaretur. Talibus Volo-
 gesis litteris. quia Petus diuersa tanq̄ rebus integris scribebat:
 interrogatus Centurio qui cum legatis aduenerat: quo in statu
 Armenia esset: omnes inde romanos excessisse respondit. Tum i-
 tellecto barbarorum irrisu: qui peterent quod eripuerant: cōsu-
 luit inter primores ciuitatis Nero: bellum anceps: an pax in ho-
 ste placeret. Nec dubitatum de bello. & Corbulo tot per annos
 militum atq; hostium gnarus. gerendæ rei præficitur: ne cuius
 alterius inscitia rursus peccaretur: quia Peti piguerat. Igitur
 irriti remittuntur cum donis tamē: unde spes fieret: nō frustra
 eadem oraturum Tyridatem: si preces ipse attulisset. Syriæque
 executio Cintio: copiæ militares Corbuloni permissæ: & quinta
 decima legio ducente Mario Celso: e Pānonia adiecta ē. Scribit̄
 tetrarchis ac regibus præfectisq; & procuratoribus: & qui præ-
 torum finitimas prouincias regebant iussis Corbulonis obseq;
 in tantum ferme modum aucta potestate: quam populus roma-
 nus Cn. Pompeio bellum pyraticum gesturo dederat. Regressū
 Petum cū grauiora metueret: facietis insectari satis habuit Cæ-
 sar his ferme uerbis: Ignoscere se statim: ne tam promptus in
 pauorem: longiore sollicitudine ægresceret. At Corbulo quarta
 & duodecima: legionibus: quæ fortissime quoq; amisso: & cæ-
 teris exterritis parum habiles prælio uidebantur: i Syriâ trāsla-
 tis: sextam inde ac tertiā legiones: integrum militem & crebris
 ac prosperis laboribus exercitum: i Armeniam ducit. Addiditq;
 legionem quintam: quæ per pontum agēs: expers cladis fuerat.

Simul quintadecimanos recens adductos: & uexilla delectorum ex Illyrico & ægypto: quodq; alarum cohortiumq; & auxilia regum in unum conducta: apud Melitenem qua transmittere euphratem parabat. Tum lustratum rite exercitum ad contionem uocat: orditurq; magnifica de auspiciis imperatoris: rebusq; a se gestis: aduersam inscitiam Peti declinans: multa auctoritate: quæ uiro militari pro facundia erat. Mox iter. L. Lucullo quondam penetratum. apertis quæ uetustas obseperat: pergit. Et uenientis Tyridatis Vologesisq; de pace legatus haud aspernatus adiungit iis centuriones cum mandatis non imitibus. Non enim adhuc eo uentū: ut certamine extremo opus esset. Multa romanis secunda quædam Parthis euenisse: documento aduersus superbiam. proinde & Tyridati conducere intactum uastatiōibus regnum dono accipere: & Vologesen melius societate romana quàm damnis mutuis genti parthorum consulturū. Scire quæ intus discordiarum: quæq; indomitas & præferoces nationes regeret. Contra imperatori suo imotam ubiq; pacem: & unum id bellū esse. Simul consilio terrore adiicere: & Megistanas armenios qui primi a nobis defecerant: pellit a sedibus. castella eorum excindit: plana: edita: ualidos inualidosq; pari metu complet. Nō inensum nec cum hostili odio Corbulonis nomē etiam barbaris habebatur: eoq; consilium eius fidum credebant. Ergo Vologeses neq; atrox in sumam: & quibusdam præfecturis inducias petit. Tyridates locum diemq; colloquio poscit. Tēpus propinquū. Locus in quo nuper obsessæ cum Peto legiones erant: cum a barbaris delectus esset: ob memoriā lætioris sibi rei: non est a corbulone uitatus: ut dissimilitudo fortunæ gloriam auget. Neq; infamia Peti augebatur: quod eo maxime patuit: quia filio eius tribuno ducere manipulos: atq; operire reliquias malæ pugnae iperauit. Die pacta Tyberius Alexāder illustris eques romanus: & Viuianus Annius gener Corbulonis: nundum senatoria ætate: sed pro legato quintæ legionis impositus: in castra Tyridatis uenere honore eius: ac ne metueret insidias tali pignore: Viceni dehinc equites assumpti. Et uiso Corbulone: rex prior equo desiluit: nec cunctatus Corbulo. Sed pedes uterq; dextras miscuere. exin romanus laudat iuuenē: omissis præcipitibus tuta: & salutaria capeffentem. Ille de nobilitate generis multum præfatus: cæte

ra temperanter adiungit. Iturum quippe romam: laturq; nouū
 Cæsari decus: non aduersis Parthorū rebus supplicem arfaci dē.
 Tum placuit Tyridatem ponere apud effigiem Cæsaris infigne
 regiū: nec nisi manu Neronis resumere. & colloquiū osculo fi
 nitum. Dein paucis diebus interiectis: magna utrinq; specie: in
 de eques cōpositus per turmas: & insignibus patriis: hinc agmi
 na legionum steterē fulgētibus aquilis: signisq; & simulachris
 deum in modum templi. Medio tribunal sedem curulē: & sedes
 effigiem Neronis sustinebat. Ad quā progressus Tyridates: cæ
 sis ex more uictimis: sublatum capiti diadema imagini subiecit
 magnis apud cunctos animorū motibus: quos augebat insita ad
 huc oculis exercituum romanorum cædes: aut obsidio. At nunc
 uersos casus. Iterum Tyridatem ostentui gentibus quanto mi
 nus q̄ captiuum. Addidit gloriæ Corbulo comitatem: epulasq;
 & rogitante rege causas: quotiēs nouum aliquid aduerterat. Ut
 inuita uigiliarum per centurionem enunciari: conuiuium bucci
 nai dimitti: & structā ante auguralē aram subdita face accendi:
 cuncta in maius attollens admiratione prisca moris affectit. Po
 stremo die spacium orauit: quo tantū itineris aditurus: fratres
 ante: matremq; uiseret obsidem interea filiam tradit: litterasq;
 supplices ad Neronem & digressus Pacorū apud Medos Vologe
 sen ecbatanis repperit: non incuriosū fratris. quippe & propriis
 nunciis a Corbulone petierat: ne quam imaginem seruicij Tyri
 dates perferret: neu ferrum traderet: aut complexu prouincias
 obtinentium arceretur: foribusue eorum assisteret. tantusq; ro
 mæ. q̄tus consulibus honor esset. Scilicet externæ superbix sue
 to: non erat noticia nostri: apud quos ius imperij ualet: inania
 trāsmittuntur. Eodem anno Cæsar nationes alpium maritima
 rum in ius latii transtulit. Equitum romanorum locos sedibus
 plebis anteposuit apud circum. Namq; ad eam diem indiscreti
 nib ant: quia lex roscia nihil nisi de quattuordecim ordinibus
 sanxit. Spectacula gladiatorum idem annus habuit: pari magni
 ficentia ac priori. Sed foeminarum illustrium senatorumq; plu
 res per arenā scædati sunt. C. Lexanio M. Licinio cōsulibus ac rio
 re in dies cupidine adigebatur Nero promiscuas scænas frequē
 tandi. Nam adhuc per domū aut hortos cecinerat iuuenalibus
 ludis quos ut parum celebres & tātæ uoci angustos spernebat.

Non tamen romæ incipere scænas ausus : neapolim quasi græcam urbem delegit. Inde initium fore: ut transgressus in achaiâ insignesq; & antiquitus sacras coronas adeptus. maiore fama : studia ciuium eliceret. Ergo contractum oppidanorum uulgus: & quos e proximis colonus & municipiis eius rei fama ciuerat: quiq; Cæsarem per honorem: aut uarios usus sectantur: etiâ militum manipuli theatrum Neapolitanorū complent. Illic pleriq; ut arbitrantur: triste: ut ipse: prouidum potius & secūdis numinibus euenit. Nam egresso qui affuerat populo: uacuum & sine ullius noxa theatrum collapsum est. Ergo per cōpositos cantus grates diis: atq; ipsam recentis casus fortunam celebrās: petiturusq; maris hadriæ traiectus: apud Beneuentum interim confedit. Vbi gladiatorum munus a Vatinius celebre edebatur. Vatinus inter fœdissima eius aulæ ostēta fuit: sutrinæ tabernæ alūnus corpore detorto: facetiis scurrilibus: primo in contumelias assumptus deinde optimi cuiusq; criminatione eousq; ualuit : ut gratia: pecunia: ut nocendi etiam aliis præemineret. Eius munus frequentanti Neroni: ne inter uoluptates quidem a sceleribus cessabatur. Iisdem quippe illis diebus Torquatus Syllanus mori adigitur. quia super iuniæ familiæ claritudinem diuū Augustum atauum serebat. Iussi id accusatores obiicere : prodigū largitionibus neq; aliā spem q̄ in nouis rebus esse qui ne ignobiles habere quos ab epistolis & libellis & ratiōibus appellaret nomina summæ curæ & meditata. Tum intimus quisq; libertorum uincti abreptiq;. Et cum damnatio instaret: brachiorū uenas Torquatus interscidit: Secutaq; Neronis oratio: ex more quā quis fontem & defensionem merito diffusum: uictusq; tamē fuisse si clementiam iudicis expectasset. Nec multo post omissa i præfens achata: causæ in incerto suere: urbē reuisit: prouincias orientis maxime ægyptum: secretis imaginationibus agitās. dehinc dicto testificatus: non longam sui absentiam: & cuncta in rep. exinde in ota ac prospera fore. Super ea profectioe adiit capitolium: illic ueneraturus deos cum uestæ quoq; templū inisset: repente curctos per artus tremens: seu numine exterrente: seu facinorum recordatione: nunquā timore uacuus: deseruit inceptum: cunctas sibi curas amore patriæ leuiores dictitans. Vidisse

mœstos ciuium uultus audire secretas quærimonias: quod tan-
 tum iter aditurus esset: cuius ne modicos quidem egressus tole-
 rarent: sueti aduersum fortuita aspectu principis refoueri. Ergo
 ut in priuatis necessitudinibus proxima pignora præualerent:
 ita populum romanum uim plurimam habere. Parendum reti-
 nenti. Hæc atque talia plebi ualentia fuere: uoluptatum cupidi-
 ne: & quæ præcipua cura est: rei frumētariæ angustias si abesset
 metuēti. Senatus & primores in incerto erant: procul an coram
 atrocior haberetur. deinceps quæ natura magnis timoribus: dete-
 rius credebant quod enegerat. Ipse quo fidem acquireret: nihil
 usquam perinde lætum sibi publicis locis struere conuiuia. to-
 taque urbe quasi domo uti. Et celeberrimæ luxu fama; epulæ
 fuere: quasi Tigillino paratæ: ut exemplum feram: ne sæpius ea-
 dem prodigētia narranda sit. Igitur in stagno Agrippæ fabri-
 catus est ratem. cui superpositum cōuiuium aliarum tractu mo-
 ueretur. Naues auro & ebore distinctæ: remigesque exoleti: per-
 ætates & scientiam libidinum componebantur. Volucres & fe-
 ras diuersis e terris: & animalia maris: oceano abusquē petiue-
 rat. Crepidinibus stagni lupanaria astabant: illustribus fœminis
 completa. Et contra scorta uisebantur nudis corporibus. Iam ge-
 flus motusq; obscœni: Et postquam tenebræ incedebant: quan-
 tum iuxta nemoris: & circumiecta tecta consonare cantu: & lu-
 minibus clarescere. Ipse per licita atq; illicita fœdatus: nihil fla-
 gitii reliquerat: quo corruptior ageret: nisi paucos post dies uni
 ex illo contaminatorum grege: cui nomen Pythagoræ fuit: i mo-
 dum sollempnium coniugiorum denupsisset. Inditum imperato-
 ri flammeum. Misit auspices duos: & genialis thorus: & faces
 nuptiales: cuncta denique spectata: quæ etiam in fœmina nox
 operit. Sequitur clades forte: an dolo principis incertum. Nam
 utrumque auctores prodidere: sed omnibus quæ huic urbi per
 uiolētiam ignium acciderunt: grauius atque atrocius. Initium
 in ea parte circi ortum: quæ Palatino Celioq; montibus cōtigua
 est. Vbi per tabernas quibus id mercimonium ferat: quo flāma
 alitur: simul cœptus ignis: & statim ualidus: ac uento citus lōgitu-
 dinem circi corripuit. Neq; enim domus munimētis septæ: uel

templæ muris cincta: aut quid aliud moræ interiacebat. Impetu
puagatum: incendium: plana primum: deinde in edita assurgēs:
& rursus inferiora populando ante iit remedia uelocitate mali.
& obnoxia urbe arctis itineribus: hucq; & illuc flexis: atq; enor
mibus uicis: qualis uetus Roma fuit. Ad hæc lamēta pauentiū
fœminarum fessa ætate: aut rudis puericiæ ætas: quique sibi
quique aliis confulebant: dum trahunt inualidos: aut opperun
tur. pars morans: pars festinans: cuncta impediabant. & sæpe dū
integrum respectant: lateribus aut fronte circumueniebantur.
Vel si in proxima euaserant: illis quoque igni correptis etiam
quæ longinqua crediderant: in eodem casu reperiabantur. Po
stremo quid uitarēt: quid peterent ambigui: complere uias: ster
ni per agros. quidam amissis omnibus fortunis: diurni quoque
uictus: alii caritate suorum quos eripere nequiuertant: quanuis
patente effugio interiere. Nec quisquam defendere audebat:
Crebris multorum minis restinguere prohibentium: & quia alii
palam faces iaciebant: atque esse sibi auctorem uociferabantur:
siue ut raptus licentius exerceret: seu iussu. Eo in tempore Ne
ro Antii agens: non ante in urbem regressus est: q̄ domui eius:
qua palatium & Mecenatis hortos continuauerat: ignis propin
quaret. Neque tamen sisti potuit: quin & palatium & domus &
cuncta circum haurirentur. Sed solacium populo exturbato ac
profugo: campum Martis ac monumenta Agrippæ: hortos quin
etiam suos patefecit. & subitaria ædificia extruxit: quæ multitu
dinem inopem acciperent. Subuecta q; utensilia ab hostia: & pro
pirquis municipiis. pretiumq; frumenti minutum: usq; ad ter
nos nummos. Quæ quanquam popularia: in irritum cadebant:
quia peruaserat rumor: ipso tempore flagrantis urbis: inisse eū
domesticam scænam: & cecinisse troianum excidium: præsentia
mala uetustis cladibus assimulantem. Sexto demum die apud
imas esquilias finis incendio factus: proruptis per immensum
ædificiis: ut continuæ uiolentiæ campus: & uelut uacuum cæ
lum occurreret. Ne dum posito metu satis credebatur: cum le
uis rursus grassatus ignis: patulis magis urbis locis: eoque
strages hominum minor: delubra deum: & porticus amœnita
ti dicatæ latius procidere. plusque infamiæ id incendium hæ
buit: quia prædiis Tigillini Aemilianis proruperat. Videbaturq;

Nero condendæ urbis nouæ ; & cognomento suo appellandæ gloriam quærere. Quippe in regiones quattuordecim roma diuiditur, quarum quattuor integræ manebant : tres solo tenus deiectæ . Septem reliquis pauca tectorum uestigia supererant : lacera & semiusta. Domuum & insularum & templorum : quæ amissa sunt : numerum inire haud promptum fuerit : Sed uetustissima religione : quod Seruius Tullius lune : & magna ara fanumq; quæ præsentî herculi arcas euander sacrauerat : ædesque statoris iouis uota Romulo : Numæq; regia : & delubrum uestæ cum penatibus populi romani exusta. Iã opes tot uictoriis quæ sitæ & græcarum artium decora : exin monumenta ingeniorum antiqua & incorrupta : quanuis in tanta resurgenti urbis pulchritudine multa seniores meminerint : quæ reparari nequibât . Fuere qui annotarent. xiiii. Kal. Sextilium principium incendii huius ortum : & quo Senones captam urbem inflammauerant . Alii eousque cura progressi sunt : ut totidem annos mensesque & dies inter utraque incendia numerent . Cæterum Nero usus est patriæ ruinis . extruxitque domum : in qua haud perinde gemæ & aurum miraculo essent : solita pridem : & luxu uulgata : quam arua & stagna : & in modum solitudinum : hinc siluæ : inde aperta spacia : & prospectus : magistris & machinatoribus Seuerro & Celere : quibus ingenium & audacia erat : etiam quæ natura denegauisset : per artem temptare : & uiribus principis illudere. Namq; ab lacu auerno nauigabilem fossam usque ad hostia thyberina : depressuros promiserât : squalenti littore : aut per montes aduersos. Neque enim aliud humidum gignendis aquis occurrat. quã pomptinæ paludes. cætera abrupta aut arentia. ac si periri possent : intolerandus labor : nec satis causæ . Nero tamen ut erat incredibilium cupitor : effodere proxima auerno iuga connixus est. Manentq; uestigia irritæ spei . Cæterum urbis quæ domus supererant : non ut post gallica incendia : nulla distinctione : nec passim erectæ : sed dimensis uicorum ordinibus : & latis uiarum spaciis : cohibita ædificiorum altitudine : ac patefactis areis : additisque porticibus : quæ frontem insularum protegerent . Eas porricus Nero sua pecunia extructurum : purgatasque areas dominis traditurum pollicitus est . addidit præmia pro cuiusque ordine : & rei familiaris copiis. finiuitque

tempus intra quod effectis domibus aut insulis adipiscerentur
Ruderi accipiendo hostienses paludes destinabat, utique naues
quæ frumentum thyberi subuectæ essent: onustæ rudere decur
rerent. Aedificiaq; ipsa certa sui parte: sine trabibus: saxo gabio:
albanouë solidarentur. & is lapis ignibus impuius est. Iã aqua
priuatorum licentia intercepta: quo largior: & pluribus locis in
publicum flueret. Custodes & subsidia reprimendis ignibus: in
propatulo quisq; haberet: nec communione parietum: sed pro
priis quæq; muris ambirentur. Ea ex utilitate accepta: decorem
quoq; nouæ urbi attulere. Erant tamen qui crederent ueterem
illam formam salubritati magis conduxisse: quoniam angustiae
itinerum: & altitudo tectorum nõ perinde solis uapore perire
perentur. At nunc patulam latitudinem: & nulla umbra defensã
grauiore æstu ardescere. Et hæc quidem humanis consiliis pro
uidebantur. Mox petita a diis piacula: aditiq; Sybillæ libri: ex q
bus supplicatum Vulcano & Cereri Proserpinæq; ac propiciata
Iuno per matronas primum in capitolio: deinde apud proximũ
mare. Vnde hausta aqua: templum & simulachrum deæ prosp
sum est. & lectisternia ac peruigilia celebrare fœminæ qbus
mariti erant. Sed non ope humana: non largitionibus principis
aut deum placamentis: decedebat infamia: quin iussum incen
dium crederetur. Ergo abolendo rumori Nero subdidit reos: &
exquisitissimis pœnis affectit: quos per flagitia inuisos: uulgus
Christianos appellabat. Auctor nominis eius Christus: qui Tybe
rio imperitante: per procuratorem Pontium Pillatum supplicio
affectus erat. Repressaq; i præsens exitiabilis superstitio rursus
erumpebat: non modo per Iudeam originem eius mali: sed per
urbem etiã: quo cuncta undique atrocia aut pudenda confluũt:
celebranturq;. Igitur primo correpti qui fatebantur: deinde indi
cio eorum multitudo ingens: haud proinde in crimine incēdi:
q̄ odio humani generis conuicti sunt. Et pereuntibus addita lu
dibria: ut ferarum tergis contecti: laniatu canum interirent. aut
crucibus affixi: aut flammandi. Atque ubi defecisset dies: in
usum nocturni luminis urerentur. Hortos suos ei spectaculo
Nero obtulerat: & circense ludicrum edebat. Habitu aurigæ
permixtus plebi: uel circulo insistens. Vnde quanquam aduer
sus fontes & nouissima exempla meritos: miseratio oriebatur:

tanquam non utilitate publica : sed in sæuiciam unius absume
 rentur . Interea conferendis pecuniis peruastata Italia provin
 ciæ euerfæ: sociiq; populi: & quæ ciuitatū liberæ uocantur. Inq;
 eam prædam etiam dii cessere: spoliatis ī turbe templis: egestoq;
 auro: quod triumphis: quod uotis : omnis populi romani ætas
 prospere aut in metu sacrauerat. Enimuero p̄ Asiam atq; achaiā
 non dona tantum : sed simulachra numinum abripiabantur :
 missis in eas prouincias Acrato: & Secundo Carinate . Ille liber
 tus cuiusque flagitio promptus. hic græca doctrina oretenus
 exercitus: animum bonis artibus non induerat. Ferebant Senecā
 quo inuidiam sacrilegii a semet auerteret: longinqui ruris seces
 sum orauisse. Et postq̄ non concedebatur: ficta ualitudine quasi
 æger neruis: cubiculum non egressus . Tradidere quidam uene
 num ei per libertum ipsius cui nomen Cleonicus: paratū iussu
 Neronis: Vitatumq; a Seneca proditione liberti: seu propria for
 midine: dum pro simplici uictu : & agrestibus pomis: ac si sitis
 admoneret: profluēte aqua uitam tolerat. Per idem tempus gla
 diatores apud oppidum præneste: temptata eruptione: præsidio
 militis qui custos adesset: coerciti sunt: Iam Spartacum & uete
 ra mala rumoribus ferente populo: ut est nouarum rerum cupi
 ens pauidusq;. Nec multo post clades rei naualis accipitur: non
 bello: quippe haud alias tam immota pax. Sed certum ad diem:
 in Campaniam redire classem Nero iusserat: nō exceptis maris
 casibus . Ergo gubernatores quāuis sæuiente pelago a formis
 mouere. & graui africo: dum promontorium Miseni superare
 contendunt: cumanis littoribus impacti: triremium plerasque :
 & minora nauigia passim amiserunt . Fine anni uulgantur pro
 digia iminētium malorum nuncia. Vis fulgurum non alias cre
 brior. & fydu cometes: sanguine illustri semper Neroni expia
 tum. Bicipites hominum aliorum ue animalium partus abiecti
 in publicum: aut in sacrificiis quibus grauidas hostias immola
 re mos est: reperti & in agro placentino uiam propter: natus Vi
 tulus: cum caput in crure esset. Secutaq; aruspicum īterpretatio
 parari rerum humanarū aliud caput: sed nō fore ualidū: neq; oc
 cultum. q̄a in utero repressum: aut iter iuxta editum sit. Ineunt
 deīde cōsulatū Silius Nerua: & Atticus Vestinus: cœpta simul &
 aucta cōiuratōe: ī quā certatī noīa dederāt sēatores: eques: miles

foeminae etiam cum odio Neronis: tum fauore in C. Pisonem .
Is Calphurnio genere ortus: ac multas insignesque familias pater
na nobilitate complexus: claro apud uulgum rumore erat: per
uirtutem aut species uirtutibus similes. Namque facundiam tuē
dis ciuibus exercebat: largitionem aduersus amicos: & ignotis
quoque comi sermone & congressu. Aderant etiam fortuita. cor
pus proceꝝ: decora facies. Sed procul grauitas morum: aut uolu
ptatum parsimonia. Lenitati ac magnificentiae & aliquando lu
xui indulgebat. Idque pluribus probabatur qui in tanta uirtutum
dulcedine summum imperium non restrictum: nec perseuerum
uolunt. Initium coniurationi non a cupiditate ipsius fuit: nec ta
men facile memorauerim: quis primus auctor: cuius instinctu
concitum sit: quod tam multi sumpserunt . Promptissimos Su
brium Flauium tribunum praetoriae cohortis: & Sulpitium asprum
centurionem extitisse constantia exitus docuit. Et Lucanus An
neus Plautiusque Lateranus consul designatus: uiuida odia intu
lere. Lucanum propriae causae accedebant: quae famam carminum
eius premebat Nero: prohibueratque ostentare: uanus assimula
tione. Lateranum consulem designatum: nulla iniuria: sed amor
reip. sociauit. At Flavius Sceuinus & Afranius quintianus: uterque
senatorii ordinis: contra famam sui: principium tanti facinoris
capessiuere. Nam Sceuino dissoluta luxu mens: & proinde uita
somnia languida. Quintianus molli corpore infamis: & a Nerone
probroso carmine diffamatus: contumelias ultum ibat . Ergo
dum scelera principis: & finem adesse imperii: deligendumque
fessis rebus succurreret inter se aut inter amicos iaciunt: aggre
gauere Tullium Senetionem: Ceruarium proculum: Vulgacium
Traricum: Iulium aurinum: Numatium gratum: Antonium na
talem: Martium festum: equites romanos: Ex quibus Senetio e
praecipua familiaritate Neronis speciem amicitiae etiam tum re
tinens: eo propriis periculis conflictabatur. Natalis particeps ad
omne secretum Pisoni erat. Caeteris spes ex nouis rebus peteba
tur Ascitae sunt super Subrium & Sulpitium: de quibus rettuli
militares manus C. Syllanus & Stadius proximus: tribuni cohort
ium praetoriarum : Maximus Scaurus & Venetus paulus cetu
riones. Sed summum robur in Fenio Rufo praefecto uidebatur:
quem uita famaque laudatum: per saeuiciam impudiciciumque Ti

gillinus in animo principis anteibat: fatigabatq; criminationibus. ac sæpe in metum adduxerat. quasi adulterum Aggripinæ & desiderio eius ultioni intentum. Igitur ubi coniuratis præfectum quoq; prætorii in partes descendisse: crebro ipsius sermone facta fides: promptius iam de tēpore ac loco cædis agitabāt. Et coepisse impetum Subrius flavius ferebatur: in scæna canētē Neronem aggrediendi: aut cum ardente domo per noctē huc illic cursaret incustoditus. Hic occasio solitudinis. Ibi ipsa frequentia tanti decoris testis: pulcherrimum animum extimulauerāt: nisi impunitatis cupido retinuisset: magnis semper conatibus aduersa. Interim cunctantibus prolatatibusq; spem ac metum: Epicharis quædam: incertum quonāmodo sciscitata: neq; illi ante ulla rerum honestarum cura fuerat: accendere: & arguere cōiuratos ac postremo lentitudinis eorum pērtesa: & ī Campania agens: primores classiariorum Misensium labefacere: & conscientia illigare cōnixa est tali initio. Erat nauarchus ī ea classe Vollusius proculus: occidendæ matris Neronis inter ministros nom ex magnitudine sceleris prouectus ut rebatur. Is mulierī olim cognitus: seu recens orta amicitia: dum merita erga Neronem sua: & q̄ in irritum cecidissent: aperit: adiicitq; questus & destinationem uindictæ: si facultas oriretur: spem dedit posse īpelli: & plures conciliare. Nec leue auxilium: ī classe: crebras occasiones: quia Nero multo apud puteolos & Misenū maris usu lætabatur. Ergo Epicharis plura: & omnia scelera principis orditur. Neq; senatui quod inane esset: sed prouisum quonāmodo pœnas euersæ reip. daret. accingeretur modo: nauaret operam: & multum acerrimos duceret ī partes: ac digna præcia expectaret. Nomina tamen coniuratorum reticuit. Vnde proculi indicium irritum fuit: quīs ea quæ audierat ad Neronem derulisset. Accitata quippe Epicharis: & cum indice composita: nullis testibus inuisum: facile consutauit. Sed ipsa in custodia retenta est: suspectante Nerone: haud falsa esse: etiam quæ uera non probabātur. Coniuratis tamen metu proditionis permotis: placitum maturare cædem apud Baias: ī uilla pisonis: cuius amœnitate captus Cæsar: crebro uentitabat: balneasq; & epulas inibat: omissis excubiis: & fortunæ suæ mole. Sed abnuīit Piso: inuidiā prætendēs si sacra mensæ: diiq; hospitales: cæde qualiscunq; principis crue

rarentur. Melius apud urbem: in illa inuisa & spoliis ciuium ex
tructa domo. Vel in publico patratus: quod pro rep. suscepisset.
Hæc in cōmune. Cæteræ timore occulto: ne L. Syllanus eximia
nobilitate disciplinaque C. Cassii apud quem educatus erat: ad om-
nem claritudinem sublatus: imperium iuaderet: prompte datu-
ris operam qui a coniuratione integri essent: quique miserarentur
Neronem tanquam per scelus interfectum. Plerique Vestini quoque cō-
sulis acceperunt ingenium uitauisse Pisonem crediderunt: ne a liber-
tate moueretur: uel delecto Imperatore alio: sui muneris repu-
faceret. Et enim expers coniurationis erat: quæ super eo crimine
Nero uetus aduersus infontem odium expleuerit. Tandem sta-
tuere circensium ludorum die: qui cereri celebratur: exequi desti-
nata: quia Cæsar rarus egressus: domo aut hortis clausus: ad ludi-
cra circi uentitabat: promptioresque aditus erant læticia spectacu-
li. Ordinem insidiis composuerant: ut lateranus quasi subsidiū
rei familiari oraret: deprecabundus: & genibus principis accedens
prosterneret incautum: premeretque animi ualidus: & corpore ui-
gens. Tum iacentem & impeditum: Tribuni & Centuriones. &
cæterorum ut quisque audaciæ plus habuisset: accurrerent: truci-
darentque: primas sibi partes exoptulante Sceuino. qui pugionem
templo salutis in hetruria: siue ut alii tradidere: fortunæ Feren-
tano in oppido detraxerat: gestabatque: uelut magni operis sacrum.
Interim Piso apud ædem cereris opperiretur. Vnde eum præfec-
tus Feniis & cæteri accitum: ferrent in castra comitante Anto-
nia: Claudii Cæsaris filia: ad eliciendum uulgi fauorem. quod C.
Plinius memorat: nobis quoque modo traditum: non occultare
in animo fuit: quæuis absurdum uideretur & inane: aut ipsi An-
toniam nomen & periculum cōmodauisse: aut Pisonem notum
amore uxoris: alii matrimonio se obstrinxisse: nisi si cupido do-
minandi cunctis affectibus flagrantior est. Sed mirum quod inter-
diuersi generis ordinis: ætatis: sexus: diuites. pauperes: taciturni-
tate omnia cohibita sint: donec proditio cœpit e domo Sceuini:
qui pridie insidiarum: multo sermone cum Antonio Natale: de
in regressus domum: testamētum obsignauit: promptum uagi-
na pugionem. de quo supra rettuli: uetustate obtusum increpās
asperari saxo. & mucronem ardescere iussit. Eamque curam liber-
to Milicho mandauit. Simul affluentius solito conuiuium inuitū

Seruorum carissimi libertate: & alii pecunia donati. Atque ipse motus: & magnæ cogitationis: manifestus erat: quibus læticia uagis sermonibus simularet. Postremo uulneribus ligamēta: quibus que sistitur sanguis: parare eundem Milichum monet: siue gnarum coniurationis: & illucufque fidum, seu nesciū: & tunc primū areptis suspicionibus: ut plerique tradidere de consequentibus. Nam eum secum seruilis animus præmia perfidiæ reputauit: simulque imensa pecunia & potentia obuersabantur: cessit fas, & salus patroni: & acceptæ libertatis memoria. Et enī uxoris quoque consilium assumpserat, muliebri ac deterius, quippe ultro metum intentabat: multosque astitisse liberos ac seruos: qui eadem uiderint, nihil profuturum unius silentium. At præmia penes unum fore: qui inditio præuenisset. Igitur cœpta luce: Milichus in hortos seruilianos pergit: & cum foribus arceretur: magna & atrocitas afferre dictitans: deductusque ab ianitoribus ad libertum Neronis Epaphroditum: mox ab eo ad Neronē: urgens periculum: graues coniurationes: & cætera quæ audierat: coniectaueratque docet. Telum quoque in necem eius paratum ostēdit, acciri que reum iussit. Is raptus per milites: & defensionem orsus ferrum cuius argueretur: olim religione patria cultum: & in cubiculo habitum: ac fraude liberti subreptum respōdit. Tabulas testamenti sæpius a se, & incustodita dierū obseruatione: signatas pecūias & libertates seruis & ante dono datas: Sed ideo tūc largius: quia tenui iam re familiari: & instantibus creditoribus: testamēto diffideret. Enī uero liberales semper epulas struxisse: & uitam amœnam: & duris iudicibus parum probatam. Fomenta uulneribus nulla iussu suo: sed quia cætera palam uana obiecisset: adiungere crimen uisum: se pariter indicem & testem facere. Adicit dictis constantiam. Incusat ultro itestabilem, & cōsceleratum: tanta uocis ac uultus securitate: ut labaret iudiciū: nisi Milichum uxor admonuisset: Antonium natalem multa cū Scuiuo: ac secreto collocutum, & esse utrosque C. Pisonis itimos. Ergo accitur Natalis, & diuersi interrogantur: quisnā is sermo: qua de re fuisset. Tum exorta suspicio: quia non congruentia responderant. Inditaque uinclā. Et tormentorum aspectū ac minas non tulere. Prior tamē natalis totius cōspirationis magis gnarus: simul arguēdi peritior, de Pisone primum fatetur. Deinde

Deinde adiicit Anneum Senecam: siue internuncius inter eum
Pisonemq; fuit: siue ut Neronis gratiam pararet: qui infensus
Senecæ: omnes ad eum opprimendum artes conquirebat. Tum
cognito Natalis idicio Sceuinus quoq; pari imbecillitate: ante
cuncta iam patefacta credens: nec ullum silentii emolumentū .
edidit cæteros . Ex quibus Lucanus quintilianusq; : & Senetio
diu abnuere. Post promissa impunitate: corrupti . quo tarditatē
excusarent. Lucanus Aciliam matrem suam. Quintilianus Gli
cium gallum: Senetio Annium pollionem amicoꝝ præcipuos
nominauere. Atq; interim Nero recordatus Volusii proculi idi
cio Epicharim attineri: ratusq; muliebri corpus impar dolori:
tormentis dilacerari iubet. At illam non uerba: non ignes. nō
ira eo acrius torquentium ne a fœmina sperneretur: peruicere
quin obiecta denegaret. Sic primus quæstionis dies contēptus:
postero cum ad eosdem cruciatus retraheretur gestamine sellæ
nam dissolutis membris: insistere nequibat: uincto fasciæ quā
pectori detraxerat in modum laquei ad arcum sellæ restricto: i
didit ceruicem: & corporis pondere cōmissa: tenuem iam spiritū
expressit. clariore exemplo libertina mulier in tanta necessitate
alienos ac prope ignotos protegendo: cum ingenui & uiri & eq
tes romani senatoresq; in tantis tormentis carissima suoꝝ q; q;
pignorum proderent. Non enim mittebant Lucanus quoque &
Senetio & Quintilianus passim conscios edere: magis magisq;
pauido Nerone. q̄q̄ multiplicatis excubiis semet sepsisset. Quī
& urbem per manipulos occupatis mœnibus: in seffo etiam ma
ri & amne: uelut in custodiam dedit. Volitabantq; per fora: per
domos: rura quoq; & proxima municipiorum pedites equitesq;
permixti germanis: quibus fidebat princeps quasi externis. Cō
tinua hinc & iuncta agmina trahi: ac foribus hortorum adiace
re. Atq; ubi dicendam ad causam introissent: latatum erga con
iuratos. Sed fortuitus sermo: & subiti occurfus: si conuiuū: si
spectaculum simul inissent pro crimie accipi: Cum super Nero
nis ac Tigillini sæuas percunctationes. Fenius quoq; Rufus uio
lenter urgeret: nondum ab indicibus nominatus: sed quo fidem
inscitæ pararet: atrox aduersus socios. Idem Subrio Flauo assi
stenti annuentiq; an inter ipsam cognitionem distringeret gla
dium: cædemque patraret: retinuit: infregitque impetum iam

manum ad capulum referentis. Fuere qui prodita coniuratione: dum auditur Milichus: dum dubitat Sceuinus: hortarentur Pisonem pergere in castra: aut rostra conscendere: studiaque militum & populi tentare: si conatibus eius conscii aggregarentur. secururos etiam integros. magnamque motæ rei famam: quæ plurimum in nouis consiliis ualeret. Nihil aduersum hoc Neroni prouisum. Etiam sortes uiros subitis terrenti: nedum ille scænicus: Trigillino. scilicet cum pellicibus suis comitante: arma contra ciceret. Multa experiendo fieri: quæ seignibus ardua uideantur Frustra silentium & fidem in tot consciorum animis & corporibus sperari. Cruciatu aut præmio cuncta puia esse. Venturos qui ipsum quoque uincerent: postremo indigna nece afficerent. Quanto laudabilius periturum: dum amplectitur remp. dum auxilia libertati inuocat: dum miles potius deesset: & plebes desereret. dum ipse maioribus dum posteris: si uita præriperetur: mortem approbaret. Immotus iis: & paululum in publico uersatus: post domi secretus: animum aduersum suprema firmabat: donec manus militum adueniret quis Nero tirones aut stipendiis recetes delegerat. Nam uetus miles timebatur: quæquæ fauore imbutus. Obiit abruptis brachioꝝ uenis. Testamentum fœdis aduersus Neronem adulationibus: amori uxoris dedit. quam degenerem: & sola corporis forma commendatam: amici matrimonio abstulerat. Nomen mulieris Actria Galla: priori marito. Domitius filius. hic patientia: illa impudicia Pisonis infamiam propagauere. proximam necem plautii laterani consulis designati: Nero adiungit: adeo propere: ut non complecti liberos: non illud breue mortis arbitrium permitteret Raptus in locum seruilibus pœnis sepositum: manu Tatii tribuni trucidatur: plenus constantis silentii: nec tribuno obiciens eandem conscientiam. Sequitur cædes Annei Senecæ lætissima principi: non quia coniurationis manifestum comperat: sed ut ferro grassaretur: quando uenenum non processerat. Solus quippe Natalis: & hætenus prompsit: missum se ad ægrotum Senecam uti uiferet: conquereretque: cur Pisonem aditu arceret: Melius fore si amicitiam familiari congressu exercuissent. Et respondisse Senecam: sermones mutuos & crebra colloquia neutri conducere: Cæterum salutem suam incolumitate Pisonis ini-

ti. Hæc ferre Grauius Siluanus tribunus prætorix cohortis: & an dicta Natalis: suaq; responsa nosceret: percunctari Senecam iubetur. Is forte: an prudens ad eum diem ex Campania remeauerat: quartumq; apud lapidem sub urbano rure substiterat. Illo propinqua uespera: tribunus uenit: & uillam globus militum sepsit. Tum ipsi cum Pompeia Paulina uxore: & amicis duobus epulanti mandata Imperatoris edidit. Seneca missum ad se Natalem: cõquestumq; nomine Pisonis & a uisendo eo prohiberetur: se ratione ualitudinis: & amore quietis: excusauisse respõdit. Cur salutem priuati hominis incolumitati suæ anteferet: causam non habuisse. nec sibi promptum in adulationes ingenium. Idque nulli magis gnarum quàm Neroni: qui sæpius libertatē Senecæ: quàm seruicium expertus esset. Vbi hæc a tribuno relata sunt: Poppea & Tigillino coram: quod erat sæuienti principi intimum consiliorum: interrogat: an Seneca uoluntariam mortē pararet: Tum tribunus nulla pauoris signa: nihil triste in uerbis eius: aut uultu depræhensum confirmauit. Ergo regredi & indicere mortem iubetur. Tradit Fabius rusticus: non eo quo uenerat itinere reditum. Sed flexisse ad Fenium præfectum: & expositis cæsaris iussis: an obtemperaret interrogauisse: monitumq; ab eo: ut exequeretur: fatali omnium ignauia. Nam & Siluanus iter coniuratos erat. augebatq; scelera in quorum ultionem consenserat. Voci tamen & aspectui pepercit. Intromisitque ad Senecam unum ex centurionibus: qui necessitatem ultimam denūciaret. Ille interritus poscit testamenti tabulas: ac denegante Ceturione: conuersus ad amicos: quando meritis eorum referre gratiam prohiberetur. quod unum iam: & tamen pulcherrimum habebat: imaginē uitæ suæ relinquere testatur. Cuius si memores esset: bonarum artium samam tam constantis amicitix laturos. Simul lachrymas eorum modo sermone: modo intentior in modum coercentis: ad firmitudinē reuocat. rogans ubi præcepta sapiētix? Vbi tot per annos meditata ratio aduersum imminentiā? Cui enim ignaram fuisse sæuitiam Neronis? Neq; aliud superesse post matrem fratresq; interfectos: quàm ut educatoris præceptorisq; necem aduceret. Vbi hæc atque talia uelut in commune disseruit: complectitur uxorem paululum aduersus præsentem for

midinem mollitus:rogat oratque:temperaret dolori:ne æternū
 susciperet: sed in contemplatione uitæ per uirtutem actæ:desi
 derium mariti solaciis honestis toleraret. Illa contra:sibi quoq;
 destinatam mortem adseuerat:manumq; percussoris exposcit.
 Tum Seneca gloriæ eius non aduersus:simul amore:ne sibi uni
 ce delectam:ad iniurias relinqueret: Vitæ inquit delenimenta
 monstraueram tibi:tu mortis decus mauis.non inuidebo exem
 plo:Sit huius tam fortis exitus constantia penes utrosque par:
 claritudinis plus i tuo fine. Post quæ:eodem ictu brachia ferro
 exoluunt.Seneca quoniam senile corpus & paruo uictu tenuatū
 lenta effugia sanguini præbebat: crurum quoque & poplitum
 uenis abrumpit.Sæuisq; cruciatibus defessus:ne dolore suo ani
 mun uxoris infringeret: atq; ipse uisendo eius tormēta:ad im
 patientiam delaberetur:suadet in aliud cubiculum abscedere.
 Et nouissimo quoque momento suppeditante eloquentia:aduo
 catis scriptoribus:pleraq; tradidit:quæ i uulgus edita eius uer
 bis inuertere supersedeo. At Nero nullo in Paulinam proprio
 odio:ac ne glisceret inuidia crudelitatis:inhiberi mortem impe
 rat.Hortantibus militibus:serui libertiq; obligant brachia.pre
 munt sanguinem:incertum an ignaræ. Nam ut est uulgus ad
 deteriora promptum:non defuere qui crederent:donec implaca
 bilem Neronem timuerit:famam sociatæ cum marito mortis:
 petiuisse.deinde oblata mitiore spe:blandimentis uitæ euictam
 cui addidit paucos postea annos:laudabili in maritum memo
 ria:& ore ac membris in eum pallorem albens: ut ostentui
 esset:multum uitalis spiritus egestum.Seneca interim durante
 tractu:& lentitudine mortis:Statium aneum diu sibi amicitia
 fide & arte medicæ probatum:orat prouisum pridem uenenū:
 quo dānati publico atheniensiu iudicio extinguerentur:pmeret
 allatūq; hausit frustra:frigidus iā artus & clauso corpore aduer
 sū uī ueneni:postremo stagnū calidæ aquæ itroiiit:respgēs pro
 ximos seruoꝝ:addita uoce:libare se liquorē illū Ioui liberatori.
 Exi balneo illatus:& uapore eius exafatus:sine ullo funeris solle
 ni cremat. Ita codicillis pscripterat:cū et tū prædiues & præpo
 rēs:supremis suis cōsuleret.fama fuitSubriū flauū cū cēturioni
 bus occulto cōsilio neq; tñ ignorāte Seneca destinauisse: ut post

occisum ope Pisonis Neronem: Piso quoque interficeretur: trade-
retque imperium Senecæ: quasi in fonti: claritudine uirtutum ad
summum fastigium delecto. Quin & uerba Flauii uulgabatur:
non referre dedecori: si citharædus dimoueretur: & tragædus
succederet: quæ ut Nero cithara: ita Piso tragico ornatu canebat.
Cæterum militaris quoque conspiratio non ultra sefellit: accensis
quoque indicibus ad prodendum Fenium rufum: quem eundem
conscium & inquisitorem non tolerabant. Ergo instanti: mini-
tanti; renidens Sceuinus: neminem ait plura scire quam ipsum.
Hortaturque ultro redderet tam bono principi uicem. Non uox
aduersum ea Fenio: non silentium: sed uerba sua præpediens:
& pauoris manifestus: cæterisque ac maxime Ceruario proculo
equite ad conuincendum eum concessis: iussu imperatoris a Cassio
milite qui ob insigne corporis robur adstabat: corripitur: uinci-
turque. Mox eorum indicio Subrius Flavius tribunus peruertit.
primo dissimilitudinem morum ad defensionem trahens: neque
se armatum cum inermibus effœminatis tantum facinus cõso-
ciaturum. Dein postquam urgebatur: confessionis gloriam am-
plexus: Interrogatusque a Nerone quibus causis ad obliuionem
sacramenti processisset: oderam te inquit. nec quisquam tibi si-
delior militum fuit: dum amari meruisti. Odisse cœpi postquam
parricida matris & uxoris: auriga: & histrio: & incendiarius exti-
tisti. Ipsa rettuli uerba: quia non ut Senecæ: uulgata erant. Nec
minus nosci decebat: militaris uiri sensus & incomptos & uali-
dos. Nihil in illa coniuratione grauius auribus Neronis accidit
se constitit: qui ut faciendis sceleribus promptus: ita audiendi
quæ faceret: insolens erat. Pœna Flauii Veianio nigro tribuno
mandatur. Is proximo in agro scrobem effodi iussit: quamuis Fla-
uius ut humilem & angustam increpans. circumstantibus mili-
tibus ne hæc quidem inquit ex disciplina. Admonitus fortiter
protendere ceruicem: Vtinam ait tu tam fortiter ferias. Et ille
multum tremens: cum uix duobus ictibus caput amputauisset:
sæuiciam apud Neronem iactauit: seseque plagam interfectum a se dicendo.
Proximam cõstatiæ exemplum sulphitius asp. ceturio præbuit. percussit
Neroni cur in cædē suā conspirauisset: breuiter respondens: nõ
aliter tot flagitiis eius subueniri potuisse. Tū iussam pœnam subiit.

Nec cæteri centuriones in perpetiendis suppliciis denegauere. At non Fenio rufo par animus: sed lamentationes suas etiam in testamentum contulit. Opperiebatur Nero ut Vestinus quoq; consul: in crimen traheretur: uiolentum & insensum ratus: Sed conurati consilia cum Vestino non miscuerant: quidam uetustis in eum similitudinibus: plures quia præcipitem & insociabilem credebant. Cæterum Neronis odium aduersus Vestinum ex intima sodalitate cœperat: dum hic ignauiam principis penitus cognitam despicit: ille ferociam amici metuit: sæpe asperis factus illusus. quæ ubi multum ex uero traxere: acrem sui memoriam relinquunt. Accesserat repens causa: quæ Vestinus Statiliam Messallinam matrimonio sibi iunxerat: hæud nescius inter adulteros eius & Cæsarem esse. Igitur non crimine: non accusatore existente: quia speciem iudicis induere non poterat: ad uim dominationis conuersus: Gerelanum tribunum cum cohorte militum immittit. iubetq; præuenire conatus consulis: occupare uelut arcem eius: opprimere delectam iuuentutem: quia Vestinus imminentes foro ædes: decoraq; seruitia: & pari ætate habebat. Cuncta eo die munia consulis impleuerat: conuiuium celebrabat: nihil metuens aut dissimulando metu. cum ingressi milites uocari eum a tribuno dixerent. Ille nihil demoratus exurgit: & omnia simul properantur. clauditur cubiculo. præsto est medicus. abscinduntur uenæ. Vicens adhuc balneo infertur. calida aqua mersatur: nulla edita uoce: qua semet miseraretur. Circundati interim custodia qui simul discubuerat. nec nisi prouecta nocte omitti sunt: postq; pauorem eorum & mensæ exitium opperientium: & imaginatus & irridens Nero: satis supplicii luisse ait: pro epulis consularibus. Exin Mannio & Lucani cædem impat. Is profluente sanguine: ubi frigescere pedes manusq; & paulatim ab extremis cedere spiritum: feruido adhuc & compote mentis pectore intelligit: recordatus carmen a se compositum: quo uulneratum militem per eiusmodi mortis imaginem obisse tradiderat: Versus ipsos rettulit: eaque illi suprema uox fuit. Seneo post hac & Quintilianus: & Sceuinus: non ex prioris uitæ mollicia: mox reliqui coniuratorum perire: nullo facto dicto uel memorando. Sed compleri interim urbs funeribus: capitolium uictimis. alius filio: fratre alius: aut propinquo: aut

aut amico interfectis: agere grates deis: ornare lauru domum: genua ipsius aduolui. & dextram osculis fatigare. Atq; ille gaudium id credens: Antonii natalis & Ceruarii proculi festinata indicia impunitate remuneratur. Milichus præmiis ditatus: cōseruatoris sibi nomen græco eius rei uocabulo assumpsit. E tribunis Gaius Siluanus quis absolutus: sua manu cecidit. Staius proximus ueniam quam ab imperatore acceperat: uanitate exitus corruptit. Exuti dehinc tribunatu Pompeius: Cornelius: Martialis: Flauius nepos Staius domitius: quasi principem non quidem odissent: sed tamen extimarentur. Nouio prisco per amicitiam Senecæ: & Glitio Gallo: atq; Annio Pollioni infamatis magisq; conuictis: data exilia. Priscum Antonia Flacilla coniunx comitata est. Gallum: Egnatia maximilla: magnis primum & integris opibus: post ademptis: quæ utraq; gloriam eius auxere. Pelituro & Rufrius Crispinus occasione coniurationis: sed Neroni inuisus: q; Poppæam quondam matrimonio tenuerat. Verginiū Rufum claritudo nominis expulit. Nam Virginius studia iuuenum eloquentia: Musonius præceptis sapientiæ fouebat. Cluudio quieto: Iulio Agrippæ: Blitio Catullino: Pretonio prisco: Iulio altino: uelut in agmen & numerum: ægæi maris insulæ permittuntur. At Cadicia uxor Sceuini: & Cesenius maximus italia prohibentur: reos fuisse se: tantum pœna experti. Atilia mater Anneti lucani sine absolute in supplicio dissimulata. Quibus perpetratis Nero: & contione militum habita: bina nūmum milia uiritim manipularibus diuisit. addiditq; sine pretio frumentum: quo ante ex modo anonæ utebantur. Tum quasi gesta bello expositurus. uocat senatum. & triumphale decus Petróio turpiano cōsulari Cocetio Neruæ prætori designato Tigillino præfecto prætori tribuit. Tigillinum & Neruam ita extollens: ut super triumphales in foro imagines: apud palatium quoq; effigies eorum sisteret. Consularia insignia Nymphidio. de quo quæ nunc primum oblatus est: pauca repetam. Nam & ipse pars romanarum. cladium erit. Igitur matre libertia ortus: quæ corpus decorum inter seruos liberosq; principum uulgauerat: ex C. Cæsare se genitum ferebat: quoniam forte quadam habitu procerus & toruo uultu erat: siue C. Cæsare scortorū quoq; cupiens. etiam matrī eius illufit. Sed Nero uocato fenatu: oratione iter patres

habita: edictum apud populū: & collata in libros indicia: confessionesq; damnatorum adiunxit. Et enim crebro uulgi rumore laerabatur: tanq̄ uiros & infantes ob inuidiam aut metum extinxisset. Cæterum cœptam: adultamq; & reuictam coniurationem neque tunc dubitauere: quibus uerum noscendi cura erat: & fatentur qui post interitum Neronis in urbem regressi sunt. At in senatu cunctis ut cuiq; plurimum mœroris: in adulationem demissis: Iunium Gallionem Senecæ fratris morte pavidum: & pro sua incolumitate supplicem increpuit Salienus clemens: hostem & parricidam uocans: donec consensu patrum deterritus est: ne publicis malis abuti ad occasionem priuati odii uideret. neu compositam: & oblitteratam mansuetudinem principis nouam ad sæuiciam retraheret. Tum decreta dona & grates deis decernuntur. propriusq; honos soli: cui est uetus ædes apud circum: in quo facinus parabatur: qui occulta coniurationis numine retexisset. Utq; circensium cerealium ludicrum pluribus equorum cursibus celebraretur. Mensisq; aprilis Neronis cognomen acciperet. Templum saluti extrueretur: eo loci ex quo Scæuinus ferrum prompserat. Ipse eum pugionem apud capitolium sacrauit: inscripsitq; Ioui uindicti: in præsens haud animaduersū post arma Iulii uindictis ad auspicium & præfagium futuræ ultionis trahebatur. Reperio in cōmentariis senatus Cerialē aniciū consulem designatum: pro sententia dixisse: ut templum diuo Neroni q̄ maturime publica pecunia poneretur. quod quidem ille decernebat: tanq̄ mortale fastigium egresso: et uenerationem item hominum merito. quod ad omina olim sui exitus uerteretur. Nam deum honor principi nō antehabetur: q̄ agere inter homines desierit.

Finis libri quintidecimi.

CORNELII TACITI HISTORIAE AVGVSTAE ACTIO
NVM DIURNALIVM. LIBER XVI. INCIPIT FELICITER.

Lluxit dehinc Neroni fortuna per uanitatem ipsius: & promissa Ceselli Bassi: qui origine pœnus: mente turbida: nocturnæ quietis imaginē ad spē haud dubiā retraxit. Vectusq; Romā p̄cipis aditū emercatus: expromit reptū in agro

suo specum altitudine immensa: quo magna uis auri continere
tur: non in formam pecuniæ: sed rudi & antiquo pondere. Late
res quippe præ graues iacere: astâtibus parte alia columis: quæ
per tantum æui occulta: augendis præsentibus bonis latuerint.
Cæterum ut coniectura demonstrat: Didonem phœnissam tyro
profugam: condita Carthagine: illas opes abdidisse: ne nouus po
pulus nimia pecunia lasciuiet: aut reges Numidarum & alias
insensi: cupidine auri ad bellum accenderentur. Igitur Nero nõ
auctoris: non ipsius negotii fide satis spectata: nec missis uisori
bus per quos nosceret: an uera afferrentur: auget ultro rumore
mittitq; qui uelut partam prædam adueheret. Dantur triremes
& delectum nauigium iuuandæ festinationi. nec aliud per illos
dies populus plus credulitate prodentis diuersa fama tulerat.
Forte quinquennale ludicrum secundo lustro celebrabatur ab
oratoribus. oratoribusq; præcipua materia in laudem principis
assumpta est. Non enim solitas tantum fruges: nec confusum
metallis aurum gigni: sed noua ubertate prouenire terræ: & ob
uias opes deferre deos. quæq; alia summa facundia: nec minore
adulatione seruilia fingeant: securi de facilitate credentis. Gli
scebat interim luxuria spe inani: cõsumebanturq; ueteres opes:
quasi oblati quas multos per annos prodigeret. Quin & inde
iam largiebatur: & diuitiarum expectatio inter causas pauperta
tis publicæ erat. Nam Bassus effosso agro suo: latiq; circum ar
uis: dum hunc uel illum locum promi specus adseuerat: sequun
turq; nõ modo milites: sed populus agrestium efficiendo operi
assumptus: tandem posita uecordia: non falsa ante somnia sua:
seq; tunc primum elusum admirans: pudorem & metum mor
te uoluntaria effugit. Quidam uinctum ac mox dimissum tradi
dere ademptis bonis in locum regis gazæ. Interea senatus pro
pinquo iam lustrali certamie: ut dedecus auerteret: offert impe
ratori uictoriam cantus. adicit facundiæ coronam: qua ludicra
deformitas uelaretur Sed Nero nihil ambitu nec potestate sena
tus opus esse dictitans: se æquum aduersus æmulos: & religiõ
iudicum meritam laudem assecuturum: Primo carmen in scæ
na recitat. mox flagitante uulgo: ut omnia studia sua publicaret
hæc enim uerba dixere: ingreditur theatrum: cunctis citharæ lé
gibus obtemperans: ne fellus resideret: ne sudorem: nisi ea quã

indutui gerebat: ueste detergeret: Vt nulla oris aut narium excrementa uiseretur. Postremo flexus genu: & coctum illū manu ueneratus sentētias iudicū opperiebatur ficto pauore. Et plebs quidem uerbis histrionum quoq; gestus iuuare solita personabat certis modis: plausuq; cōposito. Crederes lætari. ac fortasse lætabantur per iniuriam publici flagitii. Sed qui remotis e municipiis seueramq; adhuc: & antiqui moris retinentes italiam: quippe per longas prouincias lasciuiæ iexpertis officio legationū aut priuata utilitate aduenerant. neq; aspectum illum tolerare neq; labore inhonesto sufficere cum manibus nesciis fatiscerēt turbarent gnaros: ac sæpe a militibus uerberarentur: qui per cuneos stabant: ne quod temporis momentum impari clamore: aut silentio segni præteriret. Constitit plerosq; equitum dum per angustias aditus: & ingruentem multitudinem enituntur: obrutos: & alios dum diem noctemq; sedilibus continuāt. morbo exitiabili correptos. quippe grauior inerat metus: si spectaculo defuissent: multis palā & pluribus occultis: ut nomina ac uultus alacritatem tristitiamq; coeuntium scrutarentur. Vnde tenuioribus statim irrogata supplicia: aduersus illustres dissimulatum ad præsens: & mox redditum odium. Ferebātq; Vespasianum tanquam somno conueneret: a phebo liberto increpitum: ægreq; meliorum precibus obiectum: Mox imminētē perniciē maiore fato effugisse. Post finem ludicri Poppea mortem obiit: fortuita mariti iracundia: a quo grauida ictu calcis afflicta est. Neq; enim uenenum crediderim: quāuis quidā scriptores tradāt: odio magis quā ex fide. Quippe liberorum cupiēs & amanti uxoris obnoxius erat. Corpus nō igni abolitum: ut romanus mos: sed regum externorum consuetudine: differtum odoribus conditū. tumuloq; Iuliorum infertur. Ductæ tamē publice exequiæ. laudauitq; ipse apud rostra formam eius: & quod diuine infantis parēs fuisset aliaq; fortunæ mūera pro uirtutibus. Mortē Poppeæ ut palam tristē: ita recordantibus lætam ob impudiciam eius sæuiciamq; noua insuper inuidia Nero compleuit: prohibendo C. Cassium officio exequiarum: quod primum indicium mali: neq; in longum dilatatum est. Sed Syllanus additur nullo crimine nisi quod Cassius opibus uetustis: & grauitate morū: Syllanus claritudine generis: & modus est a iuuenta præcellebant. Igitur missa

ad senatū oratione: remouēdos a rep. utrosq; differuit. Obiecta
uitq; Cassio q̄ inter imagines maiorum etiam. C. Cassii effigiē
coluisset: ita inscriptam. Duci partium. Quippe semina belli ci
uilibus: & defectionem a domo Cæsarum quælitam. Ac ut memo
ria tantum infensi nominis ad discordias uteretur: assumpsisse
L. Syllanum iuuenem genere nobilem: animo promptum: quē
nouis rebus ostentaret. Ipsum dehinc Syllanum increpuit iisdē
quibus patrūm eius torquatum: tanq̄ disposeret iam imperii
curas: præficeretq; ratiōibus & libellis & epistolis libertos. Ina
nia simul & falsa. Nam Syllanus intentior metu: & exitio pa
trui: ad precauendum exterritus erat. Inducit posthac uocabulo
indicum: qui in Lepidam Cassii uxorem Syllani amitam: iestū
cum fratris filio & diros sacrorū ritus confingerent. Traheban
tur ut consciū Vulcatius tullinus: ac Marcellus Cornelius sena
tores: & Calphurnius fabatus eques romanus: qui appellato pri
cipe instantem damnationem frustrati: mox Neronem circa sū
ma scelera distentum: quasi minores euasere. Tunc consulto se
natus Cassio & Syllano exilia decernuntur: de lepidam Cæsar sta
tueret. Deportatusq; in insulam Sardiniam: Cassius & senatus
ius expectabatur. Syllanus tanq̄ Naxum deueheret hostia amo
tus: post municipio apuliæ cui nomen Barium est: clauditur: il
lic indignissimum casum sapienter tolerans: a ceturione ad cædē
misso corripitur. Suadentiq; uenas abrumpere: animum quidē
morti destinatum ait: sed non permittere percussori gloriā mi
nisterii. At Centurio quāuis inermē præualidum tamen & iræ q̄
timori propiorem cernens: premi a militibus iubet. Nec omisit
Syllanus obniti: & intendere ictus q̄tū manibus nudis ualebat:
donec a Centurione uulneribus aduersis tanq̄ in pugna caderet
Haud minus prompte L. Vetus: focrusq; eius Sextia & Pollu
tia filia necem subiere: Inuisi principi tanq̄ uiuendo exprobra
rent: interfectum esse Rubellium Plautum generum Lucii uete
ris. Sed initium detegendæ sæuiciæ præbuit interuersis patro
ni rebus ad accusandū transgrediens Fortunatus libertus: ascī
to Claudio demiano: quem ob flagitia uinctum a uetere Asiæ
proconsole exoluit Nero: in præmium accusationis. Quod ubi
cognitum reo: seq; & libertum pari sorte componi: formianos i
agros digreditur. Illic eum milites occulta custodia circundāt;

Aderat filia super ingruens periculū longo dolore atrox: ex quo percussores plauti mariti sui uiderat. Cruentamq; ceruicē eius amplexa seruabat sanguinem: & uestes resperfas. uidua implexa luctu continuo: nec ullis alimentis: nisi quæ mortem arcerent. Tum hortante patre: Neapolim pergit. Et quia aditu Neronis prohibebatur: egressus ob sidens: audiret in fontem: neue cōsulatus sui quondam collegam: dederet liberto: modo muliebri eui latu: aliquando sexū egressa: uoce infensa clamitabat: donec princeps immobilem se precibus & inuidiæ iuxta ostendit. Ergo nunciat patri abiicere spem: & uti necessitate. Simul affertur parari cognitionem senatus: & trucem sententiam. Nec defuerent qui monerent magna ex parte hæredem Cæsarem nuncupare: atq; ita nepotibus de reliquo consulere. quod aspernatus: ne uitam proxime libertate actam nouissimo seruicio fœdaret. Largitur i seruos q̄tum aderat pecūiæ: & si qua asportari possent: sibi quæ que deducere tris modo lectulos ad suprema retieri iubet. Tūc eodem in cubiculo: eodem ferro absciunt uenas. properiq; & singulis uestibus ad uerecundiam uelati: balneis inferuntur. pater filiam: auia neptem: illa utrosq; intuens: & certatim precantes labenti animæ celerem exitum: ut relinquerent suos superstitēs & morituros. Seruauitq; ordinem fortuna. Ac senior prius tum cui prima ætas extinguuntur. Accusati post sepulturam. decretūq; ut more maiorum punirentur. Et Nero intercessit: mortem sine arbitro permittens. ea cædibus pactis ludibria adiciebantur P. Gallus eques romanus. q̄ Fenio Rufo intimus: & ueteri non alienus fuerat: aqua atq; igni prohibitus est. liberto & accusatori præmium operæ: locus in theatro inter uiatores tribunicios datur. Et mensis qui aprilem eūdēq; Neronem sequebatur: Maius Claudii: Iunius Germanici uocabulis mutantur: testificante Cornelio orfite qui id censuerat: ideo Iunium mensis transmissum: quia duo iam torquati ob scelera interfecti: infaustum nomen Iunii tum fecissent. Tot facinoribus fœdum annum etiam diu tempestatibus & morbis insigniuere: Vastata Cāpania turbine uentorū: qui uillas. arbuta: fruges passim disciecit. perculitq; uiolentiam ad mœnia urbis: in qua omne mortaliū genus uis pestilentiae depopulabatur: nulla cæli intēperie quæ occurreret oculis. Sed dōmus corporibus: exanimis: itinera

funeribus complebantur. Non sexus: non ætas periculo uacua. Seruitia perinde ac ingenua plebes raptim extingui: inter conitugum & libertorum lamenta. qui dum assident. dum deflent: sæpe eodem rogo cremabantur. Equitum senatorumque interitus quauis promiscui: minus flebiles erant: tanquam communi mortalitate sæuiciam principis præuenirent. Eodem anno delectus per galliam narbonensem africanamque & asiam habiti sunt. supplendis Illyrici legionibus: ex quibus ætate aut ualitudine fessi: sacramento soluebantur. Cladem lugdunensem quadragies sextertio solatus est princeps: ut amissa urbi reponerent: quam pecuniam lugdunenses ante obtulerant turbidis casibus C. Suetonio L. Telefino consulibus Antistius Sossianus factitatis in Neronem carminibus probrosis: exilio ut dixi multatus: postquam id honoris indicibus tanquam promptum ad cædes principem accepit. inquietus animo: & occationum haud segnis. Parmenem eiusdem loci exulem: & chaldeorum arte famosum: eorumque multorum amicitias innoxium similitudine fortunæ sibi conciliat. Ventitare ad eum nuncios & consolationes non frustra ratus: Simulque annuam pecuniam a P. Antio minifuari cognoscit: neque nescium habebat Anteiū caritate Agrippinæ inuisum Neroni: opesque eius præcipuas ad eliciendam cupidinem: eamque causam multis exitio esse. Igitur interceptis antei litteris: furatus etiam libellos quibus dies genitilis eius & euentura secretis Parmenis occultabatur: simul repertis quæ de ortu uitæque Ostorii Scapulæ composita erant. scribit ad principem: magna se & quæ incolumitati eius cõducerent allaturum: si breuem exilii ueniam impetrauisset. quippe Anteiū & Ostorium imminere rebus. & sua cæsarisque fata scrutari. Exin missæ lyburnicæ. aduehiturque propere Sossianus. Ac uulgato eius indicio: inter dånatos magis quam iter reos Anteiū Ostoriusque habebantur: adeo ut testamentum Antei nemo ob signaret: nisi Tigillinus auctor extitisset: mōitus prius Anteiū ne supremas tabulas moraretur. Atque ille hausto ueneno: tarditatem eius perosus: intercisus uentis: mortem approperauit. ostorius longinquis in agris apud finem ligurum id temporis erat eo missus Centurio: qui cædem eius maturaret. Causa festinandi ex eo oriebatur. quod Ostorius multa militari fama: & ciuicam coronam apud Britanniam meritis: ingenti corpore armorumque

scientia: metum Neroni fecerat: ne inuaderet pauidum semp:
 & reperta nuper coniuratione: magis exterritum. Igitur Centu-
 rio ubi effugia uillæ clausit: iussa ide Ostorio aperit. Is fortitu-
 dinem sæpe aduersum hostes spectatam: in se uertit. Et quia ue-
 næ quæ interruptæ parum sanguinis effundebant: hætenus ma-
 nu serui usus: ut imotum pugionem extolleret: adpressit dextram
 eius iuguloque occurrit. Etiam si bella externa & obitas pro rep-
 mortes tanta casuum similitudine memorarem: meque ipsum sa-
 cietas cepisset: aliorumque tedium expectarem: quis honestos ciu-
 em: tristes tamen & continuos aspernantium. At nunc patien-
 tia seruilis: tantumque sanguinis domi perditum: fatigant animum
 & moesticia restringunt. Neque aliam defensionem ab iis quibus
 ista noscentur exegerim: quam ne oderim tam segniter pereuntes.
 Ira illa numinum in res romanas fuit. quam non ut in cladibus
 exercituum: aut captiuitate urbium semel editam transire licet
 Detur hoc illustrium uirosque posteritati ut quo modo exequiis:
 ac promiscua sepulchra separantur: ita in traditione supremorum
 accipiant habeantque propriam memoriam. Paucos quippe intra
 dies eodem agmine Anneius Mella: Cerialis Anitius: Ruffus Cris-
 pinus: ac Petronius cecidere Mella & Crispinus equites Roma-
 ni dignitate senatoria. Nam hic quondam præfectus prætorii:
 & consularibus insignibus donatus: ac nuper crimine coniu-
 rationis in Sardiniam exactus: accepto iussæ mortis nuncio semet
 interfecit. Mella quibus Gallio & Seneca parentibus natus: pe-
 titioe honorum abstinerat: per ambitionem præposteram. ut
 eques romanus: consularibus potentia æquaretur. Simul acqui-
 rendæ pecuniæ breuius iter credebat: per procuraciones admini-
 strandis principis negociis. Idem Anneum Lucanum genuerat
 grande adiumentum claritudinis. quo interfecto: dum rem fami-
 liarem eius acriter requirit: accusatorem cociuit Fabium roma-
 num: ex intimis lucani amicis: mixta inter patrem filiūque coniu-
 rationis scientia fingitur. assimulatis lucani litteris: quas inspe-
 ctas: Nero ferri ad eum iussit: opibus eius inhians. At Mella (quæ
 tum promptissima mortis uia) exoluit uenas: scriptis codicillis:
 quibus grandem pecuniam in Tigillinum: generūque eius consu-
 tianum capitonem erogabat: quo cætera manerent. Additur co-
 dicillis: tanquam de iniquitate exiti querens: ita scripsisse: se quidem

mori nulli supplicii causis : Rufrium autē crispinum & Anitiū cerialem uita frui:ifensos principi:quæ composita credebantur de Crispino quia interfectus erat : de Ceriale ut interficeretur . Neq; enim multo post:uim sibi attulit: minore q̄ cæteri miseratione:quia proditam C.Cæsari coniurationem ab eo meminerant.De.C.Petronio pauca supra repetenda sunt. Nam illi dies per somnum:nox officiis & oblectamentis uitæ transigebatur. Vtq; alios industria:ita hunc ignauia ad famam protulerat. habebaturq; non ganeo & profligator:ut pleriq; sua haurientium sed erudito luxu. Ac dicta factaq; eius q̄to solutiora: & quâdam sui negligentiam præferentia: tanto gratius in speciem simplicitatis accipiebantur.Proconsul tamen Bithyniæ & mox consul ingentem se ac parem negociis ostēdit. dein reuolutus ad uitia seu uitioꝝ imitationē:inter paucos familiarium Neroni assūptus est:elegantiaꝝ arbiter:dum nihil amœnum: & molle affluentia putat:nisi quod ei Petronius approbauisset. Vnde inuidia Tigillini:quasi aduersus æmulum & scientia uoluptatum potior em. Ergo crudelitatem principis cui cæteræ libidines cædebant:aggreditur:amiciciam Sctuini Petronio obiectans: corrupto ad indicium seruo:ademptaq; defensione:& maiore parte familiæ in uincla rapta. Forte illis diebus Campaniâ petiuerat Cæsar & cumas usq; progressus Petronius illic attinebatur. Nec tulit ultra timoris aut spei moras.neq; tamen præceps uitâ expulit:Sed incisas uenas ut libitum obligatas:aperire rursus:& alloqui amicos:non per seria : aut quibus constantiam gloriæ peteret . Audiebatque referentes nihil de immortalitate animæ: & sapientium placitis: sed leuia carmina & faciles uersus . Seruoꝝ alios largitione:quosdam uerberibus affecit. Inuit & uias. somno indulsit: ut quasi coacta mors:fortuitæ similis esset. Ne codicillis quidē (quod pleriq; pereuntium) Neronem aut Tigillinum : aut quē alium potentium adulatus est. Sed flagitia principis sub nominibus exoletioꝝ:fœminæq; & nouitate cuiusq; stupri p̄scripsit atq; ob signata misit Neroni:fregitq; annulū:ne mox usui esset ad facienda pericula. Ambigenti Neroni quonâ modo noctium suarū ingenia notescerent:offertur Silia matrimonio senatoris: haud ignota:& ipsi ad omnem libidinem adscita:ac Petronio p̄ quâ familiaris:agit in exiliū tāq̄ non siluisset quæ uiderat pu

leratq; proprio odio . At Numicium Termum prætura functū
 Tigillini similitudine dedit: quia libertus Termini quædam de
 Tigillino criminosè detulerat: quæ cruciatibus tormentorum :
 ipse patronus eius nece imerita lueret. Trucidatis tot insignibus
 uiris ad postremum Nero uirtutem ipsam excindere cōcupiuit.
 Interfecto Barea Sorano & Thrasea peto: olim utrisq; infensus
 & accedentibus causis in Thraseam q; senatu egressus est: cum
 de Agrippina referretur: ut memorauimus q; Iuuenalium ludicro
 parum expectabilem operam præbuerat eaq; offensio altius pe
 netrabit: quia idem Thrasea Patauii unde ortus erat: ludis cesti
 cis a troiano Anteriori institutis: habitu tragico cecinerat: Die
 quoq; quo prætor Antistius ob probra in Neronem composita
 ad mortem damnabatur: mitiora censuit: obtinuitq; & cum di
 uini honores Poppeæ decernuntur: sponte absens, funeri non in
 terfuit: quæ obliterari non sinebat capito consuetianus. præter
 animum ad flagitia præcipitem inimicus Thraseæ: quod aucto
 ritate eius concidisset iuuantis cilicum legatos: dum Capitonē
 repetundarum interrogant, quin & illa obiecitabat. principio an
 ni uitare Thraseam sollempne iusiurandum: nuncupationibus
 uotorum non adesse: quibus quindecim uirali sacerdotio præditū:
 nunq̄ pro salute principis: aut cælesti uoce imolauisse assiduū
 olim & indefessum: qui uulgaribus quoq; patrum consultis se
 met fautorem aut aduersarium ostēderet triennio nō introiisse
 curiam: nuperrimeq; cum ad coercendos Syllanum & ueterem
 certatim concurreretur: priuatis potius diētium negociis uaca
 uisse: secessionem iam id & partes: & si idem multi audeant:
 bellum esse. Ut quondam C. Cæsarem iquit & M. Catonem: ita
 nunc te Nero & Thraseam auida discordiarum ciuitas loquit:
 & habet sectatores uel potius satellites: qui nundum contuma
 ciam sententiarum: sed habitum uultumq; eius sectantur: rigi
 di & tristes qui tibi lasciuia exprobrent. Huic uni icolumitas
 tua sine arte: sine honore prosperas principis res spernit. etiam
 ne luctibus & doloribus non satiatur. Eiusdem animi ē Poppeā
 diuam non credere: cuius in acta diui Augusti & diui Iulii non
 iurare. Spernit religiones: abrogat leges diurna populi romani
 per prouincias per exercitus accuratius leguntur: ut noscatur
 quid Thrasea non fecerit: aut transeamus ad illa instituta si po

tiora sunt: aut noua cupientibus auferatur dux & auctor. Ista
secta Tuberones & Fauonios ueteri quoq; reip. ingrata nomia
genuit. Vt Imperium euertant: libertatem præferunt: si peruer
terint: ipsam aggrediētur. Frustra Cassium amouisti: si gliscere
& uigere Brutorū æmulos passurus es. Deniq; nihil ipse de Thra
sea scripseris: disceptatorem senatum nobis relique. Extollit ira
promptum consutiani animum Nero: Adicitq; Marcellū epriū
acri eloquentia. At Bareā Soranū iā sibi Torius Sabinus eques
romanus poposcerat reum ex proconsulatu Asiæ: In qua offen
siones principis auxit iusticia atq; idustria. Et quia portui Ephe
siorum aperiendo curam isumpserat. Vimq; ciuitatis pergame
næ prohibentis Acratum Cæsaris libertum statuas & picturas
auehere: multam omiserat. Sed crimini dabatur amicitia Plauti
& ambitio conciliandæ prouinciæ ad spes nouas. Tempus dam
nationi delectum quo Tyridates accipiēdo Armeniæ regno ad
uentabat. Vt ad externa rumoribus: intestinum scelus obscura
retur. An ut magnitudinem imperatoriam cæde illustriū uirosq;
quasi regio facinore ostentaret. Igitur omni ciuitate ad excipiē
dum principem: spectandumq; regem effusa: Thrasea occursum
prohibitus: nō dimisit animum: Sed codicillos ad Neronē com
posuit: requirens obiecta: & expurgaturum asseuerās: si noticiā
criminum & copiam diluendi habuisset. Eos codicillos Nero p
peranter accepit. Sæpe exterritum Thraseam sensisse per quæ
claritudinem principis extolleret: suamq; famam dehonestaret
quo dubie non uenit. Vultumq; & spiritus & libertatē insontis
ultro extimuit. Vocari patres iussit. Tum Thrasea iter proxios
consulauit: tentaret ne defensionē: an sperneret. Diuersa consi
lia afferbantur. quibus intrari curiā placebat: securos esse de cō
stantia eius dixerunt. nihil dicturum: nisi quo gloriam augetet.
Segnes & puidos supremis suis secretū ociū dare. Aspiceret po
pulus uisq; morti obuiū. audiret senatus uoces quasi ex quodam
numine supra humanas. Posse ipso miraculo et Neronē pmoue
ri. Sin crudelitati isisteret: distingui certe apud posteros memo
riam honesti exitus: ab ignauia p silentiū peuntiū. Contra qui
opperiēdū domi cēsebāt: de ipso Thrasea eadem: sed ludibria &
cōtumelias iminere: subtraheret aures conuitiis & pbris. Non
solū cōsutianū aut Epriū ad scelus prōptos suesse: q; forsitan
manus ictusq; p imanitatē Augusti et bonos metu sequi. De

traheret potius senatui quæ pornauisset: infamiã tãti flagitii &
 relinqueret incertũ: quod uiso Thrasea reo: decreturi patres fuerit
 Ut Neronem flagitiorũ pudor caperet: Irrita spe agitari. multoq;
 magis timẽdum: ne in coniugem: in familiã: in cætera pignora
 eius sæuiret. Proinde sterneratus ipollutus: quorũ uestigiis & stu-
 diis uitam duxerit: eorũ gloria peteret finem. Aderat cõsilio Ru-
 sticus Arulenus flagrans iuuenis: & cupidine laudis offerebat se
 intercessurũ: senatuscõsulto. Nã plebis tr. erat. Cohibuit spiritus
 eius Thrasea: ne uana & reo nõ profutura intercessori exitiosa:
 inciperet. Sibi actã ætatẽ: & tot p̃ años cõtinuũ uitæ ordinẽ non
 deserẽdũ. Illi initium magistratuũ & integra quæ sup̃ sint: mul-
 tum ante secũ expẽderet: quod tali tẽpore capessendæ reip. iter
 ingrederet. Cæterũ ipse an uenire in senatũ deceret: meditatioi
 suæ reliquit. At postera luce duæ prætorix cohortes armatæ tem-
 plũ genitricis Veneris infedere. Aditũ senatus globus togatorũ
 obsederat nõ occultis gladiis. dispersiq; p̃ fora ac basilicas cunei
 militares. inter quorũ aspectus & minas igr̃essi curiã senatores.
 Et oratio principis p̃ quæstorẽ eius audita est. nemine noiatim
 cõpellato: patres arguebat: q̃ publica munia desererent. eorũq;
 exẽplo eq̃tes ro. ad segniciã uerterent. Etenim quod mix̃ e longin-
 quis prouinciis adueniri: cũ pleriq; adepti consulatũ & sacerdo-
 tia: hortorũ potius amœnitati inseruirent: quod uelut telũ arri-
 puere accusatores. Et initiũ faciente Cõsutiano: maiore ui Mar-
 cellus sũmam reip. agi clamitabat: cõtumacia inferiorũ lenitatẽ
 impitantis diminui. Nimum mites ad eã diem patres q̃ Thra-
 seam desciscẽtẽ: q̃ generũ eius heluidium priscũ in iisdẽ furori-
 bus simul Ragonium Agrippinũ paterni in principes odii hære-
 dem: & Curtium mōtanum detestanda carmina factitantẽ: elu-
 dere ip̃une sinerent. Reqrere se in senatu cõsularem: in uotis sa-
 cerdotem: in iureiurãdo ciuem: nisi cõtra instituta & cerimõias
 maiorũ proditorẽ palam: & hostem Thrasea induisset: Deniq;
 agere senatorem: & pricipis obtretratores protegere solitus: ue-
 niret. Cẽferet quid corrigi: aut mutari uellet. Facilius p̃ laturos
 singula increpantem: q̃ nunc silentium perferrent omnia dam-
 nãtis. Pacem illi per orbem terræ: an uictorias sine damno exer-
 cituum displicere: ne hominem bonis publicis mœstum: & qui
 fora: theatra: templa pro solitudine haberet: qui minitaretur.

exilium suum ambitionis prauæ compotem facerent . Non illi
consulta hæc: non magistratus: aut romanam urbem uideri. Ab
rumperet uitam ab ea ciuitate cuius caritatem olim : nunc &
aspectum exuisset. Cum per hæc atq; talia Marcellus inuehere
toruus & minax uoce: uultu: oculis ardesceret: nõ illa nota & ce
lebritate periculorum sueta iam fenatus mœsticia: sed nouus &
altior pauor: manus & tela militum cernentibus : simul ipsius
Thraseæ uenerabilis species obuersabatur. & erant qui Heluidi
um quoque miserarentur: innoxie affinitatis pœnam daturum
Quid Agrippinõ obiectum: nisi tristem patris fortunam? quan
do & ille perinde innocens Tyberii sæuicia concidisset. Enimue
ro Montanum probe uiuentem: neq; famosi carminis quia pro
tulerit ingenium extorrem agi. Atque interim Torius Sabinus
Sorani accusator ingreditur: orditurq; de amicicia Rubelii Plau
ti: q; q; proconsul Asiæ Soranus pro claritate sibi potius accom
modatum: q̄ ex utilitate communi egisset : alendo seditiones ci
uitatum. Vetera hæc: Sed recens discrimini patris filiam conne
ctebat: q; pecuniam magis dilargita esset. Acciderat sane pietate
Seruilæ (id enim nomen puellæ fuit) quæ caritate erga parentē
simul imprudentia ætatis: non tamen aliud consultauerat: quã
de incolumitate domus: & an placabilis Nero: an cognitio sena
tus nihil atrox afferret. Igitur accita est in senatum. steteruntq;
diuersi ante tribunal consulum: grandis æuo parens: cõtra filia
intra uicesimum ætatis annum nuper marito Anio Pollione in
exilium pulso: uiduata desolataque: ac patrem quidem intuens:
cuius onerasse pericula uidebatur. Tum interrogante accusato
re: an cultus dõtales: an detractũ ceruici monile uænundedisset:
quo pecuniam faciendis magicis sacris contraheret: primũ stra
ta humi: longoq; fletu & silentio: post altaria & aram complexa:
Nullos inquit impios deos: nullas deuotiones: nec aliud infelici
bus precibus inuocauit: q̄ ut hunc optimum patrem: tu Cæsari
& uos patres seruaretis incolumem. Sic gemmas & uestes & di
gnitatis insignia dedi: quõ si sanguinem & uitam poposcissent
Viderint isti antehac mihi ignoti quo nomine sint: quas artes
exerceant: Nulla mihi principis mentio: nisi inter numina fuit.
nescit tamen miserrimus pater . & si crimen est: sola deliqui .
Loquentis adhuc uerba excipit Soranus : proclamatque non

illam in prouinciam secum profectam: non Plauto per ætatem nosci potuisse, non criminibus mariti cõnexam: nimix tantũ pietatis ream: separent: a se quamcũq; fortem subiret. Simul i amplexus occurrentis filiæ ruebat: nisi interiecti lictores utrisq; obstitissent. Mox datus testibus locus, & quãtũ nunc sæuicia accusationis permouerat: tantũ iræ P. Egnatius testis conciuuit. Clies hic forani: & tunc emptus ad opprimendũ amicum: auctoritatẽ stoicæ sectæ præferebat: habitu & ore ad exprimendã imaginẽ honesti & exerciti: ceteræ aĩo pfidiosus: auariciã ac libidinem ocultans. Quæ postq; pecunia reclusa sunt: dedit exẽplum præcauendi: quõ fraudibus inuolutos: aut flagitiis cõmaculatos: sic specie bonarũ artium falsos & amiciciæ fallaces. Idẽ tamen dies & honestum exẽplum tulit Casii Asclepiodoci, qui magnitudine opum præcipuus inter Bithinos: quo obsequio florentẽ Soranũ celebrauerat: labentẽ nõ deseruit. Exutusq; oĩbus fortunis: & in exiliũ actus: æquitate deum erga bona malaq; documenta. Thraseæ Soranoq; & Seruiliæ datur mortis arbitriũ. Heluidius & Pacionius italia depellunt. Montanus patri cõcessus est: prædicto ne in rep. haberet. Accusatoribus Eprio & Cossutiano quinquagies sextertium singulis: Ostorio duodecies & quæstoria insignia tribuuntur. Tum ad Thraseam in hortis agentẽ quæstor consulis missus: uespascente iam die: Illustrium uiroꝝ fœminarũq; cœtus frequentes egera: tmaxime intentus Demetrio cynicæ institutionis doctore, cum quo ut coniectare erat: intentione uultus & auditus: si qua clarius proloquebant de natura aĩæ & dissociatione spiritus: corporisq; inquirebat: donec aduenit Domitius Cecilianus ex intimis amicis, & ei qd senatus censuisset exposuit. Igit̃ flentes queritantesq; qui aderant: facessere prope Thrasea: neu picula sua miscere cũ sorte dãnati hortat. Arriãq; tentantem mariti suprema: & exẽplum Arriæ matris sequi: monet retinere uitã: filiæq; cõmuni subsidium unicũ nõ adimere. Tũ progressus in porticũ: illic a quæstore repit̃: leticiæ propior qa heluidium genẽ suum italia tantum arceri cognouerat. Accepto dehinc senatuscõsulto: heluidiũ & Demetriũ in cubiculũ inducit. Porrectis utriusq; brachii uenis: postquã cruorem effudit: humum super spargens: propius uocato quæstore: libemus inq; Ioui liberatori. Specta iuuenis: & omẽ quod dii prohibeãt.

Cæterum i ea tempora natus es: quibus firmare animum expediat constantibus exemplis. Post lentitudine exitus graues cruciatus afferente: obnerfis in Demetrium.

CORNELII TACITI ACTORVM DIURNALIVM HISTORIAE AVGVSTAE LIBER XVII. INCIPIT.

Historiarum Liber Primus.

Tnitium mihi operis Seruius Galba iterum T. Iunius consules erunt. Nam post conditam urbem ducentos & uiginti prioris æui años multi auctores rettulerunt: dum res populi romanæ morabantur: pari eloquétia ac libertate. Postquæ bellatum apud Actium atq; omnem potestatem ad unum conferri pacis interfuit: magna illa ingenia cessere. Si mul ueritas pluribus modis infracta: primum inscitia reipublice. ut alienæ: mox libidine assentandi: aut rursus odio aduersus dominantes. Ita neutris cura posteritatis iter infensos uel obnoxios. Sed ambitioni scriptoris facile aduerseris. obrectatio & liuor per nis auribus accipiuntur. quippe adulationi foedum crimen seruitutis: malignitati falsa species libertatis uest. Mihi Galba Otho Vitellius nec beneficio nec iniuria cogniti. Dignitatem nostram a Vespesiano inchoatam a Tito auctam: a Domitiano longius prouectam: non abnuerim. Sed incorruptam fidem professis nec amore quisquæ: & sine odio dicendus est. quæ si uita suppeditet: principatum diui Neruæ & impium Traiani: uberiorē securiorēq; materiam senectuti seposui: rara temporum felicitate: ubi sentire quæ uelis: & quæ sentias dicere licet. Opus aggredior plenum uariis casibus: atrox proeliis: discors seditionibus: ipsa est pace sæuum. Quattuor principes ferro interepti. tria bella ciuilia: plura externa: ac plerumque permixta. prospæ in oriente: aduersæ in occidentes res. Turbatum Illyricum: Galliarum nutantes: perdomita Britania: & statimissa cohorte Rhoxolanos Sarmatarum ac Sueuorum gentes. nobilitatus cladibus mutuis Dacus. mota est prope Parthorum arma falsi Neronis ludibrio. Iam uero Italia nouis cladibus: uel post longam sæculorum seriem repetitis: afflictæ. haustæ aut obruta uibes. Fœcundissima Campaniarum ora: & urbs incendiis uastata: consumptis antiquissimis delubris: ipso capitolio ciuium manibus incenso: pollutæ cerimoniarum. magna adulteria: plenum exiliis mare. Infecti cædibus scopuli. Atrocis in ur

be fauitum:nobilitas:opes:omissi gestiꝑ honores pro crimine:
 & ob uirtutes certissimū exitium. Nec minus præmia delatorꝝ
 inuisa q̄ scelera:cū alii sacerdotia & consulatus ut spolia adepti
 procurationes alii & interiorē potentiam agerent: Verterent
 cuncta odio & terrore:corrupti in dominos serui:in patronos li
 berti:& quibus deerat inimicus per amicos oppressi.Nō tamen
 adeo uirtutum sterile sæculum:ut nō & bona exempla prodide
 rit.Comitatae profugos liberos matres.secutae maritos in exilia
 coniuges.propinqui audientes:constantes generi.Contumax et
 aduersus tormenta seruorum fides. Supremæ clarorum uiroꝝ
 necessitates.Ipsa necessitas fortiter tolerata:& laudatis antiquo
 rum mortibus pares exitus. Præter multiplices rerū humanarꝝ
 casus:cælo terraq; prodigia: & fulminum monitus:& futurorū
 præfagia læta:tristia:ambigua:manifesta. Nec.n.unq̄ atrociori
 bus populi ro.cladibus:magis uetustis indiciis approbatum est
 non esse:curae deis securitatem nostram:esse ultionem. Cæterū
 antequā destinata cōponam:rependum uidetur:qualis status ur
 bis:quæ mens exercituum:quis habitus prouinciay.qd̄ in toto
 terrarꝝ orbe ualidum: quid ægrum fuerit,ut non mō casus eue
 tusq; res:qui plesq; fortuiti sunt:sed ratio et causaq; noscant
 Finis Neronis ut lætus primo gaudentium impetu fuerat: ita
 uarios motus animoꝝ:non mō in urbe apud patres:aut populū
 aut urbanum militem:sed omnes legiones ducesq; conciuerat:
 euulgato imperii arcano:posse principem alibi quā romæ fieri.
 Sed patres læti usurpata statim libertate:licentius ut erga prin
 cipem nouum & absentem:Primores equitum proximi gaudio
 patrum.pars populi integra:& magnis domibus annexa: cliētes
 libertiq; dānatoꝝ & exulum in spem erecti. Plebs sordida & cir
 co ac theatris sueta:simul deterrimi seruoꝝ:aut q̄ adesis bonis:
 p̄ dedecus Neronis alebant:mæsti & rumoꝝ auidi. Miles urba
 nus lōgo Cæsarꝝ sacramēto imbutus:& ad destituendū Neronē
 arte magis & impulsu:q̄ suo ingenio traductus:postq̄ neq; dari
 donatiuū sub noīe galbæ promissū:neq; magnis meritis ac præ
 miis eudē in pace q̄ i bello locū:præuētāq; gratiā itelligit apud
 p̄ricinē a legioibus factū:pnus ad nouas res:scelere isup Niphi
 dii Sabini præfecti ipiū sibi molliētis agitaç.& Niphidius qdē
 in ipso conatu oppressus.& quīs capite defectionis ablato:mane

bat plerisq; militum conscientia. Neq; deerant sermones: seniū atque auariciam Galbæ increpantium. laudata olim & militari fama celebrata seueritas eius angebat coasperrantes ueterē disciplinam: Atque ita .xiiii. annis a Nerone assuefactos: ut haud minus uitia principum amarent: q̄ olim uirtutes uerebātur. Accessit Galbæ uox pro rep. honesta: Ipsi anceps: legi a se p̄ncipem non emi. Nec enim ad hanc formam cætera erant. Inualidum senem T. Iunius & Cornelius Iaco alter deterrimus mortalium alter ignauissimus: odio flagitiorum oneratum contemptu inertiae destruebant. Tardum Galbæ iter & cruentum: interfectis Ciconio Varrone consule designato: & Petronio Turpiliano consulari: Ille ut Nymphidii socius. hic ut dux Neronis: inauditi atq; indefensi tanq̄ innocētes perierant. Introitus in urbem trucidatis tot milibus inermium militum. ifaustus omine: atq; ipsis et qui occiderāt formidolosus. Inducta legione hispana: remanēte ea quam e classe Nero conscripserat: plena urbs exercitu ifolito multi ad hæc inumeri e Germania ac Britānia & Illyrico: quos idem Nero electos p̄missosq; ad claustra Caspiæ: & bellum quod in albanos parabat: opprimēdis uindictis cœptis reuocauerat: ingens nouis rebus materia: ut non in unum aliquē prono favore ita audenti parata. Forte congruerat ut Clodii Macri & Fonteii Capitonis cædes nunciaretur. Macrum in africa res haud dubie turbantem Trebonius Garucianus procurator: iussu Galbæ: Capitonem in germania: cum similia cœptaret Cornelius Aquinus & Fabius ualens: legati legionum interfecerāt ante q̄ iuberent. Fuere q̄ crederent Capitonē ut auaricia & libidine foedum ac maculosum: ita cogitatione rerū nouarū abstinuisse: sed a legatis bellū suadentibus: postq̄ ipellere nequerint: crimen ac dolū uliro cōpositum: & Galbam mobilitate igenii anne altius scrutaretur: quequo mō acta q̄a mutari nō poterant cōprobasse. Cæteræ utraq; cædes sinistre acceptæ: & iuiso semel principe. seu bene seu malefacta p̄munt. Iam afferebāt uenalia cūcta: p̄potes liberti. Seruorū manus subitis auidæ: & tanq̄ apud senem festinantes. Eadēq; nouæ aulae mala æque grauiā: non æque excusata. Ipsa ætas Galbæ & irrisui & fastidio erat: assuetis iuuetæ Neronis: & ipatores forma ac decore corpori: (ut ē mos uulgi) compantibus. Et hic quidem Romæ tanq̄ in tantā multitudine

habitus animorum fuit, e provinciis hispaniæ præerat Cluius
 Rufus: uir facundus: & pacis artibus bellis inexpertus. Galliæ
 super memoriam uindictis obligatæ recenti dono Romanæ ciui-
 tatis: & in posterum tributi leuamento. Proximæ tamen roma-
 nis exercitibus Galliarum ciuitates: non eodem honore habitæ.
 Quædam etiam finibus adéptis: pari dolore commoda aliena
 ac suas iniurias metiebantur. Germani exercitus quod periculo-
 sissimum in tantis uiribus: solliciti & irati superbia recentis ui-
 ctoriæ: & metu: tanq̃ alias partes fouissêt: tarde a Nerone desci-
 uerát. Nec statim pro Galba Verginius: an imperare uoluisset
 dubium: delatum ei a milite imperium conueniebat. Fonteium
 Capitonem occisum: etiam qui queri non poterant: tamen indi-
 gnabantur. Dux deerat abducto Verginio per simulationé ami-
 ciciæ: quem non remitti: atq; etiam reum esse: tanquã suum cri-
 mem accipiebant. Superior exercitus legatum hordeonium Flac-
 cum spernebat: senectâ ac debilitate pedum inualidum: sine con-
 stantia: sine auctoritate: ne quieto quidem milite regimé: adeo
 furentes infirmitate retinentis ultro accendebát. Inferioris ger-
 manicæ legiones diutius sine cõsulari fuere: donec missu Galbæ
 Vitellius aderat: Censoris Vitelli ac ter consulis filius. Id satis
 uidebatur. In Británico exercitu nihil irarum. Non sane aliæ le-
 giones p̃ omnes ciuiliū bellorum motus innocentius egerūt
 seu quia procul: & oceano diuisæ: seu crebris expeditionibus do-
 ctæ hostem potius odisse. Quies & Illirico: quanq̃ excitæ a Ne-
 rone legiones: dum in Italia cunctantur: Verginium legationi-
 bus adissent. Sed longis spaciis discreti exercitus: quod saluber-
 rimum est ad continendam militarem fidem: nec uitiis nec ui-
 ribus miscebantur. Oriens adhuc immotus: Syriam & quatuor
 legiones obtinebat. Licinius Mutianus uir secundis aduersisq;
 iuxta famosus. Insignes amicicias iuuenis ambitiose coluerat.
 Mox attritis opibus: lubrico statu: suspecta etiam Claudii iracū-
 dia: in secretū Asiæ repositus: tam prope ab exule fuit: q̃ postea
 a principe. Luxuria: industria: comitate: arrogãtia: malis bonisq;
 artibus mixtus: nimie uoluptates cū uacaret: quotiês expedierat
 magnæ uirtutes. Palam laudares. secreta male audiebant. Sed
 apud subiectos: apud proximos: apud collegas: uariis illecebris
 potens. & cui expeditius fuerit tradere imperium quã obtinere.

Bellum Iudaicum Flavius Vespasianus: ducem eum Nero delegerat: tribus legionibus administrabat. Nec Vespesiano aduersus Galbam uotum aut animus. Quippe T. filium ad uenerationem cultumq; eius miserat: ut suo loco memorabimus: occulta lege fati: & ostentis ac responsis destinatum Vespesiano liberisq; eius imperium: post fortunam credidimus. Egyptum copiasque quibus coereretur: iam inde a diuo Augusto: equites romani obtinet loco regum. Ita uisum expedire prouinciam aditu difficilem: annonæ secundam: superstitione ac lasciuia discordem & mobilem: insciam legum: ignaram magistratum domi retinere. Regebat tū Tyberius Alexander eiusdem nationis. Africa ac legiones in ea interfecto Clodio Macro: contentæ qualicumq; principe: post experimetum domini minoris. Duæ mauritanæ: Rhetia: Noricum: Thracia & quæ aliæ procuratoribus cohibentur: ut cuiq; exercitui uicinæ: ita in fauorem aut odium cōtactu ualentiorum agebantur. Inermes prouinciæ atque ipsa in primis italia cuiusq; seruitio exposita: in pretium belli cessuræ erant. Hic fuit rerum romanarum status: cum Seruius Galba iterum Titus Junius consules inchoauere annum sibi ultimum: reip. prope supremum. Paucis post Kal. Ian. diebus Pompei propinq; procuratoris e Belgica litteræ afferuntur: superioris Germaniæ legiões rupta sacramenti reuerentia: imperatorem alium flagitare: & Senatui ac po. ro. arbitrium eligendi permittere: quo seditio mollius acciperetur. Maturauit ea res consilium Galbæ iam pridem de adoptione secum & cum proximis agitantis. Non sane crebrior tota ciuitate sermo per illos menses fuerat: primū licentia ac libidine talia loquendi: dein fessa iam ætate Galbæ. Paucis iudicium aut reip. amor. multi occulta spe: prout quis amicus uel cliens: hūc uel illum ambitionis rumoribus destinabant. Etiam in T. Junii odium. qui in dies quanto potentior: eodem actu inuisior erat. Quippe hiantes in magna fortuna amicorum cupiditates ipsa Galbæ facilitas itendebat: cum apud infirmum & credulum: minore metu & maiore premio peccaret. Potentia principatus diuisa in T. Junium consulem: & Corneliū Laconem prætorii præfectum. Nec minor gratia Hycello Galbæ liberto: quem annulis donatum equestri nomine Martianū uocitabant. Hi discordes & rebus minoribus sibi quisq; tenden

res circa consilium eligendi successoris: in duas factiones scindebantur. Iunius pro M. Othone: Lacho atq; hycellus cōsensu nō tam unum aliquem fouebant: q̄ alium. Neq; erat Galbæ ignota Othonis. ac T. Iunii amicitia ex rumoribus nihil silentio trāsmittētium. quia Iunio uidua filia: cælebs Otho: gener ac socer destinabant. Credo & reip. curā subisse: frustra a Nerone trāstata. si apud Othonem relinqueretur: Namq; Otho puericiam in curiose: adolescentiam petulanter egerat: gratus Neroni emulatione luxus. Eoq; iam Poppeam Sabinam principale scortum: ut apud conscium libidinum deposuerat. donēc Octauiam uxorem amoliretur. Mox suspectum in eadem Poppea in prouinciā Lusitaniam specie legationis seposuit. Otho comiter administrata prouincia primus ī partes transgressus: nec segnis: & donec bellum fuit inter præsentes splendidissimus: spem adoptionis statim conceptam acrius in diem rapiebat: fauentibus plærisq; militum: prona in eum aula Neronis ut similem. Sed Galba post nuncios germanicæ seditionis: q̄q̄ nihil adhuc de Vitellio certū āxius quonam exercituum uis erumperet: ne urbano quidē militi confisus: quod remedium unicum rebatur. comitia Imperii transigit. Adhibitoq; super Iunium ac Laconem Mario Celso cōsule designato: ac Ducenio gemino prefecto urbis: pauca præfatus de sua senectute. Pisonem licinianum accersiri iubet: seu propria electione: siue ut quidam tradidere: lacone instante. cui apud Rubellium Plautum exercita cū Pisone amicitia: sed callide ut ignotū fouebat. & prospera de Pisone fama consilio eius fidē addiderat. Piso M. Crasso ex Scribonia genitus: nobilis utriq; uultu habituq; moris antiqui: & estimatione recta seuerus deterius interpretantibus tristior habebatur. Ea pars moris eius quo suspectior sollicitis: adoptanti placebat. Igitur Galba apprehensa Pisonis manu: in hūc modum locutus fertur. Si te priuatus lege curiata apud pontifices ut moris est: adoptarem. & mihi egregium erat: nunc Pompei & M. Crassi sobolēm ī penates meos asciscere: & tibi īsigne Sulpitiæ & Lucretiæ decora: nobilitati tuæ adiecisse. Nunc me deorum hominumq; consensu ad imperium uocatum: præclara indoles tua: & amor patriæ impulit: ut principatum de quo maiores nostri armis certabant: bello adeptus: quiescenti offeram: exemplo diui Augusti: q; sororis

filium Marcellum: dein generum Agrippam: mox nepotes suos
postremo Tyberium Neronem priuignum: in proximo sibi fa-
stigio collocauit. Sed Augustus in domo successorem quæsiuit
ego in rep. non quia propinquos aut socios belli non habeam:
sed neq; ipse imperium ambitioe accepi: & iudicii mei documē-
tum sit: non meæ tantum necessitudines: quas tibi postposui:
sed tuæ è tibi frater pari nobilitate: natu maior: dignus hac for-
tuna: nisi tu potior esses. Ea ætas tua quæ cupiditates adolescē-
tiæ iam effugerit. Ea uita in qua nihil præteritum excusandum
hās. Fortunam adhuc tantū aduersam tulisti. Secūdæ res acio-
ribus stimulis animum explorant: quia miseriæ tolerantur: feli-
citate corrumpimur. Fidem libertatem: amicitiam: præcipua hu-
mani animi bona: tu quidem eadem constātia retinebis: sed alii
per obsequium imminuent. Irrumpent adulatio: blandicie: pessi-
mum ueri affectus uenenum: sua cuiq; utilitas. Et iam ego ac-
tu simplicissime inter nos hodie loquimur. cæteri libentius cū
fortuna nostra q̄ nobiscum: Nam suadere principi quod oportet
multi laboris. Assentatio erga principem quemcunq; sine
affectu peragitur. Si immensum imperii corpus stare ac librari
sine rectore posset. dignus eram a quo resp. inciperet. Nunc eo
necessitatis iam pridem uentum est: ut nec mea senectus confer-
re plus populo ro. posset q̄ bonum successorem: nec tua plus iu-
uenta q̄ bonum principem: Sub Tyberio & Caio: & Claudio uni-
us familiæ quasi hæreditas fuimus. loco libertatis erit: quod
eligi cœpimus. Et finita Iuliorū claudiorūq; domo: optimum
quenq; adoptio inueniet. Nam generari & nasci a principibus
fortuitum: nec ultra estimatur: adoptandi iudicium integrum.
& si uelis eligere consensu monstratur. Sit ante oculos Nero:
quem longa cæsarum serie tumentem non uindex cum inermi
prouincia: aut ego cum una legione: sed sua immanitas: sua lu-
xuria: ceruicibus publicis depulere. Neq; erat adhuc dānati prī-
cipis exemplum. Nos bello & ab extimantibus asciti cum inui-
dia: q̄uis egregii erimus. Nec tamen territus fueris: si duæ le-
giones in hoc concussi orbis motu: non quiescunt. Ne ipse qui-
dem ad securas res accessi. Et audita adoptione: desinam uideri
senex. quod nunc mihi unum obicitur. Nero a pessimo quoq;
semper desyderabitur: Mihi ac tibi prouidendum est: ne etiam

a bonis desideretur. Monere diutius neq; temporis huius: & impletum est omne consilium. Si te bene elegi: utilissimus quidē ac breuissimus bonarum rerum delectus. Cogitare quid aut nolueris sub alio principe: aut uolueris. Neq; enim hic ut in cæteris gentibus quæ regnātur certa dominorum domus: & cæteri serui: sed imperaturus es hominibus: qui nec totam seruitutē pati possunt nec totam libertatem. Et Galba quidem hæc ac talia tanq̄ principem faceret. cæteri tanquā cum factō loquebantur Pisonem ferunt statim intuentibus: & mox coniectis in eū omnium oculis: nullum turbati: aut exultātis animi motū prodidisse. Sermo erga patrem imperatoremq; reuerēs: de se moderatus: nihil ī uultu habituq; mutatum. quasi impare posset magisq̄ uellet. Consultatum inde pro rostris: an in senatu. an in castris adoptio nuncuparetur. Iri in castra placuit: honorificum id militibus fore: quorum fauorem ut largitione & ambitu male acquirita per bonas artes haud spernendum. Circumsteterat interim palatium publica expectatio magni secreti impatiens: & male coercita famam supprimentes augebant. iiii. idus Ianu. sedum imbris diem: tonitrua & fulgura & cælestes minæ ultra solitum turbauerāt. Obseruatum id antiquitus comitis dirimendis. non terruit Galbam quo minus in castra pergeret. cōtemptorem taliū ut fortuitoꝝ: seu quæ fato manent: quibus significata non uidentur. Apud frequentem militum contionem imperatoria breuitate: adoptari a se Pisonem more diui Augusti: & exemplo militari: quo uir uirū legeret: pronunciat: ac ne dissimulata seditio in maius crederetur: ultro asseuerat: quartam & duodeuicesimam legiones paucis seditionis auctoribus: non ultra uerba ac uoces errasse: & breui in officio fore. Nec ullū orationi aut lenocinium addidit: aut precium. Tribuni tamen centurionesq; & proximi militum grata auditu respondent: p cæteros mœsticia ac silentium: tanq̄ usurpatam etiā in pace donatiui necessitatem: bello perdidissent. Constat potuisse conciliari animos q̄tulacūq; pci senis liberalitate. Nocuit antiquus rigor & nimia seueritas: cui iam pares non sumus. Inde apud Senatū non comptior Galbæ: non longior q̄ apud milites sermo Pisonis comis oratio. & patrum fauor aderat. Multi uoluntate effusus. qui noluerant medie: ac plurimi obuio obsequio priuatas

spes agitantes: sine publica cura. Nec aliud sequenti quadriduo quod medium inter adoptionem & cædem fuit dictum a Pisonē in publicum factum ue: crebrioribus in dies germanice defectionis nunciis: & facili ciuitate ad accipienda credēdaq; omnia noua cum tristia sunt. Censuerant patres mittendos ad germanicum exercitum legatos, agitatum secreto: num & Pisonē proficisceretur maiore prætextu. Illi auctoritatē senatus: hic dignationem Cæsaris laturus, Placebat & Laconem prætorii præfectum simul miti. Is consilio intercessit, legati quoq;: Nā senatus electionem Galbæ permiserat: feda inconstantia nominati: excusati substituti ambitu remanendi aut eundi: ut quemq; metus uel spes impulerat, proxima pecuniæ cura. Et cuncta scrutātibus iustissimum uisum est: inde repeti: ubi inopiæ causa erat. Bis & uicies mille sextertium donatiōibus Nero effuderat. Appellari singulos iussit decuma parte liberalitatis apud quemq; eorū relicta. At illis uix decumæ super portiones erant, iisdem erga aliæ sumptibus quibus sua prodigerant, cum rapacissimo cuiq; ac perditissimo: non agri aut fœnus: sed sola instrumenta uitiorū manerent. Exactioni, xxx, equites romani præpositi: nouum officii genus & anbitu ac numero onerosum: ubiq; hasta: & sector & inquieta urbs actionibus. At tamen grande gaudium q̄ tā pauperes forent: quibus donasset Nero: q̄ quibus abstulisset. Exautorati per eos dies tribuni e prætorio Antonius Taurus, & Antonius Naso. Ex urbanis cohortibus emilius pacensis: Euigilius: Julius fronto. Nec remedium in cæteros fuit: sed metus initiū: tanq̄ per artem & formidinem singuli pellerentur: omnibus suspectis. Interea Othōem cui compositis rebus nulla spes: omne in turbido consilium: multa simul extimulabant. luxuria etiam principi onerosa. Inopia uix p̄tuato toleranda. In Galbam ira ī Pisonem inuidia. Fingebat & metum quo magis concupisceret prægrauem se Neroni fuisse. Nec lusitaniam rursus & alterius exilii honorem expectandum. Suspectum semper inuisumq; dominantibus: qui proximus destinaretur. Nocuisse id sibi apud senem principem. Magis nociturum apud iuuenem īgenio trucem: & longo exilio efferatum. Occidi Othonem posse, proī agē dum audendūq; dū Galbæ auctoritas fluxa: Pisonis nundū coaluisset. Opportunos magnis conatibus: transitus rerum: nec cō

ratione opus: ubi perniciosior sit quies: quã temeritas. Mortẽ omnibus ex natura equalem: obliuioẽ apud posteros uel gloria distingui. Ac si nocentẽ innocentẽq; idẽ exitus maneat: acrioris uiri esse merito perire. Nõ erat Othonis mollis: & corpori simili animus. Et intimi libertorũ seruorũq; corruptius q̃ i priuata domo habitus: aulam Nerõis: & luxus adulteria: matrimonia cæterasq; regnorũ libidines auido talium si auderet: ut sua ostentãtes: quiescenti: ut aliena: exprobrabant: Vrgentibus etiã mathematicis: dum nouos mœtus: & clarum Othoni annum obseruatione syderum affirmant: genus hominum potentibus infidũ: sperantibus fallax. quod in ciuitate nostra: & uetabitur semper & retinebitur. Multos secreta Poppeæ mathematicos pessimũ principalis matrimonii instrumentum habuerãt: e quibus Ptolomeus othoni in hispania comes: cum superfuturum eũ Nero ni promississet: postq̃ ex euentu fides: coniectura iam & rumore senium Galbæ. & iuuentam Othonis computantiũ: persuaserat fore: ut in imperium ascisceretur. Sed Otho tanq̃ peritiã: & monitu fatorũ prædictã accipiebat: cupidine ingenii humani: libentius obscura credi. Nec deerat Ptolomeus iam & sceleris instigator ad quod facillime ab eiusmodi uoto transitur. Sed sceleris cogitatio incertũ an repens: studia militum iam pridem spẽ successioneis, aut paratu facinoris affectauerat. In itinere: in agmie in stationibus: uetustissimum quenq; militũ nomine uocãs: ac memoria Neroniani comitatus: contubernales appellãdo: alios agnoscere quosdam requirere & pecunia aut gratia iuuare. In serẽdo sæpius querelas: & ambiguos de Galba sermones: quæq; alia turbamenta Vulgi: labores itinerum: inopia cõmeatuũ: duricia imperii atrocius accipiebãtur cũ Cãpaniæ lacus & achiæ urbes classibus adire soliti: pyreneum & alpes: & imensa uiarũ spacia: egre sub armis emitterent. Flagrantibus iam militũ animis: uelut faces addiderat Meuius pudens e proximis Tigillini Is nobilissimũ quẽq; ingenio aut pecuniæ indigum: & in nouas cupiditates præcipitẽ alliciendo: eo paulatim progressus ẽ: ut p speciem conuiuii quotiens Galba apud Othonẽ epularet: cohorti excubias agenti: uiritim centenos nũmos diuideret. quam uelut publicam largitionẽ Otho secretioribus apud singulos premiis intendebat. adeo animosus corruptor: ut Coeccio proculo

spiculatori de parte finium cum uicino ambigenti: uniuersum uicini agrum sua pecunia emptum dono dedit: per socordiam præfecti quæ nota pariter & occulta fallebant. Sed tum e liberis Onomastum futuro sceleri præfecit: a quo Barbiū proculū tesseranum spiculatorē & Veturiū Octonē eodē p̄ductos: postquā uario sermone callidos: audacesq; cognouit: precio & promissis onerat: data pecunia ad p̄tentandos plurium animos. Suscepere duo manipulares imperiū populi ro. transferendum: & transtulerunt. In conscientiam facinoris pauci asciti, suspensos cæterorum animos: diuersis artibus stimulant, primores militū per beneficia Nymphidii ut suspectos: Vulgus & cæteros ira & desperatione dilati totiēs donatui. Erant quos memoria Neronis ac desiderium prioris licentiæ accēderet. In cōmuni omnes metu mutandæ militiæ terrebantur. Infecit ea tabes legionū quoq; & auxilioꝝ motas iam mentes: postquā uulgatum erat labare germanici exercitus fidem. Adeoq; parata apud malos seditio: etiā apud integros dissimulatio fuit, ut postero Iduū die: redeuntē a cena Othonē rapturi fuerit: nisi incerta noctis: & tota urbe sparsa miliū castra: nec faciliē inter temulentos consensū timuissēt non reip. cura: quā fedare principis sui sanguine sobrii parabāt sed ne per tenebras ut quisq; p̄anonici uel germanici exercitus militibus oblatuisset: ignorantibus plerisq; pro Othone destinareretur. Multa erūpentis seditionis indicia p̄ conscios oppressa quædam apud Galbe aures prefectus Laco elusit: ignarus militarium animorū: consiliisq; quibus egregiis: quod non ipse afferret inimicus: & aduersus peritos peruicax. xiiii. Kal. Febr. sacrificanti pro æde Apollinis galbæ Aruspex Vmbrius tristia exta & instantes insidias: ac domesticū hostem prædicit: audiente Othone. Nam proximus adstiterat. idq; ut lætum e contrario & suis cogitationibus prosperum interpretante. Nec multo post liberus Onomastus nunciat expectari eum ab architecto & redemptoribus, quæ significatio coeuntium iam militū & paratæ cōiurationis conuenerat. Otho causam digressus requirētibus cū emi sibi prædia uetustate suspecta: eoq; prius exploranda finisset: innixus liberto: per iberianā domū in Velabꝛ. inde ad miliarium aureū sub ædem saturni pergit. Ibi tres & uiginti spiculatores cōsalutatū Imperatorem: ac paucitate salutantiū tre

pidum: & sellæ festinanter impositû: strictis mucronibus rapiunt
 Totidem ferme milites in itinere aggregantur: alii conscientia:
 plæriq; miraculo: pars clamore & gladius: pars silêtio animos ex
 euentu sumpturi. Stationem in castris agebat Iulius Martialis
 tribunus. Is magnitudinem subiti sceleris: an corrupta latius ca
 stra. ac si contra tenderet: exitiû metuens: prebuit plærisq; suspi
 tionem conscientia. Anteposuerunt cæteri quoq; tribuni cetero
 nesq; presentia dubiis & honestis. Isq; habitus animorum fuit:
 ut pessimum facinus auderent pauci: plures uellêt. omnes pate
 rentur. Ignarus interim Galba & sacris intentus fatigabat alie
 ni iam Imperii deos: cum affertur rumor rari in castra: incertû
 quem senatorem, mox Othonem esse qui raperetur. Simul ex to
 ta urbe ut quisq; obuius fuerat: alii formidinem augentes: qui
 dam minora uero: ne tum quidem obliti adulationis. igitur con
 sultantibus placuit pertentari animum cohortis: quæ i palatio
 stationem agebat: nec per ipsum Galbam: cuius integra auctori
 tas maioribus remediis seruabatur. Piso pro gradibus domus
 uocatus: in hunc modum allocutus est. Sextus dies agitur com
 miliones ex quo ignarus futuri: & siue optandum hoc nomen
 siue timendum erat: Cæsar ascitus sum: quo domus nostræ aut
 reip. fato in uestra manu positum est: nô quia meo nomine tri
 stiozem casum pauëam: ut qui aduersas expertus: tum maxime
 dicam: ne secundas quidem minus discriminis habere. Patris &
 senatus & ipsius Imperii uicem doleo, si nobis aut perire hodie
 necesse est: aut quod eque apud bonos miserum est: occidere. So
 lacium proximi motus habebamus i eruentam urbem: & res si
 ne discordia translatas. Prouisum adoptione uidebat. ut ne post
 Galbam quidem bello locus esset. Nihil arrogabo mihi nobili
 tatis aut modestiæ. Neq; enim relatu uirtutum in comparatõe
 Othonis opus est. Vicia quibus solis gloriatur euertere imperi
 um: etiam cum amicis Imperatoris ageret. habitu ne & icesu
 an alio muliebri ornatu mereretur imperium. Falluntur quibus
 luxuria speciem liberalitatis imponit. Perdere iste sciet. donare
 nesciet: Stupra nunc & comessationes & feminarum cœtus uol
 uit animo. hæc principatus præmia putat: quorum libido ac uo
 luptas penes ipsum sit: rubor ac dedecus penes omnes. Nemo
 enim unq; imperium flagitio quæsitum bonis artibus exercuit

Galbam consensus generis humani: me Galba consentientibus
uobis Cæsarem dixit. Si respublica & senatus & populus uana
nomina sunt: uestra commilitones interest: ne imperatorem pes
simi faciant. Legionum seditio aduersum duces suos audita est
aliquando. Vestra fides famaue illesa ad hunc diem mansit. &
Nero quoque uos destituit non uos Neronem. Minus: xxx. trās
fugæ & desertores: quos centurionem aut tribunum sibi eligē
tes nemo ferret: imperium assignabunt? Admittitis exemplum
& quiescendo commune crimen facitis? Transcendet hæc licen
tia in prouincias: & ad nos scelerum exitus: bellorum ad uos p
tinebunt. Nec est plus quod pro cæde principis quam quod in
nocentibus datur. Sed proinde a nobis donatiuo plus ob fidem
quam ab aliis pro facinore accipietis. Dilapsis spiculatoribus:
cætera cohors non aspernata contionantem. ut turbidis rebus
euenit: timore magis: & nonnullo adhuc consilio: pars ingens
quod postea creditum est: insidiis & simulatione. Missus & Cel
sus Marius ad electos Illirici exercitus. Vipsani in porticu ten
dentes. Præceptum Amulio Sereno & Domitio Sabino primipi
laribus: ut germanicos milites e libertatis atrio accerferent. Le
gioni classica diffidebat: infestæ ob cædem commilitonū: quos
primo statim introitu trucidauerat Galba. Pergunt etiam in ca
stra prætorianorum: tribuni Cerius Seuerus: Subrius dexter. Pō
peius longinus: si incipiens adhuc & nondum adulta seditio me
lioribus consiliis flecteretur. Tribunorum Subrium & cetrinum
milites adorti minis milites. Longinum manibus coercent. ex
armantque: quia non ordine militiæ: sed e Galbæ amicis fidus
principi suo: & desciscentibus suspectior erat. Legio classica ni
hil cunctata prætorianis adiungitur. Illirici exercitus electi Cel
sum infestis pilis proturbant. Germanica uexilla diu nutauere
inualidis adhuc corporibus: & placatis animis: quod eos a Nerō
ne Alexandriam præmissos: atque inde rursus longa nauigatio
ne egros: impēstore cura Galba refouebat. Vniuersa iam plebs
palatium implebat: mixtis seruitiis: & dissono clamore cædem
Othonis: & coniuratorum exilium poscentium: ut si in circo
ac theatro ludicrum aliquod postularent. Neque illis iudicium
aut ueritas. Quippe eodem die diuersa pari certamine postula
turis: sed tradito more quemcunque principem adulandi: licen

tia acclamationum : & studiis inanibus. Interim Galbam duæ
 sententiæ destinebant . Titus Iunius manendum intra do-
 mum : opponenda seruitia : firmandos aditus : non eundem
 ad iratos censebat . Daret malorum poenitentiaë : daret bono-
 rum consensui spacium . Scelera impetu : bona consilia mora
 ualescere. Denique eundi ultro si ratio sit: eandem mox faculta-
 tem regressus si peniteat: in aliena potestate. Festinandum cæte-
 ris uidebatur: ante quã cresceret inualida adhuc coniuratio pau-
 corum. Trepidaturum etiam Othonem: qui furtim digressus ad
 ignaros illatus: contatione nunc & segnicia terentium tempus:
 imitari principem discat. non expectandum ut cõpositis castris
 forum inuadat. & prospectante Galba capitolium adeat: dũ egre-
 gius imperator cum fortibus amicis ianua : ac limine tenus do-
 mum claudit: obsidionem nimirum toleraturus : & præclarum
 in seruis auxilium: si consensus tantæ multitudinis: & quæ plu-
 rimum ualet: prima indignatio languescat. Proinde intuta quæ
 indecora. Vel si cadere necesse sit: occurrendum discrimini . Id
 Othoni inuidiosius & ipsis honestum. Repugnantem huic sen-
 tentiæ Iunium: Laco minaciter inuasit: stimulante hycelo priua-
 ti odii pertinacia in publicum exitium. Nec diutius Galba cun-
 ctatus: speciosiora suadentibus accessit. Præmissus tamen in ca-
 stra Piso. ut iuuenis magno nomine recenti fauore: & infensus
 T. Iunio: seu quia erat: seu quia irati ita uolebant. Et facilius de
 odio creditur. Vix dum egresso Pisone: occisum in castris Otho-
 nem: uagus primum & incertus rumor: mox ut in magnis men-
 dacis: interfuisse se quidam: & uidisse affirmant : credula fama
 inter gaudentes & incuriosos. Multi arbitrabantur compositũ
 auctumque rumorem : mixtis iam Othonianis: qui ad euocan-
 dum Galbam: læta falso uulgauerint . Tum uero non populus
 tantum & imperita plebs in plausus & i modica studia. sed equi-
 tum plærique ac senatorum posito metu incauti: refractis pala-
 tiu foribus: ruere itus: ac se Galbæ ostentare: præreptã sibi ultio-
 nẽ queretes. Ignauissimus qsq; & ut res docuit: in piculo nõ au-
 surus: nimii uerbis: liguæ ferocis: nõ scire: & oës affirmare: do-
 nec iopia ueri: & cõsensu erratiũ uictus : supreco thorace galba
 irruenti turbæ: neq; ætate: neq; corpore sistes: sella leuaret . Ob-
 uius in palatio Iulius atticus spiculator: cruentũ gladium osten-

tans: occisum a se Othoem exclamauit. Et Galba commilito
inquit: quis iussit? insigni animo ad coercendam militarem li
centiam: minantibus intrepidus: aduersus blandientes incorru
ptus. Haud dubie iam in castris omnium mentes. tantusque ar
dor: ut non contenti agmine & corporibus in suggestu in quo
pauloate aurea Galbæ statua fuerat: medium inter signa Otho
nem uexillis circumdarent. Nec tribunis aut ceturionibus adeū
di locus: gregarius miles caueri: super præpositos iubebat. Sire
pere cuncta clamoribus: & tumultu: & exortatione mutua: non
tanquā in populo ac plebe uariis segni adulatione uocibus: sed
ut quæque affluentium militum aspexerant: prehensare mani
bus. complecti armis. collocare iuxta: præire sacramentum modo
imperatorem militibus: modo imperatori milites commendare.
Nec deerat Otho protendens manus: adorare uulgū: iacere oscu
la. & omnia seruiliter pro dominatione. postquam uniuersa das
sariorum legio sacramentū eius accepit: fidens uiribus: & quos
adhuc singulos extimulauerat: accendendos in commune ratus:
pro uallo castrorum ita cœpit. Quis ad uos processerim cōmili
tones dicere non possum. quia nec priuatum me uocare sustineo:
princeps a uobis nominatus: nec principem alio imperante. Ve
strum queq; nomen in incerto erit: donec dubitabitur imperato
rem populi ro. in castris. an hostem habeatis. Auditis ne ut pœ
na mea & supplicium uestrum simul postulentur: adeo manife
stum est: neque perire nos: neque saluos esse: nisi una posse: &
cuius leuitatis est Galba: iam fortasse promisit: ut qui nullo ex
poscente: tot milia innocentissimorum ciuium trucidauerit: hor
ror animum subit: quotiens recordor feralem introitum: & hęc
solam Galbæ uictoriam: cum in oculis uerbis decumari deditos
iuberet: quos deprecantes in fidem acceperat. His auspiciis ur
bem ingressus: quam gloriam ad principatum attulit: nisi occi
si Obultronii albini & Marcelli in Hispania: Bernichilonis ī gal
lia: Fonte capitonis in germania: Clodii macri in africa: Cyconii
ī uia: Turpiliani in urbe: Nymphidii ī castris. quæ usq; prouicia
quæ castra sūt nisi crueta. & maculata: aut ut ipse predicat emē
data & correcta: Nā quæ alii scelera: hic remedia uocat: dū falsis
noibus seueritatē. p. sœuicia: p. simoniā. p. auaricia: supplicia & otu
melias uestras disciplinā appellat. Septē a nerōis sine mēses sūt.

& iam plus rapuit Hycelus: q̄ quod Polycteti & Vatini & ægris
 & alii parauerūt. Minore a uaricia aut licentia grassatus esset T.
 Iunius: si ipse imperasset. Nunc & subiectos nos habuit: tanq̄
 suos: & uiles ut alienos. Vna illa domus sufficit donatiuo quod
 uobis nunq̄ datur. & quottidie exprobratur. Ac ne qua saltem ī
 successore Galbæ spes esset: accersit ab exilio: quem tristitia &
 auaricia sui simillimum iudicabat. Vidistis cōmilitiones notabi
 li tempestate etiam deos infaustam adoptionē aduersantes. Idē
 senatus: idem populi ro. animus ē. Vestra uirtus expectat: apud
 quos omne honestis cōsiliis robur: & sine quibus q̄uis egregia
 īualida sunt. Non ad bellum uos: nec ad periculum uoco: oīum
 militum arma nobiscum sunt. Nec una cohors togata defendit
 nunc Galbam: sed detiet. Cum uos aspexerit: cum signum meū
 acceperit: hoc solum erit certamen: quis mihi plurimū imputet.
 Nullus contationi locus est in eo consilio: quod non potest lau
 dari nisi peractum: Aperire deinde armamētarium iussit. rapta
 statim arma: sine more & ordine militiae: ut prætorianus: aut le
 gionarius insignibus suis distinguere. Miscentur auxiliariis
 galeis scutisq; nullo tribunorum centurionumue adhortante.
 Sibi quisq; dux & instigator: & præcipuum pessimorum incita
 mentum: q̄ boni merebant. Iam exterritus Piso fremitu crebre
 scentis seditionis: & uocibus in urbem usq; resonantibus. Egres
 sum interim Galbam & foro appropinquantem assecutus erat.
 Iam Marius Celsus haud læta rettulerat: cum alii in palatium
 redire: alii capitolium petere. plæriq; rostra occupanda censerēt.
 Plures tantum sententiis aliorū contradicerent. Utq; euenit in
 consiliis infelicibus: optima uiderentur quorum tempus effuge
 rat. Agitasse Laco ignaro Galba de occidendo T. Iunio dicitur: si
 ue ut pœna eius aīos militum mulceret: seu conscium Othōis
 credebatur. ad posterum uel odio hæsitacionem attulit tempus: ac
 locus: quia initio cædis orto difficilis modus. & turbauere consi
 lium trepidi nuncii: ac proximorū diffugia: languentibus oīum
 studiis: q̄ primo alacres fidem atq; aīum ostētauerant. Agebat
 huc illuc galba: uario turbæ fluctuātis īpulsu: cōpletis ūdiq; ba
 silicis ac tēplis lugubri p̄spectu. neq; populi aut plebis ulla uox
 sed attrōiti uultus: & uersæ ad oīa aures nō tūultus: nō q̄s qua
 le magni metus & magne iræ silētiū ē. othōi tñ armari plebē nū

ciabatur. Ire præcipites: & occupare picula iubet. Igitur milites
romani quasi Vologesum: aut Pacorum auito Arfacidarum so-
lio depulsuri: ac non imperatorem suum inermem & senem tru-
cidare pergerent: disiecta plebe: proculcato senatu: truces armis:
rapidis equis forum irrumpunt. Nec illos capitoliū aspectus: &
imminentium templorum religio: & priores & futuri principes
terruere. quominus facerent scelus: cuius ultor est quisquis suc-
cessit. uiso cominus armatorum agmine: uexillarius comitatus gal-
bæ cohortis: Atilium Vergilionem fuisse tradunt: direptam gal-
bæ imaginem solo affixit. Eo signo manifesta in Othone oīum
militum studia: desertū fuga populi forum: descripta aduersus
dubitantes tela. Iuxta curtium lacum trepidatione ferentium:
Galba proiectus e sella: ac prouolutus est. Extremam eius uocē
ut cuique odium aut admiratio fuit: uarie prodidere. Alii supplici-
ter interrogasse quid mali meruisset: paucos dies exoluendo do-
natio deprecatum: plures obtulisse ultro percussoribus iugulū
agerent ac ferirent: si ita e re p. uideretur. Non intersuit occidē-
tium quid diceret. de percussione non satis constat. quidam Te-
retium euocatum: alii Lecanium. Crebrior fama tradidit Camu-
rium. xv. legionis militem impresso gladio iugulū eius hausisse
Cæteri crura brachiaque: nam pectus tegebatur: fœde laniauere.
pleraque uulnera feritate & sæuicia trunco iam corpori adiecta.
Titum inde Iunium inuasere. de quo & ipso ambigitur. consum-
psit ne uocem eius instans metus: an proclamauerit: non esse
ab Othone mandatum ut occideretur. Quod seu finxit formi-
dine: seu conscientia coniurationis cōfessus est. huc potius eius
uita famaque inclinat: ut conscius sceleris fuerit: cuius causa erat.
Ante ædem diui Iulii iacuit: primo ictu in poplitem: mox ab Iu-
lio Cario legionario milite in utrunque latus transuerberatus. In
signem illa die uirum Sempronium densum ætas nostra uidit.
Centurio is prætorie cohortis ad Galbæ custodiā a Pisone addi-
tus: fructo pugione occurrēs armatus: & scelus exprobrās: ac mō
manu: mō uoce uertendo in se percussores: quanquam uulnera-
to Pisone effugium dedit. Piso in ædē uestæ peruasit. exceptusque
misericordia publici serui: & contubernio eius additus: non reli-
gione nec cœmonis: sed latebra imminens exitium differebat
Tum aduenere missu Othonis nominatim in cædem eius ardē

res. Sulpitius Florus e Britannicis cohortibus: nuper a Galba ci-
 uitate donatus. & Staius Murcus spiculator. a quibus protractus
 Piso in foribus templi trucidatur. Nullam cædem Otho maio-
 re læticia excepisse: nullum caput tam insatiabilibus oculis per-
 lustrasse dicitur: Seu tum primū leuata omni sollicitudine mēs:
 uacare gaudio ceperat: seu recordatio maiestatis in Galba: ami-
 ciciæ in T. Junio: quāuis immitem animum imagine tristi con-
 fuderat. Pisonis ut inimici & emuli cæde lætari: usque crede-
 bat. Præfixa cõtis capita gestantur inter signa cohortium iuxta
 aquilam legionis: certatim ostentantibus cruentas manus qui
 occiderant: qui interfuerant: qui uere qui falso: ut pulchrum
 & memorabile facinus iactabant. Plures quàm Cxx. libellos præmia
 exposcentium: ob aliquam notabilem illa die operam Vitellius
 postea inuenit. omnesque conquiri & interfici iussit: non honore
 Galbæ: sed tradito principibus more munimentum ad præsens
 in posterum ultionem. Alium crederes senatum: alium populū.
 Ruere cuncti in castra. antequam proximis. certare cum præcur-
 rentibus. increpare Galbam. laudare militum iudiciū. & oscu-
 lari Othonis manum. quantoque magis falsa erant quæ fiebant
 tanto plura facere. Nec aspernabatur singulos Otho: audum &
 minacem militum animum uoce uultuque temperans. Marium
 Celsum consulem designatum: & Galbæ usque in extremas res
 amicum fidumque: ad supplicium exposculabant. Industriæ eius
 innocentiaque: quasi malis artibus infensi. Cædis & prædarum
 inuium: & optimo cuique perniciem queri apparebat. Sed Otho-
 ni nondum auctoritas inerat ad prohibendum scelus: iubere iam
 poterat. Ita simulatione iræ: uiciri iussum: & maiores pœnas da-
 turum affirmans: præsentis exitio subtraxit. Omnia deinde arbi-
 trio militum acta. Prætorii præfectos sibi ipsi legere. Plotium
 firmum e manipularibus quondam: tum uigilibus præpositū:
 & incolumi adhuc Galba partes Othonis secutum. Adiungitur
 Licinius proculus intima familiaritate Othonis suspectus con-
 silia eius fouisse: Vrbi Flauium Sabinum præfecere: iudicium
 Neronis secuti: sub quo eandem curam obtinuerat: plerisque
 Vespesianū fratrem in eo respicientibus: flagitatū ut uacatiōes
 præstari ceteris solitæ: remitterent. Namque gregarius miles
 ut tributum annuum pendebat. pars manipulis: pars per cõmea

tus: aut in ipsis castris uaga: dum mercedem centurioni exolueret: neq; modum oneris quisquam: neque genus questus pensi habebat. Per latrocinia & raptus: aut seruilibus ministeriis militare ocium redimebant. Tum locupletissimus quisque miles labore ac sæuicia fatigari: donec uacationem emeret. Vbi sumptibus exhaustus socordia miser elanguerat: inops pro locuplete & iners pro strenuo in manipulum redibat. ac rursus alius atque alius eadem egestate ac licentia corrupti: ad seditionē & discordias: & ad extremum bella ciuilia ruebant. Sed Orho ne uulgi largitione centurionum animos auerteret: ex fisco suo uacationes annuas exolutorum promisit: Rem haud dubie utilem: & a bonis postea principibus perpetuitate disciplinæ firmatam. Laco præfectus: tanquam in insulam seponeretur: ab euocato quæ ad cædem eius Otho præmiserat: confossus. In Martianum Icelum: ut in libertum palam animaduersum. Exacto p̄ scelera die nouissimum malorum fuit læticia. Vocat senatum prætor Urbanus: certant adulationibus cæteri magistratus. Accurrunt patres. decernitur Othoni tribunicia potestas. & nomen augusti: & omnes principum honores: annitentibus cunctis abolere cõuitia ac probra: quæ promiscue iacta hæsisse animo eius: nemo sensit. Omisisset offensas an distulisset: breuitate imperii in incerto fuit. Otho cruento adhuc foro: per strages iacentium in capitolium: atque inde in palatium uectus: concedi corpora sepultura: cremariq; permisit. Pisonem Verania uxor ac frater Scribonianus T. Iunium Crispina filia composuere: quæ sitis redemptisq; capitibus: quæ uenalia interfectores seruauerant. Piso unū & tricesimum ætatis annum explebat: fama meliore q̄ fortuna. Fratres eius magnum Claudius Crassum: Nero interfecerant. Ipse diu exul. quadriduo Cæsar properata adoptione. Ad hæc tantū maiori fratri prælatus est: ut prior occideret T. Iunius. xlvii. annos uariis moribus egit. Pater illi e prætoriam familiam: mater nus auus e proscriptionis. Prima militia infamis. Legatum Caluiscium Sabinum habuerat: cuius uxor mala cupidine uisendi situm castrorum p̄ noctem militari habitu ingressa: cum uigilias & cætera militiæ munia eadē lasciuia tēptasset: in ipsis præcipiis stupræ ausa. & criminis huius reus T. Iunius arguebat. Igit̄ iussu C. Cæsaris oneratus catenis: mox mutatiōe tēporis dimissus: cursu hono

rum inoffenso:legioni post præturam præpositus: probatusque seruili deinceps probro respersus est: tãquam scyphum aureum in conuiuio Claudii furatus. Et Claudius postera die soli omniũ Junio fictilibus ministrari iussit Sed Iunius pro consulatu Galliam narbonensem seuerè integreque rexit. Mox Galbæ amicitia in abruptum tractus: audax: callidus: promptus: & prout animũ intendisset: prauus aut industrius. Eadem uero testamētum T. Iunii magnitudine opum irritum. Pisonis supremam uoluntatem paupertas firmavit. Galbæ corpus diu neglectum: & licentia tenearum plurimis ludibriis uexatũ: dispensator Argius: e prioribus seruis: humili sepultura in priuatis eius horris contextit. Caput per lixas calonesque suffixum: laceratum ante patrobii tumulum. libertus is Neronis punitus a Galba fuerat. Postera demum die repertum: & cremato iam corpori admixtum est. hũc exitum habuit Seruius Galba tribus & septuaginta annis quique principes prospera fortuna emensus: & alieno imperio fœlicior quã suo. Vetus in familia nobilitas. magnæ opes. ipsi medium ingenium. magis extra uitia quã cum uirtutibus. Famæ nec icuriosus: nec uendicator. Pecuniæ alienæ non appetens: suæ parcus: publicæ avarus. Amicorum libertorumque ubi in bonos incidisset: sine reprehensione patiens. si mali forent: usque ad culpam ignarus. Sed claritas natalium & metus temporum obtinuit: ut quod segnitia erat sapientia uocaretur. Dũ uigebat ætas: militari laude apud germanias floruit. proconsul Africam moderatè: iam senior citeriorem Hispaniam pari iusticia conrinuit. maior priuato uisus: dum priuatus fuit: & omnium consensu capax imperii nisi imperasset. Trepidam urbem ac simul atrocitatem recētis sceleris: simul ueteres Othonis mores pauentem: nouus insuper de Vitellio nuncius exterruit: ante cædem Galbæ suppressus: ut tantum superioris Germaniæ exercitum desciiuisse crederet. Tum duos omnium mortalium impudicia: ignauia: luxuria deterrimos: uelut ad perdendum imperium fataliter electos: nõ senatus modo & eques: quos aliqua pars & cura reip. sed uulgus quoque palam merere. Nec iam recētia sæuæ pacis exempla: sed repetita bellorum ciuiliũ memoria: captam totiens suis exercitibus urbem: uastitatẽ Italiæ: direptiões prouinciarum: Pharsaliã: Philippos & Perusiã ac Mutinã nota publicarum cladiũ nota loquebantur

Prope euersum orbem etiam cum de principatu inter bonos certaretur. Sed mansisse C. Iulio: mansisse Cæsare Augusto uictore imperium. Mansuram fuisse sub Pompeio Brutoq; temp: Nunc pro Othone an pro Vitellio in templa ituros? Vtrasque impias preces: utraq; detestanda uota inter duos, quorum bello solum id scires: deteriorem fore qui uicisset. Erant qui Vespesianum & arma orientis augurarentur, & ut potior utroq; Vespesianus: ita bellum aliud atq; alias clades horrebant. Et ambigua de Vespesiano fama. Solusque omnium ante se principum: in melius mutatus est. Nunc initia causasq; motus Vitelliani expediam. Cæso cum omnibus copiis Iulio uindice: ferox præda gloriaq; exercitus: ut cui sine labore ac periculo: ditissimi belli uictoria euenisset: expeditionem & aciem: præmia q̄ stipendia mallebat. diuq; ifructuosam & asperam militiam tolerauerat: Ingenio loci caliq; & seueritate disciplinæ: quam in pace inexorabilem discordiæ ciuium resoluunt patris utrinq; corruptoribus: & perfidia impunita, uiri: arma equi ad usum: & ad decus supererant. Sed ante bellum centurias tatum suas turmasq; nouerant, exercitus finibus prouinciarum discernebantur. Tum aduersus uindicem cōfractæ legiones: seq; & gallias expertæ: quærere rursus arma: nouasq; discordias, nec socios ut olim: sed hostes & uictos uocabant. Nec deerat pars Galliarum: quæ rhenū accolit: easdē partes secuta: ac tum acerrima instigatrix aduersus Galbianos: hoc enim nomen fastidito uindice indiderant. Igitur Sequanis heduisq; ac deinde prout opulencia ciuitatibus erat: infensi: expugnationes urbium: populationes agrorum: raptus penatium. hauserūt animo: secundum auariciam & arrogantiam præcipua ualidiorum uicia: contumacia Gallorum irritati: qui remissam sibi a Galba quartam tributorum partem: & publice donatos ignominiam exercitus iactabant. Accessit callide uulgatū temere creditum: decumari legiones: & promptissimum quenq; centurionum dimitti. Vndiq; atroces nuncii: sinistra ex urbe fama. infensa lugdunensis colonia, & pertinaci pro Nerone fide fecunda rumoribus. Sed plurima ad fingendū credendūq; in ipsis castris: odio: metu: & ubi uires suas respexerant securitate. Sub ipsas superioris anni Kal. decembr. Aulus Vitellius inferiorē Germaniam ingressus: hyberna legionum cum cura adierat. redditi

plærisq; ordines: remissa ignominia: alleuatæ notæ. plura ambitione: quædam iudicio: in quibus sordem & auariciam Fonteii capitonis: adimendis assignâdisue militiæ ordinibus itegre mutauerat. Nec consularis legati mensura: sed in maius omnia accipiebantur. Et Vitellius apud seueros humilis. Ita comitatem bonitatemq; fauentes uocabât: q; sine modo: sine iudicio donaret sua: largiretur aliena. Simul auiditatem imperâdi ipsa uitia pro uirtutibus interpretabantur. Multi in utroq; exercitu sicut modesti quietiq;: ita mali & strenui. Sed profusa cupidine: & in signi temeritate legati legionum A. Cecina & Fabius Valens: e quibus ualens infensus Galbæ: tanq̄ detectam a se Virginii cōtationem: oppressa capitonis consilia ingrâte tulisset: instigare Vitellium: ardorem militum ostentans. Ipsum celebri ubiq; fama: Nullam in Flacco ordeonio moram. Affore Britanniam. Secutura Germanoꝝ auxilia malefidas prouincias. precarium seni imperium: & breui transiturum. Panderet modo sinum: & uenienti fortunæ occurreret. Merito dubitasse Virginium equestri familia: ignoto patre. Imparem si recepisset imperium: tutū si recusasset. Vitellio tres patris consulatus. Censuram: collegiū Cæsaris imponere iam pridem Imperatoris dignationem: auferre priuati securitatem. Quatiēbatur his segne ingenium: ut cōcupisceret magis q̄ ut speraret. At in superiore Germania Cecina decora iuuenta: corpore ingens: animi imodicus: cito sermone erecto incessu: studia militum illexerat. Hunc iuuenem Galba quæstorem in Betica impigre in partes suas trāsgressum legioni præposuit. Mox compertum publicam pecuniam auertisse ut pēculatorem flagitari iussit. Cecina egre passus miscere cuncta: & priuata uulnera reip. malis operire statuit. Nec deerât i exercitu semina discordiæ q; & bello aduersus Vidicem: uniuersus affuerat: nec nisi occiso Nerone translatus in Galbam: atq; i eo ipso sacramento uexillis inferioris Germaniæ præuētus erat. Et Treuiri ac lingones quasq; alias ciuitates atrocibus edictis: aut damno finium Galba pēculerat: hybernis legionum propius miscentur. Vnde seditiosa colloquia: & inter paganos corruptior miles: & in Verginium fauor cuicunq; alii profuturus. Miserat ciuitas Lingonū uetere istituto dona legionibus dextras hospitii insigne. Legati eorum in squalorem mesticiamq; compositi

per principia: per contubernia modo suas iniurias: modo ciuitatum uicinarum premia: & ubi pronis militū animis accipiebāt ipsius exercitus pericula & contumelias conquerentes: accendebant animos. Nec procul seditione aberant: cū hordeonius Flaccus abire legatos: utq; occultior digressus esset: nocte castris excedere iubet. Inde atrox rumor: affirmantibus plerisq; interfectos: ac nisi ipsi consulerent: fore ut acerrimi militū & præsentia conquesti: per tenebras & inscitiam cæterorum occiderentur. Obstringuntur inter se tacito scedere legiones. Asciscitur auxiliorū miles primo suspectus: tanq̄ circumdatis cohortibus: aliisq; impetus in legiones pararetur. Mox eadē acrius uolens faciliore inter malos consensu ad bellum: q̄ in pace ad concordiam inferioris inde germaniæ legiones solemni Kal. Ianu. sacramento pro Galba adactæ multa contatione & raris primorum ordinū uocibus. cæteri silentio proximi: cuiusq; audaciam expectantes. Infitia mortalibus natura propere sequi: quæ piget ichoare. Sed ipsis legionibus inerat diuersitas animorū. primani quintaniq; turbidū adeo ut quidam sava in Galbæ imagines iecerint. quin tadecima ac sextadecima legiones nihil ultra fremitū & minas ausæ: initium eiumpendi circumspectabant. At ī superiori exercitu: quarta ac duodeuicesima legiones iisdem hybernis tendentes ipso Kal. Ianu. die dirrumpunt imagines Galbæ. quarta legio promptius. duodeuicesima contanter. Mox consensu. Ac ne reuerentiam imperii exuere uiderentur: in senatus populiq; romanū oblitterata iam nomina: sacramenta aduocabant. nullo legatorum tribunorūq; pro Galba nitēte. quibusdam ut ī tumultu notabilius turbantibus. Non tamen quisq; in modum cōtionis aut suggestu locutus. neq; enim erat adhuc cui imputaret. Spectator flagitii hordeonius flaccus consularis legatus aderat non compescere ruentes: non retinere dubios: non cohortari bonos ausus: sed segnis: pavidus: & socordia innocens. Quattuor Centuriones duodeuicesimæ legionis Nonius receptus. Donatius ualens: Romulus Marcellus: Calphurnius repentinus: cum protegerent Galbæ imagines: impetu militum abrepti: uinctiq; nec cuiq; ultra fides: aut memoria prioris sacramenti. Sed quod in seditionibus accidit: unde plures erant. omnes fuere. Nocte quæ Kal. Ianu. secuta est. in coloniā agripinēsem aquilifer quar

tæ legionis epulanti Vitellio nunciat: quartam : & duodeuicesimam legiones proiectis Galbæ imaginibus: i senatus & po. ro. uerba iurasse. Id sacramentum inane uisum: occupari nutatem fortunam: & offerri principem placuit. Missi a Vitellio ad legiones legatosq; qui desciiuisse a Galba superiorem exercitum nuntiarent. proinde aut bellandum aduersus desciscentes : aut si cõcordia & pax placeat: faciendum Imperatorem. & minore discrimine sumi principem q̃ quæri. Proxima legionis primæ hyberna erant. & promptissimus e legatis Fabius ualens. Is die postero coloniam agrippinensem cum equitibus legionis : auxiliariarumq; ingressus. Imperatorem Vitellium cõsalutauit. Secutæ ingenti certamine eiusdem prouiciæ legiones: & superior exercitus speciosis senatus populiq; romani nominibus relictis. iiii. Non. Janu. Vitellio accessit. Scires illum priore biduo nõ penes remp. fuisse ardorem exercituum. Agrippinenses: Treuiri: Ligonnes: æquabant auxilia: equos arma: pecuniam offerētes. ut q̃sq; corpore: opibus: ingenio ualidus. Nec principes modo coloniarum aut castrorum quibus præsentem ex affluentem & partam uictoria: magnæ spes: sed manipuli quoq; & gregarius miles uiatica sua: & balteos: phalerasq; insignia armorum argento decora: loco pecuniæ tradebant: instinctu & impetu: & auaricia. Igitur laudata militum alacritate Vitellius ministeria principatus per libertos agi solita: in equites romanos disponit. Vacationes Centurionibus ex fisco numerat. Sæuiciam militum plærosq; ad pœnam exposcētium: sæpius approbat. parum simulatione uinculorum frustratur. Pompeius propinquus procurator Belgicæ: statim interfecit. Iulium Burdunem Germanicæ classis præfectum: astu subtraxit. Exarserat in eum iracundia exercitus: tanq̃ crimen ac mox insidias Fonteio Capitoni struxisset. Grata erat memoria Capitonis: & apud sæuientes occidere palam: ignoscere nõ nisi fallēdo licebat. Ita in custodia habitus. Et post uictoriam demum stratis iam militum odiis dimissus est. Interim ut piaculum obicitur Centurio Crispinus: qui se sanguine Capitonis cruētauerat. Eoq; & postulantibus manifestior: & punienti uilior fuit. Iulius deinde ciuili periculo exemptus: præpotens inter Batauos: ne supplicio eius ferox gēs alienaret. Et erant in ciuitate Lingonum viii. Batauorum cohortes. quartedecimæ legionis auxilia: tum

discordia temporum a legione digressæ prout inclinassent : grã
de momentum sociæ aut aduersæ: Nonium donatum : Romu
lum Calphurnium Centuriões de quibus supra rettulimus : oc
cidi iussit: damnatos fidei crimine grauissimo inter desciscētes.
Accessere partibus Valerius Asiaticus Belgicæ prouinciæ lega
tus: quem mox Vitellius generū asciuit : & Iunius Blesus Lug
dunensis Gallix rector: cum italica legione: & ala tauriana Lug
duni tendentibus. Nec in Rheticis copiis mora quo minus sta
tim adiungerentur. Ne in Britania quidem dubitatum. Preerat
Trebellius maximus per auariciam: ac sordes contemptus exer
citus inuisusq; Accendebat odium eius Roscius Celius legatus
uicesimæ legionis olim discors: sed occasione ciuiliū armoz
atrocius proruperant. Trebellius seditionem & confusum ordi
nem disciplinæ Celio: Spoliatas & inopes legiones : Celius Tre
bellio obiectabat. Cum interim fœdis legatorum certaminibus
modestia exercitus corrupta. Eoq; discordiæ uentum : ut auxilia
rium quoq; militum conuitiis proturbatus : & aggregantibus
se Celio cohortibus aliq; desertus Trebellius ad Vitelliū per
fugerit. quies prouinciæ q̄q̄ remoto consulari māsit . Rexere le
gati legionū pares iure Celius audendo potentior. Adiuncto bri
tannico exercitu: ingens uiribus opibusq; Vitellius: duos duces
duo itinera bello destinauit. Fabius ualens allicere: uel si abnue
rint uastare Gallias: & quotidianis alpibus Italiam irrumpere
Cecina propiore transitu a peninis iugis digredi iussus. Valēti
inferioris exercitus electi cum aquila quintæ legionis: & cohor
tibus aliq; ad. xl. milia armatorum data. xxx. milia Cecina e su
periore germania ducebat. quoz robur legio una prima & uice
sima fuit. addita utriq; Germanoz auxilia . e quibus Vitellius
suas quoq; copias suppleuit: tota mole belli secuturus. Mira ī
ter exercitū imperatorēq; diuersitas . Instare miles arma posce
re dum Gallix trepident: dum hispaniæ contentur. Non obsta
re hyemem: neq; ignauæ pacis moras. Inuadendam Italiam. oc
cupandam urbem. Nihil in discordiis ciuilibus festinatione tu
tius: ubi factō magisq̄ consulto opus esset. Torpebat Vitellius:
& fortunam principatus inertī luxu: ac prodigis epulis presume
bat: medio diei temulentus: & sagina grauis: cum tamen ardor
& uis militum ultro ducis munia implebat : ut si adesset Impe

rator: & strenuis uel ignauis spem metumq; adderet: instructi i
 territiq; signum profectiois exposcunt. Nomen Germanici ui
 tellio statim additum: Cæsarem se appellari etiam uictor prohi
 buit. Letum augurium Fabio Valenti exercituiq; quem in bel
 lū cogebat: ipso profectiois die: aquila leui meatu prout agmē
 incederet: uelut dux uiaē præuolauit, longumq; per spacium is
 gaudentiū militū clamor: ea quies interrita alitis fuit: ut haud
 dubium magnæ & prosperæ rei omen acciperetur. Et treuiros
 quidem ut socios securi adiere Dinodurium mediomatricorum
 id oppidum est: quæq; omni comitate exceptos: subitus pauor ter
 ruit: raptis repente armis: ad cædē innoxie ciuitatis: non ob præ
 dam: aut spoliandi cupidinem: sed furore & rabie. & causis icer
 tis: eoq; difficilioribus remediis, donec precibus ducis mitigati
 ab excidio ciuitatis temperauere. Cæsa tamē ad quattuor milia
 hominum. Isq; terror Gallias inuasit: ut uenienti mox agmini
 uniuersæ ciuitates cū magistratibus & precibus occurrerēt stra
 tis per uias pueris fœminisq; quæq; alia placamēta hostilis iræ
 non quidem in bello: sed pro pace tendebantur. Nūcium de cæ
 de Galbæ & Imperio Othonis Fabius Valens in ciuitate leuco
 rum accepit: Nec militum animus in gaudium: aut formidinē
 permotus: bellum uoluebat. Gallis contatio exempta: & i Otho
 nem ac Vitellium odium par: ex Vitellio & metus. Proxima lin
 gonum ciuitas erat: fida partibus: benigne excepti: modestia cer
 tauere. Sed breuis leticia fuit: cohortium intemperie, quas a le
 gione. xiiii. ut supra memorauimus: digressas: exercitui suo Fa
 bius ualens adiunxerat. Iurgia primum: mox rixa inter Batauos
 & legionarios: dum his aut illis studia militum aggregantur:
 prope in prelium exarsere: ni Valens animaduersione paucorū:
 oblitos iam Batauos Imperii admonuisset. Frustra aduersus he
 duos quæsitā belli causa. Iussi pecuniam atq; arma deferre: gra
 tuitos insuper cōmeatus præbuere: quod hedui formidine. Lug
 dunenses gaudio fecere. Sed legio Italica & ala taurina abductæ
 Cohortes. xyiii. lugduni solitis sibi hybernis relinqui placuit.
 Manlius ualens legatus Italicæ legionis: quæq; bene de ptibus me
 ritus: nullo apud Vitellium honore fuit. Secretis eum crimina
 tionibus infamauerat Fabius ignarum: & quo incautior decipe
 retur: palam laudatum. Veterem inter lugdunenses uienēsēsq;

discordiam proximum bellum accenderat : Multæ inuicem clades: crebrius infestiusq; q̄ ut tantū propter Neronem Galbam que pugnaretur. Et Galba redditus lugdunensiū occasione iræ in fiscum uerterat. Multus contra in Viennenses honor. Vnde æmulatio & inuidia: & uno amne discretis connexum odiū. Igitur lugdunēses extimulare singulos militum: & in euerfionem Viennēsiū impellere: obsessam ab illis coloniam suam : adiuutos uindictis conatus: conscriptas nuper legiones in præsidium Galbæ referendo. Et ubi causas odiorum prætenderant: magnitudinem prædæ ostendebant. Nec iam secreta exhortatio: sed publicæ preces. Irent ultores excinderent sedem gallici belli. Cuncta illic externa & hostilia. se coloniam romanam : & partē exercitus: & prosperarum aduersarumque rerum socios : si fortuna contra daret: iratis ne relinquerentur . his & pluribus in eundē modum perpulerant : ut nec legati quidem ac duces partium : restingui posse iracundiam exercitus arbitrarentur : cum haud ignari discriminis sui Viennenses uelamenta & infulas præferentes: ubi agmen inceserat: arma genua: uestigia: prehensando flexere militum animos. Addidit Valens tricenos singulis militibus sextertios. Tum uetustas dignitasque colonix ualuit . Et uerba Fabii salutem incolumitatemque Viennensium commendantis: equis auribus accepta. Publice tamen armis mulctati : priuatis & premiscuis copiis iuuerem militem. Sed fama constās fuit: ipsum ualentem magna pecunia emptum. Is diu sordidus repente diues: mutationem fortunæ male tegebat. Accēsis egestate longa: cupidinibus immoderatus : & inopi iuuenta senex prodigus. Lento deinde agmine per fines Allobrogum & Vocontiorum ductus exercitus: ipsa itinerum spacia : & statiuorū mutationes uenditante duce fedis pactiōibus: aduersus possessores agrorum: & magistratus ciuitatum: adeo minaciter: ut luco: municipium id Vocontiorum est: faces admouerit: donec pecunia mitigaret. quotiens pecuniæ materia deesset: & stupris & adulteris exorabatur. Sic ad alpes peruētum. plus prædæ ac sanguinis Cecina hausit. Irritauerant turbidum igenium heluetii gallica gens: soli in armis : uirisque mox memoria nominis clara : de cæde Galbæ ignari & Vitellii imperium abnuentes. Initium bello fuit auaricia ac festinatio Vndeicesimæ legionis. Rapue

rant pecuniam missam in stipendium castelli: quod olim heluetii suis militibus ac stipendiis tuebantur: egre id passi heluetii interceptis epistolis: quæ nomine Germanici exercitus ad Pannonicas legiones ferebantur: centurionem & quosdam militum in custodia retinebant Cecina belli audus: proximam quamque culpam antequam poeniteret: ultum ibat. Mota propere castra. Vastati agri. Direptus longa pace in modum municipii extractus locus: ameno salubrium aquarum usu frequens. Missi ad Rhetica auxilia nuncii: ut uersos in legionem heluetios a tergo aggredierentur. Illi ante discrimen feroces: in periculo pauidi: quæ primo tumultu Claudium seuerum ducem legerant: non arma noscere: non ordines sequi: non in unum consulere: exitiosum aduersus ueteranos prelium: in tuta obsidio dilapsis uetustate mœnibus. Hinc Cecina cum ualido exercitu: inde Rheticæ alæ cohortesque: & ipsorum rhetorum iuuentus sueta armis: & more militiæ exercita: undique populatio & cædes. Ipsi in medio uaggi abiectis armis: magna pars saucii aut pallantes in montem Vocecium perfugere. Ac statim immissa cohorte thracum depulsi: & confectantibus Germanis Rhetisque: per siluas atque in ipsis latebris irucidati. Multa hominum milia cæsa: multa sub corona uenundata: Cumque diruptis omnibus auenticum gētis caput iusto agmine peteretur: missi qui dederent ciuitatem: & deditio accepta. In Iulium alpinum e principibus ut concitorē belli cecina animaduertit. Cæteros ueniæ uel sæuiciæ Vitellii reliquit: haud facile dictum est: legati heluetiorum minus placabilem Imperatorem: an militem inuenerint. Ciuitatis excidium poscunt: tela ac manus in ora legatorum intentant. Ne Vitellius quidem minis ac uerbis temperabat: Cum Claudius cossus unus ex legatis: notæ facundiæ: sed dicendi artem apta trepidatione occultans: atque eo ualidior: militis animum mitigauit: ut est mos uulgo mutabilem subitis: & tam pronum in misericordiam: quam in modicum sæuicia fuerat. Effusis lachrymis: & meliora constantius postulando: impunitatem salutemque ciuitati impetrauere. Cecina paucos in heluetiis moratus dies: dum sententiæ Vitellii certior fieret: simul transitum alpium parans: letum ex Italia nuncium accipit. Alam syllanam circa padum agentem: sacramento Vitellii accessisse. Proconsulem Vitellium Syllani

in Africa habuerat. mox a Nerone ut in Egyptum præmitteren-
tur exciti: & ob bellum uindictis remorati: ac tum in Italia manē-
tes instinctu decurionū: qui Othonis ignari. Vitellio obstructi:
robur aduentantium legionum & famā germanici exercitus at-
tollebant: transiere in partes: & ut donum aliquod nouo princi-
pi: firmissima transpadanæ regionis municipia Mediolanum ac
Nouariam: & Eporediam: & Vercellas adiunxere. Id Cecinæ per
ipsum compertum: & quia præsidio alæ unius latissima pars Ita-
liæ defendi nequibat: præmissis Gallorum Lusitanorū Britanno-
rumq; cohortibus: & Germanorū uexillis: in alpe graia ipse pau-
lulum contatus: num rheticis iugis in Noricum flecteret: aduer-
sus Petroniū urbis procuratorē: qui concitis auxiliis: & iterrup-
tis fluminum pontibus: fidus Othoni putabatur. Sed metu ne
amitteret præmissas iam cohortes. alaspq; simulac reputās: plus
gloriæ retenta Italia: & ubicunq; certatum foret: Noricos in cæ-
tera uictoriæ præmia cessuros: penino itinere sub signanum mi-
litem & graue legionum agmē hybernis adhuc niuibus tradu-
xit. Otho interim contra spem oīum non deliciis: neq; desidia
torpescere: dilatae uoluptates: dissimulata luxuria: & cuncta ad
decorē imperii cōposita. Eoq; plus formidinis afferebant falsæ
uirtutes & uitia reditura. Mariū Celsum consulem designatū p-
speciē uinculorū: sæuiciæ militū subtractū: acciri in capitoliū iu-
bet. Clementiæ titulus e uiro claro & partibus inuiso petebat.
Celsus cōstāter seruatiæ erga Galbā fidei crimē cōfessus: exēplū
ultro imputauit. Nec Otho quasi ignosceret: sed ne hostis me-
tum reconciliationis adhiberet: statim intra intimos amicos ha-
buit: & mox bello inter duces delegit. Mansitq; Celso uelut fa-
taliter et pro Othone fides integra & infelix. Leta pro moribus
ciuitatis: celebrata in uulgo: celsi laus: ne militibus quidē igra-
ta fuit eandē uirtutē admirantibus cui irascebantur. Par inde
exultatio disparibus causis cōsecuta: impetrato Tigilini exitio
Ophonius Tigillinus obscuris parentibus: feda puericia: impu-
dica senectā prefecturā uigilū & pretorii. & alia præmia uirtutū
quia uelocius erat uitis adeptus: crudelitātē mox deinde auari-
tiam: & uirilia scelera exercuit: corrupto ad oē facinus Nerone:
quædā ignaro ausus: ac postreō eiusdē desertor ac p̄ditor. Vnde
nō aliū p̄uacius ad penā flagitauere: diuerso affectu: qbus odiū
Nerōis ierat: & qbus desyderiū. Apud Galbā T. Iunii potētia de

fensus prætexētis seruata ab eo filiam : & haud dubie seruaue-
 rat: nō clamētia quippe tot interfectis: sed effugio in futurū: quæ
 pessimus quæque diffidētia præsentium: mutationē pauens: aduersus
 publicū odium: priuatā gratiā præparat. Vnde nulla innocentiae
 cura: sed uices impunitatis: eo infensior populus addita ad uetus
 Tigillini odium recenti T. Junii inuidia: concurrere e tota urbe
 in palatium ac fora. & ubi plurima uulgi licentia: in circum ac
 theatra effusi: seditiosis uocibus obstrepere: donec Tigillinus ac-
 cepto apud Suessenas aquas supremæ necessitatis nuncio: inter
 supra concubinarum & oscula: & deformes moras: sectis noua
 cula faucibus: infamem uitam fedauit etiam exitu sero & inho-
 nesto. Per idem tempus exoptulata ad supplicium Galuia Cris-
 pillina uariis frustrationibus: & aduersa dissimulantis principis
 fama: periculo exempta est. magistra libidinum Neronis: trans-
 gressa in africam ad instigandum in arma Clodium Macrum :
 famem populi Romani haud obscure molita: totius postea ciui-
 tatis gratiam obtinuit consulari matrimonio inixa. & apud Gal-
 bam: Othonem Vitellium illesa. Mox potens pecunia: & orbita-
 te: quæ bonis malisque temporibus iuxta ualent. Crebræ interī
 & muliebribus blanditiis infectæ ab Othone: ad Vitellium epi-
 stolæ offerebantur: pecuniam & gratiam: & quemcunque que-
 tis locum prodigæ uitæ legisset. Paria Vitellius ostendebat: pri-
 mo mollius: stulta utrinque & indecora simulatione. Mox quasi
 rixantes: supra & flagitia inuicē obiectauere: neuter falso. Otho
 reuocatis quos Galba miserat legatis: rursus alios ad utrumque ger-
 manicum exercitum: & ad legionem italicam: easque quæ Lugdu-
 ni agebant copias: specie senatus misit. Legati apud Vitellium re-
 mālere: propius quam ut retenti uiderent. Prætoriani quos per simu-
 lationē officii legatis Otho adiunxerat: remissi antequam legationibus
 miscerent. Addit epistolas Fabius Valens nomine germanici exer-
 citus: ad prætorias & urbanas cohortes: de uiribus partium magni-
 ficas: & concordiam offerentes. Increpabāt ultro quæ tanto ante tra-
 ditum Vitellio impium: ad Othonē uertissent. Ita promissis si-
 mul ac minis tentabant: ut bello impares: in pace nihil amissuri.
 Neque ideo prætorianorum fides mutata. sed insidiatores ab othone
 in germaniam: a Vitellio in urbem missi. Vtrisque frustra fuit.
 Vitellianis impune per tantam hominum multitudinē mutua
 ignorantia fallentibus. Othoniani nouitate uultus: omnibus in

uicem ignaris prodebantur. Vitellius litteras ad Tucionum fratrem Othonis composuit: exitium ipsi filioque eius minitans: ni in columes sibi mater ac liberi seruantur. Et stetit domus utraque sub Othone: incertum an metu. Vitellius uictor clementiae gloriam tulit. Primus Othoni fiduciam addidit ex Illirico nuncius iurasse in eum Dalmatiae ac Pannoniae & Mesiae legiones. Idem ex hispania allatum. Laudatusque per edictum Cluuius rufus: & statim cognitum est: conuersam ad Vitellium hispaniam. Nec aquitania quidem quam a Iulio Cordo in uerba Othonis obstructa diu mansit. Nusquam fides aut amor metu ac necessitate huc illuc mutabantur. Eadem formido prouinciam narbonensem ad Vitellium uertit: facili transitu ad proximos & ualidiores: Longiquae prouinciae: & quicquid armorum mari dirimitur: penes Othonem manebant: non partium studio: sed erat grande momentum in nomine urbis: ac praetextu senatus. Et occupauerat animos prior auditus. Iudaicum exercitum Vespasianus: Syriae legiones mutianus sacramento Othonis adegere. Simul aegyptus: omnesque uersae in orientem prouinciae nomine eius tenebantur. Idem africae obsequium: initio a Cartagine orto: neque expectata Vipsani aproniani proconsulis auctoritate. Crescens Neronis libertus: nam in malis temporibus partem se reip. fecerat. epulum plebi ob leticiam recentis imperii obtulerat. & populus pleiaque sine modo festinauit. Cartaginem caeterae ciuitates secutae. Sic distractis exercitibus ac prouinciis Vitellio quidem ad capeffendam principatus fortunam bello opus erat. Otho ut in multa pace munia impii obibat. quaedam ex dignitate reip. pleraque contra decus ex praesenti usu propando. Consul cum Titiano fratre in Kal. martias Ipse proximos menses Verginio destinat: ut aliquod exercitui germanico delenimetum. Iungitur Verginio Pompeius Vopiscus: praetextu ueteris amicitiae. Plerique ut nennium honori datum interpretabantur. Caeteri consulatus ex destinatione Neronis aut Galbae mansere. Celio ac Flauio sabinis in Iulias: Archio Antonio & Mario celfo in septembres: quorum honori ne Vitellius quidem uictor intercessit. Sed Otho pontificatus auguratusque honoratis iam senibus cumulum dignitatis addidit. & recens ab exilio reuersos nobiles adulescentulos auitis ac paternis sacerdotiis in solacium recoluit. Redditus Cadio rufo:

Pedio Bleſo Seuino pontio ſenatorius locus: qui repetundarum
 criminibus ſub Claudio ac Nerone ceciderant. Placuit ignoſcen
 tibus uerſo nomine: quod auaricia fuerat: uideri maiestatem cu
 ius tum odio etiam bonæ leges peribant. Eademque largitione
 ciuitatum quoque ac prouinciarum animos aggreſſus: hispani
 enſibus & emeritenſibus familiarum adiectiones: Lingonibus
 uniuerſis ciuitatem romanam: prouinciæ beticæ maurorum ci
 uitates dono dedit. Noua iura cappadociæ: noua africæ oſtenta:
 magiſq̃ manſura. Interque neceſſitate præſentium rerum & in
 ſtantibus curis excuſata: ne tum quidem immemor amorum:
 ſtatuas Poppeæ per ſenatusconſultum reſoſuit. Creditus eſt et
 de celebranda Neronis memoria agitauiſſe: ſpe uulgum alliciē
 di. Et fuere qui imagines Neronis proponerent. atq; etiã Otho
 ni quibuſdam diebus populus & miles tanquam nobilitatem:
 ac decus aſtruerent Neroni Othoni acclāmauit. Ipſe in ſuſpen
 ſo tenuit uetandi metum: uel cognoſcendi pudorem. Conuerſis
 ad ciuile bellum animis: externa ſine cura habebantur: Eo audē
 tius Rheſolani Sarmatica gens priore hyeme cæſis duabus co
 hortibus: magna ſpe ad Meſiam irruerant: Nouem milia equi
 tum & ferocia & ſucceſſu prædæ magiſq̃ pugnæ intenta. Igitur
 uagos & incurioſos tertia legio adiunctis auxiliis repente inua
 ſit. Apud romanos omnia prelio apta. Sarmatæ diſperſi aut cu
 pidine prædæ graues onere ſarcinarum: & lubrico itinerum adē
 pta equorum pernitate: uelut uincti cædebantur. Namq; mi
 rum dictu ut ſit omnis Sarmatarum uirtus: uelut extra ipſos:
 nihil ad pedetrem pugnam tam ignauum. Vbi per turmas ad
 uenire: uix ulla acies obſtiterit. Sed tum humido die: & ſoluto
 gelu: neque conti: neque gladii quos prelongos utraque manu
 regunt: uſui lapſantibus equis: & catafractarum pondere. Id præ
 cipibus & nobiliſſimo cuique tegmen: ferreis laminis: aut præ
 duro corio conſertum: ut aduerſus icſtus impenetrabile: ita im
 petu hoſtium prouolutis inhabile ad reſurgendum. Simul alti
 tudine & mollicia niuis hauriebantur. Romanus miles facili lo
 rica: & miſſili pilo: aut lanceis aſſultans: ubi reſ poſceret leui
 gladio inermem Sarmatam: neque enim defendi ſcuto mos eſt:
 cominus fodiebat: donec pauci qui proelio ſuperfuerant: palu
 dibus abderentur. Ibi ſæuicia: hic miſericordia uulnerum

absumpti. Postquam id Romæ compertum M. Aponius Messia
obtinens: triumphali statua: Fuluius aurelius & Iulianus. Titius
ac Numisius lupus legati legionum consularibus ornamentis
donantur læto Othone & gloriam in se trahente: tanq̄ & ipse fe
lix bello: & suis ducibus suisq; exercitibus remp: auxisset. Paruo
interim initio unde nihil timebatur orta seditio: prope urbi ex
cidio fuit. Septimamdecimam cohortem e colonia hostiensis: in
urbem acciri Otho iusserat. Armandæ eius cura Vario Crispino
tribuno e prætorianis data. Is quo magis uacuis quietis castris
iussa exequeretur: uehicularum cohortis incipiente nocte onerari ap
to armamentario iubet. Tempus in suspicionem: causa in crimē:
affectatio quietis in tumultum eualuit. Et uisa inter temulētos
arma: cupidinem sui mouere. Frēmit miles & tribunos centurio
nesq; prodicionis arguit: tanq̄ familiæ senatorū ad p̄niciē Otho
nis armarentur. Pars ignaui & uino graues: pessimus quisq; in
occasionem prædæ. Vulgus ut mos est: cuiuscūq; motus noui
cupidum. & obsequia meliorum nox abstulerat. Resistentem se
ditioni tribunum: & seuerissimos centurionū obtruncant. rapta
arma. nudati gladii. Insidentes equis urbem ac palatium petūt.
Erat Othoni celebre conuiuium primoribus fœminis uirisque:
q̄ trepidi fortuitus ue militum furor: an dolus imperatoris: ma
nere ac deprehendi: an fugere & dispergi: periculosius foret: mō
cōstantiam simulare: mō formidine detegi: simul Othonis uul
tum intueri: Vtq; euenit inclinatis ad suspicionem mentibus:
cum timeret Otho: timebatur. Sed haud secus discrimine sena
tus q̄ suo territus: & præfectos prætorii ad mitigandas militum
iras statim miserat: & abire propere oēs e conuiuio iussit. Tum
uero passim magistratus proiectis insignibus: uitata comitum
& seruorum frequentia: senes fœminæque per tenebras: diuer
sa urbis itinera: rari domos: plurimi amicorum tecta: & ut cui
que humillimus diens: incertas latebras petiuere. Militum im
petus: ne foribus q̄dem palatii coercitus: quo minus cōuiuium
irrupent: ostendi sibi Othonē exostulantes: uulnerato Iulio mar
tiale tribuno: & Vitellio Saturnino præfecto legionis dum ruē
tibus obfistunt: Vndiq; arma & minæ: modo in centuriones tri
bunosq;: modo in Senatum uniuersum Lymphatis cæco pauo
co pauore animis; & quia neminem unum destinare iræ potē

rāt licentiam in omnes poscentibus: donec Otho contra decus
 imperii thro insistens: precibus & lachrymis egre cohibuit. Re-
 dieruntq; n castra inuiti: neq; innocentes. Postera die uelut ca-
 pta urbe: caufæ domus. rarus p uias populus. mesta plebs. dete-
 cti in terrā militum uultus. ac plus tristitiæ q̄ pœnitentiæ. Ma-
 nipulatim allocuti sunt Licinius & Proculus & Plotius firmus
 præfecti: ex suo quisq; igenio mitius aut horridius. Finis sermo-
 nis in eo ut quina milia nūmum singulis militibus numerarē-
 tur. Tum Otho ingredi castra ausus. Atq; illum tribuni centu-
 rionesq; circūstunt: abiectionis militiæ insignibus: ocium & salu-
 tem flagitantes. Sensit inuidiam miles. & compositus in obse-
 quum: auctores seditionis ad supplicium ultro postulabat. Otho
 q̄q̄ turbidis rebus: & diuersis militum animis: cum optimus
 quisq; remedium præsentis licentiæ posceret: Vulgus & plures
 seditionibus & ambizioso imperio læti: per turbas & raptus fa-
 cilius ad ciuile bellum impellerentur: simul reputans non posse
 principatum scælere quæsitum: subita modestia & prisca graui-
 tate retineri: sed discrimine urbis & periculo senatus anxius.
 postremo ita differuit. Neq; ut affectus uestros in amorē mei
 accenderem cōmilitones: neq; ut aīum ad uirtutem cohortarer:
 utraq; .n. egregie supersunt: sed ueni postulaturus a uobis tem-
 peramentum uestræ fortitudinis: & erga me modum caritatis.
 Tumultus proximi initium nō cupiditate uel odio: quæ multos
 exercitus in discordiam egere: ac ne detrectatione quidem aut
 formidine periculorū: nimia pietas uestra acrius q̄ cōsideratius
 excitauit. Nā sæpe honestas res: causas ni iudicium adhibeas: p
 niciosi exitus consecuntur. Imus ad bellum. non oēs nuncios pa-
 lam audiri: oia consilia cunctis præsentibus tractari ratio rerū:
 aut occasionum uelocitas patit. Tā nescire quædā milites quā
 scire oportet. Ita se ducum auctoritas: sic rigor disciplinæ habet:
 ut multa etiam per centuriones tribunosq; tantum iuberi expe-
 diat. Si ubi iubeantur quærere singulis liceat: pereunte obse-
 quo etiam impium intercidit. An & illic nocte itempesta rapiuntur
 arma? Vnus alterue p̄ditus ac remulentus: neq; .n. plures cōster-
 natione proxima insanisse crediderim: Centurionis ac tribuni
 sanguine manus imbuet? Imperatoris sui tētorium irrumpet?
 Vos quidem istud pro me. Sed ī discursu ac tenebris: & rerum

omnium confusione patefieri occasio etiam aduersus me potest. Si Vitellio & satellitibus eius eligendi facultas detur: quem nobis animum: quas mentes imprecentur? quid aliud quam seditionem & discordiam optabunt? ne miles centurioni: ne centurio tribuno obsequatur. Hinc confusi pedites equitesque in exitum ruamus. Parendo potius comilitones quam imperia ducum sciscitando res militares continetur. Et fortissimus in ipso discrimine exercitus est: qui ante discrimen quietissimus. Vobis arma & animus sit: mihi consilium & uirtutis uestrae regimen relinquite. Paucorum culpa fuit. duorum poena erit. Caeteri abolete memoriam foedissimae noctis: ne illas aduersus senatum uoces ullus unquam exercitus audiat. Caput imperii & decora omnium prouinciarum ad poenam uocare: non hercle illi: quos nunc maxime Vitellius in nos ciet germani audeant. Vlli ne Italiae alumni: & romana uere iuuentus: ad sanguinem & caedem reposcerent ordinem: cuius splendore & gloria sordes & obscuritatem Vitellianarum partium perstringimus? Nationes aliquas occupauit Vitellius: Imaginem quandam exercitus habet. Senatus nobiscum est. Sic fit: ut hinc resp. inde hostes reip. constiterint. Quid uos pulcherrimam hanc urbem domibus & tectis: & congestu lapidum stare creditis? Muta ista & inania itercidere ac reparari promiscue possunt. Eternitas rerum & pars gentium: & mea cum uestra salus: incolumitate senatus firmatur. Hunc auspicato a parente & conditore urbis nostrae institutum & a regibus usque ad principes continuum & immortalem: sicut a maioribus accepimus: sic posteris tradamus. Nam ut ex uobis senatores: ita ex senatoribus principes nascuntur. Ea oratio ad perstringendos mulcendosque militum animos: & seueritatis modus (neque enim in plures quam in duos animaduerti iusserat) grate accepta. Compositique ad praesides: qui coerceri non poterant. Non tamen quies urbis redierat. Strepitus telorum: & facies belli erat militibus: ut nihil in commune turbantibus. ita sparsis per domos. occulto habitu & maligna cura in omnes: quos nobilitas aut opes: aut aliqua in signis claritudo rumoribus obiecerat. Vitellianos quoque milites uenisse in urbem ad studia partium noscenda: plerique credebant. Unde plena omnia suspicionum: & uix secreta domuum sine formidine. Sed plurimum trepidationis in publico: ut quenque nuncium sa

ma attulisset: aiūm uultumq; cōuersis: ne diffidere dubiis: ac pa-
 rum gaudere prosperis uiderentur. Coacto uero in curiam sena-
 tu: arduus rerum omnium modus: ne contumax silentium: ne
 suspecta libertas: & priuato Othoni nuper atq; eadem dicendi
 adulatio. Igitur uersare sententias: & huc atq; illuc torquere: ho-
 stem & parricidam Vitellium uocantes. Prouidentissimus qsq;
 uulgaribus conuitiis: quidam uera probra iacere. In clamore ta-
 men: & ubi plurimæ uoces: aut tumultu uerborum sibi ipsi ob-
 strepentes. Prodigia insuper terrebant diuersis auctoribus uul-
 gata. In uestibulo capitolii omissas habenas bigæ cui uictoria in-
 titulerat. Erupisse cella Iunonis: maiorem humana speciem: statu-
 am diui Iulii: in isula thyberini amnis sereno & immoto die ab-
 occidente in orientem conuersam. prolocutum in ætruria bouē
 Insolitos animalium partus: & plura alia rudibus sæculis ēt in
 pace obseruata: quæ nunc tantum in metu audiuntur. Sed præ-
 cipiū & cum præsentī exitio etiam futuri pauor: subita inun-
 datione thyberis: qui immenso auctu: prorupto ponte sublicio:
 ac strage obstantis molis refusus: non mō iacencia: & plana ur-
 bis loca: sed secūra huiusmodi casuum impleuit. Rapti e publi-
 co pleriq; plures in tabernis excubilibus intercepti. Fames ī uul-
 gus inopia questus & penuria alimentorum. corrupta stagnan-
 tibus aquis insularum fundamenta: dein remeante flumine di-
 lapsa: Utque primum uacuu a periculo animus fuit: id ipsum
 quod paranti expeditionem Othoni campus martius & uia fla-
 minia iter belli esset obstructum a fortuitis uel naturalibus cau-
 sis: in omen imminentium cladum uertebatur. Otho iustrata
 urbe: & expensis bello consiliis: quando poeninae coctiæq; alpes:
 & cæteri Galliaꝝ aditus uitellianis exercitibus claudebant Nar-
 bonēsem galliam aggredi statuit: classe ualida & partibus fida:
 q̄ reliquos cætorum ad pontem miluium: & sæuicia Galbæ in
 custodiam habitos: in numero legionis composuerat: Facta &
 reliquis spes honoratioris in posterum militiæ. Addidit classi
 urbanas cohortes: & plærosque e prætorianis uiris: ut robur
 exercitus: atque ipsis ducibus consilium: & custodes. Summa
 expeditionis Antonio Nouellio: Suedio clementi primipilari-
 bus: Emilio Pacensi: cui ademptum a Galba tribunatum red-
 diderat: permitta. Curam nauium Osci libertus retinebat:

ad obseruandam honestiorum fidem inuitatus, peditum equi-
tumq; copiis Suetonius Paulius; Marius celsus; Annius gallus
rectores destinati. Sed plura fides Licinio proculo prætori præ-
fecto. Is urbanæ militiæ impiger: bellorum insolens: auctori-
tem Paulini: uigorem Celsi: maturitatem Galli: ut cuique erat
criminando: quod facillimū factu est: prauus & callidus: bonos
& modestos anteibat. Sepositus per eos dies Cornelius dolobel-
la in coloniam aquinatem: neq; arcta custodia: neq; ob scura: nul-
lum ob crimē: sed uel usto nomine & propinquitate Galbæ mō-
stratus. Multos e magistratibus magnam consularium partem
Otho non participes aut ministros bello: sed comitum specie:
secum expedire iubet. In quis & L. Vitellium eodem quo cæte-
ros cultu: nec ut imperatoris fratrem: nec ut hostis. Igitur mo-
ta uerbis cura: nullus ordo metu aut periculo uacuus. Primores
senatus ætate invalidi: & longa pace desides: segnīs & oblita bel-
lorum nobilitas: ignarus militiæ eques: quāto magis occultare
& abdere pauorem nitebantur: manifestius pauidi. Nec deerāt
e contrario qui ab ambitione stolidi conspicua arma: insignes equos
quidam luxuriosos apparatus conuiuiorum: & irritamenta libi-
dinum: ut instrumenta belli mercarentur. Sapientibus quietis
a reip. cura: leuissimus quisque & futuri improuidus spe uana
iumentis: muli afflictā fide in pace: ac turbatis rebus alacres: &
per incerta tutissimi. Sed uulgus & magnitudine nimia cōmu-
nium curatum expers populus sentire paulatim belli mala: con-
uersa in militū usum omni pecunia: intentis alimentorum pre-
tiis: quæ motu uindictis haud perinde plebem attriuerant: secu-
ra tum urbe a prouinciali bello: quod inter legiones galliasque
uelut externum fuit. Nam ex quo diuus augustus res Cæsarū
composuit: procul & in unius sollicitudinem aut decus populus
romanus bellauerat: Sub Tyberio & Caio tantum pacis aduersa
reip. pertimere. Scriboniani contra Claudium icipita: simul au-
dita & coercita. Nero nunciis magis & rumoribus: q̄ armis de-
pulsus. Tum legiones classesq; & quod raro alias: prætorianus
urbanusq; miles: in aciem deducti. Oriens occidentsq; & quicq̄
utrinq; uirium est a tergo: sub ducibus aliis si bellatum foret:
longo bello materia. Fuere qui proficiscenti Othoni moras reli-
gionemq; nundum conditorum ancilium afferrent. Aspernatus

omnem contationem : ut Neroni quoq; exitiosam: Et Cecina iã alpes transgressus extimulabat: Pridie idus Mar. cõmendata patribus rep. reliquias neronianarum sectionum: nondum in fiscũ conuersas: reuocatis ab exilio concessit. Iustissimum donum: & in speciem magnificum: sed festinata iam pridem exactiõe usu sterili. Mox uocata contione: maiestatem urbis: & consensum populi ac senatus: pro se attollens aduersũ Vitellianas partes modeste differuit: Inscitiam potius legionum q̃ audaciam increpã nulla Vitellii mentione : siue ipsius ea moderatio: seu scriptor orationis sibi metuens: contumeliis in Vitellium astinuit: quãdo ut in consiliis militiae Suetonio: Paulino & Mario Celso: ita in rebus urbanis: & Galeri Trachali ingenio Othonem uti credebatur: & erant qui genus ipsum orandi nosceret: crebro fori usu celebre: & ad implendas populi aures: latum & sonans. Clamor uocesq; uulgi ex more adulandi nimiae & falsae: quasi dictatore Cæsarem: aut imperatorem Augustum prosequerentur: Ita studiis uotisq; certabant: nec metu aut amore: sed ex libidine seruitii: ut in familiis priuata cuiq; stimulatio . & uile iam decus publicum . Profectus Otho quietem urbis curasq; imperii Saluio Titiano fratri permisit.

Struebat iam fortuna in diuersa parte terrarũ initia causasque impio quod uarie ortum: lætum reip. aut atrox. Iphis principibus prosperum aut exitio fuit. Titus Vespasianus e Iudea incolumi adhuc Galba: missus a patre: causam profectiõis officium erga principem. & maturam petendis honoribus iuentam ferebat . Sed uulgi fingendi audum dispererat accitum in adoptionẽ Materia sermonibus: senium & orbitas principis : & intempania ciuitatis: donec unus eligatur: multos destinãdi. Augebat famam ipsius Titi ingenium quantæcunq; fortunæ capax: decorum quadam maiestate. prospere Vespesiani res: præsaga respõsa: & inclinatis ad credendum animis loco ominum et fortuna . Vbi Corinthi achaiæ urbe certos nuncios accepit de iteritu Galbæ: & aderant qui arma Vitellii bellumque affirmarent: anxius animo: paucis amicorum adhibitis: cuncta utrinq; perlustrat. Si pergeret in urbem nullam officii gratiam in alterius honorem suscepti. ac se Vitellio siue Othoni obsidem fore . Sin rediret:

offensam haud dubiam uictoris: & incerta adhuc uictoria: & cōcedente in partes patre: filium excusatum. Sin Vespesianus rēp. susciperet obliuiscendum infensarū de bello agitantibus. His ac talibus inter spem metumq; iactatum: spes uicit. Fuere qui accensū desyderio Beronices reginæ: uertisse iter crederēt. Neq; abhorrebat a Beronice iuuenilis animus. Sed gerēdis rebus nullum ex eo impedimētum. lætam uoluptatibus adolescētā egit: suo q̄ patris imperio modestior. Igitur oram Achaïæ & Asiæ ac leua maris præteruectus: Rhodum & Cyprum insulas: inde spaciis audentioribus Syriam petebat. Atq; illum cupido incessit: ad eūdi uisendiq; templum paphiæ ueneris inclitum per indignas aduenasq;: haud fuerit lōgum initia religionis: templi sitū formam deæ: neq; enim alibi sic habetur: paucis differere: Cōditorem templi regem uenerianum uetus memoria: quidā ipsius deæ nom en id peribent. Fama recētior tradit a Cinara sacratum templum. deamq; ipsam conceptā mari huc appulsam. Sed sciētiam artemq; aruspicum accitum e cilia myram itulisse. Atq; ita pactum ut familiæ utriusq; posterī ceremoniis præsiderent. Mox ne honore nullo regium genus peregrinam stirpem antecelleret: ipsa quam intulerant scientia hospites cessere. Tantum Cinarades sacerdos consulitur. hostiæ ut quisq; uouisset: mares deliguntur. Certissima fides hedox fibris. Sanguinem aræ obfūdere uetitum. Precibus & igne puro altaria adolentur. nec ullis hymbribus q̄q̄ in aperto madescunt. Simulachrum deæ nō effigie humana. Continuis orbis latiore initio tenuem in ambitū metæ modo exurgens. Et ratio in obscuro. Titus spectata opulentia donisq; regum: quæq; alia lætum antiquitatibus græcorum genus incertæ uetustati affingit: de nauigatione primum consuluit. Postq̄ pandi uiam: & mare prosperum accepit. de se pambages iterrogat: cæsis pluribus hostiis. Sostratus: sacerdotis id nomen erat: ubi læta & congruentia extra magnisq; cōsultis annuere deam uidit: pauca in præsens & solita respondens: petito secreto futura aperit. Titus aucto animo ad patrē prouectus suspensis prouinciæ & exercituum mentibus: ingens rex fiducia accessit. profligauerat bellum iudaicum Vespesianus oppugnatione Ierosolimoꝝ. Reliqua duro magis & arduo opere ob ingenium gentis & peruicaciam superstitionis: q̄ quo satis uiriū

obsessis ad tollerandas necessitates superesset. Tres ut supra me-
 morauimus: ipsi Vespesiano legiones erant exercitæ bello. quat-
 tuor Mutianus obtinebat i pace. Sed æmulatio & proximi exer-
 citus gloria repulerat segniciã. Quantũq; illis roboris discrimi-
 na & labor: tantum his uigoris addiderat itegra quies: & in exp-
 ti belli labor. Auxilia utriq; cohortium alarq; & classes regesq;
 ac nomẽ dispari fama celebre. Vespesianus acer militiæ antea-
 agmen. locum castris capere. noctu diuq; consilio. ac si res posce-
 ret: manu hostibus obniti. cibo fortuito. ueste habituq; uix a gre-
 gario milite discrepans. prorsus si auaricia abesset: antiquis du-
 cibus par. Mutianum e contrario magnificentia & opes: & cun-
 cta priuatum modum supergressa extollebant. aptior sermone
 dispositu prouisuq; ciuilium rex peritus egregiam principatus
 temperamentũ: si demptis utriusq; uitiis: solæ uirtutes miscerẽ-
 tur. Cæterum hic Syriæ: ille Iudææ præpositus: uicinis prouicia-
 rum administrationibus inuidia discordes: exitu demum Nero-
 nis: positis odiis in medium consulere: primum per amicos.
 Dein præcipua cõcordiæ fides Titus: praua certamina cõmuni
 utilitate aboleuerat: natura atq; arte compositus alliciendis eẽ
 Mutiani moribus. Tribuni Centurionesq; & Vulgus militum:
 industria: licentia: per uirtutes: per uoluptates: ut cuiq; ingeniũ
 adscisciebantur. Anteq; Titus aduentaret: sacramentum Othõis
 acceperat uterque exercitus: precibus ut assolet nunciis: & tarda
 mole ciuilis belli: quod longa concordia quietus oriens: tũc pri-
 mum parabat. Nãq; olim ualidissima inter se ciuium arma in
 Italia: Galliaue: uiribus occidentis cepta. Et Pompeio Cassio Bru-
 to Antonio: quos oẽs trans mare secutum est ciuile bellũ: haud
 prosperi exitus fuerant. Auditiq; sæpius in Syria Iudæaq; Cæsa-
 res q̃ inspecti. Nulla seditio legionũ: tãtũ aduersus pthos minæ
 uario euentu. Et proximo ciuili bello turbatis aliis: inconcussa
 ibi pax. dein fides erga Galbam. Mox ut Othonem ac Vitelliũ
 scelestis armis res romanas raptum ire: uulgatum est: ne penes
 cæteros Imperii premia: penes ipsos tantum seruitii necessitas
 esset: fremere miles: & uires suas circumspicere. Septem legiões
 statim: & cum ingentibus auxiliis Syria Iudæaq;. Inde continua
 ægyptus duarq; legiones: hinc Cappadocia Pontusq;: & quicquid
 castror; Armeniis prætenditur. Asia & cæteræ prouinciæ: nec ui-

rorum inopes: & pecuniæ opulentæ: quæ tum insularum mari cingit
& parando inter bellum seclusum tutumque ipsum mare. Non fallebat
duces impetus militum. Sed bellantibus aliis placuit expectari
bellum: cum in victores victosque nunquam solida fides coalesceret.
Nec referre Vitellium an Othonem superstitem fortuna faceret,
Rebus secundis etiam egregios duces inolescere: discordiam his
ignauiam luxuriam: & suismet uitium alteri bello: alterum victo
ria periturum. Igitur arma in occasione distulere Vespasianus
Mutianusque nuper: Cæterum olim mixtis consiliis: optimus quique
amore reip. Multos dulcedo prædarum stimulabat, alios ambi
guæ domi res. Ita boni malique causis diuersis: studio pari: bellum
omnes cupiebant. Sub idem tempus Achaia atque Asia falso ex
territæ uelut Nero aduentaret: uario super exitu eius rumore.
eoque pluribus uiuere eum fingentibus: credentibusque. Cæterorum
casus conatusque in contextu operis dicemus. Tunc seruus e pon
to: siue ut alii tradidere: libertinus ex Italia cytharæ & cæcus pe
ritus. Unde illi super similitudinem oris propior ad fallendum
fides: adiunctis desertoribus: quos inopia uagos: in gentibus per
missis corruerat: mare ingreditur. ac uel tempestatum Scythinum
insulam detrusus: & militum quosdam ex oriente comenantiu ascit
uit: & abnuentes interfici iussit: & spoliatis negociatoribus: man
cipiorum ualentissimum quemque armauit. Centurionemque Sysennam
dextras concordie signa syriaci exercitus nocte ad prætorianos
ferentem: uariis artibus aggressus est. donec Sysenna clam reli
cta insula: trepidus & uim metuens aufugeret. Inde late terror
multis ad celebritatem nominis erectis: rerum nouarum cupidie:
& odio presentium. Gliscentem in dies famam fors discussit.
Gallatiam ac Pamphiliam prouincias Calphurnio asprenati re
gendas Galba promiserat. Datae e classe misenensi duæ triremes
ad prosequendum eum: quibus Scythinum insulam tenuit. Nec
desuere qui trierarchos nomine Neronis accirent. Is in mesticiam
compositus: & fidem suorum quondam militum inuocans: ut eum in
Syria: aut egypto sisterent orabat. Trierarchi nutantes: seu dolo
alloquendos sibi milites: & paratis omnium animis reuersuros
firmauerunt. Sed asprenati cuncta ex fide nunciata: cuius cohort
atione expugnata nauis & interfectus quisquis ille erat. Corpus
insigne oculis comaque & toruitate uultus: in asiam: atque inde

romam peruectum est. In ciuitate discordi & ob crebras pricipū mutationes inter libertatem ac licentiam incerta: paruæ quoq; res magnis motibus agebantur. Vibius Crispus: pecunia: potentia: ingenio: inter claros magisq; inter bonos. Annius Faustum equestris ordinis: qui temporibus Neronis delatiōes factitauerat: ad cognitionem senatus uocabat. Nam recens Galbæ pricipatu censuerant patres: ut accusatorum causæ noscerentur. Id Senatusconsultum uarie iactatū: & prout potens uel iops reus inciderat: infirmum aut ualidum retinebatur. Ad hec terroris: & propria ui Crispus incubuerat: delatorem fratris sui peruertere Traxeratq; magistratus partem: ut indefensum: & inauditū de di ad exitium postularet. Contra apud alios nihil æque reo proderat. q̄ nimia potētia accusatoris: dari tēpus. edi crimina: q̄uis infirmum & nocentem, more tamen audiendum censebant. Et ualuere primo: dilataq; in paucos dies cognitio. mox damnatus est Faustus: nequaq; eo assēsu ciuitatis: quem pessimis moribus meruerat. quippe ipsum Crispum easdem accusationes cū præmio exercuisse meminerant. Nec pena criminis: sed ultor displicebat. Leta interim Othoni principia belli: motis ad imperium eius e Dalmatia Pannoniaq; exercitibus. Fuere quattuor legiones e quibus bina milia præmissa. Ipsæ modicis interuallis sequebantur. Septima a Galba conscripta. Veteranæ. xi. ac. xiii. & precipua fama quartadecumana rebellionē Britanniaē cōpressa. Addiderat gloriam Nero eligendo ut potissimos. Vnde longa illis erga Neronem fides & erecta i Othonem studia. Sed quo plus uiriū ac roboris: e fiducia tarditas inerat. Agmen legionū alæ cohortesq; præueniebant: & ex ipsa urbe haud spernēda manus quinq; prætoris cohortes & equitum uexilla cum legione prima. Ac deforme insuper auxilium duo milia gladiatorū: sed p̄ ciuilia arma etiam seueris ducibus usurpatum. his copiis rector additus Annius Gallus: cum Vestricio Spurinna ad occupandas padi ripas premissus: quoniā prima consilioꝝ frustra ceciderant: transgresso iam alpes Cecina: quem sisti itra Gallias posse sperauerat. Ipsum Othonem comitabantur spiculatorū lecta corpora: cū cæteris prætoris cohortibus: Veterani e prætorio: classico: um ingens numerus. Nec illi segne aut corruptū luxu iter Sed lorica ferrea usus est: & ante signa pedester: horridus: in

comptus: famæq; dissimilis. Bládiebat̃ cœptis fortuna: possessa per mare & naues: & maiore Italiæ parte: penitus usq; ad initiũ maritimæ alpium: quibus tentandis aggrediendisq; prouiciæ Narbonensi Suediũ clementem Antonium Nouellum: Emiliũ pacensem duces dederat. Sed pacensis per licentiam militũ uictus. Antonio Nouello nulla auctoritas. Suedius clemens ambitioso imperio regebat: ut aduersus modestiam disciplinæ corruptus: ita preliorũ auidus: Nõ Italia adiri: nec loca sedesq; patriæ uidebantur. Tanquã externa littora & urbes hostium urere: uastare: rapere: eo atrocius q̃ nihil usquã prouisum aduersum metus. pleni agri: aperta domus. occursantes domini iuxta coniuges & liberos: securitate pacis: & belli malo circumueniebãtur. Maritimas tum alpes tenebat procurator Marius maurus. Is concita gente: nec deest iuuentus: arcere prouinciæ finibus Othonianos intendit. Sed primo impetu cæsi disiectiq; montani: ut quibus temere collectis: non castra non ducem noscitantibus. neq; in uictoria decus esset: neq; i fuga flagitium. Irritatus eo prelio Othonis miles: uertit iras in municipium Albimiliũ. quippe i acie nihil prædæ in opes agrestes: & uilia arma: nec capi poterãt pernix genus: & gnari locorũ. Sed calamitatibus isontiũ expleta auaricia. Auxit inuidiam præclaro exemplo foemina lygus: quæ filio abdito: cum simul pecuniam occultari milites credidissent eeq; per cruciatus interrogarët: ubi filium occuleret uterq; ostendens latere respondit: nec ullis deinde tortoribus: aut morte: constantiam uocis ægregiæ mutauit. Imminere prouinciæ Narbonensi in uerba Vitellii adactæ: classẽ Othonis Fabio Valenti trepidi nũcii attulere. Aderant legati coloniarũ auxiliũ orantes. Duas Tuningorũ cohortes: quatuor equitum turmas. Vniuersã Treuiroꝝ alam cũ Julio Classico præfecto misit. e quibus pars in colonia forouiliensi retenta: ne oĩbus copiis in terrestre iter uersis: uacuo mari classis accelleraret. Duodecim equitũ turmæ & lecti e cohortibus aduersus hostem iere. quibus adiuncta lygus: uetere cohortis loci auxilium: & quingenti pannonii nondum sub signis. Nec mora prelio: sed acie ita instructa: ut pars classiorum mixtis paganis in colles mari propinquos exurgeret. quãtum iter colles ac littus æqui loci: prætorianus miles expleret. In ipso mari ut annexa classis & pugnae parata: conuersa: & mi

naci fronte prætenderetur. Vitelliani quibus minor peditū uis in equite robor: alpinos proximis iugis: cohortes densis ordinibus post equitem locant. Treuirosq; turmæ obtulere se hosti incaute. cum exciperet contra ueteranus miles: simul a latere etiā saxis urgeret: apta ad iaciendum paganorū manus: qui sparsi inter milites strenui ignauiq; in uictoria idem audebāt. Additus percussis terror: inuecta in terga pugnantiū classe. Ita undique clausi: Deletæq; omnes copiæ forent: ni uictorem exercitum at tinuisset obscurum noctis obiectum obtentui fugiētibus. Nec Vitelliani q̄q̄ uicti quietere. accitis auxiliis: securum hostē: ac successu reorū socordius agentē: inuadunt: Cæsi uigiles: prupta castra: trepidatum apud nauis: donec fidente paulatim metu: occupato iuxta colle defensi. mox irrupere. Atrox ibi cædes: & turingarū cohortium prefecti. sustentata quidem diu acie: telis obruuntur. Ne Othonianis quidem incruenta uictoria fuit: quorū ī prouide secutos conuersi equites circumuenerunt. Ac uelut pacis induciis: ne hinc classis: inde eques subitam formidinem inferrent: Vitelliani retro Antipolim Narbonensis Galliarū municipium. Othoniani Albingaunū interioris lyguriæ reuertere. Corsicam ac Sardinia cæterasq; proximi maris insulas: fama uictoris classis in partibus Othonis tenuit. Sed Corsicā prope afflixit Decumi pacarii procuratoris temeritas: tanta mole belli nihil in sūma profutura: ipsi exitiosa. Nāq; Othonis odio iuuare Vitelliū Corsorū uiribus statuit: inani auxilio et si prouenisset. Vocatis principibus insulæ: consiliū aperit. Et cōtradicere ausos Claudiū Phirricum trierarchū lyburnicarū ibi nauium. Quintiū certū equitē romanū interfici iubet. quorū morte exterriti qui aderāt: simul ignara & aliēi metus focia impitorū turba in uerba Vitellii iurauere. Sed ubi delectū agere Pacarius: & inconditos homines fatigare militiæ muneribus occepit: laborē insolitum positi: infirmitatē suā reputabāt. Insulā esse quā incolerent. & longe Germaniā uiresq; legionū. Direptos uastatosq; classe et quos cohortes alæq; ptegerent. Et auersi repente animi: nec tamē apta ui. Aptū tēpus insidiis legere. Digressis qui pacariū frequētabāt: nudus & auxiliū inops balneis interficitur. Trucidati & comites. Capita ut hostiū ipsi interfectores ad Othonē tulere. Neq; eos aut Otho premio affecit: aut puniuit Vitellius in

multa colluuię regę maioribus flagitiis pmixtos. Aperuerat iam in Italia: bellūq; transmiserat: ut supra memorauimus. ala syllana: nullo apud quēq; Othonis fauore: nec quia Vitelliū mallēt: sed longa pax ad omne seruitiū fregerat faciles occupantibus: & melioribus incuriosos. Florentissimū Italię latus: q̄tū inter padū alpesq; campos: & urbiū est: armis Vitellii: Namq; & præmissę a Cecina cohortes aduenerant: tenebatur. Capta Pannoniorum cohors apud Cremonā. Intercepti centum equites: ac mille classici: inter Placētiā Ticinūq; quo successu Vitellianus miles. non iam flumine aut ripis arcebat. Irritabat quinēt Batauos transihenanosq; padus ipse: quē repēte cōtra placētiā trāsgressi raptis q̄busdā exploratoribus: ita cæteros terruere: ut adesse omnem Cecinę exercitū: trepidi ac falsi nunciarēt: Certū erat Spurinę: Is enim Placentiā obtinebat: necdū uenisse Cecinā: Et si p̄pinquaret: coercere intra munimenta militē: nec tris prætorias cohortes & mille Vexillarios: cū paucis eq̄tibus ueterano exercitui obicere. Sed indomitus miles: & belli ignarus: correptis signis uexillisq; ruere: & reuerti duci tela intentare: spretis centurionibus tribunisq; prouidētiā ducis laudātibus: qui p̄ Othone & accitū Cecinam clamitabāt. Fit temeritatis alienę comes Spurina: primo coactus: mox uelle simulans: quo plus auctoritatis inesset cōsiliis: si seditio mitesceret. Postq̄ in cōspectu padus & nox appetebat: uallari castra placuit. Is labor urbano militi insolitus: contudit animos. Tū mœstissimus quisq; castigare credulitatē suā: metū ac discriminē ostēdere. si cū exercitu Cecina patentibus campis tā paucas cohortes circūfudisset. Iāq; totis castris modesti sermones: & inferentibus se Centurionibus tribunisq; laudari prouidētiā ducis: q̄ Coloniā uiriū & opū ualidam rebur ac sedē bello legisset. Ipse postremo Spurina non tā culpā exprobrans: q̄ ratione ostendēs relictis exploratoribus: cæteros Placentiā reduxit: minus turbidos: & ip̄eria accipiētes. Solidati muri: propugnacula addita: auctę turres: prouisa parataq; non arma modo: sed obsequiū & parendi amor. quod solū illis partibus defuit: cū uirtutis haud pœniteret. At Cecina uelut relicta post alpes sæuicia ac licentia: modesto agmine per Italiā icessit Ornatum ipsius municipia & colonię in superbiā trahebant: q̄ uersicolore sagulo: brachas tegmen barbaq; indutus: togatos

alloqueret: uxorem quoque eius Saloninam quam in nullius iniuriam:
 insigni equo ostroque ueheret: tanquam lesi grauabant: Insita mor-
 talibus natura: recetent aliorum foelicitatem aegris oculis introspicere:
 modumque fortunae a nullis magis exigere: quam quos in aequo uide-
 runt. Cecina padum transgressus: tentata Othonianorum fide per col-
 loquum & promissa: isdem petitus: postquam pax & concordia speciosis
 & irritis nominibus iactata sunt: consilia curaque in oppugnationem
 Placentiae magno terrore uertit: gnarus ut initia belli peruenisset
 famam in caetera fore. Sed primus dies impetu magis quam ueterani
 exercitus artibus transactus. Apti incautique muros subiere: cibo
 uinoque praegraues. In eo certamine pulcherrimum amphiteatri
 opus situm extra muros conflagrauit: siue ab oppugnantibus in-
 cesum: dum faces & glandes: & missile ignem in obsessos iaculant:
 siue ab obsessis dum regerunt. Municipale uulgus pronum ad suspi-
 ciones: fraude illata: ignis alimenta credidit a quibusdam e uicinis
 coloniis: inuidiae emulatione: & nulla in Italia moles tam capax fo-
 ret. quocumque casu accidit: dum atrociora metuebant: in leui habitu
 Reddita securitate: tanquam nihil grauius pati potuissent: merebant.
 Caeterum multo suorum cruore pulsus Cecina: & nox pandis operibus
 assumpta. Vitelliani pluteos cratesque & uineas suffodiendis mu-
 ris protegendisque oppugnantibus: Othoniani sudes & imensas
 lapidum ac plumbi aerisque moles: perfringendis operibus: obruendisque
 hostibus expediunt. Vtrinque pudor: utrinque gloria: & diuersae exor-
 tationes. hinc legionum & germanici exercitus robur: Inde urbanae
 militiae & praetoriae cohortium decus attollentium. Illi ut segnem
 ac desidem: & circo ac theatris corruptum militem: hi peregrinum &
 externum increpabant: simul Othone ac Vitellium celebrantes
 culpantesue: uberioribus inter se probris: quam laudibus stimulant
 Vix dum orto die: plena propugnantibus moenia. Fulgentes ar-
 mis uirisque capi. densum legionum agmen. sparsa auxiliorum manus
 altiora muros sagittis aut saxis incessere. Neglecta aut euo flu-
 xa cominus aggredi. Ingerunt desuper Othoniani pila librato ma-
 gis & certo ictu: aduersus temere subeuntes. Cohortes Germa-
 norum catu truci: & more patrio nudis corporibus super humeros
 scuta quatientium: Legionarius pluteis & cratibus tectus sub-
 ruit muros: instruit aggerem: molitur portas. Contra praetoriani
 dispositos ad id ipsum molares ingenti potere ac fragore peruolunt

pars subeuntium obruti, pars confixi: & exangues ac laceri: cum augeter stragem trepidatio: eoq; acrius e mœnibus uulnerarēt. rediere ifracta partium fama. Et Cecina fama & pudore cœptæ temere oppugnationis: ne irrisus ac uanus iisdem castris affideret: traiecto rursus pado Cremonā petere intendit. Tradidere se se abeunti Turullius cerialis: cum cōpluribus classicis: & Iulius Breganticus cū paucis eqtum. hic præfectus alæ in Batauis genitus. Ille primipilaris & Cecinæ haud alienus. q̄ ordines in germania duxerat. Spurina cōperto itinere hostium: defensā Placentiam: quæq; acta: & qd Cecina pararet: Annium gallū p litteras docet. Gallus legionē primā in auxilium Placentiæ ducebat: diffusus paucitate cohortium: ne longius obsidium & uim germanici exercitus paꝝ tolerarent. Vbi pulsus Cecinā p̄gere Cremonam accepit. egre coercitā legionē & pugnandi ardore usque ad seditionē progressam Bebriaci sistit. Inter Veronā Cremonamq; situs est uicus: duabus iam romanis cladibus notus ifaustusq;. Iisdem diebus a Martio macro haud procul Cremona prospere pugnatū. Nāq; promptus aī Martius transuectos nauibus gladiatores in aduersam padi ripā repente effudit. Turbata ibi Vitellianorū auxilia. & cæteris Cremonā fugientibus: cæsi q̄ restiterant. Sed repressus uincientium impetus: ne nouis præsidis firmati hostes fortunā prelii mutarent, Suspectum id Othonianis fuit: oīa quæcūq; facta praue estimantibus. Certatim ut quisq; aīo ignauus: procax ore: Annium gallum & Suetonium paulinū & Marium celsum: nā eos quoq; Otho præfecerat: uariis criminibus inceserāt. Acerrima seditionū ac discordiæ incitamenta interfectores Galbæ. scelere & metu uecordes: miscere cuncta: mō palā turbidis uocibus: mō occultis ad Othonē litteris: q̄ humillimo cuiq; credulus. bonos metuens trepidabat: rebus p̄spis incertus: & inter aduersa melior. Igit̄ Titianū fratrem accitum bello præposuit. Interea Paulini & celsi ductu res egregiæ gestæ angebāt Cecinā neq; oīa cœpta. Et senescens exercitus sui fama pulsus placentia: cæsis nuper auxiliis: etiam per concursum exploratorum crebra magis quam digna memoratu prælia. Inferior propinquante Fabio Valente: ne omne belli decus illuc cōcederet: recuperare gloriam auidius q̄ cōsultius properabat. Ad duodecimū a cremona: locus castrorū uocat̄: ferocissimos auxilia

rium iminentibus uiaë lucis occultos iponit, eqtes procedere longius iussit, & irritato prelio sponte refugere: festinationem sequentium elicere: donec insidiæ coercerent. Proditum id Othonianis ducibus, & curam peditum Paulinus, equitum Celsus sumpsere. Tertiæ decimæ legionis uexillum quatuor auxiliorum cohortes: & quingenti eques in sinistro locantur: Aggerem uiaë tres prætoriarum cohortes artibus ordinibus obtinuerunt. Dextra fronte prima legio incessit: cum duabus uexillaribus cohortibus: & quingentis equitibus. Super hos e prætorio auxiliisque mille eques cumulus prospers: aut subsidium laborantibus ducebant. Antequam miscerentur acies: terga uertentibus uitellianis: Celsus dolus prudens: repressit suos: Vitelliani temere exurgentes cædente sensim Celso longius secuti: ultro in insidias præcipitant. Nam a lateribus cohortes legionum aduersa frons: & subito discursu terga cinxerunt eques. Signum pugnae non statim a Suetonio Paulino pediti datum. Custator natura: & cui cauta potius consilia cum ratione: quam prospera ex casu placerent: Compleri fossas: apertum campum: pandi aciem iubebat, satis cito incipi uictoriam ratus: ubi prouisum foret: ne uincerentur. Ea cunctatione spacium uitellianis datum in uineas nexu traducum impeditas refugiedi. Et modica silua adhærebat: unde rursus ausi: promptissimos prætorianorum equitum interfecere. uulnerat rex Epiphanes impigre pro Othone pugnantem. Tum Othonianus pedes erupit: protrita hostium acie. Versi in fugam et qui subueniebant. Nam Cecina non simul cohortes: sed singulas acciuerat, quæ res in prelio trepitatione auxit: cum dispersos nec usque ualidos pauor fugentium abriperet. Orta & in castris seditio: quæ non uniuersi ducerentur. Victus præfectus castrorum Iulius gratus: tanquam fratri apud Othonem militanti proditorem ageret cum fratrem eius Iulium fratronem tribunum Othoniani sub eodem crimine uinxissent. Cæteræ ea ubique formido fuit: apud fugientes occurstantesque in acie pro uallo: ut delerit cum uniuerso exercitu Cecinam potuisse: nisi Suetonius Paulinus receptum cecinisset: utrisque in partibus perbuerit. Timuisse se Paulinus seebat: tantum insuper laboris atque itineris: ne Vitellianus miles recens castris: fessos aggredere: & percussis nullum retro subsidium foret. apud paucos ea ducis ratio probata: in uulgus aduerso rumore tuit, haud proinde id damnum uitellianos in metu copulit: quam ad modestam composuit. Nec solum apud Cecinam. qui culpam in militem

cóferbat: seditioni magisq̃ prelio paratum: sed Fabii quoq; Valentis copiae: iam enim Ticinũ uenerat: posito hostium cõceptu & recupãdi decoris cupidine: reuerẽtius & æqualius duci p̃ebãt. Grauis alicuĩ seditio exarserat: q̃ altiore initio: neq; nã res a cecina gestas: ordinẽ interrumpi oportuerat: repetam. Cohortes Batauorũ quas bello Neronis a quartadecima legione digressas: cum Britãniam peterent: audito Vitellii motu: in ciuitate Ligonum Fabio ualenti adiunctas rettulimus: supbe agebant. ut cuiusq; legionis tentoria accessissent: coercitos a se quartadecima nos: ablatã Neroni italiã: atq; oẽm belli fortunã in ipsorũ manu sitam iactantes. Cõtumeliosum id militibus: acerbũ duci: corrupta iurgiis aut rixis disciplina. Ad postremũ Valens e petulãtia et p̃ficiam suspectabat. Igit̃ nuncio allato pulsam treuirosq; alã Turingosq; a classe Othonis & Narbonensem galliam circũiri: simul cura socios tuẽdi: & militari astu: cohortes turbidas. ac si una foret p̃ualidas: disp̃gendi: p̃tem Batauorũ ire in subsidiũ iubet. Quod ubi auditũ. uulgatũq; merere socii: fremere legiones: oĩbari se fortissimorũ uirosq; auxilio: ueteres illos & tot bellosq; uictores: postq̃ in conspectu sit hostis: uelut ex acie abducti: si prouincia uibe & salute impii potior sit: oẽs illuc sequerent̃: Sin uictoria: sanitas: sustentaculũ: columen in italia uerteretur: nõ abrũpendos ut corpori ualidissimos artus. Hæc ferociter iactando: pestq̃ immixtis lictoribus Valens coercere seditionẽ cõp̃rabat: ipsum inuadunt: saxa iaciunt. fugientẽ secunt̃. Spolia galliarũ & Viẽnensium auxũ & pretia laborũ suorũ occultare clamitates: dirreptis sarcinis: tabernacula ducis: ipsamq; humũ pilis & lanceis rimabant̃. Nam Valens seruili ueste apud decurionẽ equum tegebat̃. Tum Alphenius Varus p̃fectus castrorũ: deflagrate paulatim seditione addit cõsiliũ. Veritis obire uigilias ceterionibus: cõmisso tubæ sono: quo miles ad belli munia ciet̃. Igit̃ torpere cuncti: circũspectare inter se attoniti: & id ipsũ q̃ nemo regeret pauẽtes: silẽtio: patiẽtia: postremo precibus & lachrymis ueniã quærebat̃. Ut uero deformis & flens: & p̃ter spẽ icolũs Valẽs p̃cessit: gaudiũ: miseratio: fauor: uersi in læticiã: ut est uulgus utroq; i modicũ: laudãtes gratãtesq; circũdatũ a qlis signisq; in tribunal ferunt. Ille utili moderatione nõ suppliciu cuiusq; poposcit: ac ne dissimulans suspectior foret: paucos incusauit:

gnarus ciuilibus bellis plus militibus q̄ ducibus licere. Munien-
 tibus castra apud Ticinum de aduersa Cecinæ pugna allatum.
 & prope renouata seditio: tanq̄ fraude & contationibus Valen-
 tis prelio defuissent. Nolle requiem: non expectare ducem: ante
 ire signa: urgere signiferos: rapido agmine Cecinæ iunguntur.
 Improspira Valentis fama apud exercitum Cecinæ erat. Expositos
 se tanto pauciores integris hostium uiribus querebatur. Simul
 in suam excusationem & aduētātium robur p̄ adulationē
 attollentes: ne ut uicti & ignaui despectarent. Et q̄q̄ plus uiriū
 ac prope duplicatus legionū auxiliōꝝq; numerus erat Valenti:
 studia tamen militum in Cecinā inclinabant: sup̄ benignitatem
 aī qua prōptior habebat: et uigore ætatis: proceritate corporis:
 & quodam inani fauore. Hinc emulatio ducibus. Cecina ut fœ-
 dum & maculosum: Ille ut uanum ac tumidum irridebant. Sed
 condito odio: eandem utilitatē fouere: crebris epistolis sine re-
 spectu ueniæ probra Othoni obiectantes: cū duces partiū Otho-
 nis quibus uberrima conuitioꝝ in Vitellium materia abstinerēt.
 Sane ante utriusq; exitum: quo egregiam Otho famam: Vitel-
 lius flagitiosissimā meruere: minus Vitellii ignauæ uoluptates
 q̄ Othonis flagrantissimæ libidines timebant. Addiderat huic
 terrorem atq; odium cædes Galbæ. Contra illi initium belli ne-
 mo imputabat. Vitellius uentre & gula sibi ipsi hostis: Otho lu-
 xu: sæuicia: audacia: reip. exitiosior ducebatur. Coniunctis Ceci-
 næ ac Valentis copiis: nulla ultra penes Vitellianos mora: quin
 totis uiribus certarent. Otho consultauit trahi bellum: an fortu-
 nam expiri placeret. Tum Suetonius Paulinus dignū fama sua
 ratus: qua nemo illa tempestate militaris rei callidior habebat:
 de toto genere belli censere: festinationem hostibus: morā ipsis
 utilē differuit. Exercitū Vitellii uniuersū aduenisse: nec multum
 uiriū a tergo: quoniā galliæ tumeāt: deserere rhēni ripā irruptu-
 ris tam ifestis nationibus nō cōducat. Britānicū militē hoste &
 mari distineri: hispanias armis nō ita redūdare: prouinciā narbo-
 nensem incursum classis: & aduerso prelio cōtremuisse: Clausā al-
 pibus & nullo maris subsidio transpadanā italiā: atq; ipso trā-
 situ exercitus uastatā. Nō frumētū usq̄ exercitui: nec exercitum
 sine copiis retineri posse. Iā germanos: quod genus militū apud
 hostes atrocissimū sit: tracto i æstatem bello: fluxis corporibus

mutationem soli cæliq; haud toleraturos. Multa bella impetu ualida per tedia & moras euanuisse. Contra ipsis omnia opulenta & fida. Pánoniam: Mesiam: Dalmatiam: orientem cum integris exercitibus: Italiam & caput rerum urbem: senatūq; & populum nunq̄ obscura noia & si aliquando obumbrent. Publicas priuataq; opes: & imensam pecuniã inter ciuiles discordias ferro ualidiorẽ. Corpora militum aut italiae sueta: aut æstibus. Obiacere flumen padũ. tutas uiris murisq; urbes: e quibus nullã hosti cessurã: placentiæ defensione exploratũ: Proinde duceret bellũ paucis diebus. Quartadecimam legionem magnã ipsam sama Messiacis copiis affore. Tũ rursus deliberatur: & si prelium placuisset: auctis uiribus certaturos: Accedebat sententiæ Paulini Marius celsus. Idẽ placere Annio gallo paucos ante dies lapsu equi afflicto: missi q̄ cõsiliũ eius sciscitarent: rettulerant. Otho pronus ad decernendũ. Frater eius Titianus & præfectus prætorii Proculus in pitia prestantes: fortunã & deos & numen Othois adesse cõsilius: affore conatibus testabant. Ne uis obuiam ire sētētiae auderet: in adulatione cõcesserat. Postq̄ pugnari placitũ: interesse pugnae impatorem: an seponi melius foret: dubitauerunt. Paulino & celsis iam non aduersantibus: ne principẽ obiectare piculis uiderent. Idem illi deterioris cõsiliũ auctores ppulere: ut Brixellũ cõcederet. ac dubiis preliorũ exemptus: summae rege & impii se ipsum referuaret. Is primus dies Othonianas ptes afflixit. Naq; & cum ipso prætoriarũ cohortiũ: & spiculatorũ equitũq; ualida manus discessit. & remanentium fractus aius: quãdo suspecti duces: & Otho cui uni apud militem fides: dum & ipse nõ nisi militibus credit. impia ducum in incerto reliquerat. Nihil eorũ Vittelianos fallebat: crebris ut in ciuili bello transfugiis: & exploratores cura diuersa sciscitandi: sua nõ occultabãt. q̄eti intetiq; Cecina ac Valens: quando hostis imprudentia rueret: quod loco sapientiæ est: alienã stulticiam opprebant. Inchoato ponte transitũ pãdi simulantes: aduersus oppositam gladiatorũ manum. ac ne ipsorũ miles segne cœcium tereret: naues pari inter se spacio ualidis iter se trabibus cõnexæ aduersũ in flumẽ dirigebant: iactis insup anchoris quæ firmitatẽ pōtis cōtineret. Sed anchorarũ funes non extensi fluitabant: ut augescente flumine: inoffensus ordo nauium attolleretur. Claudebat pontem imposita turris: & in ex

tremam nauem educta: Vnde tormentis ac machinis hostes propulsarentur. Othoniani in ripa turrim struxerāt: saxaq; & faces iaculabantur. Et erat insula amne medio: in quam gladiatores nauibus molientes. Germani nando praelabebātur. Ac forte plures trāsgressos: completis lyburnicis per promptissimos gladiatorum Macer aggreditur. Sed neq; ea constantia gladiatoribus ad prelia quæ militibus: nec perinde nutantes e nauibus: q̄ stabili gradu e ripa uulnera dirigebant. Et cum uariis trepidantium inclinationibus immixti remiges propugnatoresq; turbarent: desilire in uada ultro germani: retentare pupes. scandere foros. aut cominus mergere. quæ cuncta in oculis utriusq; exercitus: quanto lætiora Vitellianis: tanto acrius Othoniani causam auctoremq; cladis detestabātur. Et prelium quidem abruptis quæ superfuerant nauibus: fuga diremptum. Macer ad exitium poscebatur. Iamq; uulneratum eminus lancea: strictis gladiis iuaferant: cum incursum tribunorum centurionumq; protegit. Nec multo post Vestricius Spurrina iussu Othonis: relicto placetæ modico præsidio: cum cohortibus subuenit. Dein Flauium Sabinum consulem designatum Otho rectorem copiis misit: quibus Macer præfuerat: læto milite ad mutationem ducum: & duobus ob crebras seditiones: tam infestam militiam aspernantis. Inuenio apud quosdam auctores pauore belli: seu fastidio utriusq; principis: quorū flagitia ac dedecus aptiore in dies fama noscebant: dubitasse exercitus: nū posito certamine: uel ipsi in medium consultarent: uel senatui pmitterent legere impatorē. Atq; eo duces Othonianos spacium ac moras suasisse: præcipue Paulinum: q̄ uetustissimum cōsiliarium & militia clarus: gloriā nomenq; Britānicis expeditionibus meruisset. Ego ut concesserim apud paucos tacito uoto quietem pro discordia: bonum & innocentem principem pro pessimis ac flagitiosissimis expetitur: Ita neq; Paulinum qua prudentia fuit: sperasse corruptissimo seculo tātā uulgi moderationē reor: ut q̄ pacē belli amore turbauerant: bellū pacis caritate deponerēt. neq; aut exercitus linguis moribusq; dissonos: i hunc cōsensum potuisse coalescere: aut legatos ac duces magna ex pte luxus: egestatis: scelex: sibi cōscios nisi pollutū obstrictūq; moribus suis principē passuros. uetus ac iā pridē insita mortalibus potētæ cupido: cū ipii magnitudine

adoleuit:erupitq;.Nam rebus modicis æqualitas facile habebatur:sed ubi subactò orbe:& æmulis urbibus:regibusue excisis:securas opes concupiscere uacuum fuit:prima iter patres plebèq;certamina exarsere.Modo turbulenti tribuni modo còsules præualidi:& in urbe ac foro tentamenta ciuiliū belloꝝ.Mox e plebe ifima C.Marius:& nobilium sæuissimus L.Sylla:uictam armis libertatem in dominationem uerterunt. Post quos,Cn.Pópeius occultior nõ melior:& nõq; postea nisi de principatu quæsitum:non discessere ab armis:in pharsalia ac philippis ciuium legiones: nedum Othonis ac Vitellii exercitus sponte posituri bellum fuerint.Eadem illos deum ira:eadem hominum rabies eedem scelerum causæ in discordiam egere. Quod singulis uelut ictibus transacta sunt bella:ignauia principum factum est. Sed me ueterum nouoꝝq; morum reputatio lōgius tulit: Nunc ad rerum ordinem uenio. Profecto Brixillum Othone:honor Imperii penes Titianum fratrem:ius ac potestas penes Proculum præfectum. Celsus & Paulinus cum prudentia eorum nemo uteretur:inani nomine ducum: alienæ culpæ prætendebantur. Tribuni Céturionesq; ambigui: q̄ spretis melioribus:deterrimi ualebant.Miles alacer: qui tamen iussa ducum interpretari q̄ exequi mallet.Promoueri ad quartum a Bebriaco castra placuit:adeo impite ut q̄q; uerno tempore anni:& tot circum amnibus: penuria aquæ fatigarentur.Ibi de prælio dubitatum:Othone p̄ litteras flagitante: ut maturarent:militibus: ut Imperator pugnae adesset poscentibus:plæriq; copias trans padum agentes:acciri postulabát.Nec perinde diiudicari potest quod optimum factum fuerit q̄ pessimum fuisse quod factum est: non ut ad pugnam sed ad bellandum profecti. Confluentes Padi & Adduæ fluminum xvi.inde milium spacio distantes petebant.Celso & Paulino abnuentibus:militem itinere fessum sarcinis grauem:obiicere hosti non amissuro: quo minus expeditus & uix quattuor milia passuum progressus:aut incompósitos in agmine: aut dispersos:& uallum molientes aggredereetur.Titianus & Proculus:ubi còsiliis uincerentur:ad ius Imperii transibant. Aderat sane citus equo Numida cum atrocibus mandatis: quibus Otho increpata ducum segnicia rem in discrimen mitti iubebat:æger mora & spei impatiens.Eodem die ad Cecinam operi pontis intentum:

duo prætoriarum cohortium tribuni. colloquium eius postulã
 tes uenerunt. Audire cõditiones: ac reddere parabat: cum præci
 pites exploratores adesse hostem nunciauere. Interruptus tribu
 norum sermo: eoq; incertum fuit: insidias: an proditiõẽ: uel ali
 quod honestum consilium ceptauerint. Cecina dimissis tribũis:
 reuectus in castra: datum iussu Fabii Valentis pugnae signum.
 & militem in armis inuenit. Dum legiones de ordine agminis
 sortiuntur: equites prorupere: & mix: dictu a paucioribus Otho
 nianis quo minus in uallũ impingerentur: Italicæ legionis uir
 tute deterriti sunt: quæ astrictis mucrõibus redire pulsos: & pu
 gnam resumere coegit. Disposita Vitellianarum legionum acie
 sine trepidatione: & enim q̃q̃ uicino hoste. aspectus armorũ den
 sis arbuſtis prohibebatur: apud Othõianos pauidi duces: miles
 ducibus infensus: mixta uehicula & lixæ: & præruptis utrinque
 fossis. uia quieto quoq; agmini angusta. Circũsistere alii: signa
 sua querere alii: Incertus undiq; clamor accurrẽtiũ: clamãtiũq;
 & ut cuiq; audacia uel formido: in primam postremamue acie
 prorumpabant. uel reuehebantur: Attonitas subito terrore mē
 tes: falsum gaudium in languorẽ uertit: repertis qui descuiſſe
 a Vitellio exercitum eumententur. Is rumor ab exploratoribus
 Vitellii dispersus: an in ipsa Othonis pte: seu dolo seu forte sur
 rexit. parum compertũ. Omissa pugnae ardore: Othoniani ul
 tro salutauere: & hostili murmure excepti: plærifq; suorũ igna
 ris quæ causa salutandi: metum proditiõis fecere. Tum incu
 buit hostium acies integris ordinibus: robore & numero præstã
 tior Othoniani quãq; dispersi: pauciores fessi: prelium tamẽ acri
 ter sumpserunt: Et per locos arboribus ac uineis ipeditos: nõ una
 pugnae facies: cominus eminus: cateruis & cuneis concurrebãt
 In aggere uia collato gradu: corporibus & Umbonibus: omissa
 pilorum iactu: gladiis & securibus: galeas loricasq; perripere:
 noscentes inter se: cæteris conspicui: in euẽtum totius belli cer
 tabant. Forte inter padum uiamq; patenti campo duæ legiones
 congressæ sunt: pro Vitellio una & uicesima cui cognomen ra
 paci: uetere gloria insignis. e parte Othonis: prima adiutrix: nõ
 ante in aciem deducta: sed ferox & noui decoris auida. Primani
 stratis une & uicesimanorũ principibus aquilam abstulere: quo
 dolore accensa legio: & ipulit rursus primanos. interfecto Or

phidio Benigno legato: & plurima signa uexillaque ex hostibus rapuit. Apte alia propulsa quitanorū impetu: tertiadecima legio circūuenti pluriū accursu quartadecimani. Et ducibus Othonis iā pridē pfugis: Cecina ac Valēs subsidiis suos firmabāt. Accessit recens auxilium Varenus Alphenus cū Batavis fusa gladiatorū manu: quā nauibus transuectam oppositæ cohortes ī ipso flumine trucidauerant: Ita uictores latus hostium inuecti: & media acie perrupta fugere passim Othoniani Bebriacum petētes. Immensum id spacium: obstructæ strage corporum uiæ. quo plus cedis fuit. Neq; enim ciuilibus præliis capti ī predā uertuntur Suetonius Paulinus & Licinius Proculus diuersis itineribus castra uitauere. Vedium aquilam tertiadecimæ legionis legatū iræ militum: inconsultus pauor obtulit. Multo adhuc die uallū ingressus: clamore seditiosorum & fugacium circumstrepitur. Non probris non manibus abstinent. desertorem proditoremq; increpant: nullo proprio crimine eius: sed more uulgi suū q; flagitium aliis obiectātes. Titianum & Celsum nox iuuit dispositis iam excubiis: compressisq; militibus: quos Annius Gallus precibus: consilio: auctoritate flexerat: ne super cladem aduersæ pugnæ suismet ipsi cædibus sæuirent. Siue finis bello uenisset seu resumere arma mallent: unicum uictis in consensu leuamentum. Cæteris fractus animus: prætorianus miles: nō uirtute se. sed proditione uictum fremebat. Ne Vitellianis quidem incruentam fuisse uictoriam: pulso equite: rapta legionis aquila. Super eum ipso Othone: militum quod trans padum fuerit: Venire mesicas legiōes: magnam exercitus partem Bebriaci remāsisse: hos certe nondum uictos: & si ita ferret: honestius in acie perituros. His cogitationibus truces aut pauidi extrema desperatione ad iram sæpius q̄ in formidinem stimulabantur. At Vitellianus exercitus ad quintum a Bebriaco lapidem confedit: non auis ducibus eodem die oppugnationem castrorū. Simul uoluntaria deditio sperabatur. Sed expeditis & tantum ad præliū egressis: munimentum fuere arma & uictoria. Postera die haud ambigua Othoniani exercitus uoluntate: & qui ferociores fuerant ad penitentiam inclinantibus: missa legatione: apud duces Vitellianos dubitatum quo minus pacem concederēt legati paulisper retenti: ea res hesitationem attulit: ignaris adhuc an īpetrassēt.

Mox remissa legatione patuit uallum. Tum uicti uictoresq; i la chrymas effusi: sortem ciuiliū armorū misera læticia detestan tes. Iisdem tentoriis alii fratrum : alii propinquoꝝ uulnera fo uebant. Spes & premia in ambiguo. Certa funera & luctus. Nec quisq̄ adeo mali expers: ut non aliquam mortem mereret. Req̄ situm Orphidii legati corpus: honore solito cremat̄. Paucos ne cessarii ipsoꝝ sepeliuere. Cæterum uulgus sup̄ humum relictū. Opperiebatur Otho nuncium pugnae: nequaq̄ trepidus: & consi liū certus. Mesta primum fama dein profugi e proelio perditas res patefaciunt. Non expectauit militum ardor uocem Impera toris: bonum habere animum iubebant. superesse adhuc nouas uires: & ipsos extrēa passuros: ausurosq;: neq; erat adulatio. Ire in aciem excitare partium fortunam furore quodam & īstinctu flagrabant: qui procul astiterant: tendere manus: & proximi pre hensare genua: prōptissimo plotio firmo. Is prætorii præfectus idētidem orabat. ne fidissimum exercitum : ne optime meritos milites desereret: maiore animo tolerari aduersa q̄ relinqui. For tes & strenuos etiam contra fortunam insistere spei. Timidos & ignauos: ad desperationem formidine properare. Quas inter uoces ut flexerat uultum. aut idurauerat Otho: clamor & gēmi tus. Nec prætoriani tātū: proprius Othonis milēs: sed præmissi e Mesia eandem obstinationem aduentantis exercitus. Legiōes aquileiam ingressas nunciabāt. Ut nemo dubitet potuisse reno uari bellum atrox: lugubre: incertum uictis & uictoribus. Ipse auersus a cōsiliis belli. Hunc inquit animum: hanc uirtutē ue stram: ultro periculis obuiere nimis grande uitæ meæ precium puto. Quanto plus spei ostenditis: si uiuere placeret : pulchrior mors erit. Experti inuicem sumus ego ac fortuna: Nec tempus computaueritis. difficilius est temperare felicitati: qua te nō pu tes diu usurum. Ciuile bellum a Vitellio cœpit: & ut de pricipa tu certaremus armis: initiū illic fuit: Ne plusq̄ semel certemus penes me exemplum erit. Hinc Othonem posteritas estimet. Fruetur Vitellius fratre: coniuge: liberis. mihi non ultiōe neq; solaciis opus est. Alii diutius imperium tenuerunt. nemo tā for titer reliquerit: An ego tātum romanæ pubis: tot egregios exer citus: sterni rursus: & reip. eripi patiar? Eat hic mecum animus tanq̄ perituri pro me fueritis. Sed este superstites: nec diu more

mur: ego incolumitatem uestram: uos constātiā meam. Plura de extremis loqui: pars ignauiae est. precipuū destinationis meae documentum habete: q̄ de nemine queror. Nam incusare deos uel homines: eius est: qui uiuere uelit. Talia locutus: ut cuique aetas aut dignitas: comiter appellatos: irēt propere: neu remanēdo iram uictoris asparent. Iuuenes auctoritate: senes precibus monebat: placidus ore: intrepidus uerbis itēpestiuas suorum lachrymas coercens. Dant naues ac uehicularum abeuntibus iubet: libellos epistolafq; studio erga se aut in Vitellium contumeliis isignes abolet. Pecunias distribuit parce: nec ut periturus. Mox Saluium Cocceianum fratris filium prima iuuenta trepidum & merentem: ultro solatus est: laudando pietatem eius: castigando formidinem. An Vitellium tam imitit animi fore: ut pro icolumi tota domo: ne hāc quidem sibi gratiam redderet. Mereri se festinato exitu clementiam uictoris. Non enim ultima desperatione: sed poscente prelium exercitu: remisisse reip. nouissimum casum. Satis sibi nominis: satis posteris suis nobilitatis quæsitū fuit Iulios: Claudios: Seruios se primum: in familiam nouam inperitum intulisse. Proinde erecto animo capesseret uitam: neu patrum sibi Othonem fuisse: aut oblitisceretur unq̄. aut nimium meminisset. Postq̄ dimotis omnibus. paulum requieuit: atq; illum supremas iam curas animo uolutantem: repens tumultus auertit: nunciata consternatione ac licentia militum. Namque abeuntibus exitum minitabantur: atrocissima in Vergintū uis quem clausa domo obsidebant. Increpitis sedittonis auctoribus regressus: uacauit abeuntium alloquiis: donec omnes inuoluti digrederentur. Vesperascente die: sitim haustu gelidæ aquæ sedauit. Tum allatis pugionibus duobus cum utrunq; p̄tētasset: alterum capiti subdidit. Et explorato iam profectos amicos. noctem quietam: utq; affirmatur: non insomnem egit. Luce prima in ferrum pectore incubuit. Ad gemitum morientis ingressi liberti: seruiq; & Plotius firmus prætorii præfectus: unū uulnus inuenere. Funus maturatum. ambitiosis id precibus perierat: ne amputaretur caput ludibrio futurum. Tulere corpus prætoriae cohortes: cum laudibus & lachrymis: uulnus manusq; eius exosculantes. Quidam militum iuxta rogum interfecere se: nō noxa neq; ob metum: sed emulatione decoris: & caritate principis

Ac postea promiscue Bebriaci Placentiæ: aliisq; i castris celebra-
tum id genus mortis. Othoni sepulchrum extractum est modi-
cum & mansurum . hunc uitæ finem habuit septimo & tricesi-
moætatis anno. Origo illi e municipio Ferentino. Pater cõsula-
ris. auus prætorius. maternum genus impar: nec tamen indeco-
rum. puericia ac iuuenta qualem mōstrauimus: duobus faciō-
ribus altero flagitiosissimo. altero egregio: tantundem apud pō-
steros meruit bonæ famæ q̄tum malæ: Vt conquirere fabulosa
& fictis oblectare legētium animos procul grauitate cœpti ope-
ris crediderim: ita uulgatis traditisq; demere fidem nō ausim .
Die quo Bebriaci certabatur: auem iusitata specie: apud Regiū
lepidum celebri uico confedissee: incolæ memorāt: nec deide cœ-
tu hominum: aut circum uolitantium alituum territā pulsāue:
donec Otho se ipse interficeret. Tum ablatam ex oculis: & tēpo-
ra reputantibus initium finemq; miraculi cū Othonis exitu cō-
petisse. In funere eius nouata luctu ac dolore militum seditio .
nec erat qui coerceret. Ad Verginium uersū: modo ut reciperet
Imperium: nunc ut legatione apud Cecinam ac Valentē funge-
retur: minitantes orabant . Verginius per auersam domus por-
tam furtim digressus: irrumpentes frustratus est. Easq; quæ Bri-
xelli egerāt: cohortium preces Rubrius gallus tulit. Et uenia sta-
tim impetrata: concedentibus ad uictorem: per Flauium Sabinū
iis copiis quibus præfuerat. posito ubiq; bello: magna ps sena-
tus extremum discrimen adit: profecta cum Othone ab urbe:
dein Mutinæ relicta. Illuc aduerso de prælio allatum. Sed mili-
tes ut falsum rumorem aspernantes: q̄ infensum Othoni: sena-
tum arbitrabantur custodire sermones. uultum habitumq; tra-
here in deterius: Conuiciis postremum ac probris causam & ini-
tium cædis quærebant: cum alius insuper metus senatoribus
instaret: ne præualidis iam Vitellii partibus contāter excoepisse
uictoriam crederentur. Ita trepidi & utrinq; anxii coeunt: nemo
priuatim expedito consilio: inter multos societate culpæ tutior
Onerabat pauentium curas ordo mutinensis: arma: & pecuniā
offerendo appellabatq; patres consultos intempestiuo honore .
Notabile inde iurgiū fuit: quo licinius Cecina Marcellū Eprū
ut ambigua differentē inuasit. Nec cæteri sententias aperiebāt.
Sed iuusum memoria delationū expositūq; ad inuidiā Marcelli

nomen irritauerat Cecinam: ut nouus adhuc: & in senatū nuper
adscitus magnis inimiciciis claresceret, moderatione meliorum
dirēpti. Et rediere omnes Bononiam: rursus consiliaturi. Simul
medio tēpore plures nūcii sperabātur: Bononiæ diuisis per itine
ra qui recentissimū quēq; pcontarentur. Interrogatus Othonis
libertus causā digressus, habere se suprema eius mādata respō
dit. Ipsum uiuentē quidē relictū: sed sola posteritatis cura: & ab
ruptis uitæ blandimentis: Hinc admiratio & plura interrogan
di pudor. Atq; omniū animi in Vitellium inclinauere. Intererat
consiliis frater eius L. Vitellius: seq; iam adulātibus offerebat
cū repente Cenus libertus Neronis: atroci mendacio uniuersos
perculit: affirmans superuentu. xiiii. legionis: iunctis a Brixello
uiribus: cæsos uictores: Versam partiū fortunā. Causa fingendi
fuit: ut diplomata Othonis quæ negligebātur: lætiore nūcio re
ualescerent. Et Cenus quidē rapidus in urbē uectus. paucos post
dies iussu Vitellii pœnas luit. Senatorū periculū auctū: credenti
bus Othonianis militibus uera esse quæ afferebantur. Intende
bat formidinē q̄ publici cōsiliū facie: discessū mutina: desertæq;
ptes forent. Nec ultra in cōmune cōgressi: sibi quisq; consulue
re: donec missæ a Fabio ualente epistolæ demerent metum. Et
mors Othonis quo laudabilior: eo uelocius audita. At romæ ni
hil trepidationis. Cercæles ludi ex more spectabātur, ut cessisse
uita Othonē: & a Flauio Sabino præfecto urbis: quod erat in ur
be militū in sacramento Vitellii adactum: certi auctores ī thea
trum attulerūt. Vitellio plausere: Populus cū lauru ac floribus
Galbæ imagines circū tēpla tulit: congestis in modū tumuli co
ronis iuxta lacū Curtii: quē locū Galba moriens sanguine infe
cerat. In senatu cūcta longis aliorū principatibus composita sta
tim decernuntur. Additæ erga germanicos exercitus laudes gra
tesq; & missa legatio: quæ gaudio fungereſ. Recitatæ Fabii Va
lentis epistolæ ad consules scriptæ: haud īmoderate. Gratiore ce
cinæ modestia fuit: q̄ nō scripsisset. Cæterū Italia grauius atque
atrocius q̄ bello afflictabatur. Dispſi p̄ municipia: & Colonias
Vitelliāi: spoliare: rapere. ui & strupris polluere: ī oē fas nefasq;
auidi: aut uenales: nō sacro: nō profano abstinebāt. Et fuere qui
inimicos suos specie militū interficerēt. Ipsiq; milites regionū
gnari: refertos agros: dites dominos in prædā: aut si repugnatū
foret. ad excidiū destinabāt: obnoxiiis ducibus: & phibere nō au

sis. Minus auariciæ in Cecina: plus ambitionis. Valens ob lucra
 & questus infamis: eoq; alienæ et culpæ dissimulator. Iampridē
 attritis Italiæ rebus: tātū peditū eq̄tumq; uis: dānaq; & iniuriæ
 ægre tolerabant. Interim Vitellius uictoriæ suæ nescius: ut ad
 integꝝ bellum: reliquas germanici exercitus uires trahebat. Pau
 ci uetere militū i hybernis relictis: festinatis p gallias delectibus
 ut remanentium noīa supplerent. Cura belli Hordeonio Flacco
 pmissa. Ipse e Britānico delectu octomilia sibi adiunxit. Et pau
 corū dieꝝ iter progressus: prospas apud Bebriacū res: ac morte
 Othōis cōcidisse bellum accepit. Vocata cōtione uirtutē militū
 laudibus cumulat. Postulante exercitu: ut libertū suum asiaticū
 equestri dignitate donaret: inhonestā adulationē cōpescit. Dein
 mobilitate ingenii: quod palām abnuerat: inter secreta conuiuii
 largit̄. honorauitq; asiaticū anulis: foedum mancipium: & malis
 artibus ambitiosum. Iisdē diebus accessisse p̄ribus utrāq; mau
 ritaniam interfecto procuratore albino: nuncii uenere. Luccius
 Albinus a Nerone Mauritaniæ cæsariensi præpositus: addita p
 Galbām Tingitanæ prouinciæ administratione. haud sp̄nendis
 uiribus agebat. xviii. cohortes: quinq; alæ: ingens Mauroꝝ nu
 merus aderat. p latrocinia & raptus apta bello manus: Cæso gal
 ba in Othone pronus: nec Africa cōtentus: hispaniæ angusto fre
 to diremptæ iminebat. Inde Cluiuo rufo metus. & decimā legio
 nē propinquare littori: ut transmissurus iussit. Præmissi centu
 riones qui mauroꝝ aīos Vitellio cōciliarent. Neq; arduum fuit
 magna p prouincias germanici exercitus fama. Sp̄gebat̄ in sup
 spreto procuratoris uocabulo: Albinū in signe regis: & Iubæ no
 men usurpare: Ita mutatis aīs: Asinius Polio alæ præfectus: e fi
 dissimis Albino & Festus ac Scipio cohortiū præfecti opprimūt
 Ipse Albinus dum e Tingitana prouincia cæsariensem Maurita
 niā petit: appulsus littori trucidat̄. Vxor eius cū se p̄cussoribus
 obtulisset: simul interfecta est: nihil eoꝝ quæ fierent Vitellio in
 grente breui auditu quīs magna transibat. Impar curis graui
 ribus exercitum itinere terrestri p̄gere iubet. Ipse Arare flumi
 ne deuehitur: nullo principali apparatu: sed uetere egestate con
 spicius: donec Iunius Blesus Lugdunensis Galliæ rector: ge
 nere illustri largus animo & par optibus: circumdaret principis
 ministeria: comitaretur liberaliter eo ipso ingratus: quanuis
 odium Vitellius humilibus blandiciis uelaret. Præsto fuere

Lugduni uictoriorum uictarumque partium duces. Valentem & Ciceronem pro cōtione laudatos: curruli suæ circūposuit. Mox uniuersum exercitum occurrere infanti filio iubet. Perlatum & paludamento optum sinu retinens: Germanicum appellauit: cinxitque cunctis fortunæ principalis insignibus. Nihil inter secundis rebus aduersis in solacium cessit. Tum interfecti ceterationes proptissimi Othonianorum. Unde præcipua in Vitellium alienatio per Illyricos exercitus: Simul cæteræ legiones contactu: & aduersus germanicos milites inuidia: bellū meditabantur. Suetonium paulinū ac Licinium proculū tristi mora squalidos tenuit donec auditi: necessariis magis defensionibus quā honestis uterentur. Proditionē ultro imputabant: Spacium longi ante prelium itineris: fatigationē othonianorum: permixtum uehicularum agmen: ac pleraque fortuita fraudi suæ assignantes. Et Vitellius credidit de perfidia: & fidem absoluit. Saluius Titianus Othonis frater: nullum discrimen adit: pietate & ignauia excusatus. Mario celso cōsultatus seruatur. Sed creditū fama: obiectumque: mox in senatu Cecilio simplici quæ eum honorē pecunia mercari: nec sine exitio celsi uoluisse. Restitit Vitellius, deditque postea cōsulatū Simplici: Innocentium & ineptum: Thracalū aduersus criminantes: Galleria uxor Vitellii protexit. Inter magnorum uirorum discrimina: pudēdū dictū Mariccus quidā e plebe Boiorum inserere sese fortunæ: & prouocare arma romana: simulationē numinū ausus est. Iamque assertor Galliarum & deus: nam id sibi indiderat: cōcitis octo milibus hominum: proximos heduorum pagos trahebat. cū grauissima ciuitas electa iuuentute: adiectis a Vitellio cohortibus: fanaticā multitudinē disiecit. Captus in eo prelio Mariccus: ac mox feris obiectus: quæ non laniabat: stolidum uulgus inuiolabile credebat: donec spectante Vitellio interfectus est. Nec ultra in defectores: aut bona cuiusque sœuitū. Rata fuere eorum quæ acie othoniana ceciderat: testamenta: aut lex testamenti: Prorsus si luxuriæ temperaret: auariciā nō timeres. Epularum fœda & inexplebilis libido. Ex urbe atque Italia irritamētā gulæ gestabant: strepētibus ab utroque mari itineribus. exhausti diuini apparatus principes ciuitatum. uastabant ciuitates degenerabat a labore ac uirtute miles: assuetudine uoluptatum & cōtēptu ducis. Præmisit in urbē edictū: quo uocabulū augusti differret: Cæsaris nō recipet: cū de potestate nihil detraheret. Pulsi

Italia mathematici. Cautum seuerè: ne equites ro. ludo & arena pollueretur. Priores id principes pecunia & sapiis ui ppulerat. Ac plæraq; municipia & coloniæ æmulabantur corruptissimum quemq; adolescentium pretio illicere. Sed Vitellius aduentu fratris: & irrepentibus dominationis magistris: supbior & atrocior occidi Dolobellam iussit: quem in Coloniã agnatem sepositũ ab Othone rettulimus. Dolobella audita morte Othonis: urbẽ introierat. Id ei Platius uarus prætura functus: ex intimis Dolo bellæ amicis: apud Flauium Sabinum præfectum urbis obiecit: tanq̃ rupta custodia: ducem se uictis partibus ostentasset. Addidit temptatam cohortem: quæ hostiæ ageret. nec ullis tãtorum criminum probationibus: in pœnitentiam uersus: serã ueniam post scelus quærebat. Contantem super tanta re Flauium Sabinum Triaria L. Vitellii uxor: ultra fœminam ferox terruit: e piculo principis famã clementiæ affectare. Sabinus suo pte igenio mitis: ubi formido incessisset: facilis mutatu: & in alieno discrimine sibi pauens: ne alleuasse uideretur: impulit ruentem. Igit̃ Vitellius metu & odio q̃ petroniam uxorem eius: mox Dolobella in matrimonium accepisset: uocatum p̃ epistolas: uitata flaminia uia: celebritate: diuertere Interamnam: atq; ibi interfici iussit. Lõgum interfectori uisum: in itinere ac taberna: proiectũ humi iugulauit magna cum inuidia noui p̃cipatus: cuius hoc primum specimen noscebat. Et Triariæ licentiam modestum e proximo exemplum onerabat. Galeria impatoris uxor nõ minax tristibus: & pari probitate mater Vitellioꝝ Sextilia antiq; moris dixisse quin èt ad primas filii sui epistolas ferebat: non germanicũ a se: sed Vitellium genitũ. Nec ullis postea fortunæ illecebris: aut ábitu ciuitatis in gaudiũ euecta domus suæ tantũ aduersa sensit. Digressum a Lugduno Vitellũ M. Cliuius rufus asseqtur: omissa hispania: læticiã & gratulationẽ uultu ferēs: aĩo anxius: & petitũ se criminationibus gnarus. Hilarius Cæsaris libertus detulerat: tanquã audito Vitellũ & Othonis principatu: propriam ipse potentiam: & possessionem hispaniæ tentasset. Eoq; diplomatibus nullum principem præscripsisset. Interpretabatur quædam exhortationibus eius contumeliosa in Vitellium: & pro se ipso popularia. Auctoritas Cliuii præualuit: ut puniri ultio libertum suum Vitellius iuberet. Cliuius comitatu

principis adiectus: non adēpta hyspania quā rexit absens: exēplo
L. arruncii: quem Ty. Cæsar ob metum: Vitellius diuium nulla
formidine retinebat. Nō idem Trebellio maximo honos, profu-
gerat Britānia ob iracundiā militum. Missus est in locū eius Be-
ctius bolanus. e præsentibus angebat Vitellium uictasq; legionū
haud quā fractus aīus. Sparsæ p̄ Italiam & uictoribus p̄mixtæ
hostilia loquebantur: præcipua quartadecimanorū ferocia: qui se
uictos abnuebant. Quippe bebriacensi acie. uexillariis tantum
pulsis uires legionis non affuisse. Remitti eos in Britāniam: un-
de a Nerone exciti erāt: placuit. atq; interim Batauorū cohortes
una tendere: ob ueterem aduersus quartadecimanos discordiā.
Nec diu in tantis armatorū odiis quies fuit. Augustæ taurinorū
dum opificem quendam Batauus ut fraudatorem infectatur: le-
gionarius ut hospitem tuetur: sui cuiq; cōmitones aggregati:
conuiciis ad cædē trāsiere: & prelium atrox arsisset: ni duæ præ-
torix cohortes causam quartadecimanorū secutæ: his fiduciam:
& metum Batauis fecissent: quos Vitellius agmini suo iungi ut
fidus: Legionem grais alpibus traductam eo flexu itineris ire
iubet: quo Viennam uitarent. Nāq; & uiēnenses timebant. No-
cte qua proficiscebatur legio: relicis passim ignibus: pars Tau-
rinæ colonix ambusta. Quod dānum ut plæraq; belli mala: ma-
ioribus aliarum urbium cladibus oblitteratum. Quartadecima-
ni postq; alpibus digressi sunt: feditiosissimus quisq; signa uiē-
nam ferebant: consensu meliorū compressi: Et legio in Britāniā
trāsuecta. Proximus Vitellio e prætorii cohortibus metus erat
Sepatæ primum. deinde addito honestæ missionis lenimento: ar-
ma ad tribunos suos ferebant: donec motum a Vespesiano bel-
lum crebresceret. Tū resumpta militia: robur Flauianarū ptium
fuere. prima classicorū legio in hispaniam missa: ut pace & ocio
mitesceret. Vndecima ac septima suis hybernis redditæ. Tertiā
decimā struere āphiteatra iussit. Nā Cecina Cremonæ: ualēs Bo-
noniæ spectaculū gladiatorū edere parabāt: nunq̄ ita ad curas in-
tento Vitellio: ut uoluptates obliuisceret. Et qdē ptes modeste
distinxerat. apud uictores orta feditio ludicrorum initio: nume-
rus cesorum inuidiam bello auxit. Discubuerat Vitellius Ticini
adhibito ad epulas Verginio. Legati tribuniq; ex moribus impa-
torū seueritatem emulantur: uel tempestiuus conuiuuiis gaudent.

perinde miles intentus aut licentiosus. Apud Vitellium omnia indisposita: remulenta: peruigiliis ac bachanalibus quæ disciplinæ & castris propiora. Igitur duobus militibus altero legionis quæ: altero e gallis auxiliariis: per lasciuiam ad certamen luctandi accensis: postquam legionarius prociderat: insultante gallo: & iis qui ad spectandum conuenerant: in studia deductis: erupere legionarii in perniciem auxiliorum: ac duæ cohortes interfectæ. Remedium tumultus fuit alius tumultus. Puluis procul & arma aspiciebant. Conclamat um repente. xiiii. legionem uerso itinere ad prelium uenire. sed erant agminis coactores. Agniti desere sollicitudinem. Interim Verginii seruus forte obuius: ut percussor Vitellii insimulatur: & ruebat ad conuiuium miles mortem Verginii exposcens. Ne Vitellius quidem quam ad omnes suspitiones pauidus: de innocentia eius dubitauit. ægre tamen cohibiti qui exitium uiri consularis: & quondam ducis sui flagitabant. Nec quenquam sæpius quam Verginium omnis seditio infestauit. Manebat admiratio uiri & fama: sed oderat ut fastiditi. Postera die Vitellius senatus legatione quam ubi operiri iusserat audita: transgressus in castra: ultro pietatem militum collaudauit: frementibus auxiliis: tantum impunitatis atque arrogantia legionariis accessisse. Cohortes Batauorum: ne quid truculentius audent: in germaniam remissæ principium in terno simul externoque bello parantibus fatis. Reddita ciuitatibus galloꝝ auxilia: ingens numerus: & prima statim defectione inter inania belli assumptus Cæteræ ut largitionibus affectæ: tamen imperii opes sufficerent aputari legionum auxilioꝝque numeros iubet: uetitis supplementis: Et promiscuæ missiones offerebant. exitiale id reip. ingratum militi: cui eadẽ munia inter paucos: periculaque ac labor crebrius redibat: & uires luxu corrupiebant: contra ueterẽ disciplinã: & instituta maiorum. apud quos uirtute quam pecunia res. melius stetit. Inde Vitellius Cremonã flexit. & spectato munere Cecinæ: insistere bebriacisibus capis: ac uestigia recentis uictoriae lustrare oculis concupiuit: foedum atque atrox spectaculum intra. xl. pugnae diem: la cera corpora: trunci artus: putres uiroꝝ equoꝝque formæ: infecta tabo humus: prostratis arboribus atque frugibus: dira uastitas. nec minus inhumana pars uia: quam cremonenses lauru rosisque construerat: extructis altaribus: cesisque uictimis: regium in more. quæ

læta in præsens: mox perniciem ipsis fecere. Aderat Valens & cæcina: monstrabantq; pugnae locos. hinc erupisse legionum agmen hinc equites cohortos. Inde circumfusas auxiliorum manus. Iam tribuni præfectique sua quisq; facta extollentes: falso uera aut maiora uero miscebant. Vulgus quoq; militum clamore & gaudio: deflectere uia: spacia certaminum recognoscere. aggerem armorum: strues corporum intueri: mirariq;. Et erant quos uaria fors rerum: lachrymaeq; & misericordia subiret. At non Vitellius flexit oculos. nec tot milia insepulcorum ciuium exhorruit: Lætus ultro: & tam propinquæ sortis ignarus: instaurabat sacrum diis loci. Exin Bononiæ a Fabio ualente gladiatorum spectaculum editur: aduecto ex urbe cultu. quantoq; magis propinquabat: tanto corruptius iter immixtis hystriionibus & spadonum gregibus: & cætero neronianæ aulae ingenio. Namq; & Neronem ipsum Vitellius admiratione celebrabat: sectari cantantem solitus: non necessitate qua honestissimus quisq;: sed luxu & saginæ mancipatus emptusq;. Ut Valenti & Cecinæ uacos honoris menses aperiret: cohortati aliorum consulatus: dissimulatus M. Macri: tanquam Othonianarum partium ducis: Et Valerium Marinum destinatum a Galba consulem distulit: nulla offensa: sed mitem & iniuriam segniter laturum. Pedianus costa omittitur ingratus principi: ut aduersus Neronem ausus: & Verginii extimulator. Sed alias protulit causas: actæq; insuper Vitellio gratiæ consuetudine seruitii. Non ultra paucos dies quam acerbis iniuriis ceptum mendacium ualuit. Extiterat quidam Scribonianum se camerinum ferens: neronianorum temporum metu in histria occultatum: quod illic clientelæ & agri ueterum crassorum ac nominis fauor manebat. Igitur deterrimo quoq; in argumentum fabulæ assumpto: uulgus credulum: & quidam militum errore ueri seu turbarum studio: certatim aggregabantur. Cum pertractus ad Vitellium: interrogatus quis nam mortalium esset: postquam nulla dictis fides: & a domino noscebatur conditione fugitiuus nomine Geta: sumptum de eo supplicium in seruilem modum Vix credibile memoratu est: quantum superbiæ socordiæq; Vitellio adoleuerit. postquam speculatores e Syria Iudeaq; adactum i uerba eius orientem nunciauere. Nam & si uagis adhuc & incertis auctoribus: erat tamen in ore fama: Vespesianus: ac plebsq;

ad nomen eius Vitellius excitabatur. Tum ipse exercitusque ut nullo æmulo: sæuicia: libidine: raptu: in externos mores proruperant. At Vespasianus bellum armaq; & procul uel iuxta fitas uires circumspectabat. Miles ipsi adeo paratus: ut præeunte sacramento: & fausta Vitellio omnia præcantem: per silentium audierint. Mutiani animus nec Vespesiano alienus: & in Titum prior, præfectus ægypti alexander: consilia sociauerat. Tertiam legionem q̄ de Syria in Moesiam transisset: suam numerabat. cæteræ Illirici legiones secuturæ sperabantur. Namq; omnes exercitus flâmauerat arrogantia uenientium a Vitellio militum: q̄ truces corpore: horridi sermone cæteros ut impares irridebant. Sed inerat a mole belli plerunq; contatio: & Vespasianus modo in spem erectus. aliquando aduersa reputabat. Quis ille dies foret. quo. lx. ætatis annos: & duos filios iuuenes bello pmitteret. Esse priuatis cogitationibus progressum: & prout uelit: plus minusue sumi ex fortuna. Imperium cupientibus: nihil medium inter sūma aut præcipitia. Versabatur ate oculos germanici exercitus robur: notum uiro militari. Suas legiones ciuili bello iexas: Vitellii uictrices: & apud uictos plus querimoniarum q̄ uirium. Fluxam per discordias militum fidem: & periculum ex singulis. Quid enim profuturas cohortes alasq;: si unus alterq; præfenti facinori paratum ex diuerso præmium petat? Sic Scribonianum sub Claudio interfectum: Sic p̄cussorem eius Volaginiū e gregario ad sūma militæ prouectū. Facilius uniuersos impelli: q̄ singulos uitari. His pauoribus nutantem: & alii legati amiciq; firmabāt. Et Mutianus post multos secretoq; sermones: iam & coram ita locutus. Omnes qui magnarū rerum consilia suscipiunt: estimare debent: an quod incohatur: reip. utile: ipsis gloriosum: aut promptum effectu: aut certe non arduū sit. Simul ipse qui suadet considerandus est: adiiciat ne consilio periculum suum: & si fortuna coeptis affuerit: cui sūmum decus acquiratur. Ego te Vespesiane ad imperium uoco: tam salutare reip. q̄ tibi magnificum. Iuxta deos in tuæ manu positū ē. Nec specie adulantis expaueris: a contumelia q̄ a laude propius fuerit: post Vitellium eligi. Nō aduersus diuū Augusti acerrimam mentem: nec aduersus cautissimam Tyberii senectutem: nec cōtra Cai quidem aut Claudii uel Neronis fundatā lōgo Imperio

domum exurgimus: Cæssisti etiã Galbæ imaginibus. Torpere ultra: & polluendam perdendamq; repu. relinquere: sopor & ignauia uideretur: etiam si tibi q̄ inhonesta, tam tuta seruitus esset. Abiit iam & transuectum est tempus: quo posses uideri concupisse. Confugiendum est ad imperium. An excidit trucidatus Corbulo splendidior origine q̄ nos sumus? Fateor. Sed & Nero nobilitate natalium Vitellium antebat. Satis clarus è apud timētem: quisquis timetur. & posse ab exercitu principem fieri: sibi ipse Vitellius documento est: nullis stipendiis: nulla militari fama Galbæ odio prouectus. Ne Othonem quidē ducis arte: aut exercitus sui: sed præpropa ipsius desperatione uictum: iam de syderabilem & magnum principem fecit. Cum interim spargit legiões: exarmat cohortes: noua cottidie bello semina ministrat: siquid ardoris ac ferociæ miles habuit: popinis & comestationibus. & præcipis imitatione deterit. Tibi e Iudea & Syria & ægypto nouem legiones integræ: nulla acie exhaustæ: non discordia corruptæ. Sed firmatus usu miles: & belli domitor externi Classium: alarum cohortiũ roborata: & fidissimi reges: & tua ante omnes experientia. Nobis nihil ultra arrogabo: q̄ ne post Valentem & Cecinam numeremur. Ne tamen Mutianum socium spreueris: quia æmulum non experiris: me Vitellium antepono: te mihi. Tuæ domui triumphale nomen: duo iuuenes: capax iam imperii alter: & primis militiæ annis apud germanicos quoq; exercitus clarus. Absurdum fuerit: non cedere Imperio: ei cuius filium adoptaturus essem: si ipse imparem. Cæterum inter nos non idē prosperarũ aduersarũq; rerum ordo erit. Nã si uicimus honorem quem dederis habebō: discrimen ac periculũ ex æquo patiemur: imo ut melius est: tu hos exercitus rege. mihi bellũ: & præliorum incerta trade. Acriore hodie disciplina uicti q̄ uictores agunt: hos ira: odium: ultionis cupiditas ad uirtutem accedit. Illi per fastidium: & contumaciam hebescunt. Aperiet & recludet contexta uictricium partium & tumescentia uulnera bellum ipsum. Nec mihi maior in tua uigilantia psimonia sapientia: fiducia è: q̄ i Vitellii torpore: inscitia sæuicia. Sed & meliorem in bello causam q̄ in pace habemus. Nam qui deliberant descuerunt. post Mutiani orationem cæteri audētius circumstiterunt: hortari responsa uatum: & syderum motus referre. Nec erat in

tactus tali superstitione: ut qui mox rex dominus Seleucū quē
 dam mathematicum: rectorem & præscium palam habuerit Re
 cursabant animo uetera omnia. Cupressus arbor in agris eius cō
 spicua altitudine: repente prociderat: ac postera die. eodem uesti
 gio: resurgens procera & latior uirebat. Grande id prospexque
 consensu aruspiciū: & sūma claritudo iuueni admodū Vespesia
 no promissa. Sed primo triumphalia & consulatus: & Iudaicæ
 uictoriæ decus implese fidem ominis uidebātur. Vt hæc adeptus
 est: portēdi sibi imperiū credebat. Est Iudeam inter Syriāq;
 Carmelus: Ita uocant montem: deumq; nec simulachrum deo:
 aut templum: sic tradidere maiores: aram tantum & reuerentiā
 Illic sacrificanti Vespesiano: cum spes occultas uersaret animo
 Basilides sacerdos inspectis identidem extis: quicquid est inquit
 Vespesiane quod paras: seu domū extruere: seu prolatare agros
 siue ampliare seruitia: datur tibi magna sedes: ingentes termi
 ni: multum hominum. Has ambages & statim excoeperat fama
 & tunc aperiebat: nec quicq; magis in ore uulgi: crebriores apud
 ipsum sermones: q̄to sperantibus plura dicuntur: haud dubia de
 stinatione discessere: Mutianus Antiochiam. Vespesianus Cæsa
 ream. Illa Syria: hæc Iudææ caput est. Initium ferendi ad Vespe
 sianum Imperii alexandriæ cœptum. festinante Tyberio Alexā
 dro: qui Kal. Jul. sacramento eius legiones adegit. Isque primus
 principatus dies in posterum celebratus: quibus Iudaicus exerci
 tus. v. nonas Jul. apud ipsum iurasset: eo ardore: ut ne Titus qui
 dem filius expectaretur: Syria remeans: & consiliorum iter Mu
 tianum ac patrem nuncius. Cuncta impetu militum acta: nō pa
 rata cognitione: non coniunctis legionibus: dum quæritur tem
 pus: locusq; quodq; in re tali difficilimū ē: prima uox: dū animo
 spes: timor: ratio: casus obuersantur. Egressum cubiculo Vespes
 sianum pauci milites solito assistunt ordine: ut legatum saluta
 turi: Imperatorem salutauerunt. Tū cæteri accurrere: Cæsarem
 & augustum: & omnia principatus uocabula cumulare. Mens a
 metu ad fortunam transierat. In ipso nihil tumidū: arrogās: aut
 in rebus nouis nouum fuit. Vt primū tantæ multitudinis offū
 sam oculis caliginem disiecit: militariter locutus: læta omnia
 & affluentia exceperit. Nam id ipsū opperiens Mutianus: alacré
 militem ī uerba Vespesiani adegit. Tū antiochensium theatræ

ingressus: ubi illis consultare mos est: concurrentes & in adulatione effusos alloquitur: Satis decorus est græca facundia omniumque quæ diceret atque ageret: arte quadam ostentator. Nihil æque prouicia exercitumque accedit: quod quod asseuerabat Mutianus: statuisse Vitellium ut germanicas legiones in Syriam ad militiam opulentam quietamque transferret. Contra Syriacis legionibus germanica hyberno celo ac laboribus dura mutaretur. Quippe & prouinciales sucto militum contubernio gaudebant: plerique necessitudinibus & propinquitatibus mixti: & militibus uetustate stipendiorum nota & familiaria castra in modum penatium diligebant. Ante Idus Iulias, Syria omnis in eodem sacramento fuit. Accessere cum regno Schemus haud spernendis cum uiribus: Antiochus uetustis opibus ingens: & inferuentium regum ditissimus. Mox per occultos suorum nuncios excitus ab urbe Agrippa: ignaro ad hoc uirtellio celeri navigatione properauerat. Nec minore animo regina Beronica partes iuuabat: florens ætate formaque & seni quoque Vespesiano magnificentia munerum grata. Quicquid prouinciarum alluitur mari. Asia atque achaia tenus: quantumque introrsus in pontum & armentos patescit: iurauere. Sed inermes legati regebant: nondum additis Cappadociae legionibus. Consilium de summa rerum Beronici habitum. Illuc Mutianus cum legatis tribunisque. & splendidissimo quoque centurionum ac militum uenit. Et e iudaico exercitu lecta decora. Tantum simul peditum equitumque: & æmulantium iter se regum paratus: speciem fortunæ principalis effecerant. Prima belli cura: agere delectus reuocare ueteranos. destinantur ualidae ciuitates exercendis armorum officinis. Apud antiocheneses aurum argentumque signatur. eaque cuncta per idoneos ministros suis quæque locis festinabatur. Ipse Vespesianus adire: hortari: bonos laude: segnes exemplo incitare sæpius quam coercere: uitia magis amicorum quam uirtutes dissimulans. Multos præfecturis & procurationibus: plerumque senatorii ordinis honore percoluit. egregios uiros & mox summa adeptos: Quibusdam fortuna pro uirtutibus fuit. Donz uua militi neque Mutianus prima contione. nisi modice ostenderat: nec Vespesianus quidem plus ciuili bello obtulit: quam alii in pace: egregie firmus aduersus militarem largitionem: ecque exercitu meliore. Missi ad parthum armenumque legati

prouisumq; ne uersis ad ciuile bellum legionibus terga nuda
 rentur. Titum istare Iudææ: Vespesianū obtinere claustra ægyp
 ti placuit. Sufficere uidebantur aduersus Vitellium pars copia
 rum & dux Mutianus: & Vespesiani nomen: ac nihil arduum fa
 tis: ad omnes exercitus legatosq; scriptæ epistolæ: præceptumq;
 ut prætorianos Vitellio infensos: recuperandæ militiæ præmio
 inuitarent Mutianus cum expedita manu: focium magis Impe
 rii q̄ ministrum agens: non lento itinere: ne contari uideretur:
 neq; tamen properans gliscere famam ipso spacio sinebat: gna
 rus modicas uires esse sibi: & maiora credi de absentibus. Sed le
 gio. vi. &. xiii. uexillariorum milia ingenti agmine sequebantur:
 Classem e ponto Bizantium adigi iusserat: ambiguus consilii:
 num ommissa Mæsia Dyrrhachium pedite atque equite peteret:
 Simul longis nauibus uersum in Italiam mare clauderet. Tuta
 pone tergum achaia asiaq; quasi inermes expōi Vitellio: ni præ
 sidius firmarentur: atq; ipsum Vitellium in incerto fore: quam
 partem Italiæ protegeret: si sibi Brundisium Tarentumq; &
 Lucaniæ Calabriaq; littora infestis classibus peterentur. Igitur
 nauium militum: armorum paratu strepere prouiciæ. Sed nihil
 æque fatigabat: q̄ pecuniarum conquisitio. Eos esse belli ciuilis
 neruos dicitans Mutianus: non ius aut uerum i cognitionibus
 sed solam magnitudinem opum spectabat. passim delationes &
 locupletissimus quisq; in prædam correpti: quæ grauia atq; in
 tolleranda: sed necessitate armorum excusata etiam in pace mæ
 sere. Ipso Vespesiano inter initia imperii ad obtinendas iniqui
 tates haud perinde obstinato. donec indulgentia fortunæ & pra
 uis magistris didicit aususq; est. Propriis quoq; opibus Mutia
 nus bellum iuuit: largus priuatim: quod auidius de repu. sume
 ret Cæteri conferendarum pecuniarum exemplum secuti: carissi
 mus quisq; eandem in recuperando licentiam habuerunt. Acce
 lerata interim Vespesiani cœpta: Illyrici exercitus studio transf
 gressi in partes. Tertia legio exemplum cæteris Mæsiæ legioni
 bus præbuit. Octaua erat ac septima claudiana imbutæ fauore
 Othonis: quibus prælio non interfuissent: Aquileam iam progres
 sæ: proturbatis qui de Othone nunciabant: laceratisq; uexillis
 nomen Vitellii præferentibus: rapta postremo pecunia: & inter
 se diuisa: hostiliter egerant. Vnde metus: & ex metu consilium:

posse imputari Vespesiano: quæ apud Vitellium excusanda erāt
Ita tres Mœsiciæ legiones per epistolas alliciebant pannonicum
exercitum: aut abnienti uim parabant. In eo motu Aponius Sa
turninus Mœsiciæ rector: pessimum facinus audet: misso cēturio
ne ad interficiendum Tectium Iulianum. vii. legionis legatum
ob similtates: quibus causam partium prætendebat: Iulianus
comperto discrimine: & gnaris locorū adscitis: per auiā Mœsiciæ
ultra montem hemū profugit. nec deinde ciuili bello interfuit:
per uarias moras susceptum ad Vespesianum iter trahēs: & ex
nunciis contabundus aut properans. At in pannonia, xiii. legio
ac. vii. galbiana: dolorem iramq; bebbriacensis pugnae retinēs:
haud cōtāter Vespesiano accessere: ui præcipua primi Antonii
Is legibus nocens & tempore Neronis falsi damnatus: inter alia
belli mala: senatorium ordinē recuperauerat: præpositus a Gal
ba septimæ legioni scriptitasse Othoni credebatur: ducem se pti
bus offerens: a quo neglectus in nullo Othoniani belli usu fuit
Labantibus Vitellii rebus Vespesianum secutus: grāde momē
tū addidit: strenuus manu: sermōne promptus: serendæ i alios i
uidiæ artifex: discordiis & seditionibus potens: raptor: largitor:
pace pessimus. bello non spernendus. Iuncti inde Mœsici ac pan
nonici exercitus: dalmaticum militem traxere: q̄q̄ consularibus
legatis nihil turbantibus. Titus Fabianus pannoniam: Pom
peius Syllanus Dalmatiam tenebant: diuites senes. Sed procu
rator aderat Cornelius Fuscus uigens ætate: claris natalibus:
prima iuuenta quietis cupidine: senatorium ordinem exuerat.
Idemq; pro Galba dux coloniae suæ: eaq; opera procurationem
adeptus: susceptis Vespesiani partibus: acerrimam bello facem
prætulit: non tam præmiis periculorum: q̄ ipsis periculis lætus
pro certis & olim partis: noua: ambigua: & ancipitia malebat.
Igitur mouere & quatere quicquid usq; ægrum foret: aggrediū
tur. Scriptæ in Britanniam ad quartadecimanos in hispaniā ad
primanos epistolæ q̄ utraq; legio pro Othone aduersa uitellio
fuerat. Sparguntur per gallias litteræ: momentoq; temporis fla
grabat ingens bellum: Illyricis exercitibus palam desciscētibus
Cæteris fortunam secuturis. Dum hæc per prouincias a Vespe
siano ducebaturq; partium geruntur. Vitellius cōtemptior i dies
segniorq;: ad omnis municipiorum uillarumq; amenitates ressi

stans: graui urbem agmine petebat. lx. milia armatorum sequebantur: licetia corrupta. Calorum numerus amplius: procacissimis etiam inter feruos lixarum ingeniis. tot legatorum amicorumque comitatus: inhabilis ad parendum: etiam si summa modestia regeretur. Onerabat multitudinem obuui ex urbe senatores: equitesque: quidam metu: multi per adulationem: Cæteri ac paulatim omnes: ne aliis proficiscentibus: ipsi remanerent. Aggregabantur e plebe flagitiosa per obsequia Vitellio cogniti: scurræ histriones: aurigæ quibus ille amiciciarum dehonestamētis mire gaudebat. Nec coloniæ modo aut municipia congestu copiarum: sed ipsi cultores aruarumque maturis iam frugibus ut hostile solum uastabatur. Multæ & atroces inter se militum cædes: post seditionem Ticini cœptam: manente legionum auxiliorumque discordia: ubi aduersus paganos certandum foret: consensu. Sed plurima strages ad septimum ab urbe lapidē. Singulis ibi militibus Vitellius paratos cibos ut gladiatoriam saginam diuidebat. Et effusa plebs: totis se castris miscuerat. Incuriosos milites uernacula utebantur urbanitate. quidam spoliare abscissis furtim balteis: an accincti forent rogantes. Non tulit ludibrium insolens contumeliæ animus. Inermem populum gladiis inuasere. Cæsus inter alios pater militis cum filium comitaretur deinde agnitus: & uulgata cæde: temperatum ab innoxiiis. In urbe tamen trepidatum præcurrētibus passim militibus. Forum maxime petebant: cupidine uisendi locum in quo Galba iacuisset. Nec minus sæuum spectaculum erant ipsi: tergis ferarum & iugentibus telis horrentes: cum turbam populi per inscitiam parum uitarent: aut ubi lubrico uiæ uel occurso alicuius procidissent: ad iurgium: mox ad manus & ferrum transirent. Quin & tribuni præfectique cum terrore & armatorum cateruis uolitabant. Ipse Vitellius a ponte miluio. insigni equo paludatus accitatusque senatum & populum ante se agēs: quo minus ut captam urbem ingrederetur: amicorum cōsilio deterritus: sumpta prætexta: & composito agmine incessit. Quatuor legionum aquilæ per frontem: totidemque. cc. e legionibus aliis uexilla: mox. xii. alarum signa: & post peditum ordines eques: dein quatuor & .xxx. cohortes ut nomina gentium aut species armorum forent discretæ. Ante Aquilam præfecti castrorum tribuni: & primi centurionum candi

da ueste: cæteri iuxta suam quisque centuriam armis donisque fulgentes. Et militum phaleræ: torquesque splendebant decora facies: & non Vitellio principe dignus exercitus. Sic capitolum ingressus: atque ibi matrem complexus. Augustæ nomine decorauit. postera die tanquam apud alterius ciuitatis senatum populumque: magnificam orationem de semetipso prompsit: idu striam temperantiamque suam laudibus attollens: conscis flagitiorum ipsis qui aderant: omnique Italia: per quam somno & luxu pudendus incesserat. uulgus tamen uacuum curis: & sine falsi uerique discrimine: solitas adulationes edoctum: clamore & uocibus adstrepebat: abnuentique nomen Augusti: expressere ut assumeret: tam frustra quàm reculauerat. Apud ciuitatem cuncta interpretatam funesti ominis loco acceptum est: quod maximū pontificatum adeptus Vitellius: de cerimoniis publicis. xv. Kal. Augu. edixisset: antiquitus infausto die Cremerensi alliensique clacibus: adeo omnis humani diuinique iuris expers. pariliber torum amicorumque socordia: uelut inter temulentos agebat. Sed cemitia consulum cum candidatis ciuilitate celebrans: omnem infimæ plebis iunorem: in theatro ut spectator: in circo ut fautor affecit. quæ grata sane & popularia: si a uirtutibus proficiscerentur: memoria uitæ prioris: indecora: & uilia accipiebantur. Ventitabat in senatum: etiam cum paruis de rebus patres consulerentur. ac forte priscus heluidius prætor designatus: contra studium eius censuerat. Commotus primo Vitellius: non tamen ultra quam tribunos plebis in auxilium spectatæ potestatis aduocauit. Mox mitigantibus amicis: qui altiorem iracundiam eius uerebantur: nihil noui accidisse respondit: quod duo senatores in republica dissentirent. solitum se etiam Thraseæ contradicere. Irrisere plerique impudentiam æmulationis. aliis id ipsum placebat: quod non ex præpotentibus: sed Thraseam ad exemplar ueræ gloriæ legisset. præposuerat prætorianis. P. Sabinum: ad præfecturam cohortis Julium priscum: dum centurio esset. Priscus Valens: Sabinus Cecinæ gratia pollebant. Inter discordes Vitellio nihil auctoritatis: munia imperii Cecina ac Valens obibant: olim anxii odiis: quæ bello & castris male dissimulata: prauitas amicorum: & fœcunda gignedis inimi

ciciis: ciuitas auxerat: dum ambitu: comitatu: & imensis salurá
 tium agminibus, contendunt, comparanturque uariis in hunc
 aut illum Vitellii inclinationibus, nec unquam satis fida po
 tentia: ubi nimia est. Simul ipsum Vitellium subitis offensis:
 aut intempestiuis blandiciis mutabilem contemnebant: metue
 bantque. Nec eo segnius inuaserant domos: hortos: opesque im
 perii: cum flebilis & egens nobilium turba: quos ipsos liberof
 que patriæ Galba reddiderat: nulla principis misericordia iuu
 rentur: Gratum primoribus ciuitatis: etiam plebs approbavit:
 q̄ reuersis ab exilio iura libertorum concessisset, quanquam id
 omnino seruilia ingenia corrumpebant: abditis pecuniis per oc
 culios aut ambitiosos sinus. Et quidam in domum Cæsaris trá
 gressi atque ipsis dominis potentiores. Sed miles plenis castris
 & redundante multitudine: in porticibus aut delubris: & urbe
 tota uagus: non principia noscere: non seruare uigilias: neque
 labore firmari: per illecebras urbis: & inhonesta dictu: corpus
 ocio: animum libidinibus imminuebat. Postremo ne salutis qui
 dem cura: infamibus Vaticani locis magna pars tetendit. Vn
 de crebræ in uulgus mortes: & adiacentia tyberi germanorum
 Gallorumque obnoxia morbis corpora: fluminis auuiditas: &
 æstus impatientia labefecit. Insuper confusus prauitate uel am
 bitu: ordo militiæ, Sedecim prætoriæ: quatuor urbanæ cohor
 tes scribebantur: quis singula milia inessent. Plus in eo delectu
 Valens audebat: tanquam ipsum Cecinam periculo exemisset.
 Sane aduentu eius partes conualuerant: & sinistram lenti iti
 neris rumorem prospero prælio uerterat. Omnisque inferioris
 Germaniæ miles Valentem affectabatur. Vnde primum credi
 tur Cecinæ fides fluitasse. Cæterum non ita ducibus indulfit
 Vitellius: ut non plus militi liceret. Sibi quisque militiam sum
 psere: quanuis indignus: si ita maluerat: urbanæ militiæ ascri
 bebatur. Rursus bonis remanere inter legionarios: aut alares
 uolentibus permissum. Nec deerant qui uellent fessi morbis:
 & intemperiem cæli incusantes: robora tamē legionibus aliq̄
 subtracta. Conuulsum castrorū decus. xx. milibus e toto exercitu
 pmixtis magisquam electis. Contionante Vitellio: postulantur

ad supplicium Asiaticus & Flavius & Rufinus duces galliarum
q̄ pro uindice bellassent . Nec cohercebat eiusmodi uoces Vi
tellius: super insitam animo ignauiam: conscius sibi instare
donatium & deesse pecuniam: Omnia alia militi largiebatur.
Liberti principum conferre pro numero mancipiorum ut tribu
tum iussi. Ipse sola perdendi cura: stabula aurigis extruere. Cir
cum gladiatorum ferarumque spectaculis opplere: tanquam in
summa abundantia pecuniæ illudere. Quin & natalem Vitellii
diem Cecina & Valens editis tota urbe uicatim gladiatoribus:
celebrauere ingenti paratu: & ante illum diem insolito. Lætum
fœdissimo cuique: apud bonos inuidiæ fuit: q̄ extructis in cam
po martio aris: inferias Neroni iecissent. Cæsæ publice uictimæ
cremataeque faces augustales subditæ. quod sacerdotium ut Ro
mulus Tatius regi: ita Cæsar Tyberius iuliæ genti sacrauit. Non
dum quartus a uictoria mensis. & libertus Vitellii asiaticus po
lyclytos: patrobios & uetera odiorum nomina æquabat. Nemo
in illa aula probitate aut industria certauit. Vnum ad potenti
am iter: prodigis epulis: & sumptum Caianæ aquæ: satiare inex
plebiles Vitellii libidines. Ipse abunde ratus: si præsentibus
frueretur: nec in longius consultans: nouies milies sextertium
paucissimis mensibus interuertisse creditur. Magna & misera
ciuitas eodem anno Othonem Vitelliumque passa: inter Iunios
Fabios: Icellos: Asiaticos: uariâ & pudenda sorte agebat: donec
successere Mutianus & Marcellus: & magis alii homines: quam
alii miores. Prima Vitellio tertiæ legionis defectio nunciatur:
missis ab Aponio Saturnino epistolis: antequam is quoque Ve
spesiani partibus aggregaretur. Sed neque Aponius cuncta ut
trepidans re subita perscripserat: & amici adulantes: nullius in
terprætabantur unius legionis eam seditionem. Cæteris exer
citibus constare fidem. In hunc modum etiam Vitellius apud
milites differuit prætorianos nuper exauctoratos insectatus.
a quibus falsos rumores dispergi: nec ullum ciuilibus belli metū
asseuerabat: suppresso Vespesiani nomine: & uagis per urbem
militibus: qui sermones populi coercerent. Id præcipuū alimen
tū famæ erat. Auxilia tamé e Germania Britaniaq; & hispaniis
exciuit segniter: & necessitatē dissimulans. Perinde legati puin
ciæq; cõtabant. Hordeonius Flaccus suspectis iâ Batauis æxius

proprio bello: Vectius Bolanus nunquam fatis quieta Britania
 & uterq; ambigui neque ex hispaniis properabatur: nullo tum
 ibi consulari. Trium legionum legati pares iure: & prosperis Vi
 tellii rebus certaturi ad obsequium: aduersam eius fortunam ex
 æquo detrectabant. In africa legio cohortesq; delectæ a Clodio
 Macro: mox a Galba dimissæ: rursus iussu Vitellii militiam cœ
 pere. Simul cætera iuuentus dabat impigre nomina. Quippe in
 tegrum illic ac fauorabilem proconsulatum Vitellius: famosum
 inuisumq; Vespesianus egerat. Proinde socii de imperio utrius
 que coniectabant. Sed experimentum contra fuit. Ac primo Va
 lerius Festus legatus studia prouincialium cum fide iuuit. mox
 nutabat: palam epistolis edictisque Vitellium: occultis nunciis
 Vespesianum fouens. & hæc illaue defensurus: prout inualuis
 sent. Depræhensi cum litteris edictisque Vespesiani per Rheriam
 & Gallias: militum & centurionum quidam ad Vitellium missi
 necantur. plures sefellere. fide amicorum: aut suomet statu oc
 cultati. Ita Vitellii paratus noscebantur. Vespesiani consiliorū
 plæraque ignota: primum socordia Vitellii: deinde Pannonicæ
 alpes præsidis infessæ nuncios retinebant. Mare quoque ethe
 siæ flabant. harum flatu in orientem nauigantibus secundum
 inde aduersum erat. Tandem irruptione hostium: atrocibus un
 dique nunciis exterritus: Cecinam ac Valentem expediri ad bel
 lum iubet. Præmissus Cecina. Valentem e graui corporis mor
 bo tum primum assurgentem: infirmitas tardabat. Longe alia
 proficiscentis ex urbe germanici exercitus species. Non uigor
 corporibus: non ardor animis: Lentum & rarum agmen: fluxa
 arma: segnes equi: impatiens solis pulueris tempestatum: quan
 tumque hebes ad sustinendum laborem miles: tanto ad discor
 dias promptior. Accedebat huc Cecinæ ambitio uetus: torpor re
 cens: nimia fortunæ indulgentia: soluti in luxum: seu perfidiam
 meditatio: infringere exercitus uirtutem inter artes erat. Credi
 dere plæriq; Flauii Sabini consiliis: concussam Cecinæ mentem:
 ministro sermonum Rubrio Gallo: Rata apud Vespesianum fo
 re pacta transitionis: Simul odiorum inuidiæque erga Fabium
 Valentem admonebatur: ut impar apud Vitellium: gratiam
 uiresque apud nouum principem pararet. Cecina complexu
 Vitellu: multo cum honore digressus: partem equitum ad

occupandam Cremonam præmisit. Mox uexillarii quartædecimæ & sextædecimæ legionum: dein quinta & duodeuicesima lecutæ: postremo agmine una & uicesima rapax: & prima Italica incessere cum uexillariis hystris Britannicarum legionum & electis auxiliis. Profecto Cecina: scripsit Fabius Valens exercitui: quem ipse ductauerat: ut in itinere opperiretur: Sic sibi cum Cecina conuenisse. qui præsens: eoque ualidior: immutatum id consilium finxit: ut ingruenti bello tota mole occurreretur. Ita accellerare legiones Cremonam: pars Hostiliam petere iussæ. Ipse Rauennam diuertit: prætextu classem alloquendi. Mox Patavii secretum componendæ proditiõnis quæsitum. Namq; Lucilius Blesus post præfecturam alæ: Rauennati simul ac Misenenfi classibus a Vitellio præpositus: q̄ non statim præfecturam prætorii adeptus foret: iniquam iracundiam flagitiosa perfidia ulciscabatur. Nec sciri potest traxerit ne Cecinam: an quod euenit inter malos: ut & similes sint: eadem illos prauitas impulerit. Scriptores temporum: qui potente rerum Flauia domo: monumenta belli huiusce composuerunt: curam pacis & amorem rei publicæ corrupti in adulationem: causas tradidere. Nobis superinsitam leuitatem: & prodito Galba: uilem mox fidem: emulatione etiam inuidiaque: ne ab aliis apud Vitellium anteirentur. peruertisse ipsum Vitellium uidentur. Cecina legiones affectus. centurionum militumque animos obstinatos pro Vitellio: variis artibus subruebat. Basso eadem molienti minor difficultas erat: lubrica ad mutandam fidem classe: ob memoriam recentis pro Othone militiæ.

SEPTIMVSDECIMVS ET OCTAVVSDECIMVS CON
FVSI SIMVL EXPLICIUNT.

CORNELII TACITI ACTORVM DIURNALIVM HISTO
RIÆ AVGVSTÆ. LIBER DECIMVSNONVS
INCIPIT. *Seu Tertius Historiarum.*

Eliore fato fideq; ptium flauianarū duces cōsi-
 lia belli tractabant . Poetonionem in hyberna
 xiii . legionis cōuenerant. Illic agitauere place-
 ret ne: obstrui Pānoniæ alpes: donec a tergo ui-
 res uniuersæ confurgerent: an ire cominus: &
 certare pro italia constantius foret. quibus op-
 periri auxilia: & trahere bellum uidebat: germanicarū legionum
 uim famāq; extollebat: & aduenisse mox cum Vitellio Britānici
 exercitus robora. Iphis nec numerū parem pulsarū nup̄ legionū:
 Et q̄q̄ atrociter loquerent: minore esse apud uictos aīum . Sed
 infessis interim alpibus: uenturū cum copiis orientis Mutianū .
 Superesse Vespesiano mare: classes: studia prouinciarū : p̄ quas ue-
 lut alterius belli molē cieret. Ita salubri mora: nouas uires affo-
 re: & præsētibus nihil piturū. Ad ea Antonius primus: Is acerri-
 mus belli concitator festinationē ipsis utilē: Vitellio exitiosam
 differuit. plus socordix q̄ fiduciæ accessisse uictoribus. neq; .n. in
 procinctu & castris habitos: p̄ oīa Italiæ municipia desides: tan-
 tū hospitibus metuendos: quanto ferocius ante se egerint. tāto
 cupidius insolitas uoluptates hausisse . Circo quoq; ac theatris
 & amēitate urbis emolitos: aut ualitudinibus fessos. Sed addito
 spacio: rediturū & his robur meditatiōe belli. Nec procul Germa-
 niam unde uires: Britāniā freto dirimi: Iuxta gallias: hispaniasq;
 Vtrinq; uiros: equos: tributa: ipsamq; Italiam & opes urbis: ac
 si inferre arma ultro uelint: duas classes uacuūq; Illyricū mare.
 Quid tum claustra montium profutura? quid tractum in æsta-
 tem aliam bellum? unde interim pecuniam & cōmeatus? quin
 potius eo ipso uterentur: q̄ pānonicæ legiones deceptæ: magisq;
 uictæ: resurgere in ultionē propent : Mœsici exercitus integras
 uires attulerint. Si numerus militum potius quā legionum pu-
 teur: plus hinc reboris: nihil libidinum. & profuisse disciplinæ
 ipsum pudorem. Equites uero ne tum quidem uictos: sed quan-
 tū rebus aduersis: disiectam Vitellii aciem. Duæ tunc Pānonicæ
 ac mœsicæ alæ: prupere hostē. Nunc. xvi. alarū coniuncta signa:
 pulsu sonituq; : & nube ipsa opient ac supfundent oblitos proe-
 liorū equosq;. Nisi quis retinet: idem suasor: auctorq; cō-
 siliū ero. Vos qbus fortuna ī itegro ē: legiones cōtinete. mihi ex-
 peditæ cohortes sufficiēt. Iā reserata militia ipulsas Vitellii res

audietis. Iuuabit sequi : & uestigiis uincētis insistere . Hæc & talia flagrans oculis:truci uoce:quo latius audiretur:& enim se centuriones & quidam militum consilio miscuerant:ita effudit: ut cautos quoq; ac prouidos permoueret:Vulgus & cæteri unū uirum ducemq; spreta aliorum segnicia:laudibus ferrent . Hæc sui famam ea statim contione commouerat:qua recitatis Vespesiani epistolis:non ut plæriq; incerta differuit. huc illuc tracturus interpretationem: prout conduxisset, Aperte descendisse in causam uidebatur : eoque gratior militibus erat:culpæ uel gloriæ socius, Proxima Corneliu fusti pcuratoris auctoritas. Is quoque inclementer in Vitellium inuehi solitus,nihil spei sibi iter aduersa reliquerat . Titus Appius Flauianus: natura ac senecta contatior:suspitiones militum irritabat:tanquam affinitatis cū Vitellio meminisset . Idemq; q̄ cœptante legionum motu profugus:dein sponte remeauerat : perfidiæ locum quæsisse credebatur.Nam Flauianum omīssa Pannonia ingressum Italiam: & discrimini exemptum:rerum nouarum cupido legati nomen resumere:& misceri ciuilibus armis impulerat:suadente Cornelio Fusto:non quia industria Flauiani egebat : sed ut consulare nomen surgentibus tum maxime partibus:honestæ speciei prætenderetur, Cæterū ut transmitteret in Italiam impune: & eo usui foret: scriptum Aponio socium reuirescere crederet. Quæsitum inde quæ sedes bello legeretur, Verona potior uisa: patentibus circum campis ad pugnam equestrem:qua præualebant: Simul coloniam copiis ualidam:auferre Vitellio:in rem famamque uidebatur . Possessa ipso transitu Vincentia, quod per se parum : Etenim modicæ municipio uires: Magni momenti locum obtinuit:reputantibus illic Cecinam genitum,& patriam hostium duci ereptam:In Veronensibus pretium fuit:exemplo opibusq; partes iuuere . Et interceptus exercitus per Rhetiam Iuliasque alpes . ac ne peruium illa germanicis exercitibus foret:obsepserat,quæ ignara Vespesiano aut uetita,quippe aquileiæ sisti bellum:expectarique Mutianum iubebat:Adiiciebatque impio consilium,quando ægyptus claustra annonæ:uestigalia opulentissimæ puincias obtinerēt:posse Vitelli exercitū egestate stipēdiū frumētique ad deditiōē subigi.Eadē Mutianus crebris epistolis monebat : incruentam & sine luctu uictoriam : & alia huiusce

modi prætexendo: sed gloriæ auidus: atq; omne belli decus sibi
 retinens. Cæterum ex distantibus terrarum spaciis consilia post
 res afferebantur. Igitur repentino incurſu Antonius ſtationes
 hoſtium irrumpit. tentatiſq; leui prælio animis: ex æquo diſceſ-
 ſum. Mox Cecina inter hoſtiliam uicum ueronenſium: & palu-
 des Tartari fluminis: caſtra permunit: tutus loco: cum terga flu-
 mine latera obiectu paludis tegerentur. q̄ ſi affuiſſet fides: aut
 opprimi uniuerſis Vitellianorum uiribus duæ legiones nondū
 coniuncto meſico exercitu potuere: aut retro actæ: deſerta italia
 turpem fugam conſciuiſſent. Sed Cecina per uarias moras pri-
 ma hoſtibus prodidit tēpora belli: dum quos armis pellere præ-
 ptum erat: epiſtolis increpat: donec per nuncios pacta perfidiæ
 firmaret. Interim Apōnius Saturninus cū legione ſeptima clau-
 diana aduenit. Legioni tribunus Viſpanus Meſſala præerat: cla-
 ris maioribus: egregius ipſe: & qui ſolus ad id bellum artes bo-
 nas attuliſſet: Haſ ad copias nequaquã Vitellianis pares: quippe
 tres ad hoc legiones erant: miſit epiſtolas Cecina: temeritatē ui-
 cta arma tractantium incuſans: Simul uirtus germanici exerci-
 tus laudibus attollebat: Vitellii modica & uulgari mentione:
 nulla in Veſpeſianum contumelia. Nihil prorfus. quod aut cor-
 rumperet hoſtem aut terreret. Flauianaꝝ partium duces: omiſſa
 prioris fortunæ deſeſione: pro Veſpeſiano magnifice pro cauſa
 fidenter: de exercitu ſecuri Vitellium ut inimici: ut innocuum
 exercitum meſicum celebrare. ac ne inermes prouinciæ barba-
 ris nationibus exponerentur: principes Sarmatarum lazugum:
 penes quos ciuitatis regimen in commilitium adſciti: plebem
 quoque & uim equitum: qua ſola ualent: offerebant. omiſſum
 id munus: ne inter diſcordias externa molirentur: Ac maiore ex
 diuerſo mercede: ius faſq; exuerent. Trahuntur in partes Sydo-
 atq; Italicus reges Sueuorū. quibus uetus obſequium erga ro-
 manos: & gens fidei cōmiſſæ patientior: poſita in latuſ auxilia.
 Infeſta Rhetia: cui Portius Septiminus procurator erat: incorru-
 ptæ erga Vitellium fidei. Igitur Sextilius felix cum ala auriana
 & .viii. cohortibus: ac Noricorum iuuentute: ad occupandam ri-
 pam Rheni fluminis: quod Rhetos noricoſq; interfluit: miſſus.
 Nec hiſ aut illis prælium tentātibus: fortuna prætium alibi tran-
 ſacta. Antonio uexillarios e cohortibus: & partem equitum ad

inuadendá Italiam rapienti: comes fuit Arrius Varus strenuus bello: quam gloriam & dux Corbulo: & prosperæ í Armenia res addiderant. Idem secretis apud Neronem sermonibus ferebat Corbulonis uirtutes criminatus. Vnde infami gratia primum pilum adepto: læta ad præsens malepta: mox in perniciem uertere. Sed Primus ac Varus occupantes aquileiæ proxima quæq; & Opitergii & altini lætis animis accipiuntur: Relictum Altini præsidium: aduersus classem Rauennatem: nondum defectione eius audita: Inde Patauium & aceste partibus adiungere: Illic cognitum tris uitellianas cohortes: & alam cui scribonianæ nomē ad forum alieni ponte iuncto consedisse. Placuit occasio inuadē di incuriosos: Nam id quoq; nunciabatur: Luce prima inermes plærosq; oppressere. Prædictum ut paucis interfectis: cæteros pauore ad mutandam fidem cogerēt. Et fuere qui se statim dederent. Plures abrupto ponte: instanti hosti uiam abstulerunt. uulgata uictoria post principia belli secundū Flauianos duæ legiones septima galbiana. xiii. gemina cum Vidio aquila legato Patauium alacres ueniūt. Ibi pauci dies ad requiem sumpti & Minutius Iustus præfectus castrorū legionis septimæ: quæ audacius quàm ciuili bello imperitabat: subtractus militum iræ ad Vespesianum missus est. Desyderata diu res interpretatione gloriæ in maius accipitur: postquàm Galbæ imagines discordia temporū subuersas in omnibus municipiis recoli iussit Antonius: decorum pro causa ratus: si placeret Galbæ principatus. Et partes præsumpsere. facta a tribunis & centurionibus retinendi quæ Vitellius indulsisset spe: atque ipsum Cecinam non obscure ad transitionē hortabatur. Recitatae pro contione epistolæ addidere fiduciam: quæ submisit Cecina uelut offendere Vespesianum timens: ipsorum duces: contemptim. tanquàm insultantes Vitellio scripsissent. Aduentu deinde duarum legionum: e quibus tertiam Dillius Apontanus: octauam Numisius lupus ducebant: ostentare uires: & militari uallo Veronam circumdare placuit. Forte Galbiæ legioni in aduersa fronte ualli opus cesserat. & uisi procul sociorum eques: uanam formidinem ut hostes fecere. Rapiuntur arma: & ut proditoris ira militum in Titum apium flauianum incubuit: nullo criminis argumēto: Sed iam pridem inuisus turbine quodam ad exitium poscebatur: propinquum Vitellii: proditorem

interceptorem donatiui clamitabant. Nec defensionis locus: quæ supplices manus tenderet: humi plerumque stratus: lacera ueste: pectus atque ora singultu quatiens. Idipsum apud infensos incitamentum erat: tanquam nimius pavor conscientiam argueret: Ob turbabatur militum uocibus Aponius cum loqui cœptaret: fremitu & clamore cæteros aspernantur. uni Antonio apertæ militum aures. Namque & facundia aderat mulcēdiq; uulgum artes & auctoritas. Vbi crudescere seditio: & a cōuiciis ac probris: ad tela & manus transibant: iniici cathenas Flauiano iubet. Sensit ludibrium miles. disiectisq; qui tribunal tuebatur: extrema uis parabatur. Opposuit sinum Antonius stricto ferro: aut militū se manibus: aut suis moriturum obtestans: Vt quænotum: & aliquo militari decore insignem aspexerat: ad ferendam opem nomine ciens. Mox cōuersus ad signa & bellorum deos: hostiū potius exercitibus illum furorem: illam discordiam iniicerent: orabat: donec fatiscere seditio: & extremo iam die sua quisque in tentoria dilaberetur. Profectus eadem nocte flauianus obuiis Wespessiani litteris discrimini exemptus est. Legionēs ueluti tabe infectæ Aponium Saturninum Mœsici exercitus legatū: eo atrocius aggrediuntur: quæ non ut prius labore & opere fessæ: sed medio diei exarserant: uulgatis epistolis: quas Saturninus ad uitellium scripsisse credebatur: ut olim uirtutis modestiæq; tunc procacitatis & petulantia certamē erat. ne minus uolēter Aponium quam Flauianum ad supplicium deposcerent. Quippe Mœsicae legionēs adiutam a se Pannoniorum ultionē referentes: & Pannonici uelut absoluerentur aliorum seditione iterare culpam gaudebant. In hortos in quibus diuertebatur Saturninus pergunt. Nec tam primus & Aponianus & Messalla quam omnino nixi eripuerunt Saturninum: quæ obscuritas latebrarum: quibus occulebat Vacantium forte balnearum fornicibus abditus. Mox omissis lictoribus Patavium concessit. Digressu cōsularium uni Antonio uis ac potestas in utrumque exercitum fuit: cædētibus collegis: & obuersis militum studiis. Nec deerant qui crederent utrumque seditionem fraude Antonii cœptam: ut solus bello frueretur. Ne in Vitellii quidem partibus quietæ mentes. exitiosiore discordia. non suspicionibus ungli: sed perfidia ducum turbabantur. Lucillius bassus classis rauēnatis præfectus: ambiguos militū an-

mos: q̄ magna pars dalmatæ Pannoniique erant: quæ prouinciæ Vespesiano tenebantur: partibus eius aggregauerat. Nox proditiō electa: ut cæteris ignaris: soli in pricipia defectores coirēt. Bassus pudore seu metu quisnam exitus foret: intra domū operiebatur. Trierarchi magno tumultu Vitellii imagines iuadūt: & paucis resistentium obruncatis: cæterum uulgas rerum nouarum studio: in Vespesianum inclinabat. Tum progressus Lucilius auctorem se palam præbet classis: Cornelium Iuscū præfectum sibi destinat: qui prope accurrit. Bassus honorata custodia lyburnicis nauibus: hadriam peruectus: a præfecto alæ Menio Rufino presidium illic agitâte uincitur. Sed exoluta statim uincula interuentu horum Cæsaris liberti. Is quoque inter duces habebatur. At Cecina defectiōe classis uulgata primores ceterionum: & paucos militum: cæteris per militiæ munera dispersis: secreta castrorum affectās: in pricipia uocat. Ibi Vespesiani uirtutem uiresque partium extollit: Trāsfugisse classē: In arcto cōmeatum: aduersas gallias hispaniasque: nihil in urbe fidū: atque omnia de Vitellio in deterius. Mox incipientibus que conscii aderant: cæteros re noua attonitos: in uerba Vespesiani adigit. Simul Vitellii imagines direptæ: & missi qui Antonio nunciaret. Sed ubi totis castris in fama proditiō: recurrens in pricipia miles præscriptum Vespesiani nomen: proiectas Vitellii effigies aspexit: uastum primo silentium: mox cuncta simul erumpunt huc cecidisse germani exercitus gloriam: ut sine prelio: sine uulnere: iunctas manus & capta traderent arma. Quas enim ex diuerso legiōes? Nempe uictas. & abesse unicum Othoniani exercitus robur primanos quartadecimanosque: quos tamen iisdem illis campis fuderint strauerintque. Ut tot armatorū milia uelut grex uenaliū exuli Antonio donum darentur. Octo nimirum legiones unius classis accessionem fore. Id Bassus. id Cecinæ uisum postquā domos: hortos: opes: principum abstulerint: etiam militibus principem auferre. Licet integros incruentosque: flauianis quoque partibus uiles: quid dicturos reposcentibus. aut prospera aut aduersa. Hæc singuli. hæc uniuersi: ut quæque dolor impulerat: uociferantes. initio a quinta legione orto: repositis Vitellii imaginibus: uincula Cecinæ iniiciunt. Fabium Fabulum quintæ legiōis legatum: & Cassium lōgum præfectum castrorum duces

deligunt. Forte oblatos trium lyburnicarum milites ignaros & infontes: trucidant. Relictis castris: abrupto ponte hostiliam rursus: inde Cremonam pergunt: ut legionibus primæ Italicæ & undecimæ rapaci iungerentur: quas Cecina ad obtinendam Cremonam cum parte equitum præmiserat. Vbi hæc comperta Antonio discordes animis: discretos uiribus hostium exercitus aggredi statuit: antequam ducibus auctoritas: militi obsequium: & iunctis legionibus fiducia rediret. Namque Fabium Valentem profectum ab urbe. acceleraturumque cognita Cecinæ proditione coniecitabat. Et sidus Vitellio Fabius: nec militiæ ignarus. Simul ingens Germanorum uis: per Rhetiam timebatur. & ex Britannia gallicaque & hispania auxilia Vitellius acciuerat: imensam belli luem ni Antonius id ipsum metuens festinato prælio uictoriam præcepisset. Vniuerso cum exercitu secundis a Verona castris Bebricum uenit. Postero die legionibus ad muniendum retentis: auxiliares cohortes in cremonensem agrum missæ: ut specie paradarum copiarum: ciuili præda miles imbueretur. Ipse cum quatuor milibus equitum ad octauum a Bebrico progressus: quo licentius popularentur: exploratores ut mos est: longius curabant. Quinta ferme hora diei erat: cum citus eques aduentare hostes prægredi paucos: motum fremitumque late audiri nunciauit. Dùm Antonius quidnam agendum consultat. auiditate nauadæ operæ arrius uarus cum promptissimis equitum prorupit. Impulitque Vitellianos modica cæde. Nam plurimum accursu uersa fortuna: & acerrimus quisque sequentiū fugæ ultimus erat: nec sponte Antonii properatum: & fore quæ acciderant rebatur. Hortatus suos ut magno animo capefferent pugnam: diductis in latera turmis: uacuo medio relinquit iter: quo uarum equitesque eius reciperet. Iussæ armari legiones: datum per agros signum: ut quacuique proximum: ommissa præda: prælio occurrerent. Pavidus interim uarus: turbæ suorum miscetur: intulitque formidinem. Pulsi cum sauciis integri Suo metipsi metu: & angustiis uiarum conflictabantur. Nullum in illa trepidatione Antonius constantis ducis aut fortissimi militis officium omisit. Occursare pauentibus. retinere cædentes. Vbi plurimus labor: unde aliqua spes: consilio: manu: uoce insignis hosti conspicuus suis. Eo postremo ardoris prouectus est: ut Vexillarium fugientem hasta trāsuerbe

raret. mox raptum uexillum in hostem uertit. quo pudore haud plures q̄ centum equites restitere: Iuuit locus arctiore illic uia: & fracto interfluentis riui ponte: qui incerto alueo: & præcipitibus ripis fugam impediēbat. Ea necessitas seu fortuna lapsas iā partes restituit. Firmati inter se densis ordinibus: excipiunt Vittelianos temere effusos: atq; illic consternuntur. Antonius ista re periculis: sternere obuios. Simul cæteri ut cuiq; ingeniū: spoliare capere arma: equosq; abripere. Exciti prospero clamore qui modo p̄ agros fuga pallabatur: uictoriæ se miscebant. Ad quartum a Cremona lapidem fulsere legionum signa: rapacis atque Italicæ: læto inter initia equitum tuorū: prælio illuc usq; prouecta. Sed ubi fortuna contra fuit: non laxare ordines. non recipere turbatos: non obuiam ire: ultroq; aggredi hostem: tantum p̄ spacium cursu & pugnando fessum: forte uicti: haud perinde rebus. prosperis ducem desiderauerant: atq; in aduersis deesse intelligebant. Nutantem acie uictor equitatus incurSAT. Et Vipfanus Messalla tribunus cū mœsificis auxiliariis assequitur. quos militiae gloria legionarius q̄q̄ raptim ductos: æquabat. Ita mixtus pedes equesq; rupere legionum agmen. Et propinqua Cremonensium mœnia q̄to plus spei ad effugium: tanto minorem ad resistendum animum dabant. Nec Antonius ultra institit: memor laboris ac uulnerum. quibus tam anceps belli fortuna q̄uis prospero sine: eqtes equosq; afflictauerat. Inumbrante uespera uniuersum flauiani exercitus robur aduenit. Vtq; cumulos super & recentia cæde uestigia incessere: quasi debellatū foret pergere Cremonam: & uictos in deditiōem accipere: aut expugnare deposcunt. Hæc in medio pulchra dictu. Illa sibi quisq; posse coloniam in plano sitam: imperū capi. Idem audaciæ per tenebras irrumpentibus: & maiorem rapiendi licentiam. Quod si lucem opperiatū: iam pacem: iam preces: & pro labore ac uulneribus: clementiam & gloriam inania laturos. Sed opes cremonensium in sinu præfectorū legatorumq; fore. Expugnatae urbis prædam ad militem: deditæ ad duces pertinere. Spemuntur ceteriones tribuniq;. ac ne uox cuiusq; audiatur: quatiunt arma: rapturi imperium ni ducantur. Tum Antonius inserens se manipulis: ubi aspectu & auctoritate: silentium fecerat: non se decus neq; precium eripere tam bene meritis affirmabat. Sed diui

fa inter exercitum ducesq; munia . Militibus pugnandi cupidi-
 nem conuenire:duces prouidendo:consultando: contatione sæ-
 pius q̄ temeritate prodesse. Vt pro uirili portione armis ac ma-
 nu uictoriam iuuerit:ratiōe & consilio propriis ducis artibus
 profuturum.Neq; enim ambigua esse quæ occurrant:noctem:
 & ignotæ sitam urbis. Intus hostes:& cuncta insidiis opportua
 Non si pateant portæ:nisi explorato:nisi die intrandum. An op-
 pugnationem ichoatuos:adempto omni prospectu? q̄ æquus
 locus:quanta altitudo mœnium:tormētis ne & telis: an operi-
 bus & uineis aggredienda urbs foret? Mox conuersus ad singu-
 los:num secures dolabrasq; & cætera expugnandis urbibus: se-
 cum attulissent:rogitabat? Et cum abnuerent:gladiis ne inquit
 & pilis perfringere ac subruere muros ullæ manus possunt? Si
 aggerem struere:si pluteis cratibusue protegi necesse fuerit:ut
 uulgus improuidum irriti stabimus:altitudinem turriū & alie-
 na munimenta mirantes? Quin potius mora noctis unius ad-
 uentis tormētis machinisq; uim uictoriamq; nobiscū ferimus
 Simul lixas calonesq; cum recentissimis equitum Bebriacū mit-
 tit:copias cæteraq; quæ usui forent allaturos. Id uero egre tole-
 rante milite prope seditionem uentum:cum progressi equites:
 sub ipsa mœnia:uagos ex cremonensibus corripunt.quorum i-
 dicio noscitur:sex Vitellianas legiones:omnemq; exercitum qui
 hostiliæ egerat: eo ipso die triginta milia passuum emensum:
 comperta suorum clade:in prælium accingi:ac iā affore. Is ter-
 ror obstructas mentes consiliis ducis aperuit. Sistere tertiamde-
 cimam legionem in ipso uix posthumix aggere iubet: cui iun-
 cta a leuo septima galbiana patenti campo stetit. Dein septima
 claudiana agresti fossa:ita locus erat:præmunita dextro octaua
 per apertum limitem . mox tertiadecima densis arbutis inter
 septa. Hic aquilarum signorumq; ordo. Milites mixti per tene-
 bras:ut fors tulerat:prætorianum uexillum proximū tertianis.
 Cohortes auxiliorum in cornibus:latera ac terga equite circūda-
 ta. Sydo atq; Italicus Sueui cum delectis popularium primori-
 in acie uersabatur. At Vitellianus exercitus cui acquiescere cre-
 monæ:& recuperatis cibo somnoq; uiribus: confectum algore
 atque inedia hostē postera die profligare ac pruere ratio fuit .
 indigus rectoris: uacuis consilii. tertia ferme noctis hora para-

tis iam dispositisq; flauianis:impingitur.Ordinē agminis diste
cti per iram ac tenebras asseuerare non ausim. q̄q̄ alii tradide
rint quartam macedonicam dextro suorum cornu: quintam &
quintamdecimam cum uexillis nonæ secundæq; . & uicesimæ
Britannicarum legionum mediam aciem : sextadecimanos duo
deicesimanosq; & primanos leuum cornu compleisse. Rapaces
atq; Italici omnibus se manipulis miscuerant. Eques auxiliaq;
sibusibi locum legere.Prælium tota nocte uarium:anceps:atrox
his rursusq; illis exitiabile.Nihil animus aut manus ne oculi q̄
dem pro uisu iuuabant.Eademq; utraq; acie arma crebris inter
rogationibus:notum pugnæ signum:permixta uexilla. ut q̄sq;
globus capta ex hostibus huc uel illuc raptabat.Vrgebatur ma
xime septima legio:nuper a Galba conscripta.Occisi sex primo
rum ordinum centuriones.abrepta quædam signa.Ipsam aqui
lam Atilius uerus primipili Centurio multa cum hostium stra
ge:& ad extremum moriens seruauerat .Sustinuit labentē acie
Antonius accitis prætorianis. qui ubi exceperere pugnam:pellūt
hostem:dein pelluntur. Namq; Vitelliani tormenta in æggerē
uiæ contulerant: ut tela uacuo atq; aperto excuterētur dispersa
primo & arbustis sine hostium noxa illisa. Magnitudie eximia
quartedecimæ legionis balista : ingentibus saxis hostilem acie
proruebat.lateq; cladem intulisset:ni duo milites præclarum fa
cirus ausi:arrepus e strage scutis ignorati uincula ac libramen
ta tormentorum abscidissent.Statim confossi sunt.eoq; interci
dere nomina.de facto haud ambigitur. Neutro inclinata fortu
na:donec adulta nocte.luna surgens ostenderet acies:falleretq;
Sed flauianis æquior a tergo : hinc maiores equorum uirorūq;
umbriæ:& salto ut in corpore ictu tela hostium citra cadebant.
Vitelliani aduerso lumine collucentes:uelut ex occulto iaculan
tibus incauti offerebantur. Igitur Antonius ubi noscere suos :
nosciq; poterat alios pudore & probris: multos laude: & horta
tu:omnes spe promissisq; accendens:cur rari sumpsisissent arma
pannonicas legiones interrogabat. Illos esse campos in quibus
abolere labem prioris ignominie:ubi recuperare gloriā possent
Tum ad Mœsicos conuersus principes auctoresq; belli ciebat.
Frustra minis & uerbis prouocatos Vitellianos: si manus eorū
oculosq; non tolerent.Hæc ut quosque accesserat.Plura ad Ter

tinos: ueterum recentiumq; admonens: ut sub M. Antonio par-
 tos. sub Corbulonē Armenios: nuper Sarmatas pepulissent.
 Vox infensus prætorianis: Vos inquit nisi uincitis pagani: quos
 alius Imperator quæ castra alia excipient. Illic signa armaq; ue-
 sta sunt: & mors uictis. Nam ignominiam consumpsistis. Un-
 deq; clamor: & orientem solem: ita in Syria mos est: tertiani salu-
 tuere. Vagus inde consilio ducis: subditus rumor: aduenisse Mu-
 tanum. exercitus inuicem salutasse. Gradum inferunt: quasi re-
 centibus auxiliis aucti: rariore iam Vitellianorum acie: ut quos
 nullo rectore: suus quæq; impetus uel pavor contraheret duceret
 et. Postquam pulsos sensit Antonius: denso agmine obturbat. laxati
 ordines abrumpunt. nec restitui quiuere impredientibus uehicu-
 ls tormentisq;. Per limitem uiae sparguntur consecrandi festi-
 tone uictores: eo notabilior caedes fuit: quia filius patrem interfe-
 cit. Rem nominaq; auctore Vipsiano Messalla tradam. Iulius ma-
 sueius ex hispania rapaci legioni additus: impuberis filium domi-
 liquerat. Is mox adultus inter septimanos a Galba conscriptus
 oblatum forte patrem. & uulnere stratum: dum semianime scrutatur:
 agnitus: agnoscesq; & exanguem amplexus: uoce flebili precabatur
 placatos patris manes: neue se ut parricidam aduersaret. Publicum
 id facinus: & unum militem quodam ciuilium armorum parte. Simul
 attollere corpus: aperire humum. supremo erga parentem officio
 fungi. Aduertere proximi. deinde plures. hinc per omnem aciem
 miraculum: & questus & saeuissimi belli execratio. Nec eo segrius
 propinquos affines. fratres trucidatos spoliat. Factum esse scelus
 loquitur: faciuntq; ut Cremonam uenere: nouum imensumq; opus oc-
 currit. Othoniano bello germanicus miles moenibus cremonam
 suam castra sua: castris uallum circuecerat: Ea q; munimenta rursus
 auxerat: quoque aspectu haesere uictores: incertis ducibus quid iu-
 berent: Incipere oppugnationem fesso per diem noctemq; exercitu:
 arduum. & nullo iuxta subsidio anceps. Sin Bebricum redirent: in to-
 leiadus tam longi itineris labor. & uictoria ad irritum reuolueba-
 tur. Munire castra: id quoq; propinquis hostibus formidolosum
 ne dispersos & opus molientes: subita eruptione turbarent. Quam
 super cuncta terrebat ipsorum miles periculi quam morae periculior
 Quippe ingrata quam tuta: & temeritate spes: omnisque caedes:
 & uulnera & sanguis auiditate praedae pensabatur. Huc inclina-

uit Antonius. Cingique uallum corona iussit. Primo sagittis saxisque eminus certabāt: maiore Flauianorum pernicie: in quos tela desuper librabantur: Mox uallum portasque legionibus attribuit: ut discretus labor fortes ignauosque distingueret: atque ipsa contentione decoris accenderentur. Proxima bebriacēsi uiaē tertiani septimaniue sumpserē. dexteriora ualli: octaua ac septima claudiana: Tertiadecumanos ad brixianam portam īpetus tulit. Paulum inde morā: dum e proximis agris legiones: dolabras: & alii falces scalasque conuectant. Tum elatis super capita scutis: densa testudine succedūt. romanæ utrinque artes. pondera saxorum Vitelliani prouoluunt. disiectam fluitantemque testudinem lanceis contisque scrutantur. donec soluta cōpage scutorum: exangues aut laceros prosternerent. Multa cum strage incesserat contatio: ni duces fesso militi: & uelut irritas exhortationes abnuenti: Cremonam monstrassent. Hormi ne id ingenium: ut Messalla tradit. an potior auctor sit C. Plinius: qui Antonium incusat: haud facile discreuerim. nisi quod neque Antonius neque Hormus a fama uitaeque sua: quanuis pessimo flagitio degenerauerē. Non iam sanguis neque uulnera morabantur: qui subruerent uallum: quaterentque portas: innixi humeris: & super iteratam testudinem scandentes: praeherent hostium telabra chiaeque: integri cum sauciis: semineces cum expirantibus uoluntur: uaria pereuntium forma. & omni imagine mortium. Acerimum septimae tertiaeque legionum certamen. Et dux Antonius cum delectis auxiliariis eodem incubuerat: Obstinatos inter se: cum sustinere Vitelliani nequirent: & superiecta tela testudine laberentur: ipsam postremo balistam in subeuntes propulere quae ut ad praesens disiecit obruitque quos inciderat. ita pinnas ac summa ualli ruina sua traxit. Simul iuncta turris ictibus saxorum cecidit. qua septimani dum nituntur cuneis: tertianus securibus gladiusque portam perfregit. Primum irrupisse C. Volusium tertiae legionis militem inter omnes auctores constat. Is in uallum egressus: deturbatis qui restiterat: conspicuus manu ac uoce: capta castra conclamauit. Caeteri trepidis iam Vitellianis: seque e uallo praecipitantibus: perripere. complet caede quantum iter castra murosque uacui fuit. Ac rursus noua laborum facies: ardua urbis moenia: saxae turres. ferrati portarum obices.

Vibrans tela miles, frequens obstrictusq; Vitellianis partibus Cremonensis populus, magna pars Italiae statim in eisdem dies mercatu congregata. quod defensoribus auxilium ob multitudinem: oppugnantibus incitamentum ob praedam erat. Rapi ignes Antonius: inferrique amenissimis extra urbem aedificiis iubet: si damno rerum suarum Cremonenses ad mutandam fidem traherentur, propinqua muris tecta: & altitudinem moenium egressa: fortissimo quoque militum complet. Illi trabibus tegulisque & facibus propugnatores deturbant. Iam legiones in testudinem glomerantur, & alii tela saxaque incutiebant: cum languere paulatim Vitellianorum animi, & ut quisque ordine anteibat: cedere fortunae: ne Cremona quoque excisa: nulla ultra uenia, omnisque ira uictoris non in uulgus inops: sed in tribunos centurionesque: ubi pretium caedis erat: reuerteretur. Gregarius miles futuri socors: & ignobilitate tutior perstabat. Vagi per uias in domibus abditi: pacem ne tum quidem orabant cum bellum posuissent. Primores castrorum nomen atque imagines Vitellii amoliuntur. Catenas Cecinae: nam etiam tum uictus erat: exoluunt: orantque ut causae suae deprecator assistat. Aspernantem tumentemque: lachrymis fatigant extremum malorum. Tot fortissimi uiri proditoris opem inuocantes: mox uelamenta & infulas pro muris ostentant. Cum Antonius inhiberi tela iussisset: signa aquilasque extulere. Mox tum inermium agmen deiectis in terram oculis sequebatur. Circumstiterant uictores: & primo ingerebant probra: intentabant ictus. Mox ut praebere ora contumeliis: & posita omni fiducia: cuncta uicti patiebantur: subit recordatio illos esse: qui nuper Bebriaci uictoriae teperassent. Sed ubi Cecina praetexta licitoribusque insignis: dimota turba consul incessit: exarsere uictores. Superbiam saeuiciamque: adeo inuisa scelera sunt: etiam perfidiam obiectabant. Obstitit Antonius: datisque defensoribus, ad Vespasianum dimisit. Plebs interim cremonensium inter armatos conflictabatur, nec procul caede aberant: cum precibus ducum mitigatus est miles. Et uocatos ad contionem Antonius alloquitur, Magnifice uictores, uictos clementer de Cremona in neutrum. Exercitus praeter insitam praedandi cupidinem: uetere odio ad excidium

Cremonensium incubuit. Iuuisse partes Vitellianas : Othonis quoque bello credebantur. Mox teritiadecimanos ad extruendum amphitheatrum relictos : ut sunt procacia urbanæ plebis ingenia: petulantibus iurgiis illuserant . Auxit inuidiam editum illic a Cecina gladiatorum spectaculum . eademque rursus belli sedes: & prebiti in acie vitellianis cibi. Cæsæ quædam fœminæ studio partium ad proelium progressæ. Tempus quoque mercatus: ditem alioquin coloniam maiore opum specie complebat . Cæteri dūces in obscuro. Antonium fortuna fama que omnium oculis exposuerat. Is balneas abluendo cruore propere petit. Excepta uox est: cum teporem incusaret: statim futurum ut incalescerent . Vernile dictum omnem inuidiam in eum uertit: tanquæ signum incendendæ Cremonæ dedisset: quæ iam flagrabat quadraginta armatorum milia irrupere. Calorum lixarumque amplior numerus: & in libidinem ac sæuiciam corruptior. Non dignitas: non ætas protegebat: quo minus supra cædibus: cædes stupris miscerentur . Grandeuos senes exacta ætate : fœminas uiles ad prædã in ludibrium trahebant. Vbi adulta uirgo: aut quis forma conspicuus incidisset : ui manibusque rapientium diuulsus. Ipsos postremo direptores: in mutuam perniciem agebat: dum pecuniam uel graua auro teporum dona sibi quisque trahunt maiore aliorum ui truncabantur. Quidam obuia aspernati: uerberibus tormentisque dominorum : abdita scrutari: de fossa eruere: faces in manibus : quas ubi prædã egresserant: in uacuas domos: & inania templa per lasciuiam iaculabantur. utique exercitui uario linguis: moribus: cui ciues: socii: exteri inirent: diuersæ cupidines: & aliud cuique fas: nec quicquam illicitum per quatrimum Cremona suffecit: cum omnia sacra profanaque in igne considerent : Solum Mephitis templum stetit ante mœnia: loco seu numine defensum. Hic exitus Cremonensium habuit anno cclxxxvi. a primordio sui. Condita erat T. Sempronio & Cornelio consulibus : ingruente in Italiam Hannibale ? propugnaculum aduersus gallos trans padum agentes: & si qua alia uis per alpes irrueret. Igitur numero colonorum: opportunitate fluminum: ubere agri annexu connubiisque gentium adoleuit floruitque: bellis externis intacta: ciuilibus infelix Antonius post re: flagitii crebrescente inuidia : edixit: neque cremonenses captiuos

detineret. Irritamque prædam militibus effecerat consensus Italiae emptionem talium mancipiorum aspernantis. Cædi cœpere. quod ubi enotuit: a propinquis affinibusque occulte redimebantur. Mox rediit Cremonam reliquus populus. reposita fora: templaque: magnificentia municipum: & Vespasianus hortabatur. Cæterum assidere sepultæ urbis ruinis: noxia tabo humus: haud diu permisit. Ad tertium lapidem progressi: uagos pauentesque Vitellianos sua quemque apud signa componunt. Et uitæ legiones ne manente adhuc ciuili bello ambigue agerent: per Illyricum dispersæ. In Britaniam inde & hispanias nuncios famamque: In galliam Iulium Calenum tribunum: in Germaniam Alpinum montanum præfectum cohortis: q̄ hic treuir: Calenus heduus: uterque uitelliani fuerant: ostentui misere. Simul transitus alpium præsidis occupati: Suspecta Germania: tanquam in auxilium Vitellii accingeretur. At Vitellius profecto Cecina: cum Fabium Valentem paucis post diebus ad bellum impulisset: curis luxum obtendebat: Non parare arma. non alloquio exercitioque militem firmare. non more uulgi agere: sed umbraculis hortorum abditus. ut ignaua animalia: quibus si cibum suggeras: iacent torpentque: præterita instantia: futura: part obliuione dimiserat. Atque illum in nemore aricino desidem & marcentem proditio Lucillii Bassi: ac defectio classis Raennatis perculit. Nec multo post de Cecina affertur mixtus gaudio dolor: & desciuisse: & ab exercitu uinctum. plus apud socordem animum læticia quam cura ualuit: Multa cum exultatione in urbem reuectus: frequenti cõtione pietatem militum laudibus cumulat. P. Sabinum prætorii præfectum ob amicitiam Cecinæ uinciri iubet: substituto in locum eius Alpheno uaro. Mox senatum composita in magnificentiam oratione allocutus: exquisitis patrum adulationibus attollitur. Initium atrocis in Cecinam sententiæ a L. Vitellio factum. Dein cæteri composita indignatione: q̄ consul rempublicam: dux Imperatorem: tantis opibus tot honoribus cumulatus: amicum prodidisset: uelut pro Vitellio conquerentes: suum dolorem proferebāt. Nulla in oratione cuiusquam erga flauianos duces obtrectatio errorem imprudētiamq; exercituū culpantes: Vespesiani nomē suspēsī & uitabūdi circūibāt. Nec defuit q̄ unū cōsulatus diē: Is

enim in locum Cecinæ supererat: magno cum irrisu tribuentis accipientisque blandiretur. Pridie Kal. Nouembris Rostus regulus iniit: eurauitque. Annotabant periti: nunquam antea non abrogato magistratu: neque lege lata: alium suffectum. Nam consul uno die & ante fuerat Caninius rebitus. C. Cæsare dictatore: cum belli ciuilibus præmia festinarentur. Nota per eos dies Iunii Blesi mors & famosa fuit. de qua sic accepimus. Graui corporis morbo æger Vitellius: seruilianis hortis turrim uicino sitam: collucere per noctem crebris luminibus animaduertit. Sciscitanti causam apud Cecinam tuscum epulari multos: præcipuum honore Iunium Blesum nunciatur. Cætera in manus de apparatu: & solutis in lasciuiam animis. Nec defuere: qui ipsum Tuscum & alios: sed criminosis Blesum incularent: & ægro præcipue lætos dies ageret. Vbi aspernatum Vitellium: & posse Blesum peruerti satis patuit iis qui principum offensas acriter speculantur: datæ. L. Vitellio delationis partes. Illic inensus Bleso emulatione praua: & eum omni dedecore maculosum: egregia fama anteibat: Cubiculum imperatoris referat: filium eius sinu complexus: & genibus accidens: causam confusionis quærenti: non se proprio metu: nec sui anxium: sed pro fratre pro liberis fratris: preces lachrymasque attulisse. Frustra Vespesianum timeri: quem tot germanicæ legiones tot prouinciæ uirtute ac fide: tantum denique terrarum ac maris immensis spaciis arceat. In urbe ac sinu cauendum hostem: Iunios Antoniosque auos iactantem. qui se stirpe imperatoria comem ac magnificum militibus ostentet. Versas illuc omnium mentes: dum Vitellius amicorum inimicorumque negligens: fouet emulum principis labores: e conuiuio prospectantem. Reddendam pro intempestiua læticia: mœstam & funebrem noctem: qua sciat & sentiat uere Vitellium: & imperare: & si quid fato accidat: filium habere. Trepidanti inter scelus metumque: ne dilata Blesi mors maturam pœnitentiam palam iussa atrocem inuidiam ferret: placuit ueneno grassari. Addidit facinori fidem nobili gaudio Blesum uifendo. quin & audita est sæuissima Vitelli uox: qua: Ipsa. n. uerba referam: se pauisse oculos spectata inimici morte iactauit. Bleso super claritatem natalium & elegantiam morum: fidei obstinatio fuit. Integris quoque rebus a Cecia & primoribus prætium iam

Vitellium aspernantibus: ambitus: abnuere pseuerauit Sanctus
 inturbidus: nullius repentini honoris: adeo non principatus ap
 petens: ut parum abfuerit: ne dignus crederetur. Fabius interim
 ualens multo ac molli concubinarum spadonumq; agmine: se
 gnus q̄ ad bellum incedens: proditam a Lucilio Basso rauenna
 tem classem: pernicious nunciis accepit. Et si coeptum iter prope
 rasset: nutantem Cecinam praeuenire: aut ante discrimē pugnae
 assequi legiones potuisset. Nec deerant qui monerent: ut cum
 fidissimis per occultos tramites uitata Rauenna: Hostiliam Cre
 monamue pergeret. Aliis placebat accitis ex urbe praetoriis co
 hortibus: ualida manu perumpere. Ipse iutili contatione: agen
 ditēpora consultando consumpsit. Mox utrunq; consilium asp
 nitus: quod inter ancipitia deterrimum est: dum media sequi
 tur: nec ausus est satis: nec prouidit. Missis ad Vitellium litteris
 auxilium postulat. Venere tres cohortes: cum ala Britannica. ne
 q; ad fallendum aptus numerus: neq; ad penetrandum Sed Va
 lens ne in tanto quidem discrimine: infamia caruit: quominus
 rapere illicitas uoluptates: adulteriisq; ac stupris polluere hospi
 tum domus crederetur. Aderant uis & pecunia. & ruentis fortu
 nae nouissima libido. Aduētum demum peditum equitumq; pra
 uitas consilii patuit: quia nec uadere per hostes tam parua ma
 nu poterat: etiam si fidissima foret: nec integram fidem attule
 rant. Pudor tamen & praesentis ducis reuerentia morabatur:
 haud diuturna uincula apud audios periculorum: & dedecoris
 securos. Eo metu: & paucis quos aduersa non mutauerant: comi
 tantibus: cohortes Ariminum praemittit. Alam tueri terga iu
 bet. Ipse flexit in Umbriam: atq; inde Etruriam. ubi cognito pu
 gnae cremonensis euentu: non ignauum: & si prouenisset atrox
 consilium iniit. ut arreptis nauibus in quancunq; partem Nar
 bonensis prouinciæ egressus Gallias & exercitus: & Germaniæ
 gentes: nouumque bellum ciceret. Digresso Valente: trepidos
 qui Ariminum tenebant: Cornelius Fuscus admoto exercitu: &
 missis p̄ proxima littorū lyburnicis: terra mariq; circūuenit. Oc
 cupantur plana Umbriæ: & qua picenus ager hadria alluit. oisq;
 Italia iter Vespasianum ac Vitellium apoenini iugis diuidebat
 Fabius ualens e sinu pisano fauicia maris: aut aduersante uēto
 portū herculis moneti depellit. haud procul ide agebat Marius

maturus alpium maritimarum procurator: fides Vitellio. cuius sacramentum cunctis circa hostilibus non exuerat. Is Valentē commiter exceptum: ne galliam naibonensem temere ingrederet monendo terruit. simul cæterorum fides metu intacta. Nam circuniectas ciuitates procurator Valerius paulinus strenuus militiæ: & Vespesiano ante fortunam amicus: in uerba eius adegerat. Concitisq; omnibus qui exautorari a Vitellio bellum spēte sumebant: Foroiuliensem coloniam: claustraq; maris præsidio tuebatur. Eo grauior auctor: q; paulino patria forum Iulii: & bonos apud prætorianos: quorū quondam tribunus fuerat. Ipsiq; pagani fauore municipali: & futuræ potentiæ spe: iuuare partes annitebantur. quæ ubi paratu firma: & aucta rumore apud uarios Vitellianorum animos increbuerat: Fabius ualens cum quatuor spiculatoribus: & tribus amicis: totidemq; centurionibus: ad naues regreditur mature. cæterisq; remanere: & in uerba Vespesiani adigi liberum fuit. Cæterum ut mare tutius Valenti q̄ littora aut urbes: ita futuri ambiguus: & magis quid uitaret q̄ cui fideret certus: aduersa tempestate Stechadas massiliensium insulas affertur Ibi eum missæ a paulino lyburnicæ oppressere. Capto Valente cuncta ad uictoris opes conuersa: Initio p̄ hispaniam a prima adiutrice legione orto. quæ memoria Othonis insensa Vitellio: decimam quoq; ac sextam traxit. Nec Galliæ contabantur. Et Britanniam inclitus erga Vespesianum fauor: q̄ illic secundæ legioni a Claudio præpositus: & bello clarus egerat non sine motu adiunxit cæterarū in quibus pleriq; centuriones ac milites a Vitellio prouecti: exptum iam principem anxii mutabant. Ea discordia & crebris belli ciuilis rumoribus Britannii sustulere animos: auctore Venusio qui super insitam ferociam & remani nois odium: propriis in Carthimandua reginam stimulis accendebatur. Carthimandua Brigantibus imperitabat: pollens nobilitate: & auxerat potentiam postq̄ capto per dolum rege Carataco: instruxisse triumphum Claudi Cesaris uidebat. Inde opes: & rerum secundarū luxus: spreto Venusio. Is fuit maritus: amigerum eius Vellocatum: in matrimonium regnūq; accepit. cōcussa statī flagitio domus. Pro marito studia ciuitatis p̄ adultero libido regiæ & sæuicia. Igit̄ uenusius accitis auxiliis simul ipsorū Brigātū defectōe: ī extremū discrimē Carthimandua

addixit. Tū petita a romanis præsidia & cohortes: alæq; nostræ
 uariis preliis exemere tamē piculo reginam. Regnum Venusio
 belum nobis relictum . Turbata per eosdem dies Germania: &
 foordia ducum & seditione legionum . Externa ui & pfidia so
 ciai prope afflicta romana res. Id bellum cum causis & euenti
 bu: & n. longius prouectum est: mox memorabimus . Mota &
 daorum gens: nunq̄ fida: tunc sine metu: abducto e Mœsia exer
 citi. sed prima rerum quieti speculabantur. ubi flagrare Italiam
 belo: cuncta inuicem hostilia accepere : expugnatis cohortium
 alæq; hybernis: utraq; Danubii ripa potiebantur. lamq; castra
 legionum excindere parabant: ni Mutianus sextam legionē op
 pouisset: Cremonēsis uictoriæ gnarus: ac ne externa moles utri
 que ingrueret: si Dacus germanusq; diuersi irrupissent. Affuit
 ut sæpe alias fortuna populi ro. quæ Mutianum uiresq; oriētis
 illac tulit : & quod Cremonæ interim transegimus . Fonteius
 Agrippa ex Asia proconsul: eam prouinciam annuo imperio te
 nuerat . Mœsiæ præpositus est: additis copiis e Vitelliano exer
 citu: quem spargi per prouincias: & externo bello illigari : pars
 consilii pacisq; erat. Nec cæteræ nationes silebant. Subita p̄ pon
 tum arma barbarum mancipium regiæ quondam classis præfe
 ctus mouerat . Is fuit Anicetus Polemonis libertus: præpotens
 olim: & postq̄ regnum in formam prouinciæ uerterat: mutatio
 nis impatiens. Igitur Vitellii nomine adscitis gentibus: quæ pō
 tum accolunt: corrupto in spem rapinarum egentissimo quoq;
 haud tēendæ manus auctor. Trapezuntem uetustam admodū
 ciuitatem a græcis in extremo ponticæ oræ conditam: subitus
 irrupit. Cæsa ibi cohors: regium auxilium olim: mox donati ciui
 tate romana: signa armaq; in nostrum modum : desidiarum licen
 tiamq; græcorum retinebant. Classis quoq; faces intulit: uacuo
 mari eludēs: quia lectissimas lyburnicarum: omnemq; militem
 Mutianus Bizantium adegerat . Quin & barbari contemptim
 uagabant̄: fabricatis repēte nauibus: quas cameras uocāt. arctis
 lateribus latā aluum sine uinculo æris aut ferri cōnexā & tūdo
 mari prout fluctus attollit̄: sūma nauium tabulis augēt: donec
 in mōm recti claudant̄. Sic iter undas uoluunt̄: pari utrinq; pra
 & mutabili remigio. quādo hinc uel illinc appellere idiscretū &
 innoxū ē. Aduertit ea res Vespesiani aīum: ut uexillarios e legio

nibus:ducemq; Viridium geminum: spectatæ militiæ deligeret. Ille incompositum & prædæ cupidine uagum hostem adortus: cogit in naues: effectisq; raptim lyburnicis: assequitur Anicetū in hostio fluminis Cohibi: tutum sub Sedochezorum regis auxilio: quem pecunia donisq; ad societatem perpulerat. Ac primo rex minus armisq; supplicem tueri. Postquā merces proditionis aut bellum ostendebatur: fluxa ut est barbaris fide: pactus Aniceti exitium per fugas tradidit. Belloq; seruili finis impositus. Lætum ea uictoria Vespasianū: cunctis super uota fluentibus cremonensis prelii nuncius in ægypto assequitur. Eo properantius Alexandriam p̄git: ut fracto Vitellii exercitu: urbem quoq; externæ opis indigam fame urgeret. Namq; & africam eodem latere sitam: terra mariq; inuadere parabat: clausis annonæ subsidiis: inopiam ac discordiam hosti facturus. Dum hac totius orbis mutatione: fortuna impii transit: primus Antonius nequaquā pari innocentia post Cremonam agebat: satisfactum bello ratus: & cætera ex facili ceu felicitas in tali ingenio: auariciam: superbiam: cæteraq; occulta mala patefecit: Vt captam Italiam psultare. ut suas legiones colere: omnibus dictis factisq; uim sibi ad potentiam struere. utq; licentia militem imbueret: interfectosq; centurionum ordines legionibus offerebat: Eo suffragio turbi dissimulus quisq; delecti: nec miles in arbitrio ducum: sed duces militari uiolentia trahebantur. quæ seditiosa & corrupenda disciplinæ mox in prædam uertebat: nihil aduentantem Mutianum ueritus: quod exitiosius erat quā Vespasianum spreuisse. Cæterum propinqua hyeme: & humentibus pado campis: expeditū agmen incedere. Signa aquilæq; uictricium legionum: milites uulneribus aut ætate graues: plæriq; etiam integri Veronæ relictis. Sufficere cohortes alæq; & e legionibus lecti: profligatiam bello uidebantur. Undecima legio sese adiunxerat initio cōtata. sed prosperis rebus anxia q̄ defuisset. Sex milia dalmatæ recens delectus cemitabantur. Ducebat Pompeius Siluanus cōsularis. uis consiliorum penes Annium Bassum legionis legatū Is Siluanum socordem bello: & dies rerum uerbis terentem: specie obsequii regebat. Ad omniaq; quæ agenda forent: quæta cum industria aderat. Ad has copias e classicis rauennatibus. legionariam militiam poscentibus: optimus q̄sq; adsciti. Classē

Dalmatæ suppleuere. Exercitus ducesq; ad sanum fortunæ iter sistunt: de summa rerum contantes: q; motas ex urbe prætorias cohortes audierant: & teneri præsidii Apeninum rebantur. & ipsos in legione bello attrita inopia & seditiosæ militum uoces terrebant. Clauarium: donatiui nomen est: flagitantium: nec pecuniam aut frumētum prouiderant. Et festinatio atq; auuiditas prepediebant: dum quæ accipi poterāt: rapiuntur. Celeberrimos auctores habeo: tantam uictoribus aduersus fas nefasq; irreuerentiam fuisse: ut gregarius eques occisum a se proxima acie fratrem professus: premium a ducibus petierit. Nec illis aut honorare eam cædem ius hominum: aut ulcisci ratio belli permittebat. Distulerant tāquam maiora meritum q̄ quæ statim exoluerent, nec quicq; ultra traditur. Cæterum & prioribus ciuium bellis par scelus inciderat. Nam prelio quo apud Ianiculum aduersus Cinnam pugnatum est: Pompeianus miles fratrem suū: dem cognito facinore: seipsum interfecit: ut Sisenna memorat: tanto acrior apud maiores: quod sicut uirtutibus gloria: ita flagitiis pœnitentia fuit. Sed hæc aliaque ex uetere memoria petita: quotiens res locusq; exempla recti: aut solacia mali poscent: haud absurde memorabimus. Antonio ac ducibus partium præmitti equites: omnemq; Umbriam explorari placuit: si qua apeni iuga clemētius adirentur: acciri aquilas signaq;: & quicq; Veronæ militum foret. Padumq; & mare cōmeatibus compleri. Erant inter duces qui neccerent moras: quippe nimius iam Antonius: & certiora ex Mutiano sperabantur. Namq; Mutianus tam celeri uictoria anxius: & ni præsens urbe potiretur: exptem se belli gloriæq; ratus: ad primū & Varum media scriptitabat. Instandū cœptis: aut rursus contandi utilitates edifferens. Atq; ita compositus: ut ex euentu rerum aduersa abnueret: uel prospera agnosceret. Plotium Griphum nuper ab Vespesiano in senatorum ordinem additum: ac legioni præpositum: cæterosq; sibi fidos: apertius monuit. Iiq; omnes de festinatione Primi ac Vari sinistre: & Mutiano uolentia rescripsere. Quibus epistolis Vespesiano missis: effecerat: ut uon pro spe Antonii consilia factaq; eius existimarent. ægre id pati Antonius: & culpam i Mutianum cōferre: cuius criminationibus coaluissent pericula sua: Nec sermonibus temperabat. Immodicus lingua: & obsequii in

solens: litteras ad Vespasianum composuit: iactantius quàm ad principem: nec sine occulta in Mutianum insectatione. Se pannonicas legiones in arma egisse. suis stimulis excitos Mœsiae duces Sua constantia perruptas alpes. occupatam Italiã. Intersecta germanorum Rhetorumque auxilia. quod discordes dispersasque vitellii legiones equestri procella: mox peditum vi: per diem noctemque fudisset: Id pulcherrimum & sui operis: Casum Cremonæ bello imputandum: Maiore damno plurimum urbium excidiis. Veteres civium discordias reip. stetisse. Non se nunciis neque epistolis: sed manu & armis Imperatori suo militare: neque officere glorie eorum: qui a siam interim composuerint? Illis Mœsiae pacem: sibi salutem securitatemque Italiæ cordi fuisse. Suis exhortationibus gallias hispaniasque ualidissimam terrarum partem: ad Vespasianum conuersas. Sed cecidisse in irritum labores: si præmia periculorum soli assequantur: qui periculis non affuerint. Nec fellere ea Mutianum. Inde graues simultates: quas Antonius simplicius: Mutianus callide. eoque implacabilius nutrebat. At Vitellius fractus apud Cremonam rebus: nuncios cladis occultas stulta dissimulatione: remedia potius malorum quàm mala differebat. Quippe confitenti consultantique supererant spes uiresque. Cum e contrario læta omnia fingeret: falsis ingrauescebat. Mirum apud ipsum de bello silentium: prohibiti per ciuitatem sermones: eoque plures: ac si liceret. uere narraturi: quia uetabantur atrociora uulgauerant. Nec duces hostium augendæ famæ deerant. Captos Vitellii exploratores: circumductosque ut robora uictoris exercitus noscerent: remittendo: quos omnis Vitellius secreto percontatus: interfici iussit. Notabili constantia Centurio Iulius agrestis. post multos sermones quibus Vitellium ad uirtutem frustra accendebat: perpulit: ut ad uires hostium spectandas. quæque apud Cremonam acta foret: ipse mitteretur. Nec exploratione occulta fallere Antonium tentauit: sed mandata Imperatoris: suumque animum professus ut cuncta uiseret postulat. Missi qui locum prælii: Cremonæ uestigia: captas legiones ostenderent. Agrestis ad vitellium remeauit: abnuenti que uera esse quæ afferret: atque ultro corruptum arguenti: quandoquidem inquit. magno documento opus: nec alius iam tibi aut uitæ aut mortis meæ usus: dabo cui credas. Atque ita digressus: uoluntaria morte

dicta firmavit. Quidam iussu Vitellii interfectum: de fide constantiaq; eadem tradidere. Vitellius ut e somno excitus Iulium priscum: & Alphenum uarum cum .xiiii. prætoriiis cohortibus: & omnibus equitum alis: obsidere apeninū iuber. Secuta e clas sicis legio: tot milia armatorum lecta equis uirisq;. si dux alius foret: inferendo quoq; bello satis pollebāt. Cæteræ cohortes ad tuendam urbem L. Vitellio fratri datæ. Ipse nihil e solito luxu remittens: & diffidentia properus: festinare comitia: quibus cōsules in multos annos destinabat. Fœdera sociis: Latium externs dilargiri: his tributa dimittere. alios imunitatibus iuuare. deniq; nulla in posterum cura: lacerare Imperium. Sed uulgus ac magnitudinem beneficiorum aderat. Stultissimus quisq; pecuniis mercabatur. Apud sapientes cassa habebantur: quæ neq; dari: neq; accipi salua rep. poterant. Tandem flagitante exercitu qui Meuaniam infederat: magno senatorum agmine: quorum multos ambitione. plures formidine trahebat: in castra uenit: incertus animi: & infidis consiliis obnoxius. Contrionāti: prodigiosum dictu: tantum fœdarum auuū superuolitauit: ut nube atra diem obtenderent. Accessit dirum omē: profugus altaribus taurus: disiecto sacrificii apparatu: longe q̄ ubi feriri hostias mos est: confossus. Sed præcipuum ipse Vitellius ostētum erat. Ignarus militiæ: improuidus consilii: quis ordo agminis: quæ cura explorandi: q̄tus urgendo trahendoue bello modus: alios rogittans: & ad omnes nuncios uultu quoq; & incessu trepidus: deintemulentus. postremo tedio castroꝝ: & audita defectione missenensis classis: romam reuertit: recētissimum quodq; uulnus pauens. summi discriminis incuriosus. Nam cum transgredi Apeninum integro exercitus sui robore. & fessos hyeme atq; iopia hostes aggredi in aperto foret: dum dispergit uires: acerrimum militem: & usq; in extrema obstinatū: trucidandum: capiendūq; tradidit: peritissimis centurionum dissentientibus. & si consulerentur: uera dicturis. Arguere eos intimi amicorum Vitellii ita formatis principis auribus: ut aspera quæ uilia: nec qcquā nisi iucundum & lesurum acciperet. Sed classem missenensem: tātum ciuilibus discordiis etiam singuloꝝ audacia ualet: Claudius Fauentinus centurio per ignominiam a Galba dimissus: ad defectionem traxit: fictis Vespesiani epistolis: precium prodi

tionis ostentans præerat classi Claudius apolinaris neq; fidei cõ
stans neque strenuus in perfidiam: & Apinius tiro: prætura fun
ctus: ac tum forte Minturnis agens. ducem se defectoribus ob
tulit: a quibus municipia coloniæq; impulsæ. precipue puteola
norum in Vespesianum studio. Contra Capua Vitellio fida. mu
nicipalem emulationē bellis ciuilibus miscebāt. Vitellius Clau
dium Iulianum: Is nuper classē misenensem molli imperio
rexit. permulcendis militum animis: delegit: data in auxiliū
urbana cohors: & gladiatores quibus Iulianus præerat. Et colla
ta utrinq; castra: haud magna contatione Iuliano in partes Ves
pesiani transgresso: Tarracinam occupauere: mœnibus situque
magis q̄ ipsorum igenio tutam. Quæ ubi Vitellio cognita: pte
copiæ Narniæ cum præfectis prætorii relicta. L. Vitellium fra
trem cum sex cohortibus & quingentis equitibus: ingruenti p
campaniâ bello opposuit. Ipse æger animi: studiis militū & cla
moribus populi arma poscētis: refouebat: dum uulgus ignauū
& nihil ultra uerba aufurum: falsa specie: exercitus & legiones
appellat. Hortantibus libertis: nā amicoꝝ eius q̄to quis clarior
minus fidus: uocari tribus iubet. data nomina sacramento adi
git. Superfluente multitudine. curam delectus in consules par
titur. Seruoꝝ numerum: & pondus argenti senatoribus inducit
Equites romani obtulere operam pecuniasq; et libertinis idem
munus ultro flagitantibus. Ea simulatio officia metu profecta:
uerterat in fauorem. Et plæriq; haud perinde Vitelliū q̄ casum
locumq; principatus miserabāt: Nec deerat ipse uultu & lachry
mis misericordiam elicere. largus promissis: & quæ natura trepi
dantium est: imodicus. Quin & Cæsarem: se dici uoluit: aspna
tus antea. Sed tunc supstitutione nominis: & quia in metu consi
lia prudentium: & uulgi rumor iuxta audiunt. Cæterum ut om
nia inconsulti impetus coepta initiis ualida: spacio languescūt:
dilabi paulatim senatores: equitesq; primo contāter: & ubi ipse
non aderat: mox conterriti: mesti ue discrimine: donec Vitellius
pudore irriti conatus: quæ non dabantur: remisit. Ut terrorē Ita
liæ possessa meuania: ac uelut renatū ex itegro bellū intulerat.
Ita haud dubiū erga flauianas ptes studiū: tā pavidus Vitellii
discessus addidit. Ereptus Samnis pelignusq; & marsi æmulati
one: q; cāpania præuenisset: ut in nouo obsequio ad cūcta belli

munia acres erant. Sed foeda hyeme per tráfitū apenini cōflicta
 tus exercitus: & uix quieto agmine niue se eluctantibus: patuit
 q̄tum discriminis adeundū foret: ni Vitelliū retro fortuna uer
 tisset: quæ flauiaís ducibus nó minus sæpe q̄ ratio affuit. obuiū
 illic petilium Cerialem habuere: agresti cultu. & noticia locorū:
 custodiis Vitellii elapsū. Propinqua affinitas Ceriali cū uespe
 siano. nec ipse inglorius militiæ. eoq; inter duces assumptus ē.
 Flauio quoq; Sabino: & Domitiano patuisse effugiū: multi tra
 didere. Et missi ab Antonio nuncii: p̄ uarias fallendi artes pene
 trabant locum ac præsidū monstrantes. Sabinus inhabilem la
 bori & audaciæ ualitudinem causabatur. Domitiano aderat ani
 mus: sed custodes a Vitellio additi: q̄q̄ se socios fugæ promitte
 rent: tanq̄ insidiantes timebāt. Atq; ipse Vitellius respectu sua
 rum necessitudinū: nihil in Domitianum atrox parabat. Duces
 partiū ut Carfulas uenere: paucos ad requiē dies sumūt. donec
 aquilæ signaq; legionū assequerent̄. Et locus ipse castroz place
 bat. late prospectans: tuto copiaz aggestu: florentissimis pone
 tergum múcipiis. Simul colloquia cū Vitellianis decem miliū
 spacio distantibus. & proditio sperabat̄. ægre id pati miles: & ui
 ctoriam malle q̄ pacem. ne suas quidem legiones opperiebant̄:
 ut prædæ q̄ periculoz focias. Vocatos ad cōtionē Antonius do
 cuit esse adhuc Vitellio uires: ambiguas si deliberarēt: acres si
 desperassent. Initia belloz ciuiliū fortunæ permittēda: Victoriā
 a consiliis & ratione proficisci. Jam misenensem classē & pul
 cherrimā Campaniæ oram descuiisse: nec plus e toto terrarū or
 bereliquum Vitellio: q̄ quod inter Tarracinā Narniāq; iaceat.
 Satis gloriæ proelio cremonensi partū & exitio Cremonæ nimitū
 inuidiæ: ne concupiscerēt Romā capere potius q̄ seruare. Maio
 ra illis præmia & multo maximū decus: si incolumitatem Sena
 tui populoq; romano sine sanguine quæfissent. His ac talibus
 mitigati animi. Nec multo post legiões uenere: & terrore fama
 que aucti exercitus. Vitellianæ cohortes nutabāt: nullo ī bellū
 adhortate. multis ad transitionē. qui suas cēturias turmasq; tra
 dere donū uictori: & sibi in posterum gratiā certabāt. Per eos co
 gnitū ē Interamnā proximis campis præsidio quadringentorū
 equitū teneri. Missus exēplo uarus cū expedita manu: paucos re
 pugnatiū iterfecit. plures abiectis armis ueniā petiuere. quidā ī

castra refugi:cuncta formidine implebāt: augendo rumoribus uirtutē copiasq; hostiū: quo amissi præsidii dedecus lenirent. Nec ulla apud Vitellianos flagitii pœna & præmiis defectorū uera fides: ac reliquū perfidiæ certamen Crebra transfugia tribunosq; centurionumq;. Nā gregarius miles induruerat pro Vitellio: donec Priscus & Alphenus desertis castris ad Vitelliū regressi: pudore proditiōnis cunctos exoluerent. Iisdem diebus Fabius Valens urbini in custodia interficitur. Caput eius Vitellianis cohortibus ostentatum: ne quā ultra spem fouerent. Nam puafisse in Germanias Valentē: & ueteres illic nouosq; exercitus ciere credebant. Visa cæde: in desperationē uersi. & flauianus exercitus imane quātū animo: exitium ualentis: ut finē belli accepit. Natus erat ualens Anagninæ equestri familia: procax moribus: neq; absurdus ingenio. Famā urbanitatis p lasciuia petere Ludicro iuuenū sub Nerone uelut ex necessitate: mox spōte mimos actitauit: scite magis quā probe. Legatus legionis & fouit Verginium: & infamauit: Fonteium Capitonē corruptū: (seu quæ corrūpere nequerat. interfecit: Galbæ proditor Vitellio fidus: & aliosq; pfidia illustratus. Abrupta undiq; spe Vitellianus miles transiturus in ptes. Id quoq; non sine decore: sed sub signis uexillisq; in subiectos Narniæ campos descendere. Flauianus exercitus ut ad prælium intentus ornatusq;: densis circa uia ordinibus adstiterat. Accepti in medium Vitelliani: & circumdatos primus Antonius clementer alloquit̃. pars Narniæ: pars Interanæ subsistere iussi: Relictæ simul e uictoricibus legiones. neq; quiescētibus graues: & aduersus contumaciā ualidæ. Non omisere per eos dies primus ac Varus: crebris nūcis salutem & pecuniā & secreta Campaniæ offerre Vitellio: si positis armis: seq; ac liberos suos Vespesiano pmisisset. In eundē modum & Mutianus cōposuit epistolas quibus plærūq; fidere Vitellius: ac de numero seruosq; electione licetoz loqui tanta torpedō iuaserat animū ut si principem eum fuisse: cæteri non meminissent: ipse obliuisceretur. At primores ciuitatis Flauium Sabinum præfectū urbis: secretis sermonibus incitabant: uictoriæ famæq; partem capesseret. Esse illi proprium militem cohortium urbanarum: nec defuturas uigilum cohortes Seruicia ipsorum fortunam partiū & omnia prona uictoribus: ne Antonio Varoq; de gloria conce

deret. Pauca Vitellio cohortes: & mœstis undiq; nūciis trepidas Populi mobilem animum: & si se ducem præbūisset: easdem illas adulationes pro Vespesiano fore. Ipsum Vitelliū ne prosperis quidem parem. adeo ruentibus debilitatum. gratiam patri belli penes eum qui urbem occupasset. Id Sabino conuenire: ut Imperiū fratri reseruaret. Id Vespesiano ut cæteri: post Sabinum haberentur. haud quā erecto animo eas uoces accipiebat inualidus senecta. Erant qui occultis suspicionibus incesserent tanq̄ inuidia & æmulatione fortunam fratris moraretur. Nāq; Flavius Sabinus ætate prior: priuatis utriusq; rebus auctoritate pecuniaq; Vespesianum anteibat. Et credebatur affectū eius fidem præiuiuisse: domo agrisq; pignori acceptis. Vnde q̄q̄ manente in speciem concordia: offensarum opera metuebant. Melior interpretatio mitem uirū abhorrere a sanguine & cædibus. Eoq; crebris cum Vitellio sermonibus de pace. ponendisq; per conditionem armis: agitare. Sæpe domi congressi: postremo in æde Apollinis ut fama fuit. pepigere. Verba uocesq; duos testes habebant Cluuium Rufum & Silium Italicum. Vultus procul uisentibus notabantur. Vitellii proiectus & degener. Sabinus non insultans & miseranti propior. Quod si tam facile suorum mentes flexisset Vitellius: q̄ ipse cæsserat: incruentam urbē Vespesiani exercitus intrasset. Cæterum ut quisq; Vitellio fidus: ita pacem & condiciones abnuebant: discrimen ac dedecus ostē tantes: & fidem in libidine uictoris. Nec tantam Vespesiano superbiam: ut priuatum Vitellium pateretur. ne uictos quidē laturos. Ita periculum ex misericordia. Ipsum sane senem: & prospis aduersisq; faciatur. Sed quod nomen quem statum filio eius Germanico fore? Nunc pecuniam & familiam: & beatos campaniæ sinus promitti. Sed ubi imperium Vespesianus inuaserit: non ipsi: non amicis eius: non deniq; exercitibus securitatem nisi extincto æmulatore redituram. Fabium illis Valentē captiuū & casibus dubiis reseruatum: prægrauem fuisse: ne dū primus & Fustus: & specimen partium Mutianus ullam in Vitelliū nisi occidendi licentiam habeant. Non a Cæsare Pompeium: non ab Augusto Antonium incolumes relictos. Nisi forte Vespesianus altiores spiritus gerat: Vitellii cliens: cum utellius collega claudio foret. Quin ut cēsuram patris: ut tres cōsulatus: ut tot

egregiæ domus honores deceret: desperatione saltem in audaciâ accingeretur. p̄stare militem: superesse studia populi: deniq; nihil atrocius euenturum: q̄ in quod sponte ruant. Moriendum uictis: moriendum deditis. Id solum referre: nouissimum spiritum p̄ ludibrium & contumelias effundant: an per uirtutem. Surdæ ad fortia consilia Vitellio aures. Obruebatur aîus miseratione curaq; ne pertinacibus armis minus placabilem uictorem relinqueret coniugi & liberis. Erat illi & fessa ætate parens: quæ tamé paucis ante diebus opportuna morte excidium domus præuenit. Nihil p̄cipatu filii affecuta: nisi luctum & bonam famâ xy. Kal. Ian. audita defectione legionis cohortiumq; quæ se Narniæ dediderant: pulo amictu palatio digreditur. mesta circum familia. Simul ferebatur lecticula paruulus filius uelut in funebrem p̄pam: Voces populi blandæ & intempestiuæ. miles minaci silentio. Nec quisq; adeo rerum humanarum imemor: quem non comoueret illa facies. Romanum principem & generis humani paulo ante dominum. relicta fortunæ suæ sede: p̄ populû per urbem: exire de impio. nihil tale uiderant: nihil audierant. Repetina uis dictatorem Cæsarem oppresserat. Occultæ Caium insidiarum. nox & ignotum rus fugam Neronis absconderant. Piso & Galba tanq̄ in acie cecidere. In sua contione Vitellius: inter suos milites: prospectantibus etiam foeminis: pauca & præsentim mortificæ congruentia locutus: cedere se pacis & reip. cã. Retinerent tantum memoriam sui. Fratremq; & coniugem & innoxiam liberorû ætatem miserarentur. Simul filium protendens: mō singulis modo uniuersis comendans. postremo fletu præpediente: assistenti cõsuli: Cecilius simplex erat: exolutum a latere pugionem uelut ius necis uitæq; ciuium reddebat. asp̄nante consule: reclamantibus qui in contione adstiterant: ut in æde cõcordiæ positurus insignia imperii: domumq; fratris petiturus discessit. Maior hic clamor obsistentiû penatibus priuatis: in palatiû uocatiû: interclusum aliud iter. Idq; solû quod in sacra uia pergeret patebat. Tum consilii inops in palatium redit. Præuenerat rumor eiurari ab eo imperium. Scripseratq; Flavius Sabinus cohortiû tribunis: ut militem cohiberent. Igitur tanquam omnis respu. in Vespesiani sinum cecidisset: primores Senatus: & plæriq; eque

stris ordinis omnisq; miles urbanus & uigiles: domum Flauii Sabini compleuere. Illuc de studiis uulgi & minis germanicarum cohortium affertur. Longius iam progressus erat: q̄ ut regredi posset: & suo quisq; metu: ne disiectos eoq; minus ualidos Vitelliani confectarentur: contantem in arma impellebant. Sed quod in eiusmodi rebus accidit: consilium ab omnibus datū est periculum pauci sumpsere. Circa lacum Fundani descendentibus qui Sabinum comitabatur: armatis occurrunt promptissimi Vitellianorum. Modicum ibi praelium iprouiso tumultu: sed prosperum Vitellianis fuit. Sabinus re trepida: quod tutissimum e presentibus: arcem capitolii insedit: milite & quibusdam senatorum equitumq;: quorum nomina tradere haud promptum est. quoniam uictore Vespesiano multi id meritum erga partes simularere. Subierunt obsidium etiam foeminae: inter quas maxime insignis Verulana gracilia: neq; liberos: neq; propinquos: sed bellum secuta. Vitellianus miles custodia socordi clausos circūdedit. eoq; concubina nocte suos liberos Sabinus & Domitianum fratris filium in capitolium acciuit. At Sabinus misso per neglecta ad Flauianos duces nuncio: qui circūsideri ipsos: ni subueniretur: arctas res nunciaret: noctem adeo quietam egit: ut digredi sine noxa potuerit: Quippe miles Vitellii aduersus pericula ferox: laboribus & uigiliis paucis intentus erat. Et hybernus humber repente fusus: oculos auresq; impediabat. Luce prima Sabinus anteq; inuicem hostilia coeptarent: Cornelium Martialem e primipilaribus ad Vitellium misit: cum mandatis & questu: q̄ pacta turbarentur. Simulationem prorsus & imaginem deponendi imperii fuisse ad decipiendos tot illustres uiros. Cur enim e rostris fratris domum imminentem foro: & irritandis hominum oculis: quā auentinum & penates uxoris petisset? Ita priuato & omnem principatus speciem uitanti conuenisse. Contra Vitellium in palatium: in ipsam imperii arcem regressum. Inde armatum agmen emissum. stratam innocentium caedibus celeberrimam urbis partem. ne capitolio quidem abstineri. Togatum nepe se: & unum e senatoribus: dum iter Vespesianum ac Vitellium praeliis legionum captiuitatibus urbium: deditioibus cohortium iudicatur. Iam

Hispaniis Germaniisque & Britannia descendentibus : fratrem
Vespesiani mansisse infide: donec ultro ad cōditiones uocaretur.
Pacem & concordiam uictis utilia : uictoribus tantum pulchra
esse. Si conuentionis pœniteat: non se quem perfidia deceperit:
ferro peteret: non filium Vespesiani uix puberem: quantum oc-
cisus uno sene & uno iuvene profici? Iret obuiam legionibus. de
summa rerum illic certaret: Cætera secundum euentum prælii
cessura . Trepidus ad hæc Vitellius: pauca purgandi sui causa
respondit: culpam in militem conferens: cuius nimio ardori im-
parem esse modestiam suam . Et monuit Martialē: ut p̄ secretā
ædium partem occulte abiret: ne a militibus internuncius inui-
sæ pacis interficeretur. Ipse neq; iubendi neq; uetandi potens:
non iam imperator: sed tantum belli cā erat. Vix dum regresso
in capitolium Martiale: furēs miles aderat: nullo duce: sibi qsq;
auctor . cito agmine forum & iminentia foro templa præterue-
cti Erigunt aciem per aduersum collem: usq; ad primas capito-
linæ arcis fores. Erāt antiquitus porticus in latere diuī dextræ
subeuntibus. In quarum tectum egressi: saxis tegulisq; Vitellia-
nos deturbabāt. neq; illis manus nisi gladiis armatæ: & arcesse-
re tormēta: aut missilia tela: longum uidebatur. Faces in promi-
nentem porticum iecere. & sequebantur ignem. ambustasq; Ca-
pitoliū fores penetrassent: ni Sabinus reuulsas undique statuas
decora maiōꝝ in ipso aditu uice muri obiecisset. Tum diuersos
capitolii aditus inuadunt: iuxta lucum asyli: & qua tarpei rupes
centum gradibus aditur. Improuisa utraque uis. propior atque
acrior per asylum ingruerat. Nec fisti poterant scandentes per
coniuncta ædificia: quæ ut in multa pace in altum edita solum
capitolii æquabant. Hic ambigitur: ignem tectis oppugnatores
iniecerint : an obsessi: quæ crebrior fama est : quo nitentes ac
progressos: depellerent. Inde lapsus ignis in porticus appositas
ædibus: mox sustinentes fastigium aquilæ uetere ligno traxere
flammam: alueruntque. Sic capitolium clausis foribus indefen-
sum: & indireptum conflagrauit . Id facinus post conditam ur-
bem luctuosissimum fœdissimumq; reipublicæ populoq; ro. ac-
cidit: nullo externo hoste: ppitiis si p̄ mores nostros liceret deis
Sedē Iouis optimi maximi auspicato a maioribus pignus impii
conditam: quam non Porsena dedita urbe: neq; galli capta teme-

rare potuissent: furore principum excindi. Arserat & ante Capi-
 tolium ciuili bello: sed fraude priuata. Nunc palam obsessum:
 palam incensum. quibus armorum causis? quo tantæ cladis
 pretio stetit? pro patria bellauimus. Vouerat Tarquinius priscus
 bello sabino: ieceratque fundamenta: spe magis futuræ ma-
 gnitudinis: quàm quo modicæ adhuc po. ro. res sufficerent. Mox Ser-
 uius Tullius sociorū studio: deinde Tarquinius superbus capta Suessa
 Pomeria: hostium spoliis extruere. Sed gloria opis libertati re-
 seruata. Pulsis regibus: Horatius Puluillus iterū cōsul dedicauit
 ea magnificentiā: quā imensæ postea po. ro. opes ornarēt potiusquā
 augerēt. Iisdē rursus uestigiis situm est: postquā iteriecto. ccccv.
 annorū spacio L. Scipione C. Norbano cōsulibus: flagrauerat. Cu-
 rā uictor Sylla suscepit. nequē tamē dedicauit. hoc solū felicitati
 eius negatū. Luciatii Catuli nomen inter tanta cæsarū opa: usquē
 ad Vitellium māsit. Ea tūc ædes cremabat. Sed plus pavoris ob-
 sessis quā obsessoribus intulit. Quippe Vitellianus miles: nequē astu
 nequē cōstantia inter dubia indigebat. Ex diuerso trepidus miles
 dux segnis: & ueluti captus aī: non lingua non auribus cōpetere
 nequē alienis cōsiliis regi: nequē sua expedire. huc illuc clamoribus
 hostiū circūagi. quæ iusserat uetare: quæ uetuerat iubere. Mox
 quod ī pditis rebus accidit: oēs precipe: nemo exequi: postremo
 abiectis armis: fugam & fallendi artes circūspētabant. Irrūpūt
 Vitelliani: & cuncta sanguine: ferro: flāmisquē miscent. Pauci mi-
 litarum uiroꝝ: inter quos maxime insignes Cornelius Martia-
 lis: Emilius pacensis: Caspius niger. Didius Scæua: pugnā ausi
 obtruncant. Flauium Sabinū inermē nequē fugam ceptatē: circū-
 sistunt. & Quintum Atticū cōsulem: umbra honoris & suamet
 uanitate mōstratum: quē edicta in populū pro Vespesiano magni-
 fica: probrosa aduersus Vitellium iecerat. Cæteri p̄ uarios casus
 elapsi: qdam seruili habitu: alii fide clientium contecti: & inter
 sarcinas abditi. Fuere qui excepto Vitellianorū signo: quo iter se
 noscebant: ultro rogitatēs respōdentesue audaciam pro latebra
 haberēt. Domitianus prima irruptione: apud ædituum occulta-
 tus. sollertia liberti līeo amictu: turbæ sacricolarū imitatus: igno-
 ratusquē: apud Cornelium primū paternū cliētē: iuxta uelabrū delitu-
 it. ac potiētē reꝝ patre: disiecto æditui cōtubernio: modicū sacel-
 lū Ioui cōseruatori arāquē posuit: casusquē suos ī marmore expressit

Mox imperium adeptus : Ioui custodi templum ingens: seq; in sinu dei sacrauit. Sabinus & Atticus onerati catenis: & ad Vitellium ducti: nequaquam infesto sermone uultuq; excipiuntur. fremētibus qui ius cædis: & præmia nauatæ operæ petebant. Clamore a proximis orto: sordida pars plebis supplicium Sabini exposcit: minas adulationesq; miscet. Stantem pro gradibus palatii Vitellium: & preces parantē: puicere: ut abisteret. Tū cōfossū cōlaceratūq; & ab scisso capite truncū corpus Sabini in gemōias trahunt. Hic exitus uiri haud sane spnendi. Quinq; & .xxx. stipēdia in rep. fecerat. domi militiaq; clarus. Innocentiam iusticiāq; eius non argueres. Sermonis nimius erat. Id unum septē annis quibus Mœsiā: duodecim qbus præfecturā urbis obtinuit: calūniatus est iumor. In fine uitæ alii segnē: multi moderatū: & ciuium sanguinis parcū credidere. Quod inter oēs cōstiterit: ante principatum Vespesiani decus domus penes Sabinū erat. Cæde eius lætam fuisse Mutiano accepimus, ferebant plæriq; et paci consultum: direpta æmulatione inter duos: quoz; alter se fratrem Imperatoris: alter cōfortem Imperii cogitaret. Sed Vitellius cōsulis supplicium poscenti populo restitit. placatus ac uelut uicem reddens: q; interrogantibus q; capitolium incendisset: se reum Atticus obtulerat. Ea; confessione: siue aptum tempori mendacium fuit: inuidiā crimēq; agnouisse. & a partibus Vitellii amolitus uidebatur. Isdē diebus L. Vitellius positus apud Feroniam castris: excidio Terracinæ iminebat: clausis illic gladiatoribus remigibusq;: q; nō egredi mœnia: neq; piculum ī apto audebāt. Præerat ut supra memorauimus Iulianus gladiatoribus. Apollinaris remigibus lasciuia socordiaq; gladiatorū magis q̄ ducum similes. Nō uigilias agere. non in tuta mœnium firmare: noctu dieq; fluxi: & amena litterū psonātes: ī ministeriū luxus dispfis militibus: de bello tantū inter cōuiuia loquebant. Paucos ante dies discesserat Apinius tyro: donisq; ac pecuniis acerbē p municipia cōquirendis: plus iuidiæ q̄ uirium ptribus addebat. Interī ad L. Vitellium seruus Vergini Capitonis pfugit. pollicitusq; si præsidium acciperet: uacuā arcem furtim traditurū: multa nocte cohortes expeditas sūmis mōtium iugis sup caput hostium sistit. Inde miles ad cædem magis quā ad pugną decurrit. sternūt inermes. aut arma capientes. & quosdam somno excitos: cum te

nebris: pauore: sonitu tubarū: clamore hostili turbarēt: pauci gladiatorū resistentes: neq; multi cecidere. Cæteri ad naues ruebāt: ubi cuncta pari formidine implicabant: p̄mixtis paganis: quos nullo discrimine Vitelliani trucidabāt. Sex lyburnicæ inter primum tumultū euasere. In quis præfectus classis Apollinaris. reliquæ in litore captæ: aut nimio ruentium onere pressas: mare haufit. Iulianus ad L. Vitellium p̄ductus: & uerberibus sædatus: in ore eius iugulat̄. Fuere q̄ uxorem L. Vitellii Triariam in cesserint: tanq̄ gladio militari cincta: inter luctū cladesq; expugnata Terracinæ: sup̄be sæueq; egisset. Ipse laureā geste prospere rei ad fratrem misit: p̄contatus statim regredi se: an p̄domādæ Cāpaniæ insistere iuberet. Quod salutare non mō partibus Vespesiani: sed reip. suit. Nā si recens uictoria miles & sup̄ insitā puicaciam secundis ferox: romā cōtendisset: haud parua mole certatum: nec sine exito urbis foret. Quippe L. Vitellio q̄uis infami inerat industria nec uirtutibus ut boni: sed quo mō pessimus quisq; uitis ualebat. Dū hæc in p̄tibus Vitellii gerunt: digressus Narnia Vespesiani exercitus: festos Saturni dies Otricoli p̄ ocium agitabat. Causa tā prauæ moræ: ut Mutianum opprimerentur. Nec defuere: qui Antonium suspicionibus arguerent: tā q̄ dolo cōtanrem: post secretas Vitellii epistolas: q̄bus cōsulatū & nubilem filiam & dotales opes pretium proditiōis offerebat. Alii ficta hæc: & in gratiā Mutiani cōposita. Quidā oīum id cum cōsiliū fuisse: ost̄ ētare potius urbi bellū q̄ inferre: quādo ualidissimæ cohortes a Vitellio descuiissent. & abscissis oībus præfidiis cessurus impio: uidebat̄. Sed cuncta festinatione: deinde ignauia Sabini corrupta: q̄ sumptis temere armis: munitissimā Capitolii arcem: & ne magnis q̄dem exercitibus expugnabilem: aduersus tris cohortes tueri neq̄sser. Haud facile qs uni assignauerit culpā: quæ oīum fuit. Nā & Mutianus ambiguus epistolis uictores morabatur: & Antonius præpostero obsequio: uel dum tegeret inuidiam crimen meruit. Cæteri q; duces dum pactum bellum putant: finem eius insigniuere. Ne Perilius q̄dem Cerialis cū mille eq̄tibus præmissus: ut trāuersis itineribus p̄ aggr̄ fabinum salaria uia urbē itroiret: satis maturauerat: donēc obsessi Capitolii fama cunctos simul exciret. Antonius per flaminiam ad saxa rubra: multo iam noctis: serum auxilium uenit

Illic interfectum Sabinum:conflagrasse capitolium:tremere urbem:mœsta omnia accepit . plebē quoq; & seruitia pro Vitellio armari nunciabatur.Et Petilio ceriali equestre prelium aduersū fuerat.Nāq; incautum & tanq̄ ad uictos ruentem:Vitelliani interiectus equiti pedes excepe.Pugnatum haud procul urbe iter ædificia hortosq; & anfractus uiarum : quæ gnara Vitellianis: in comperta hostibus metum fecerant.Neq; oīs eques concurs: adiunctis quibusdam qui nuper apud Narniam dediti:fortunā partium speculabantur . Capitur præfectus alæ Tullius Flavianus.Cæteri foeda iuga consternantur:non ultra Fidenas secutis uictoribus . Eo successu studia populi aucta.Vulgus urbanū arma cœpit Paucis scuta militaria:plures raptis quod cuiq; obuiū telis:signum pugnae exposcunt. Agit grates Vitellius.& ad tuendam urbem prorumpere iubet. Mox uocato senatu:deliguntur legati ad exercitus:ut prætexto reip.concordiam pacemq; suaderent.Varia legatorum sors fuit.Qui Petilio ceriali occurrerunt extremum discrimen adiere:aspnante milite condiciones pacis. Vulneratur prætor Arulenus Rusticus:auxit inuidiam sup uiolatum legati prætorisq; nomen:propria dignatio uiri . Pallantē comites . occiditur proximus licitor dimouere turbam ausus: & ni dato a duce præsidio defensi forent: sacrum etiam inter exteras gētes:legatorum ius ante ipsa patriæ mœnia:ciuilis rabies usq; in exitum temerasset.æquioribus animis accepti sunt:qui ad Antonium uenerant:non q̄a modestior miles: sed duci plus auctoritatis. Miscuerat se legatis Musonius Rufus equestris ordinis:studium philosophiæ:& placita stoicor; æmulatus. Ceptabatq; pmixtus manipulis bona pacis ac belli discrimia differēs armatos mouere.Id plæriscq; ludibrio: pluribus tedio:nec deerāt qui propellerent:propulcarentiq;: ni admonitu modestissimi cuiusq; & aliis militibus:omississet intēpestiuam sapientiam . Obuiæ fuere & uirgēs uestales cū epistolis Vitellii ad Antonium scriptis.Eximi supremo certamine unū diē postulabāt:Si morā iterēcissent:facilius oīa cōuētura. Virgines cū honore dimissæ Vitellio rescriptū:Sabini cæde:& incendio capitolii dirēpta belli cōmercia. Tētauit tamē Antonius uocatas ad cōtionē legiōes mitigare:ut castris iuxta pōtē miluiū positis:postera die urbē igre derēt Ratio cōrandi:ne aspatus prælio miles:non populo:nō Se

natui: ne templis quidem ac delubris deorū consuleret. Sed oēm
 prolationem ut inimicā uictoriæ suspectabant. Simul ful
 gentia per colles uexilla: quanq̄ imbellis populus sequeretur:
 speciem hostilis exercitus fecerant. Tripartito agmine pars ut
 astiterat flaminia uia: pars iuxta ripam thiberis incessit. Tertiu
 agmen per salariam collinæ portæ propinquabat: Plebs iuectis
 equitibus fusa. Miles Vitellianus trinis & ipse præsiidiis occur
 rit. Proelia ante urbem multa & uaria: Sed flauianis consilio du
 cum præstantibus sæpius prospera. Ii tantum conflictati sunt.
 qui in partem sinistram urbis ad salustianos hortos p̄ angusta
 & lubrica uiarum flexerant. Supstantes maceris hortorū Vitel
 liani ad serum usq; diem saxis pilisq; subeuntes arcebant. donec
 ab equitibus qui porta collina irruerant: circumuenirentur. Cō
 currere & in campo martio infestæ acies: Pro flauianis fortuna:
 & parua toriens uictoria. Vitelliani desperatione sola ruebant.
 & quanq̄ pulsi rursus in urbe congregabantur. Aderat pugnan
 tibus spectator populus: utq; in ludicro certamine: hos modo:
 rursus illos clamore & plausu fouebat: quotiens pars altera in
 clinasset: abditos in tabernis: aut si quam in domum p̄fugerāt:
 erui iugulariq; exostulantes: parte maiore prædæ potiebantur
 Nam milite ad sanguinem & cædes obuerso: spolia in uulgus
 cædebant. Sæua ac deformis urbe tota facies. alibi prelia & uul
 nera. alibi balneæ popinæq;. Simul cruor & strues corpororū iuxta
 scorta: & scortis miles: quātum in luxurioso ocio libidinum: q̄
 quid in acerbissima captiuitate sceleorū: prorsus ut eandē ciuita
 tem & furere crederes & lasciuire. Cōflixerant ante armati exer
 citus in urbe: bis L. Sylla: semel Cinna uictoribus. nec tunc mi
 nus crudelitatis. nunc inhumana securitas: & ne minimo q̄dem
 temporis uoluptates intermissæ. Velut festis diebus id quoque
 gaudium accederet: exultabāt. Fruabant nulla partium cura: ma
 lis publicis læti. Plurimū molis in oppugnatione castroꝝ fuit:
 quæ acerrimus quisq; ut nouissimā speciem retinebant. Eo iten
 tius uictores: præcipuo ueterorū cohortium studio: cūcta ualidissi
 marum urbium excidiis reperta: Simul admouent testudinem:
 tormenta: aggeres: facesq; quicquid tot præliis laboris ac peri
 culi hausissent: opere illo consumari clamitantes. Urbem Se
 natui: ac populo Romano templa diis reddita. proprium esse

militis decus in castris: Illam patriam: illos penates: ni statim recipiantur noctem in armis agendam Contra Vitelliani quam q̄ numero factoq; dispare: inquietare uictoriam: morari pacem domos arasq; cruore fedare. Suprema uictis solacia complectebatur. Multi semianimes super turres & propugnacula moeniū expirauere. Conuulsis portis: reliquus globus obtulit se uictoribus. & cecidere omnes contrarius uulneribus uersi in hostem. Ea cura etiam morientibus decori exitus fuit. Vitellius capta urbe: per auersam palatii partem Auentinum in domum uxoris fellula defertur: Ut si diem latebra uitauisset: Terracinam ad cohortes fratremq; perfugeret. Dein mobilitate ingenii: & quæ natura pauoris est: cum omnia metuenti præsentia maxime displicerent: in palatium regreditur: uastum desertumq; dilapsis etiam insimis seruitiorum: aut occursum eius dedinantibus. Terret solitudo: & tacentes loci. temptat clausa. inhorrescit uacuis, fessusq; misero errore: & pudenda latebra semet occultas: ab Iulio placito tribuno cohortis protrahitur. Vincitæ pone tergum manus. laniata ueste: fœdum spectaculum ducebatur: multis increpantibus: nullo illachrymante. deformitas exitus misericordiam abstulerat. Obuius e germanicis militibus: Vitellium infesto ictu per iram: uel quo maturius ludibrio eximeret: an tribunum appetierit: in incerto fuit: aurem tribuni amputauit: ac statim confossus est. Vitellium infestis mucronibus coactum: modo erigere os: & offerre contumelias: nunc cadentes statuas suas: plarunq; restra: aut galbæ occisi locum cõtueri: postremo ad gemonias ubi corpus Flauii Sabini iacuerat: propulere: Vna uox non degeneris animi excepit: cum tribuno insultanti: se tamen imperatorem eius fuisse respondit. Ac deinde ingestis uulneribus concidit. Et uulgus eadem prauitate insectabatur interfectum: qua se uerat uiuentem. Pater illi L. Vitellius: nam septimum & quinquagesimum ætatis annum explebat: cõsulatum: sacerdotia: nomenq; inter primores: nulla sua industria sed cuncta patris claritudine adeptus. Principatum eidem tulere qui ipsum rō nouerant. Studia exercitus raro cuiquam bonis artibus quæsitæ: perinde affuere q̄ huic per ignauiam. Inerat tamē simplicitas ac liberalitas: quæ ni adsit modus: in exitium uertunt. Amicitias dum magnitudine munerum: non constantia morū

continere putat: meruit magis quā habuit reipublicæ haud dubie inererat Vitellium uinci. Sed imputare perfidiam non possunt: qui Vitellium Vespesiano prodidere: cum a Galba desciuissent. Præcipiti in occasum die: ob pauorem magistratuū senatorūq; qui dilapsi ex urbe aut per domos clientium semet occultabāt: uari senatus non potuit. Domitianum postquā nihil hostile metuebatur: ad duces partium progressum: & Cæsarem consalutum: miles frequens: utq; erat in armis: in paternos penates dedixit.

CORNELII TACITI ACTORVM DIURNALIVM HISTORIAE AVGVSTAE LIBER XVIII. EXPLICIT. VICESIMVS INCIPIT. *seu Quartus Historiana?*

Interfecto Vitellio Bellum magis desierat: quā pax coeperat. Armati per urbem uictores implacabili odio uictos consecrabantur plenæ cædibus uia. cruenta fora templaq; passim trucidatis: ut queng; sors obtulerat. Ac mox augete te licentia: scrutari. ac pertrahere abditos. si quæ procerum habitu & iuuenta prospexerant: obtruncare: nullo militum aut populi discrimine: quæ sæuicia recentibus odiis sanguine explebatur. Dein uerterat in auariciam: Nihil usquē secretū aut clausum sinebant. Vitellianos occultari simulantes: Initiū id perfringendarum domuum: uel si resistere causa cædis. Nec deerat egentissimus quisq; ex plebe: & pessimi seruitioꝝ prodere ultro dites dominos. alii ab amicis monstrabantur. Vbiq; lamenta conclamationes. Et fortuna captæ urbis: adeo ut Othoniani Vitellianiq; militis inuidiosa antea petulantia desideraretur. Duces partium accendendo ciuili bello acres: temperandæ uictoriæ impares. Quippe in turbas & discordias pessimo cuique plurima uis. pax & quies bonis artibus indigent. Nomē sedeq; Cæsaris. Domitianus acceperat: nondum ad curas intentus: sed stupris & adulteris filium principis agebat. Præfectura prætorii penes Arrium Varum. Summa potentia in primo Antonio Is pecuniam familiamq; e principis domo. quasi cremonensem prædam rapere. Cæteri modestia uel ignobilitate: ut in bello obscuri: ita præmiorum. expertes. Ciuitas pauida & seruitio parata occupari redeuntem Tarracina L. Vitellium: cum cohortibus:

extinguiq; reliqua belli postulabat. Præmissi Ariciam equites :
Agmen legionū intra bouillas stetit. Nec cōtatus est Vitellius :
seq; & cohortes arbitrio uictoris pmittere. Et miles ifœlicia ar
ma aut minus ira: q̄ metu abiicit. Lōgus deditoꝝ ordo: septus
armatis per urbem incessit. Nemo supplici uultu: sed tristes &
truces: & aduersum plausus ac lasciuiam insultantis uulgi im
mobiles: paucos erumpere ausos circumiecti pressere. Cæteri ī
custodiam conditi. Nihil quisq̄ locutus indignum: & q̄q̄ inter
aduersa salua uirtutis fama. Dein L. Vitellius interficitur: par
uitiis fratris. in principatu eius uigilantior. nec perinde prospe
ris socius: q̄ aduersis abstractus. Iisdem diebus L. Bassus cū ex
pedito equite: ad componendam campaniam mittitur: discordi
bus municipioꝝ animis: magis inter semet: q̄ cōtumacia aduer
sus principem. Viso milite: quies & minoribus coloniis impuni
tas. Capuæ legio tertia hyemādi causa locat̄. & domus illustres
afflictæ: cum contra Tarracinenses nulla ope iuuarentur. tanto
procliuius est iniuriæ q̄ beneficio uicem exoluere: quia gratia
oneri: ultio in quæstu habetur. Solatio fuit seruus Virgini capi
tonis: quem proditorem Tarracinensium diximus: patibulo affi
xus: in iisdem annulis quos acceptos a Vitellio gestabat. At Ro
mæ senatus cuncta principibus solita: Vespesiano decernit. læ
tus & spei certus: quippe sumpta per gallias hispaniasq; ciuilia
arma. motis ad bellum Germanis: mox Illyrico. postquā ægyptū
Iudeam Syriamq; & omnis prouincias: exercitusq; lustrauerant
uelut expiato terrarū orbe: cœpisse finem uidebantur. Addidere
alacritatem Vespesiani litteræ: tanquā manente bello scriptæ:
ea prima specie forma: cæterum ut p̄iceps loquebatur. Ciuilia
de se & rep. egregia: nec senatus obsequium deerat. Ipsi consula
tus cum Tito filio: prætura Domitiano & consulare Imperium
decernuntur. Miserat & Mutianus epistolas ad senatū: quæ ma
teriam sermōibus prebuere. Si priuatus esset: cur publice loque
retur: potuisse eadem paucos post dies loco sententiæ dici. Ipsa
quoq; insectatio in Vitellianos fera & sine libertate. Id uero er
ga rem pu. superbum: erga principem contumeliosum: q̄ in ma
nu sua fuisse Imperium: donatumq; Vespesiano iactabat. Cæte
rum inuidia in occulto: adulatio ī aperto erant. Multo cum ho
nore uerborum Mutiano triumphalia de bello ciuili data. Sed ī

Sarmatas expeditio fingebatur. Adduntur primo Antonio cōsul
 laria: Cornelio Fusco & Arrio Varo prætoria insignia. Mox deos
 respexere. Restitui capitolium placuit. Eaꝫ omnia Valerius Asia
 tius consul designatus cēsuit. Cæteri uultu manꝫ pauci qui
 bis conspicua dignitas: aut ingenium adulatione exercitum: cō
 p̄ditis orationibus assentiebantur. Vbi ad Heluidium priscum
 prætorem designatum: uentum: prompsit sententiam: ut hono
 ricam in bonum principem. Falsa aberant: & studiis senatus
 atollebantur. Isꝫ præcipuus illi dies magnæ offensæ initium:
 & magnæ gloriæ fuit. Res poscere uidetur: quia iterum ī mētio
 nem incidimus uiri sæpius memorandi: ut uitam studiaꝫ eius
 & quali fortuna sit usus paucis repetā: Heluidius priscus regio
 ri: Italiae: Tarracinæ municipio: Cluuiο patre qui ordinē primi
 pili duxisset. ingenium illustre altioribus studiis iuuenis admo
 dum dedit: non ut plærīꝫ ut nomine magnifico segne ociū ue
 laret: sed quo firmior aduersus fortuita: remp. capesseret. docto
 res sapientiæ secutus est: qui sola bona quæ honesta: mala tātū
 quæ turpia: nobilitatem cæteraꝫ: extra animū: neꝫ bonis neꝫ
 malis annumerant. Quæstorius adhuc a Peto Thrasea gener de
 lectus: e moribus soceri nihil æque ac libertatem hausit: ciuis
 senator. maritus: gener: amicus: cunctis uitæ officiis æquabilis:
 opum contemptor: recti peruicax: constās aduersus metus. Erāt
 quibus appetentior famæ uideretur: quando etiam sapientibus
 cupido gloriæ nouissima exiuit. Ruina soceri: in exiliū pulsus
 ut Galbæ principatu rediit: Marcellum Eprium delatorē Thra
 seæ accusare aggreditur. Ea ultio. incertum maior an iustior: se
 natū in studia diduxerat. Nam si caderet Marcellus agmē reorꝫ
 sternebatur. Primo minax certamen: & egregiis utriusꝫ oratio
 nibus testatum. Mox dubia uoluntate Galbæ: multis senatorū
 deprecantibus omisit Priscus: uariis ut sunt hominum ingenia
 sermonibus: moderationem laudantium: aut constātiā requi
 rentium. Cæterum eo senatus die quo de Imperio Vespesiani
 censebant. placuerat mitti ad principem legatos. hinc inter Hel
 uidium & Eprium acre iurgium. Priscus eligi nominatim a ma
 gistratibus iuratis: Marcellus urnam postulabat: quæ consulis
 designati sententia fuerat. Sed Marcelli studiū proprius rubor
 excitabat. ne aliis electis posthabitus crederetur. Paulatimꝫ per

altercationem ad continuas & infestas orationes prouecti sunt. quærente heluidio: quid ita Marcellus iudiciū magistratuū pauesceret: esse illi pecuniam & eloquentiā: quis multos anteiret: ni memoria flagitiorum urgeretur. Sorte & urna mores non discerni. suffragia & existimationē senatus reperta: ut uniuscuiusque uitam famamque penetrarent. pertinere ad utilitatem reip. pertinere ad Vespesiani honorem. occurrere illi quos innocentissimos senatus habeat. qui honestis sermōibus aures Imperatoris imbuant. Fuisse Vespesiano amiciciam cum Thrasea: Sorano: Senetione. quorum accusatores etiam si puniri non oporteat: ostentari non debere. hoc senatus iudicio uelut admoneri principem: quos probet: quos reformidet: Nullum maius boni Imperii instrumentum: quā bonos amicos esse. Satis Marcello quod Neronem in exitium tot innocentium impulerit. Frueret præmiis & impunitate. Vespesianum melioribus relinqueret. Marcellus non suam sententiam impugnari: sed consulem designatum censuisse dicebat. Sed uetera exempla: quæ sortem legationibus posuisset: ne ambitioni aut inimiciciis locus foret. Nihil euenisse cur antiquitus instituta exolescerent. aut principis honor in cuiusque contumeliam uerteretur. sufficere omnes obsequio Id magis uitadum ne peruicacia cuiusque irritaretur animus non uo principatu suspensus: & uultus quoque ac sermones omnium circumspectans. Se meminisse temporum quibus natus sit: quā ciuitatis formam patres auique instituerint: ulteriora mirari: præsentia sequi: bonos Imperatores uoto expetere. qualescunque tolerare. Non magis sua oratione Thraseam quā iudicio senatus afflictum. Sæuiciam Neronis per huiusmodi imagines illuxisse: nec minus sibi anxiam talem amiciciam quā aliis exiliū. Denique constantia: fortitudine Catonibus & Brutis æquaret Heluidius Se unum esse ex illo senatu qui simul seruiert. Suadere etiam prisco: ne supra principem scanderet. ne Vespesianum senem: triumphalem: iuuenum liberorum patrem: præceptis coerceat. Quomodo pessimis Imperatoribus sine fine dominationē: ita quis egregius modum libertatis placere. Hæc magnis utriusque contentionibus iactata: diuersis studiis accipiebantur. Vicit pro quæ sortiri legatos malebat: etiā mediis patrum annitentibus retinere morem. Et splendidissimus quisque eodem inclinabat:

metu inuidiæ si ipsi eligerentur. Secutum aliud certamen prætores ærarii: nam tum a prætoribus tractabatur ærarium publicam paupertatem questi: modum impensis postulauerat. Eâ curam consul designatus ob magnitudinem oneris: & remedii difficultatē. principi referuabat. Heluidius arbitrio senatus agendum censuit. Cum prorogarent sententias consules. Vulcatius Tertulinus tribunus plebis intercessit: ne quid super tanta re: præcipe absente statueretur. Censuerat heluidius: ut Capitolium publice restitueretur: adiuuaret Vespasianus. Eam sententiâ modestissimus quisque silentio: deinde obliuio trasmisit. Fuere qui & meminissent. Tum inuectus est Musonius Rufus in publicum celerem: a quo Baream foranum falso testimonio circumuentum arguebat. Ea cognitione renouari odia accusationum uidebantur. Sed uilis & nocens reus protegi non poterat. Quippe forani sancta memoria: Celer professus sapientiam: dein testis in Baream proditor: corruptorque: amicitia: cuius se magistrum ferebat. Proximus dies causæ destinatur. Nec tam Musonius aut Publiusque Priscus & Marcellus cæteri que motis adulationibus animis expectabantur. Tali rerum statu: cum discordia inter partes: ira apud uictos: nulla in uictoribus auctoritas: non leges: non principes: in ciuitate essent: Mutianus urbem ingressus: cuncta simul in se traxit: fracta primi Antonii Varique Arii potentia: male dissimulata in eos Mutiani iracundia: que uultu tegetur. Sed ciuitas rimandis offensis sagax: uerterat se: transfuleratque. Ille unus ambiri: colit: nec deerat ipse stipatus armatis: domos hortosque permittans: apparatu: incessu: excubiis: uim principis complecti: nomen remittere. Plurimum terroris intulit cædes Calphurnii Galeriani. Is fuit filius C. Pisonis: nihil ausus: sed nomen insigne: & decora ipsi iuuenta: rumore uulgi celebrabantur. Erantque in ciuitate adhuc turbida: & nouis sermonibus læta: qui principatus inanem ei famam circundarent. Iussu Mutiani custodia militari cinctus: ne in ipsa urbe conspectior mors foret: ad quadragesimum ab urbe lapidem uia appia fuso per uenas sanguine: extinguitur. Iulius priscus prætoriarum sub Vitellio cohortium præfectus: seipsum interfecit: pudore magis quam necessitate. Alphenus Varus ignauitæ infamitæque suæ superfuit. Asiaticus enim: Is libertus: malam potentiam seruli supplicio expiauit. Iisdem diebus

crebrescentem cladis Germanicæ famam nequaquam moesta
ciuitas excipiebat cæsos exercitus: capta legionum hyberna: de
sciuisse Gallias: non ut mala loquebatur. Id bellum quibus cau
sis ortum: quanto: externarum sociarumque gentium motu fla
grauerit: altius expediam. Bataui donec trans Rhenum agebāt:
pars Cathorum seditione domestica pulsī: extrema gallicæ oræ
uacua cultoribus: simulque insulam inter uada sitam occupaue
re: quam mare oceanum a fronte: rhenus amnis tergum ac la
tera circumluit: nec opibus romanis societate ualidiorum attri
ti: Viros tantum armaque Imperio ministrant, diu germanicis
bellis exerciti: mox per Britāniam gloria transiussis illuc cohort
ibus: quas uetere instituto nobilissimi popularium regebant.
Erat & domi delectus eques precipuo nandi studio arma equos
que retinens: integris turmis: rhenum perrumpere, Iulius Pau
lus & Claudius ciuilis: regia stirpe: multo cæteros anteibant.
Paulum Fonteius capito falso rebellionis crimine interfecit, In
iectæ ciuili cathenæ, missusque ad Neronem: & a Galba absolu
tus: sub Vitellio rursus discrimen adit: flagitante suppliciū eius
exercitu. Inde causæ irarum: spesque ex malis nostris, Sed ciui
lis ultra quam barbaris solitum: ingenio solers, & Sertorium se
aut hānibalem ferens: simili oris dehonestamēto: ne ut hosti ob
uiam iretur: si a po. romano palam desciuisset: Vespesiani amici
ciam studiumque partium prætendit: misis sane ad eum primi
Antonii litteris: quibus auertere accita a Vitellio auxilia: & tu
multus germanici specie: retentare legiones iubebatur, Eadem
Ordeonius Flaccus præsens monuerat: inclinato in Vespesianū
animo: & reipublicæ cura: cui excidium aduentabat: si redinte
grandum bellum: & tot armatorum milia Italiam irrupissent.
Igitur ciuilis desciscendi certus: occultato adhuc altiore cōsilio
cætera ex euentu iudicaturus: nouare res hoc modo cœpit. Iussu
Vitellii Batauorū iuuentus ad delectum uocabatur: quæ suapte
natura grauem: onerabant ministri auaricia ac luxu: senes aut ī
ualidos conquirendo: quos precio dimitterēt rursus impuberes
sed forma conspicui: & est plærisque procera puericia: ad stupræ
trahebantur. Hinc inuidia: & compositi seditionis auctores: per
pulere ut delectum abnuerent, Ciuilis primores gentis: & prom

ptissimos uulgi specie epularum. sacrum in nemus uocatos: ubi nocte ac læticia incaluisse uidet: a laude gloriaque gentis orsus iniurias & raptus: & cætera seruitii mala enumerat. Neque enim societatem ut olim: sed tanquam mancipia haberi: quando legatum graui quidem comitatu: & superbo cum Imperio uenire: tradi se præfectis centurionibusque. quos ubi spoliis: & sanguine expleuerint: mutari exquirique novos sinus: & uaria prædandi uocabula. Instare delectum: quo liberi a parentibus: fratres a fratribus uelut supremum diuidantur. Nunquam magis afflictam rem romanam. nec aliud in hybernis quam prædam & fenes: Attollerent tantum oculos: & inania legionum nomina: ne pauescerent. Esse sibi robur peditum equitumque. Consanguineos germanos: gallias idem cupientes: Ne romanis quidem in gratum id bellum: cuius ambiguum fortunam Vespesiano imputaturos: uictoriæ rationem non reddi. Magnò cum assensu auditus: barbaro ritu & patriis execrationibus uniuersos adigit. Missi ad Caninesates qui consilia sociarent. Ea gens partem in fulæ colit. origine: lingua: uirtute: par Batauis numero superatur. Mox occultis nunciis pellexit Britannica auxilia: Batauorum cohortes missas in Germaniam: ut supra rettulimus: actum Mogontiaci agentes. Erat in Caninesatibus stolidæ audaciæ Brëno claritate natalium insigni. pater eius multa hostilia ausus. Cætanarum expeditionum ludibrium impune spreuerat. Igitur ipso rebellis familiæ omine placuit. Impositusque scuto more gætis & sustentium humeris uibratus: dux deligitur. Statimque accitis frisiiis: transrhenana gens est: duarum cohortium hyberna proximo occupata oceano irrumpit. Nec præuiderant impetum hostium milites: nec si præuidissent: satis uirium ad arcendum erat. Capta igitur & direpta castra. dein uagos & pacis modo effusos lixas negociatoresque romanos inuadunt. Simul excidiis castellorum imminebant: quæ a præfectis cohortium incensa sunt: quia defendi nequibant. Signa uexillaque & quod militum in superiore insulæ parte congregantur: duce Aquilio primipilari. Nomine magis exercitus quam robur quippe uiribus cohortis abductis Vitellius e proximis Neruiorum Germanorumque pagis: segnem numerum armis onerauerat. Ciuilis dolo gra-

sandum ratus: incusauit ultro præfectos: quod castella deseruissent: Se cum cohorte cui præerat: Caninefatem tumultum oppressurum. Illi sua quisque hyberna repeterent. Subesse fraudè consilio: & dispersas cohortes facilius opprimi: nec Brenonem ducem eius belli sed Ciuilem esse patuit: erumpentibus paulatim indiciis: quæ Germani læta bello gens: non diu occulta uerant. Vbi insidiæ parum cessere: ad uim transgressus. Caninefates frixios Batauos propriis cuneis cõponit: directa ex diuerso acies haud procul a flumine rheno: & obuersis in hostem nauibus: quas incensis castellis illuc appulerant: nec diu certato. Tungrorum cohors signa ad ciuilem transtulit. Perculsique milites improuisa proditione a sociis hostibusque cedebantur. Eadem etiam nauibus perfidia. Pars remigum e Batauis tanquam imperitia officia nautarum propugnatorumque impediebãt. Mox contra tendere: & pupes hostili ripæ obuocere: ad postremum gubernatores Centurionesque nisi eadem uolentis trucidant: donec uniuersa quattuor & uiginti nauium classis transfugeret: aut caperetur. Clara ea uictoria in præfens: in posterum usui: armaque & naues quibus indigebant adepti. Magna per Germanias galliasque fama: libertatis auctores celebrabantur. Germaniæ statim misere legatos auxilia offerentes. Galliarum societatem Ciuilem arte donisque affectabat: captos cohortium præfectos suas in ciuitates remittendo: Cohortibus abire an manere mallent: data potestate: manentibus honorata militia digredientibus spolia romanorum offerebantur. Simul secretis sermonibus admonebat: malorum quæ tot annis perpeffi: miseram seruitutem falso pacem uocarent. Batauos quæ tributorum expertes: arma contra communes dominos cõpisse. Prima acie fusum uictumque romanum. quid si galliæ iugum exuant? quantum in Italia reliquum: prouinciæ sanguine prouincias uinci: ne uindictis acie cogitarèt Batauo eqte protritros æduos: Aruernosque fuisse iter Verginii auxilia Belgas. Vereque reputatibus Galliã suis met uiribus cõcidisse. Nunc easdem omnium partes: addito si quid militaris disciplinæ in castris romanorum uiguerit: Esse secum: ueteranas cohortes: quibus nuper Othonis legiones procubuerint. Serui rent Syria Asiaque & Suetus regibus oriens: multos adhuc in Gallia uiuere ante tributa genitos. Nuper certe cæso Quintilio Varo. pulsam e Germania seruitutem. Nec Vitellium prin

cipem sed Cæsarem Augustum bello prouocatum. Libertatem
 natura etiam mutis animalibus datam. Virtutem proprium ho-
 minis bonū . Deos fortioribus adesse . Proinde arriperent uacui
 occupatos: integri fessos: dum alii Vespesianum: alii Vitellium
 foueant . patere locum aduersus utrunque . Sic in Gallias Ger-
 maniafque intentus: si destinata prouenissent: Validissimarum
 ditissimarumque nationum regno imminebat . At Flaccus Or-
 deonius primos Ciuilis conatus per dissimulationem aluit. Vbi
 expugnata castra: deletas cohortes : pulsum Batauorum insula
 Romanum nomen : trepidi nuncii afferebant: Munium Luper-
 cum legatum : Is duarum legionum : hybernis præerat: egredi
 aduersus hostem iubet . Lupercus legionarios : e præsentibus
 Vbios: e proximis Treuirorum equites: haud longe agentis: ra-
 ptim transmisit: addita Batauorum ala: quæ iam pridem corru-
 pta fidem simulabat : ut proditis in ipsa acie Romanis: maiore
 pretio fugeret. Ciuilis captarum cohortium signis circumdatus
 ut suo militi recens gloria ante oculos : & hostes memoria cla-
 dis terrerentur: matrem suam sororesque: simul omnium coniu-
 ges paruosque liberos consistere a tergo iubet : hortamenta ui-
 ctoriæ: uel pulsus pudorem. ut uirorum cantu: scæminarum ulu-
 latu sonuit acies : nequaquam par a legionibus cohortibusque
 redditur clamor . Nudauerat finistrum cornu Batauorum ala
 transfugiens : statimque in nos uersa . Sed legionarius miles :
 quanquam rebus trepidis: arma ordinesque retinebat. Vbiorum
 Treuirorumque auxilia scæda fuga dispersa: totis campis pallan-
 tur. Illuc incubuere Germani: & fuit interim effugium legioni-
 bus in castra: quibus uetere nomen est. Præfectus alæ Batauorum
 Claudius Labeo oppidano certamine æmulus ciuili: ne interfe-
 ctus inuidiam apud populares: uel si retineret: scæmia discordiæ
 præberet : in Frisios aduehitur . Iisdem diebus Batauorum &
 Caninefatium cohortes: cum iussu Vitellii in urbem pergerent
 missus a Ciuile nuncius assequitur. Intumere statim superbia
 ferociaque: & præcium itineris donatiuum : duplex stipendium
 augeri equitum numerum: promissa sane a Vitellio postulabāt
 non ut assequerentur: sed causam seditioni . Et Flaccus multa
 concedendo: nihil aliud effecerat: quam ut acrius exposcerent :
 quæ sciebant negaturum. Spreto Flacco inferiorem Germaniam

petiuere: ut Ciuili iungerentur. Ordeonius adhibitis tribunis centurionibusque: consultauit: num obsequium abnuentes ui coereret. Mox insita ignauia: & trepidis ministris: quos ambiguus auxiliorum animus: & subito delectu suppletæ legiones angebant: statuit continere intra castra militem. Dein penitentia: & arguentibus ipsis qui suaserant: tanquam secuturus: scripsit Herennio Gallo legionis primæ legato: qui Bonnam optinebat: ut arceret trāsitu Batauos. se cum exercitu tergis eorum hæsurum. Et opprimi poterant: si hinc Ordeonius inde Gallus motis utrinque copiis: medios clausissent. Flaccus omisit inceptum. aliisque litteris Gallum monuit: ne terreret abeuntes. Vnde suspitio sponte legatorum excitari bellum. Cunctaq; quæ acciderant aut metuebantur non inertia militis neque hostium ui: sed fraude ducum euenire. Bataui cum castris Bonnensibus propinquarent: præmisere: qui Herennio Gallo mandata cohortium exponerent. Nullum sibi bellum aduersus Romanos: pro quibus totiens bellassent. Longa atque irrita militia fessis: patriæ atque ocii cupidinem esse. Si nemo obsisteret: innoxium iter fore. Sin arma occurrant: ferro uiam inuenturos. Contan-tem legatum milites perpulerant fortunam prælii experiretur. Tria milia legionariorum: & tumultuariæ Belgarum cohortes: simul paganorum lixarumque ignauia: sed procax ante periculum manus: omnibus portis erumpunt: ut Batauos numero impares circumfundant. Illi ueteris militiæ memores in cuneis congregantur: densi undique: & frontem tergaque ac latus tuti Sic tenuem nostrorum aciem perfringunt. Cædentibus Belgis pellitur legio. & uallum portasque trepidi petebant. Ibi plurimum cladis: cumulata corporibus fossæ. nec cæde tantum & uulneribus: sed ruina: & suis plærrique telis interiire. Victores colonia Agrippinensium uitata: nihil cætero in itinere hostile ausi: Bonnense prælium excusabant: tanquam petita pace: postquam negabatur: sibimet ipsi consulissent. Ciuilis aduētū ueteranarū cohortium: iusti iam exercitus ductor: sed cōsiliū ambiguus: & uim romanā reputans: cunctos q̄ aderant: i uerba Vespesiani adigit. Mittitq; legatos ad duas legiōes: quæ priore acie pulsæ: in uetera castra cōcesserāt: ut idē sacramētū accipiant. Red

ditur responsum: neque proditoris: neque hostium se consiliis
uti. Esse sibi Vitellium principem: pro quo fidem & arma usq;
ad supremum spiritum retenturos. Proinde perfugus Batauus
arbitrum rerum romanarum ne ageret: sed meritas sceleris pœ
nas expectaret. Quæ ubi relata Ciuili: incensus ira: uniuersam
Batauorum gentem in arma rapit. Iunguntur Bructeri Tenctē
riq; & excita nunciis Germania ad prædam famamque. Aduer
sus has concurrentis belli minas: legati legionum Munius Lu
percus & Numisius Rufus. uallum murosq; firmabant: subuer
sa longæ pacis opera: haud procul castris in modum municipii
extructa: ne hostibus usui forent. Sed parum prouisum: ni co
piæ in castra conueherentur: rapi permisere. Ita paucis diebus
per licentiam absumpta sunt: quæ aduersus necessitates in lon
gum suffecissent. Ciuilis medium agmen cum robore Batauo
rum obtinens: utranque Rheni ripam: quo truculentior uisu fo
ret: germanorum cateruis complet: assultante per campos equi
te. Simul naues in aduersum amnem agebantur. hinc ueterana
rum cohortium signa: Inde depromptæ siluis iugisq; ferarum
imagine: Vt cuique genti inire prælium mos est: iusta belli ci
uilis: externique facie obstupescerant obsessos: & spem oppu
gnantium augebat amplitudo ualli: quod duabus legionibus
situm: uix quinque milia armatorum romanorum tuebantur.
Sed lixarum multitudo turbata pace illuc congregata: & bello
ministra aderat. Pars castrorum in collem leniter assurgēs. pars
æquo adibatur: quippe illis hybernis obsideri premique Germa
nias Augustus crediderat. neque unquam id malorum ut oppu
gnatum ultro legiones nostras uenirent. Inde non loco neque
munimentis labor additus. Vis & arma satis placebant. Bataui
transrhenaniqu: quo discreta uirtus manifestius spectaretur: si
bi quæque gens consistunt: eminus lacessentes. Post ubi plæ
raque telorum turribus pinnisque mœnium irrita hærebant:
& desuper saxis uulnerabantur: clamore atque impetu inuasere
uallum: appositis plærîque scalis: alti per testudinem suorum.
Scandebant iam quidam: cum gladius & armorum incussu præ
cipitati: sudibus & pilis obruuntur. Præferoces initio: & rebus
secundis nimis. Sed tum prædæ cupidine: aduersa quoq; tollera

bant. Machinas etiam insolitum sibi ausi. nec ulla ipsis solertia: per fugæ captiuique docebant struere machinas in modum pontis: mox subiectis rotis. propellere: ut alii superstantes: tanquam ex aggere præliarentur. pars intus occulti: muros subruerent. Sed excussa balistis saxa struere informe opus. & crates uineasque parantibus adactæ tormentis ardentes hastæ: utroque ipsi oppugnatores ignibus petebantur. donec desperata uerterent consilium ad moras: hæud ignari paucorum dierum inesse alimenta: & multum in bellis turbæ. Simul ex inopia proditionis: & fluxa seruitiorum fides: ac fortuita belli sperabantur. Flaccus interim cognito castrorum obsidio: & missis per gallias qui auxilia concirent: lectos legionibus. Dillio Voculæ duodecimæ legionis legato tradit: ut quæ maximis per ripam itineribus celeraret. Ipse pauidus torpere inuisus militibus: neque enim ambigue premebant: Emissas a Magontiaco Batavorum cohortes: dissimulatos ciuilibus conatus: adsciri in societatem germanos. Non primi Antonii: neque Mutiani ope Vespasianum magis adoleuisse. aperta odia: armaque palam depelli. Fraudem & dolum obscuro: eoque inuincibilia. Ciuilem stare contra. struere aciem. Ordeonium e cubiculo & lectulo iubere quicquid hosti conducatur. Tot armatas fortissimorum uirorum manus: unius senis ualitudine regi. Quin potius interfecto traditore: fortunam uirtutemque suam malo emine exoluerent. his inter se uocibus insistentes: flammare in super allatæ a Vespesiano litteræ: quas Flaccus: quæ occultari nequibant: pro contione recitauit. Vincidosque qui attulerant: ad Vitellium misit. Sic mitigatis animis. Bonam hiberna primæ legionis uentum. Infensior illic miles culpam cladis in Ordeonium uertebat. Eius iussu directam aduersus Batavos aciem: tanquam a Magontiaco legiones sequerentur. Eiusdem. proditione cæcos: nullis superuenientibus auxiliis. Ignota hæc cæteris exercitibus: neque imperatori suo nunciari: cum accursu tot prouinciarum extingui repens perfidia potuerit. Ordeonius exemplaria omnium litterarum: quibus per Gallias Britanniamque & hispanias auxilia orabat: exercitui recitauit: Instituitque pessimum facinus: ut epistolæ Aquiliferis legionum traderent: a quibus ante militum quæ ducibus legebantur. Tunc e seditiosis unum uiciri iubet: magis usurpandi iuris causa: quam quæ unius culpa foret. Motusque Bonam

exercitus: in coloniam agrippinensem affluentibus auxiliis gal-
lorum: qui primo rem romanam enixe iuuabant: Mox ualescen-
tibus Germanis: plæræq; ciuitates aduersum nos armatæ spe
libertatis: & si exuissent seruitium cupidine imperitandi. Glisce-
bat iracundia legionum. nec terrorem unius militis uincula in-
diderant. quin idem ille arguebat ultro conscientiam ducis: tãq̃
nuncius inter ciuilem Flaccumq; falso crimine testis ueri oppri-
mere. Conscendit tribunal uocula mira constantia. præhensũq;
militem ac uociferantem: duci ad supplicium iussit. Et dum ma-
li pauent: optimus quisq; iussis paruere. ex in cõsensu ducem uo-
culam poscentibus: Flaccus summam rerum ei permisit. Sed di-
scordes aĩos multa efferebant. Inopia stipendii: frumenti q; & si-
mul delectum tributaq; galliæ aspernantes. Rhenus incognita
illi cælo siccitate: uix nauium patiens. arcti cõmeatus. dispositæ
p̃ omnem ripam stationes: quæ Germanos uado arcerent. Eadẽ
q; de causa minus frugum: & plures qui consumerent. Apud im-
peritos prodigii loco accipiebatur: ipsa aquarũ penuria: tanquam
nos amnes quoq; & uetera imperii munimenta desererent. qđ
in pace fors seu natura: tunc fatũ & ira dei uocabatur. Ingressis
Nouesium tertiadecima legio coniungit. Additus uoculæ in p̃-
tem curarũ herennius gallus legatus. nec ausi ad hostem pergere
loco Gelduba nomen est: castra fecere. Ibi struenda acie: muniẽ-
do uallandoq; & cæteris belli meditamentis militem firmabãt.
Utq; præda ad uirtutem incenderetur: in proximos Gugernorũ
pagos: qui societatem ciuilem acceperant: ductus a Vocula exerci-
tus. Pars cum Herennio gallo permãsit. Forte nauem haud pro-
cul castris: frumento grauem: cum per uada hæssisset: Germani
in suam ripam trahebant. Non tulit gallus. misitq; subsidio co-
hortem. auctus est germanorum numerus. paulatimq; aggregã-
tibus se auxiliis acie certatum. Germani multa cum strage no-
strorum nauem arripiunt. Victi: quod tum in morem uerterat:
non suam ignauiam: sed perfidiam legati culpabant. Protractũ
e tentorio scissa ueste: ueiberato corpore: quo pretio: quibus cõ-
scius prodidisset exercitum: dicere iubent. Redit in Ordeonium
inuidia. Illum auctorem sceleris: hunc ministrum uocant. Do-
nec exitium minitantibus exterritus: proditionem & ipse Or-
deonio obiecit. Vincũsq; aduentu demum Voculæ exoluit. Is

postera die auctores seditionis morte affecti. Tata illi exercitui diuersitas inerat: licetia patientiaeq; haud dubie gregarius miles Vitellio fidus: Splendidissimus quisq; in Vespasianu proni. Inde scelerum ac supplicioꝝ uices. & mixtus obsequio furor: ut contineri non possent: qui puniri poterant. At Ciuilem imensis actibus uniuersa Germania extollebat: societate nobilissimis obfidum firmata. Ille ut cuiq; proximum: uastari Vbios treuirosq; & alia manu Mosam amnem trasire iubet: ut Menapios & Morinos & extrema galliaꝝ quateret. Actae utrobiq; praedae. Infestus i Vbiis: quos genus germanicae originis eiurata patria: romanorꝝ nomine agrippinenses uocarent. Cesa cohortes eoꝝ in uico Marcoduro incuriosius agentes: quia procul ripa aberant. Nec quieuerunt Vbii: quominus praedas e Germania peterent. primo impune. dein circūuenti sunt: per oē id bellum meliore usi fide q̄ fortuna. Contusis Vbiis grauior & successu reꝝ ferocior Ciuilis: obsidium legionum urgebat: intentis custodis: nequis occultus nuncius uenientis auxilii penetraret. Machinas molemq; operum Batauis delegat: Transrhenanos praelium poscentis: ad scindendum uallum ire: detrusosq; redintegrare certamē iubet. Superante multitudine: & facili dāno: ne finem quidem labori nox attulit. Congestis circum lignis: accensisq; simul epulātes: ut quisq; uino incaluerat: ad pugnam temeritate inani ferebāt. Quippe ipsoꝝ tela p̄ tenebras uana. Romani conspicuam barbaroꝝ aciem: & si quis audacia aut insignibus effulgens: ad ictum destinabant. Intellectum id ciuili & restincto igne: misceri cūcta tenebris & armis iubet. Tum uero strepitus dissoni: casus incerti. neq; ferendi: neq; declinandi prouidentia. Vnde clamor acciderat: circūagere corpora: tendere arcus: nihil p̄desse uirtus: fors cuncta turbare. & ignauorū saepe telis fortissimi cadere. Apud germanos inconsulta ira. Romanus miles periculorum ignaris ferratas sudes: graua saxa non forte iaciebat. Vbi sonus molietium: aut appetitae scalae hostem in manus dederant: propellere ubone: pilo sequi: multos in moenia egressos pugionibus fodere. Sic exhausta nocte: nouam aciem dies aperuit. Eduxerat Bataui turri duplici tabulato: qua praetoriae portae: Is aequissimus locus. p̄pinq̄atē: p̄moti cōtra ualidi asseres: & icussae trabes p̄fregere multa supstantiū p̄nicie. Pugnatūq; in p̄culos subita & prospra

erptione. Simul a legionariis peritia & arte præstâtibus: plura
 stuebantur. Præcipuum pauorem intulit suspensum & nutans
 machinamentum. quo repente demisso: præter suorum ora: singuli
 pluresue hostium sublimè rapti: uerso pondere. intra castra effu-
 doant. Ciuilis omiſſa oppugnandi spe: rursus per ocium asside-
 bt: nunciis & promissis fidem legionum conuellens. Hæc in Ger-
 mania ante cremonense prælium gesta. cuius euentum: litteræ
 Pimi Antonii docuere: addito Cæciæ edicto. Et præfectus cohortis
 euictus Alpinius montanus fortunam partium præfens fate-
 b̄. Diuersi hinc motus animorum. Auxilia e Gallia: quæ nec amor
 nec odium in partes: militiæ sine affectu: hortatibus præfectis:
 sitim a Vitellio desciscunt: Vetus miles contabatur. Sed adigē-
 t Ordeonio Flacco: instantibus tribunis dixit sacramentum: non
 ultu neque animo satis affirmans: Et cum cætera iurisiurandi uerba
 acciperent: Vespesiani nomen hæsitantes: aut leui murmure: &
 præterunq; silentio transmittēbant. Lectæ deinde pro cõtionē episto-
 læ Antonii ad ciuilem: suspitiones militum irritauere: tanq̄
 ad socium partium scriptæ: & de germanico exercitu hostiliter.
 Mox allatis Geldubam in castra nunciis: eadem dicta factaq; Et
 missus cum mandatis Montanus ad ciuilem: ut abisteret bello
 reue externa armis falsis uelaret. Si Vespesianum iuuare aggres-
 sis foret: satisfactum cœptis. Ad ea Ciuilis primo callide: post
 ubi uidet Montanum præferocem ingenio. paratumq; in res nouas
 cesus a questu piculisq; quæ per quinque & uiginti annos in castris
 romanis exhausisset: Egregium inquit pretium laboris cœpi: ne-
 cem fratris: & uicula mea: & sæuissimas huius exercitus uoces
 quibus ad supplicium petitus: iuregentium pœnas reposito. uos
 aut treuiri cæteraq; seruientium animæ: quod pretium effusi toties
 sanguinis expectatis: nisi ingratham militiam: immortalia tributa
 iurgas: secures: & dominorum ingenia? En ego præfectus unius co-
 hortis: & Caninefates Batauiq; exigua galliæ portio: uana illa
 astroorum spacia excidimus: uel septa ferro fameq; premimus. De-
 uicq; ausos aut libertas sequetur: aut uicti idem erimus. Sic accen-
 sum: sed moliora referre iussum dimittit. Ille ut irritus legatio-
 nis redit: cætera dissimulans: quæ mox erupere. Ciuilis parte co-
 hortiarum retenta: Veteranas cohortes: & quod e germanis maxi-
 me promptum: aduersus Voculam exercitumq; eius mittit. Iulio

Maximo & Claudio uictore sororis suæ filio ducibus. Rapiunt in tráfitu hyberna alæ Asciburgii sita: adeoq; improuiffi castra inuoluere: ut non alloqui: non pandere aciem: uocula potuerit. Id solum ut in tumultu monuit: sub signano milite media firmare. auxilia passim circumfusa sunt. Eques prorupit. exceptusque compositis hostium ordinibus: terga in suos uertit. Cedes inde non prælium. Et Neruiorum cohortes metu seu perfidia latera nostrorum nudauere. Sic ad legiones peruertit. quæ amissis signis intra uallum sternebantur: Cû repente nouo auxilio fortuna pugnae mutatur. Vasconum lectæ a Galba cohortes: ac tû accitæ: dum castris propinquant: audito præliantium clamore: intentos hostis a tergo inuadunt. latioremq; q̄ pro numero terrorem faciunt: aliis a Nouesio: aliis a Maguntiaco uniuersas copias aduenisse credentibus. Is error romanis addit animos: & dū alienis uiribus confidunt: suas recepere. Fortissimus quisque e Batavis: q̄tum peditum erat: funduntur. eques euasit: cû signis captiuisq;: quos prima acie corripuerant: Cesorum eo die in partibus nostris maior numerus: & imbellior: e germanis ipsa robora. Dux uterque pari culpa meritis aduersa: prosperis defuere. Nam ciuilis si maioribus copiis instruxisset aciem: circumiri a tam paucis cohortibus nequisset. Castraq; perrupta excidisset. Vocula nec aduentum hostium explorauit. eoq; simul egressus uictusq;: dein uictoriae parum confusus. tritis frustra diebus: castra in hostem mouit: quem si statim impellere: cursumq; rerû sequi maturasset: soluere obsidium legionû eodẽ impetu potuisset. Tentauerat interim ciuilis obsessorum animos: tanq̄ perditæ apud romanos res: & suis uictoria prouenisset. Circûferebantur signa uexillaq; ostentati etiam captiui. ex quibus unus egregium facinus ausus: clara uoce gesta patefecit. Confossus illic a germanis. Vnde maior indici fides. Simul uastatione incéditque flagrantium uillarum: uenire uictorem exercitum intelligebatur. In conspectu castrorum cõstitui signa: fossamq; & uallû circundari uocula iubet. Ut depositis impedimentis sarcinisq; expediti certarent. Hinc in ducem clamor pugnam poscentium & minari asseuerant. Ne tempore quidem ad ordinandam acie capto incompositi fessiq; prælium sumpserunt: Ná ciuilis aderat: non minus uitis hostium q̄ uirtute suorum fretus. Varia apud

romanos fortuna: & seditiosissimus quisq; ignauus. quidam re
 centis uictoriæ memores: retinere locum: ferire hostem: seque
 & proximos hortari. Et redintegrata acie: manus ad obsessos tē
 dere: ne tempori deessent. Illi cuncta e muris cernētes: omnibus
 portis prorumpunt. Ac forte ciuili lapsu equi prostratus. Credi
 ta per utrunq; exercitum fama. uulneratum aut interfectum: ī
 mane q̄tum suis pauoris: & hostibus alacritatis indidit. Sed uo
 cula omissis fugietium tergis: uallum turresq; castrorum auge
 bat: tanq̄ rursus obsidium imineret. corrupta totiens uictoria.
 nō falso suspectus bellum malle. Nihil æque exercitus nostros
 q̄ egestas copiarum fatigabat. Impedimenta legionum cum im
 belli turba Nouesium missa: ut inde terrestri itinere frumentū
 adueherent. Nam flumine hostes potiebantur primum agmen
 securum incessit: nundum satis firmo ciuile: qui rursus missos
 Nouesium frumentatores: datasq; in præsidium cohortes uelut
 multa pace ingredi accepit: rarum apud signa militem: arma in
 uehicularum: cunctos licentia uagos: compositus inuadit: præmis
 sis qui pontes & uiarum angusta insiderent: Pugnatum longo
 agmine: & incerto Marte: donec prælium nox dirimeret. Cohor
 tes geldubam perrexere: manentibus ut fuerant castris: quæ re
 lictorum illic militum præsidio tenebantur. Non erat dubium
 q̄tum in regressu discriminis adeundum foret: frumētatoribus
 onustis pauculisq;. Addit exercitui suo Vocula mille delectos e
 quinta & quartadecima legionibus apud uetera obsessis indo
 mitum militem & ducibus infensum. Pluresquam iustum erat
 profecti: palam in agmine fremebant: non se ultra famem insi
 dias legatorum toleraturos. At qui remanserant: desertos se ad
 ducta parte legionum querebantur. Duplex hinc seditio: aliis re
 uocantibus Voculam. aliis redire in castra abnuētibus. Interim
 ciuili uetera circumsedit. Vocula Geldubam: atq; inde Noue
 sium cōcessit. Ciuili capit Geldubam. Mox haud procul Noue
 sio: equestri prælio prospere certauit. Sed milites secundis aduer
 sisq; perinde in exitium ducum accendebatur. Et aduentu quin
 tanorum quintadecimanorūq; auctæ legiones donatium expo
 scunt: comperto pecuniam a Vitellio missam. Nec diu cōtatus
 Ordeonius: nomine Vespesiani dedit. Idq; præcipuum fuit sedi
 tionis alimentum. Effusus in luxum & epulas: & nocturnos cœ

rus: ueterem in Ordeonium iram renouauit. Nec ullo legatorum
tribunorumque obsistere auso: quippe omnem pudorem nox ademe-
rat: protractum e cubili interficiunt. Eadem in Voculam paraba-
tur: nisi seruili habitu: per tenebras ignoratus euasisset. Vbi se
dato impetu: metus rediit. Centuriones cum epistolis ad ciuita-
tes galliarum misere: auxilia ac stipendia oraturos. Ipsi ut est uul-
gus sine rectore præceps: pauidum socors: aduentante Ciuile:
raptis temere armis: ac statim omissis: in fugam uertuntur. Res
aduersæ discordiam peperere iis qui e superiore exercitu erant:
causam suam dissociantibus Vitellii tamen imagines in castris.
& per proximas Belgarum ciuitates repositæ: cum iam Vitellius oc-
cidisset. Dein mutati in poenitentiam primani quartanique: & duo-
deuicesimani Voculam sequuntur: apud quem resumpto Ves-
pesiani sacramento: ad liberandum Magontiaci obsidium duce-
bantur. Discesserant obsessores: mixtus cæcis: Vrsipiis Mattia-
cis exercitus: facietate prædæ. nec incruentati. Ita dispersos & ne-
scios miles noster inuaserat. Quin & lorica uallumque per fines
suos Treuiri struxere. magnisque inuicem cladibus cum Germa-
nis certabant. donec egregia erga populum romanum merita:
mox rebelles foedarēt. Interea Vespasianus iterum ac Titus con-
sulatum absentes inierunt: mœsta & multiplici mœtu suspensa
ciuitate: quæ super instantia mala: falsos pauores induerat: de-
sciuisse Africam: res nouas moliente L. Pisone. Is præerat prouin-
ciæ: nequaquam turbidus ingenio. Sed quia naues sæuicia hyemis pro-
hibebantur. Vulgus alimenta in dies mercari solitum: cui una
ex re. annonæ cura: clausum littus: retineri comestus: dum timet
credebat: augebantur famam Vitellianis: qui studium partium
rundum posuerant: nec uictoribus quidem ingrato rumore quo-
rum cupiditates externis quoque bellis inexplébiles: nulla unquam
ciuilibus uictoria faciauit. Kal. Ian. in senatu quem Iulius Fronti-
nus prætor urbanus uocauerat: legatis exercitibusque: ac regibus
laudes gratesque decretæ: Et T. Juliano prætura: quæ transgreden-
tem in partes Vespesiani legionem deseruisset: ablata ut in Plo-
tium Cripsum transferretur. Hormo dignitas equestris data:
Et mox eiurate Frontino: Cæsar Domitianus præturam cepit.
Eius nomen epistolis edictisque præferabatur. Ius penes Mutia-
num erat: nisi quod plæraque Domitianus instigantibus ami-

cis: aut propria libidine audebat. Sed præcipuus Mutiano metus
 e primo Antonio: Varoq; Ario: quos recentes clarosq; rerum fa-
 mas ac militum studiis: etiam populus fouebat: quia in nemine
 ultra aciem sæuierant. Et ferebatur Antonius Scribonianū cras-
 sum: egregiis maioribus: & fraterna imagine fulgentem: ad ca-
 pessendam remp. hortatus: haud defutura consciorum manu: ni
 Scribonianus abnuisset. ne paratis quidem corrūpi facilis: adeo
 metuens incerta. Igitur Mutianus quia propalam opprimi An-
 tonius nequibat: multis in senatu laudibus cumulatum: secre-
 tis promissis onerat: Citeriorem hispaniā ostentans discessu Clu-
 uii Rufi uacuum: simul amicis eius tribunatus præfecturasq;
 largitur. Dein postq̄ inanem animum spe: & cupidine impleue-
 rat. Vires abolet: dimissa in hyberna legione septima: cuius fla-
 grantissimus in Antonium amor. Et tertia legio: familiaris Ar-
 rio Varo miles: in Syriam remissa. Pars exercitus in germanias
 ducebatur. Sic egesto quicquid turbidum: redit urbi sua forma
 legesq; & munia magistratuum. Qua die senatum ingressus ē
 Domitianus: de absentia patris fratrisq; ac iuuenta sua pauca &
 modica differuit decorus habitu: & ignotis adhuc moribus: cre-
 bra oris confusio pro modestia accipiebatur. Referente Cæsare
 de restituendis Galbæ honoribus: Censuit Curtius Montanus:
 ut Pisonis quoq; memoria celebraretur. Patres utrunq; iussere.
 de Pisonē irritum fuit. Tum sorte ducti: per quos redderentur
 bello rapta: quiq; æra legum uetustate delapsa: noscerent: fige-
 rentq;: & qui fastos adulationē temporum foedatos exhonerarēt
 modumq; publicis impensis facerent. Redditur Tertio Iuliano
 prætura. postq̄ cognitus est ad Vespesianum cōfugisse. Gripho
 honor mansit. Repeti inde cognitionem iter Musonium Rufū
 & P. Celerem placuit. damnatusq; publicus. & Sorani manibus
 satisfactum. Insignis publica seueritate dies: ne priuati qdem
 laude caruit. Iustum iudicium expleisse Musonius uidebatur. Di-
 uersa fama Demetrio Cynicam sectam professo: q̄ manifestum
 reum ambitiosius q̄ honestius defendisset. Ipsi Publico animus
 in periculis: neq; oratio suppeditauit. Signo ultionis in accusa-
 tores dato: petit a Cæsare Iunius Maricus: ut commentariorum
 principalium potestatem senatui faceret: per quos nosceret: quē
 quisque accusandum poposcisset. Consulendum tali super re

princeps respondit. Senatus inchoantibus primoribus iurandum concepit: quo certatim omnes magistratus: cæteri ut sententiam rogabantur: deos testes aduocabant: nihil ope sua factum quo cuiusquam salus lederetur. neque se præmium aut honorem ex calamitate ciuium cœpisse. trepidis & uerba iurandi per uarias artes mutantibus quis flagitii conscientia inerat. Probabant religionem patres: periurium arguebant. Eaque uelut Censura in Sarioleum Voculam & Nomium actianum & Cestium seuerum acerrime incubuit: crebris apud Neronem delationibus famosus. Sarioleum & recens crimen urgebat: & apud Vitellium molitus eadem foret: nec destitit senatus manus intente Voculam: donec curia excæderet. Ad pactium Africanum transgressi: eum quoque proturbant: tanquam Neroni Scribonianos fratres concordia opibusque insignes: ad exitium monstrauisset. Africanus neque fateri audebat: neque abnuere poterat. In Vibium Crispum cuius fatigabatur interrogationibus: ultro conuersus: miscendo quæ defendere nequibat: societate culpæ inuidiam declinauit. Magnam eo die pietatis eloquentiæque famam Vipsanus Messalla adeptus est: nondum senatoria ætate: ausus pro fratre Aquilio regulo deprecari. Regulum subuersa Crassorum & Orphiti domus in summum odium extulerat. Sponte ex S. con. accusationem subisse iuuenis admodum: nec depellendi periculi sed in spem potentiæ uidebatur. Et Sulpitia prætextata Crassi uxor: quattuorque liberi: si cognosceret senatus: Vittores aderant: Igitur Messalla non causam neque reum tueri. Sed periculis fratris semet opponens: flexerat quosdam. Occurrit truci oratione: Curtius Montanus: eousque progressus: Ut post cædem Galbæ: datam interfectori Pisonis pecuniam a Regulo: appetitum morsu Pisonis caput obiectaret. Hæc certe inquit Nero non coegit. nec dignitatem. aut ista lucem sæuicia redemisti. Sane toleremus istorum defensiones: qui perdere alios quam periclitari ipsi maluerunt: Te securum. reliquerat exul pater: & diuisa inter creditores bona. nondum honorum capax ætas: nihil quod ex te concupisceret Nero: nihil quod timeret: libidine sanguinis & hiatu præmiorum: Ignotum adhuc ingenium: & nullis defensionibus expertum: cæde nobili imbuiisti: cum ex funere reip. raptis cõsularibus spoliis: septuagies sexter.

tio signatus: & sacerdotio fulgens: innoxios pueros: illustres se-
 nes: conspicuas scæminas: eadem ruina profterneres: cum segni-
 ciam Neronis incusares: quod per singulas domos seque: & de-
 latores fatigaret. posse uniuersum senatum una uoce subuerti.
 Retinete patres cõscripti & reseruate hominem tam expediti cõ-
 sili. ut omnis ætas instructa sit. Et quomodo senes nostri Mar-
 cellum Crispum. Iuuenes regulum imitetur. Inuenit etiã æmu-
 lus infelix nequitia quid si floreat: Vigeatque? Et quem adhuc
 cuæstorium offendere non audemus: prætorium: & consularẽ
 usuri sumus? An Neronem extremum dominorum putatis?
 Hem crediderant qui Tyberio: qui Caio superstites fuerunt: cū
 interim intestabilior & sæuior exortus ẽ. Non timemus Vespè-
 sanũ. Ea principis ætas. ea moderatio. Sed diutius durant exem-
 pla quam mores. Elanguimus patres cõscripti: nec iam ille sena-
 tus sumus: qui occiso Nerone: delatores & ministros more ma-
 iorum puniendos flagitabat. Optimus est post malum princi-
 pem dies primus. Tanto cum assensu senatus auditus est Mon-
 tianus: ut spem caperet Heluidius: posse etiam Marcellũ proster-
 mi. Igitur a laude Cluuii Rufi orsus: qui perinde diues & eloquẽ-
 tia clarus: nulli unquam sub Nerone periculum facessisset: cri-
 mine simul exẽploq; Epriũ urgebat: ardentibus patrum animis
 quod ubi sensit Marcellus: uelut excedens curia: Imus inquit
 Prisce & relinquimus tibi senatum tuum. Regna præsentẽ Cæ-
 sare. Sequebatur Vibius Crispus ambo insensũ: uultu diuerso.
 Marcellus minacibus oculis: Crispus renidens: donec accursu
 amicorum retraherentur. Cum glisceret certamen: hinc multi
 bonique: Inde pauci & ualidi pertinacibus odiis tenderent: con-
 sumptus per discordiam dies. proximo senatu: inchoãte Cæsare
 de abolẽdo dolore: iraque & priorum temporum necessitatibus
 censuit Mutianus prolixè pro accusatoribus. Simul eos qui cœ-
 ptam dein omisam actionem repeterent: monuit sermone mol-
 li: & tanquam rogaret. Patres cœptatam libertatem: Postquam
 õbuiam itum omisere Mutianus ne sperni senatus iudicium:
 & cunctis sub Nerone admissis data impunitas uideretur: Octa-
 uium Sabinum Sagittam & Antistium Sosianum senatorii or-
 dinis: egressos exilium in easdem insulas redegit. Octauius põ-
 tiam postumiam stupro cognitam: & nuptias suas abnuentem

impotens amoris interfecerat. Sosianus prauitate mortum: multis exitiosus. Ambo graui senatuscōsulto damnati pulsiq; quibus concessio aliis reditu: in eadem pœna retenti sunt. Nec ideo lenita erga Mutianum inuidia. Quippe Sosianus ac Sagitta: uiles etiam si reuerterentur. Accusatorum ingenia & opes, & exercitia malis artibus potentia timebantur. Reconciliauit paulisper studia patrum habita in senatu cognitio secundum ueterem morē Manlius patricius ordinis senatorii: pulsatum se in colonia Senensi cœtu multitudinis: & iussu magistratuum querebatur. nec finem iniuriæ hic stetisse: Planctum & lamenta & supremorum imaginem præsentem sibi circūdata: cum contumeliis & probris: quæ in senatum uniuersum iacerentur. Vocati qui arguebantur. Et cognita cā in conuictos uindicatum. Additūq; S. C. quo Senensium plebes modestiæ admoneretur. Iisdem diebus Antonius Flāma Cyrensis damnatur lege repetundarum: & exilio ob sæuiciā. Inter quæ militaris seditio prope exarsit. Prætorianam militiam repetebāt a Vitellio dimissi pro Vespesiano congregati. & lectus in eandem spem e legionibus miles: promissa stipendia flagitabat. Ne uitelliani quidem sine multa cæde pelli poterant. Ingressus castra Mutianus: quo rectius stipendia singulorum spectaret: suis cum insignibus armisq; uictores constituit: modicis inter se spaciis discretos: Tū Vitelliani quos apud Bouillas in deditionem acceptos memorauimus: cæteriq; per urbem: & urbi uicina conquisiti: producuntur prope intacto corpore. Eos Mutianus diduci & germanicum Britannicumq; militem: ac si qui aliorum exercituum: sepatim assistere iubet. Illos primus statim aspectus obstupescerat: cum ex diuerso uelut aciem telis & armis trucē: semet clausos nudosq; & illuue deformes aspicerent. Ut uero huc illuc distrahi cepere: metus per omnes: & præcipua germanici militis formido: tanquam ea separatione ad cædem destinaretur. prensare cōmanipularium pectora ceruicibus iniecti: suprema oscula petere: ne desererentur soli: neu in pari causa disparem fortunam paterentur. Mō Mutianum: modo absentem principem: postremum cælum ac deos obtestari: donec Mutianus cunctos eiusdem sacramenti. eiusdē

imperatoris milites appellans: falso timori obuiam iret. Namq; & uictor exercitus clamore lachrymas eorum iuuabat. Isq; finis illa die. Paucis post diebus alloquentem Domitianum firmatam exceperet. Spnunt oblatos agros. militiam & stipendia orāt Preces erant: sed quibus contradici non posset. Igitur in prætorium accepti. Dein quibus ætas & iusta stipendia: dimissi cum honore. alii ob culpam. Sed carptim ac singuli: quo tutissimo remedio consensus multitudinis extenuatur. Cæterū uera ne pauperie: an uti uideretur: actum in senatu: ut sexcenties sextertiū a priuatis mutuū acciperetur. Propositusq; ei curæ Pompeius Siluanus. Nec multo post necessitas abiit. siue omissa simulatio Abrogati inde legem ferente Domitiano consulatus quos Vitellius dederat. Funusq; censorium Flauio Sabino ductum: magna documenta instabilis fortunæ: summaq; etiam miscentis. Sub idem tempus L. Piso proconsul interficitur. ea de cæde: q̄ uerissimè expediā: si pauca supra petiero ab initio causisq; talium facinorum non absurda. Legio in Africa auxiliāq; tutādīs imperii finibus sub diuo Augusto Tyberioq; principibus: pro consuli parebant. Mox C. Cæsar turbidus animi: ac M. Syllanum obtinentem Africam metuens: ablatam proconsuli legionem: misso in eam rem legato tradidit. æquatus iter duos beneficiorum numerus: & mixtis utriusque mandatis: discordia quæsitæ auctaque. Prauo certamine legatorum ius adoleuit: diuturnitate officii: uel quia minoribus maior æmulandi cura. Proconsulum splendidissimus quisque securitati magis quam potentiæ consulebant. Sed tum legionem in Africa regebat Valerius festus: sumptuosæ adolescentiæ: neque modica cupiens: sed affinitate Vitellii anxius. Is crebris sermonibus tentauerit ne Pisonem ad res nouas: an tentanti restiterit incertum: quoniam secreto eorum nemo affuit. & occiso Pisonē plærīque ad gratiam interfectoris inclinauere. Nec abigitur prouiciam & militē alienato erga Vespasianū aīo fuisse. & qdā e uitellianis urbe pfugis ostētabāt pisoni nutātes gallias: paratā germaniā: picula ipsius & i pace suspecta tutius bellū. Inter quæ Claudius Sagitta præfectus alæ petrinæ: prospea nauigatione præuenit Papiriū cēturi

onem a Mutiano missum: asseuerauitque mandata interficiendi
Pisonis centurioni data. Cecidisse Galerianū consobrinum eius
generumq;. Vnam in audacia spem salutis. Sed duo itinera au-
dendi: seu mallet statim arma: seu petita nauibus Gallia: ducem
se Vitellianis exercitibus ostenderet. Nihil ad ea moto Pisonē:
centurio a Mutiano missus: ut portum Carthaginis attigit: ma-
gna uoce: læta Pisoni omnia: tanquam principi continuare. ob-
uios & subitæ rei miraculo attonitos: ut eadem adstreperent:
hortari uulgus credulum ruere in forum. præsentiam Pisonis
exposcere. Gaudio clamoribusq; cuncta miscebant: indulgentia
uiri: & adulandi libidine. Piso indicio Sagittæ: uel insita mode-
stia: non in publicum egressus est. neque se studiis uulgi permi-
sit. Centurionemque percontatus: postquam quæsitum sibi cri-
men cædemq; comperit: animaduerti in eum iussit: haud perin-
de spe uitæ: q̄ ira in percussorem. q̄ idem ex interfectores Clo-
dii Macri: cruentas legati sanguine manus: ad cædem proconsu-
lis rettulisset. Anxio deinde edicto Cartaginensibus increpitis:
ne solita quidem munia usurpabat: clausus intra domum: ne
qua motus noui causa uel forte oriretur. Sed ubi festo conster-
natio uulgi: centurionis supplicium: ueraq; & falsa more famæ
in maius innotuere: equites in necem Pisonis mittit. Illi raptim
uecti: obscuro adhuc cœptæ lucis: domum proconsulis irrum-
punt: districtis gladiis: & magna pars Pisonis ignari: q̄ pœnos
auxiliares maurosq; in eam cædem delegerat: haud procul cubi-
culo obuium forte seruum: quisnam & ubi esset Piso interroga-
uere. Seruus egregio mendacio se Pisonem esse respondit. ac sta-
tim obtruncatur. nec multo post Piso interficitur. Namque ade-
rat qui nosceret **B**euius Massa e procuratoribus Africa: iam tūc
optimo cuique exitiosus: & in causas malorum quæ mox tuli-
mus: sæpius rediturus. Festus Adrumeto ubi speculabundus
substiterat: ad legionem tendit: præfectumque castrorum Cetro-
nium Pisanū uinciri iussit: proprias ob similitates: sed Pisonis
satellitem uocabat. militesq; & centuriones quosdam punit.
alios præmiis affecit. neutrum ex merito: sed ut obrepisse bel-
lum crederetur. Mox Ophensium leptitanorumque discordias
componit. quæ raptu frugum & pecorum inter agrestes: modi-
cis præcipiis: iam p̄ arma atq; acies exercebantur. Nam populus

Ophésis multitudine inferior. Garamantas exciuerat gentem in domitam: & inter accolas latrociniis facundam. Vnde arctæ Lepitanis res: lateq; uastatis agris: intra moenia trepidabant: donec interuentu cohortium alarumq; fusi Garamantes. & recepta omnis præda: nisi quam uagi per inaccessa mapalium ulterioribus uendiderant. At Vespesiano post cremonensem pugnam: & prosperos undique nuncios: cecidisse Vitellium multi cuiusq; ordinis pari audacia fortunaq;: hybernium mare aggressi: nuncia uere. Aderant legati regis Vologesi quadraginta parthorum equum milia offerentes: Magnificum lætumq; tantis sociorum auxiliis ambiri. neque indigere. Gratix Vologeso actæ. Mandatumq; ut legatos ad senatum mitteret. & pacem esse sciret. Vespesianus in Italiam resq; urbis intentus: aduersam de Domitiano famam accipit: tanquam terminos ætatis: & concessa filio egrederetur. Igitur ualidissimam exercitus partem Tito tradit: ad reliqua iudæici belli perpetranda. Titum antequam digrederetur: multo apud patrem sermone orasse dicebatur. ne criminatium nunciis temere accenderetur. Integrumq; se ac placabilem filio præstaret. Non legiones: non classes: proinde firma imperii munimenta: quam numerum liberorum. Nam amicos tempore fortuna: cupidinibus aliquando: aut erroribus imminui: trãfferri: desinere: suum cuique sanguinem indiscretum: sed maxime principibus: quorum prosperis & alii fruuntur: aduersa ad iunctissimos pertineant. Ne fratribus quidem mansuram concordiam: ni pater exemplum præbuisset. Vespesianus haud eque Domitiano mitigatus: quam Titi pietate gaudens: bono esse animo iubet. belloq; & armis rempublicam attolleret. Sibi pacem domumq; curæ fore. Tum celerrimas nauium frumento honestas: sæuo adhuc mari committit. Quippe tanto discrimine urbs nutabat: ut decem haud amplius dierum frumentum in horreis fuerit: cum a Vespesiano commeatus subuenere. Curam restituendi Capitolii in L. Vestinum confert: equestris ordinis uirum: sed auctoritate fama; inter proceres. Ab eo contracti aruspices monuere: ut reliquiæ prioris delubri in paludes auherentur: templum iisdem uestigiis sisteretur. Nolle deos mutari ueterem formam: undecimo Kalendas Iulias: serena luce spacium omne quod templo dicabatur: euinctum

uittis coronisq; Ingressi milites quibus fausta omina felicibus
ramis . dein uirgines Vestales cum pueris puellisque patrimis
matrimisq; . a quattrimis & fontibus omnibusq; hausta pluerē .
Tum Heluidius priscus prætor : præeunte Plauto heliatio pon
tificelustrata boue taurisque area:& secundum cespitem reddi
tis extis:Iouem:Inonem:Mineruam : præsidēsque imperii deos
precatus uti cœpta prosperarent:sedesque suas pietate hominū
inchoatas: diuina ope attollerent: Vittas quibus ligatus lapis :
innexique funes erant contigit.Simul cæteri magistratus: & sa
cerdotes & senatus:& eques : & magna pars populi: studio læti
ciaq; connixi:saxum ingens traxere.passimq; inlectæ fundamen
tis argenti auriq; stipes: & metallorum primiciæ nullis fornaci
bus uictæ: sed ut gignuntur . Prædixere aruspices ne temerare
tur opus saxo auroue in aliud destinato . Altitudo ædibus adie
cta. Id solum religio annuere:& prioris templi magnificentiæ
defuisse creditum:quo tanta uis hominum retinenda erat . Au
dita interim per Gallias Germaniasq; mors Vitellii duplicaue
rat bellum. Nam Ciuilis omiſſa diſſimulatione:in populum ro
manum ruere . Vitellianæ legiones uel externum seruium q̄
Imperatorem Vespasianum malle . Galli sustulerant animos :
eandem ubique exercituum nostrorum fortunam rati:Vulgato
rumore a Sarmatis Dacisque Mœſica ac Pannonica hyberna cir
cunſideri.Paria de Britannia fingebantur . Sed nihil æque q̄ in
cendium capitolii:ut finem imperii adesse crederent:impulerat
Captam olim a Gallis urbem : sed integra Iouis sede:mansisse
Imperium.Fatali nunc igne:ſignum cæleſtis iræ datum.& poſ
ſeſſionem rerum humanarum:transalpinis gentibus portendi:
ſuperſtitione uana Druydæ canebant.Inceſſeratq; fama:primo
res Galliarum ab Othone aduerſus Vitellium miſſos:antequã
digrederentur:pepigisse:ne deſſent libertati:ſi populum roma
num:continua bellorum ciuiliū ſeries: & in interna mala fre
giſſent.Ante Flacci Ordeonii cædem:nihil prorupit : quo coniu
ratio intelligeretur . Interfecto Ordeonio: commeauere nunci
inter Ciuilem Clasticumq; præfectum alæ Treuirorum . Clasti
cus nobilitate opibusq; anteibat alios. Regium illi genus.& pa
ce belloque clara origo. Is se e maioribus ſuis hoſtis populi ro
q̄ ſocius iactabat.Miſcuere ſeſe Iulius tutor: & Iulius Sabinus:

hic treuir : hic lingon . Tutor ripæ Rheni a Vitellio præfectus
 Sabinus super infitam uanitatē: falsæ stirpis gloria incendebat
 Proauiam suam diuo Iulio per gallias bellanti : corpore atque
 adulterio placuisse . hi secretis sermonibus: animos cæterorum
 scrutari . ubi quos idoneos rebantur: conscientia obstrinxere: in
 colonia agrippinensi in domum priuatam conueniunt. Nam pu
 blice ciuitas talibus inceptis abhorrebat . Attamen interfuere
 quidam Vbiorū Turingorūq;. Sed plurima uis penes Treuiros ac
 Lingonas. nec tulere moras consultandi. Certatim proclamant:
 furere discordiis populum ro. Cæsas legiones: uastatam Italiam
 capi tum maxime urbem . Oēs exercitus suis quenq; bellis desti
 neri. Si alpes præfidiis firmēt : coalita libertate: despecturas gal
 lias: quem uirium suarū terminum uelint. Hæc dicta pariter pro
 bataq; de reliquiis Vitelliani exercitus dubitauere. Plæriq; iter
 faciendos censebant: turbidos: infidos: sanguine ducū pollutos.
 Uicit ratio parcendi: ne sublata spe ueniæ: p̄tinacia accenderēt.
 Alliciendos potius in societatem : legatis tantum legionum iter
 feceris: cæterū uulgus consciētia scelex: & spe ipunitatis: facile ac
 cessurum. Ea primi concilii forma: Missiq; p̄ Gallias concitores
 belli. Simulatum ipsis obsequium: quo incautiorem Voculam op
 primerent. Nec defuere qui Voculæ nunciarent. Sed uires ad co
 ercendum deerant: infrequentibus infidisque legionibus. Inter
 ambiguos milites: & occultos hostes : optimum e præsentibus
 ratus: mutua dissimulatione: & iisdem qbus petebatur artibus
 grassari: in coloniam agrippinensem descendit . Illuc Clāudius
 Labeo quem captum & extra commentum amādatum in phry
 sios diximus: corruptis custodibus perfugit. pollicitusq; si præ
 sidium daretur: iturum in Batauos . & potiozem ciuitatis partē
 ad societate romanam retracturū. Accepta peditum eq̄tumq; mo
 dica manu: nihil apud Batauos ausus: quosdam Neruiorū Beta
 siorūq; in arma traxit . Et furtim magis quam bello Canenipha
 tes Marsacosque incurfabat. Vocula gallorum fraude illectus:
 ad hostem contendit . Nec procul ueteribus aberat: cum classi
 cus ac Tutor per speciem explorandi pregressi: cum ducibus ger
 manorum pacta firmauere . Tumque primum discreti a legio
 nibus: proprio uallo castra sua circundant: obtestante Vocula :
 non adeo turbatam ciuilibus armis rem romanam: ut treuiris

etiam lingonibusq; despectui sit. Superesse fidas prouincias: uictores exercitus. fortunam imperii: & ultores deos. Sic olim Sacrouirum & heduos: nuper uindicem galliasq; singulis proeliis concidisse. Eadem rursus omina: eadem fata: ruptores foederum expectarent. Melius diuo Iulio: diuoq; Augusto notos eorum animos. Galbam & infracta tributa hostiles spiritus induisse. Nunc hostes quia molle seruitium. Cum spoliati exutiq; fuerint: amicos fore. Hæc ferociter locutus: postquam perstare in perfidia Classicum Tutoremq; uidet: uerso itinere Nouesium concedit. Galli duum milium spacio distantibus campis confedere. Illuc commeantium Centurionum militumq; emebantur animi: ut flagitium incognitum: romanus exercitus in externa uerba iurarent. pignusq; tanti sceleris: nece aut uinculis legatorum daretur. Vocula quanquam plæriq; fugam suadebant: audendum ratus: uocata contione: in hunc modum disseruit. Nunquam apud uos uerba feci: aut pro uobis sollicitior: aut pro me securior. Nam mihi exitium parari libens audio. Mortemq; in tot malis hostium. ut finem miseriarum expecto. Vestri me pudet miseretque: aduersus quos: non prælium & acies parantur: Id enim fas armorum: & ius hostium: Bellum cum populo romano. uestris se manibus gesturum classicus sperat. Imperiumque & sacramentum galliarum ostentat. Adeo nos: si fortuna in præsens uirtusq; deseruit: etiam uetera exempla deficiunt? quotiens romanæ legiones perire preoptauerint: ne loco pellerentur? Socii sæpe nostri excindi urbes suas: seq; cum coniugibus ac liberis cremari pertulerunt? Neq; aliud preuium exitus: q̄ fides famaq; Tolerant nunc maxime inopiam obsidiumq; apud uetera legiones: nec terrore aut promissis demouentur? Nobis super arma & uiros & egregia castrorum munimenta: frumentum & com meatus quauis longo bello pares. Pecunia nuper etiam donatio sufficit. quod siue a Vespesiano: siue a Vitellio datum interpretari mauultis: ab imperatore certe romano accepistis. Tot bellorum uictores apud Geldubam: apud uetera: fuso toties hoste: si pauetis aciem. indignum id quidē. Sed est uallum: muriq; & trahēdi artes: donec e proximis prouinciis auxilia exercitusq; concurrant. Sane ego displiceam. Sunt alii legati: tribuni: centurio deniq; aut miles: ne hoc prodigium toto terrarum orbe uul-

getur: uobis satellitibus Ciuilem & classicum Italiã inuasuros. An si ad mœnia urbis Germani galliq; duxerint: arma patriæ i feretis? Horret animus tãti flagitiũ imagine Tutori treuiro agetur excubiã? Signum belli Batauus dabit? & Germanorum ca teruas supplebitis? quis deinde sceleris exitus? Cum romanæ legiones contra direxerint: transfugæ & transfugis: & proditores & proditoribus inter recens & uetus sacramentum iuisi deis er rabiti? Te Iupiter optime maxime: quem per octingentos uiginti annos tot triumphis coluimus: te quirine romane parens ur bis precor uenerorq;. Vt si uobis non fuit cordi. me duce hæc castra incorrupta & intemerata seruari: ac certe pollui fœdariq; a Tutore & Classico ne sinatis. Militibus romanis aut innocentiã detis: aut maturam & sine noxa pœnitentiã. Varie excepta oratio iter spem metumq; ac pudorem. Digressum Voculam & de supremis agitantem: liberti seruiq; prohibuere fœdissimã mortem sponte præuenire. Et Classicus misso Emilio: Longino: de fertore primæ legionis: cædem eius maturauit. Herennium & Numisium legatos uinciri: satis uisum. Dein sumptis romani Imperii insignibus: in castra uenit. Nec illi quæ ad omne facinus durato: uerba ultra suppeditauere: quæ ut sacramentum recitaret. Iurauere qui aderant pro Imperio galliarum. Interfectorem uoculæ altis ordinibus: cæteros ut quisq; flagitiũ nauauerat: præmius attollit. Diuisæ inde inter Tutorem & classicum curæ. Tutor ualida manu circundatos Agrippinenses: quantumq; militum apud superiorem rheni ripam: in eadẽ uerba adigit: occisis Magontiaci tribunis: pulso castrorũ præfecto: qui detrectauerant. Classicus corruptissimum quæq; e deditis pergere ad obsessos iubet ueniam ostentantes si præsentia sequerentur: aliter nihil spei. Famem ferrumq; & extrema passuros. Adiecere qui missi erant exemplum suum. Obsessos hinc fides: inde egestas: inter decus ac flagitium distrahebant. Contantibus solita insolitaq; alimenta deerant. absumptis iumētis equisq; & cæteris animalibus: quæ profana fœdaq; in usum necessitas uertit. Virgulta postremo & stirpes & internatas faxis herbas uellentes: miseria sum patientiæq; documentum fuere: donec egregiam laudẽ sine turpi macularent: missis ad ciuilem legatis: uitam orantes. Neq; ante preces admissæ: quæ in uerba galliarum iurarent. Tum

paſtus prædam caſtrorum: dat cuſtodes: qui pecuniam: calones:
ſarcinas retentarent: aut qui ipſos leues abeuntes proſequeren
tur. Ad quintum fere lapidem cohorti germani: incautū agmē
aggrediuntur. Pugnaciffimus quiſq; in ueſtigio: multi pallātes
occubuere. Cæteri retro in caſtra perfugiunt: querente ſane Ci
uile & increpante Germanos: tanq̄ fidem per ſcelus abrūperēt.
Simulata ea fuerint: an retinere ſæuiētes nequiuerit: parū affir
matur. Direptis caſtris: faces iniiciunt. Cunctosq; qui prælio ſu
perfuerant: incendium hauſit. Ciuilis barbaro uoto poſt cœpta
aduerſus romanos arma: propexum rutilatumq; crinē patrata
demū cæde legionū: depoſuit. Et ferebatur puulo filio quosdā
captiuos: ſagittis iaculiſq; puerilibus figendos obtuliſſe. Cæte
rum neq; ſe neq; quēq; Batauum in uerba galliarum adegit. ſi
ſus germanorum opibus. Et ſi certandum aduerſus Gallos de
poſſeſſione rerum foret: indyctus fama & potior Muniuſ lupер
cuſ legatuſ legionis inter dona miſſuſ Velledæ. Ea uirgo natio
niſ Bruteræ late imperitabat: uetere apud Germāos more: quo
plæraſq; fœminarum fatidicas. & augeſcente ſuperſtitione arbi
trentur deas. Tuncq; Velledæ auctoritas adoleuit. Nam proſpe
ras germaniſ reſ: & excidium legionum prædixerat. Sed Luper
cuſ in itinere interfectuſ. Pauci centurionum tribunorumq; in
gallia geniti reſeruantur: pignuſ ſocietatiſ cohortium: alarū: le
gionum: hyberna ſubuerſa cremataq;: iis tantum relictiſ quæ
Magontiaci ac Vindoniſſe ſita ſunt. Legio. xiii. cū auxiliis ſimul
deditiſ: a Noueſio in Coloniā Treuirorum tranſgredi iubet:
præſinita die intra quam caſtris excæderet: medium omne tem
puſ per uarias curas egere. Ignauiffimuſ quiſq; cæſorum apud
uetera exemplo pauenteſ: melior pars rubore & infamia: quale
illud iter: quiſ dux uitæ: & omnia in arbitrio eorū quos uitæ ne
ciſq; dominos feciſſent. Alii nulla dedecoriſ cura: pecuniam aut
cariffima ſibi met ipſi circundare. Quidā expedire arma: teliſq;
tanq̄ in aciem accingi. Hæc meditantibuſ aduenit proficiſcēdi
hora expectatione triſtior. Quippe intra uallū deformitaſ haud
perinde notabilis. detexit ignominiam campuſ & dieſ. Reuulſæ
Imperatorum imagines: innexa ſigna: fulgētibuſ hinc inde gal
lorum uexilliſ: ſilentiſ agmen: & uelut longæ exequiæ. Dux dau
diuſ Sanctuſ effoſo oculo: diruſ ore: ignoſ debilior. Duplicat̄

flagitium: postquam desertis bonnensibus castris: altera se legio
 miscuerat. Et uulgata captarum legionum fama: cuncti qui pau-
 loante romanorum nomen horrebant: procurrentes ex agris te-
 ctisq; & undiq; effusi: insolito spectaculo nimium fruebantur.
 Non tulit ala picentina gaudium insultantis uulgi: Spretisque
 Sancti promissis: aut minis: Maguntiacum abeunt. ac forte ob-
 uio interfectore Voculæ Longino: coniectis in eum telis initiū
 exoluendæ in posterum culpæ fecere. Legiones nihil mutato iti-
 nere. ante mœnia Treuirosq; confidunt. Ciuilis & Classicus rebus
 secundis sublatis: an coloniam agrippinensem diripiendam exer-
 citibus suis permitterent: dubitauerunt: sæuicia ingenti & cupidi-
 ne prædæ ad excidium ciuitatis trahebatur. Obstabat ratio bel-
 li: & nouum Imperium incohantibus utilis clementiæ fama. Ci-
 uilem etiam beneficii memoria flexit: q̄ filium eius primo rege
 motu in colonia Agrippinensi deprehensum: honorate custodie-
 rant. Sed transhenanis gentibus iuisa ciuitas opulentiã auctuq;
 Neq; alium finem belli rebantur. q̄ si promiscua ea sedes omni-
 bus germanis foret: aut disiecta Vbios quoq; dispersisset. Igit̄
 Tencteri rheno discreta gens: missis legatis: mandata apud con-
 ciliū agrippinensium edi iubent: quæ ferocissimus e legatis i
 hunc modum protulit. Redisse uos in corpus nomenq; Germa-
 niæ: cõmunibus deis: sed præcipuo deor̄ Marti grates agimus:
 Vobisq; gratulamur: q̄ tandẽ liberi inter liberos eritis. Nam ad
 hunc diem flumina ac terras: & cælum quodãmodo ipsum clau-
 serant romani: ut colloquia congressusq; nostros arcerent. Vel
 quod contumeliosius est uiris ad arma natis: inermes ac prope
 nudi sub custode & precio coiremus. Sed ut amicitia societasq;
 nostra i æternum rata sint: postulamus a uobis: muros colonię
 munimenta seruitii detrahatis. etiam fera animalia si clausa te-
 neas. uirtutis obliuiscuntur. Romanos omnes i finibus uestris
 trucidetis. haud facile libertas & domini miscentur. Bona inter-
 fectorum in medium cædant: nequis oculere quicq;: aut segre-
 gare causam suam possit. Liceat nobis uobisq; utrãq; ripam co-
 lere: ut olim maioribus nostris: quomodo lucem diemq; omni-
 bus hominibus: ita omnes terras fortibus uiris natura aperuit.
 Instituta cultumq; patrium resumite: abruptis uestigalibus. q;
 bus romani plus aduersus subiectos q̄ armis ualent. Sincerus

& integer: & seruitutis oblitus populus: aut ex equo agetis: aut aliis imperitabitis? Agrippinenses sumpto consultandi spacio: quādo neq; subire conditiones metu futuri: neq; palam asp̄nari conditio præsens sinebat in hunc modū respondent. Quæp̄ria libertatis facultas data est: auidius q̄ cautius sumpsimus. Vt uobis cæterisq; germanis consanguineis nostris iungeremur. Mu-ros ciuitatis congregantibus se tum maxime romanorum exercitibus: augere nobis q̄ diruere tutius est. Si qui ex Italia aut p̄ uinciis alienigenæ in finibus nostris fuerant: eos bellum assumpsit: uel in suas quisq; sedes refugere. Deductis olim & nobiscū p̄ cōnubium sociatis: quiq; mox prouenere: hæc patria est. Nec uos adeo iniquos estimamus: ut interfici a nobis parentes: fratres: liberos nostros uelit Vestigal & onera cōmertioꝝ resolui-
mus. Sint transitus incustoditi: sed diurni & inermes: donec noua & recentia iura in uetustatem & consuetudinē uertātur. Arbitrium habebimus Ciuilem & Velledam: apud quos pacta sancientur. Sic lenitis Tenēteris legati ad Ciuilem & Velledā missi cū donis: cuncta ex uoluntate agrippinensiuū perpetrare. Sed corā adire. alloquiq; Velledā negatū. Arcebātur aspectu: quo uenerationis plus inesset: Ipsa edita in turre: delectus e prop̄quis consulta responsaq; ut internuncius numinis portabat. Ciuilis societate Agrippinensium auctus: proximas ciuitates affectare aut aduersantibus bellum iſerre statuit. Occupatisq; Sunicis & iuuentute eoz p̄ cohortes cōposita: quo minus ultra pergeret. Claudius Labeo Bethasioꝝ Turingoꝝq; & Neruios tumultuaria manu restitit: fretus loco. quia pontē Mosæ fluminis anteperat. Pugnabaturq; in angustiis ambigue: donec germani tranātes terga labeonis iuasere. Simul ciuilis ausus: an ex cōposito itulit se agmini Tungroꝝ: & clara uoce: Nō iō inqt bellū sūpsimus: ut Bataui & Treuiri gētibus iſperēt. Procul hæc a nobis arrogātia: accipite societate: transgredior ad uos. seu me ducē: seu militē mauultis. Mouebat̄ uulgus: cōdebātq; gladios: cū campanus ac Iuuenalis ex primoribus Turingoꝝ: uniuersā ei gētē dedere. Labeo anteq̄ circūueniret̄ pfugit. Ciuilis Bethasios quoq; ac Neruios i fidē acceptos copiis suis adiunxit: uigēs reꝝ: p̄culsis ciuitatū aīs: uel sp̄ote iclinātibus. Interea Iulius Sabinus p̄ iectis fœderis romani monimētis. Cæsare se saluari iubet. Magnaq; & icōditā populariū turbā i Sequanos rapit: conterminā

ciuitatē & nobis fidā. Nec Sequani detrectauere certamē. Fortu-
 na melioribus affuit. Fusi lingones. Sabinus festinatū temere
 bellū: pari formidine deseruit. Utq; famā exitii sui faceret. Vil-
 lā ī quā pfugerat: cremauit: illic uolūtaria morte interisse credi-
 tus. Sed qbus artibus latebrisq; uitā p nouē mox ānos traduxe-
 rit: simul amicos eius cōstatiā. & īsigne epponinæ uxoris exem-
 plū suo loco reddemus. Sequanos p spa acie belli īpetus stetit.
 Rescipiscere paulatim ciuitates fasq; & fœdera respicere: princi-
 pibus Remis: q p gallias edixere: ut missis legatis in cōe cōsul-
 tarēt: libertas an pax placeret. At romæ cūcta in deterius audita
 Mutianū angebāt. nequaq̄ egregii duces: Iā enim Gallū anniū
 & Petiliū cerialē delegerat: sumā belli pax tolerare. Nec reliquē
 da urbs sine rectore. Et Domitiani idomitæ libidines timebāt
 suspectis uti diximus primo Antonio: Varoq; Arrio. Varus præ-
 torianis præpositus: uim atq; arma retinebat. Eū Mutianus pul-
 sum loco: ne sine solatio ageret: annonæ præfecit. Utq; Domi-
 tiani animū Varo haud alienū deliniret: Arretinū Clementē do-
 mui Vespesiani p affinitatē innexū: & gratissimum Domitiano
 prætorianis præposuit: patrē eius sub Caio Cæsare egregie fun-
 ctū ea cura dictitās. Lætū militibus idē nomē. atq; ipsū q̄q̄ sena-
 torii ordinis ad utraq; munia sufficere. Assumūt e ciuitate cla-
 rissimus qsq; & alii p ambitionē: simul Domitianus Mutianus
 q; accingebāt dispī aīo. Ille spe ac iuuēta pperus: hic moras ne-
 ctēs: q; flagratē retineret: ne ferocia ætatis: & prauis impulsori-
 bus si exercitū inuasisset: paci belloq; male cōsuleret. Legiones
 uictrices vi. & xviii. Vitellianas: una & uicesima: e recēs cōscrip-
 tis secūda poeninis Coctianisq; alpibus: ps mōte graio traducūt
 xiiii. legio e Britānia. iiii. ac prima ex hispania accitæ. Igit̄ ueniē-
 tis exercitus fama: & suo pte ingenio ad mitiora inclinantes gal-
 lias: ciuitates: in Remos cōuenere. Treuiros: legatio illic opperie-
 bat. acerrimo instictore belli Tullio Valētino. Is meditata ora-
 tione: cūcta magnis Impiis obiectari solita: cōtumeliasq; & iūi-
 diā in po. ro. effudit: turbidus miscēdis seditiōibus: & plærisq;
 gratus uecordi facūdia. At Iulius auspex e primoribus Remos
 uim romanā: pacisq; bona dissertās: & sumi bellū ēt ab ignauis
 strenuissimi cuiusq; piculo geri: Iāq; sup caput legiōes: sapien-
 tissimū quēq; reuerētia fideq;. Iuniores piculo ac metu cōtinuit
 Et Valētini animū laudabāt. cōsiliū au spicis sequebāt. Constat

obstitisse Treuiris lignonibusq; apud Gallias: q; uindicis motu cū uerginio steterāt. Deterruit plærosq; puinciarū æmulatio q; bello caput: unde uis auspiciūq; peteret: quā si cūcta puenisset: se dē Ipio legeret. Nōdū uictoria: iā discordia erat. Alius fœdera: q; busdā opes uiresq;: aut uetustatē originis piuriaq; iactātibus. te dio futuroꝝ. præsentia placuere. Scribunt ad Treuiros epistolæ noīe galliarū: ut abstinerēt a: mis ipetrabili uenia: & patis deprecatoribus si pœniteret. Restitit idē Valētinus. obstruxitq; ciuitatis suæ aures. haud p inde instruēdo bello intētus: q̄ frequēs cōtionibus. Igit̄ nō Treuiri neq; lingones: cæteræue rebellū ciuitates p magnitudine suscepti discriminis agere. Ne duces qdē in unū cōsulere. Sed Ciuilis auia Belgarū circūbat: dū Claudiū labeonē cape aut exturbare nitit̄. Clasticus segne plerunq; ociū trahēs: uelut pto impio fruebat̄. Ne tutor qdē maturauit supio iē Germaniæ iipā: & ardua alpiū præfidiis claudere. Atq; interī una & xx. legio Vindonissa. Sextilius felix cū auxiliariis cohortibus p Rhetiā irrupe. Accessit ala singulariū: excita olim a Vitellio: deinde in ptes Vespesiani trāsgressa. Præerat Iulius Brigantius: sorore ciuilis genitus: ut ferme acerrima pximorum odia sunt: iuisus auūculo ifensusq;. Tutor Treuiroꝝ copias recenti Vāgionū: Caracatiū: Tribocoꝝ lectu auctas: ueterano pedite atq; eqte sumauit: corruptis spe: aut metu subactis legionariis. q; primo cohortē præmissā a Sextilio felice interficiunt. Mox ubi duces exercitusq; ro. ppinquabāt: honesto transfugio rediere: secutis Tribocis Vangionibusq; & Caracatibus. Tutor Treuiris comitātibus. uitato Magōtiaco Bingiū cōcessit: fidēs loco: q̄ potē Nauas fluminis abruptat. Sed incurfu cohortiū quas Sextilius ducbat: & repto uado: pditus fususq;. Ea clade pculsi Treuiri. & plebes omisissis armis: p agros pallat̄. qdam principū: ut primi posuisse bellū uiderēt: in ciuitates quæ societate ro. nō exuerāt: pfugerūt. Legiōes a Nouesio Bōnaq; i Treuiros ut supra mēora uimus: traductæ: se ipsas in uerba uespesiāi adigūt. hæc ualētio absēte gesta. q; ubi aduētabat furēs: cūcta q; rursus i turbas & exitiū ouersurus: legiōes i Mediomaticos sociā ciuitatē abscessere Valētinus ac Tutor in arma Treuiros retrahūt: occisis herēnio ac Numisio legatis: quo minore spe ueniæ cresceret uinculum sceleris. Hic belli status erat: cū Petilius Cerialis Magōtiacū uenit: eius aduētu erectæ spes. Ipse pugnæ auidus: & cōtēnēdis q̄

cauēdis hostibus melior: ferocia uerborū militē incendebat: ubi
 primū cōgredi licuisset: nullā proelio morā facturū. Delectus p
 Galliā habitos in ciuitates remittit: ac nunciare iubet sufficere
 Impio legiōes socii ad munia pacis redirēt: securi uelut cōfecto
 bello: qđ romanæ manus excepisset. Auxit ea res galloꝝ obsequū
 Nā recepta iuuetute: facilius tributa tolerauerūt: p̄niores ad of
 ficia qđ sp̄nebāt. At Ciuilis & Classicus ubi pulsum Tutorē. cæ
 sos Treuiros: cūcta hostibus p̄spa acceperunt: trepidi ac p̄pantes: dū
 disp̄sas suoꝝ copias cōducūt crebris inierim nūciis Valētīnū mo
 nuere: ne sūmæ rei piculū faceret. Eo rapidius Cerialis missis in
 mediomatricos: q̄ breuiore itinere legiōes in hostē uerterēt: con
 tracto qđ erat militū Magōtiaci: q̄tumq; secū trāsuerat. Ter
 tiis castris Rigodulū uenit: quē locū magna Treuiroꝝ manu Va
 lētīnus infederat: mōtibus & Mosella amne septū. & addiderat
 fossas obicesq; saxoꝝ. Nec deterruere ea munimēta ro. ducē: quo
 minus pedite p̄rūpe iuberet: eq̄tum acie in collē erigeret: sp̄reto
 hoste: quē temere collectū haud ita loco iuuari: ut nō plus suis
 in uirtute foret. Paulū moræ in assēsu dū missilia hostiū p̄æue
 hunt. Ut uentū ad manus: deturbati ruinae mō p̄æcipitant. Et
 pars eq̄tū æq̄oribus iugis circūuecta: nobilissimos belgarū: in q̄s
 ducē Valētīnū cœpit. Cerialis postero die coloniā Treuiroꝝ igres
 sus ē: auido milite eruēdæ ciuitatis. hāc eē classici. hāc tutoris pa
 triā hoꝝ scelere: clausas cæsasq; legiōes. Quid tātū cremonā me
 uisse: quā e gremio Italiæ raptā: q̄a unius noctis morā uictori
 bus attulerit. Stare in cōfinio germaniæ integrā sedem: spoliis
 exercituū & ducū cædibus ouātē. Redigeret p̄ædā in fiscū. Ipsi
 sufficere ignes: & rebellis coloniæ ruinas: q̄bus tot castrorū exci
 dia p̄sarēt. Cerialis a metu ifamiæ si licētia sæuiciaq; imbuere
 militē crederet: pressit iras. & puere posito ciuili bello ad exter
 na modestiores. Cōuertit inde aīos accitāꝝ e Mediomatricis le
 gionū miserabilis aspectus. Stabāt cōsciētia flagitii mœstæ: fixis
 ī terrā oculis Nulla iter coeūtes exercitus cōsalutatio. neq; solā
 tibus hortātibue respōsa dabāt. Abditi p̄ tētoria & lucē ipsā
 uitātes: nec p̄inde piculū aut metus q̄ pudor ac dedecus obstu
 pefecerat: attonitis ēt uictoribus: q̄ uocē precesq; adhibere non
 ausi: lachrymis ac silētio ueniā poscebāt. dōec Cerialis mulceret
 animos: fato acta dicitans: quæ militū ducumue discordia uel
 fraude hostium euenissent. Primum illorum stipēdiorum & sa

cramenti diē haberent. Priores facinoros neque impatores neque se meminisse. Tūc recepti in eadē castra: & edictū p̄ manipulos: neque in certamine iurgiove seditionē aut cladē cōmilitoni obiectaret. Mox Treuiros ac Lingonas: ad contionem uocatos: ita alloquitur. Neque ego unquā faciūdiā exercui: & po. rō. uirtutem armis affirmāui. Sed quā apud uos uerba plurimū ualēt: bonaque ac mala nō sua natura: sed uocibus seditiosorum estimāt statui pauca differere quæ profligato bello utilius sit uobis audisse: quā nobis dixisse. Terrā uestriā cæterorumque gallos ingressi sunt duces impatoresque: non nulla cupidine: sed maioribus uestris iuocātibus: quos discordiā usque ad exitium fatigabant: & acciti auxilio germani sociis pariter atque hostibus seruitutē imposuerāt. quot præliis aduersus cymbros Teutonisque: quātis exercituum nostrorum laboribus quouē euentu germanica bella tractauerimus: satis clare. Nec ideo rhēnū infedimus ut Italiā tueremur: sed neque alius Artouistus regno galliarum potiret. An uos cariores Ciuili Batauisque & trās rhenanis gentibus creditis: quā maioribus eorum patres auique uestri fuerunt? Eadem semper cā germanis transcendendi in gallias: libido atque auaricia: & mutandæ sedis amor. ut relictis paludibus & solitudinibus suis: fecundissimū hoc solum: uosque ipsos possiderēt. Cæteræ libertas & speciosa noia prætexunt. nec quosquā alienū seruitiū: & dominationē sibi concupiuit: ut nō eadē ista uocabula usurparet. Regna bellaque p̄ gallias semper fuere: donec in nostrorum ius cōcederetis. Nos quāquā totiens lacessiti: iure uictoriæ id solū uobis addidimus: quo pacē tueremur: Nā neque res gentiū sine armis: neque arma sine stipēdiis: neque stipendia sine tributis haberi queunt. Cætera in cōmuni sita sunt. Ipsi plæque legionibus nostris præsidetis. Ipsi has aliasque puincias regitis. Nihil sepatum clausūue. & laudatorum principū usus ex æquo quāuis p̄cul agētibus. Sæui proximis ingruunt. quō sterilitatē aut nimios hymbres & cætera naturæ mala: ita luxū uel auariciā dominatiū tolerate. Vicia erūt donec hōies. sed neque hæc cōtinua: & meliorum interuētū p̄sant: nisi forte Tutore & Classico regnātibus: moderatius impiū spatii: aut minoribus quā nunc tributis: p̄abunt exercitus: quibus germani britāni que arceant. Nā pulsus: quod diu prohibeant: romanis: quod aliud quā bella omnium inter se gētium existēt? octingentorum annorum fortuna disciplinaque cōpages hæc coaluit: quæ cōuelli sine exitio cōuellentū non pōt. Sed uobis maximū

discrimen: penes quos aux & opes: præcipuæ belloꝝ causæ. Pro
 inde pacem & urbem quam uicti uictoresq; eodem iure obtinemus:
 amate: colite. Moneant uos utriusq; fortunæ documeta: ne cõtu
 maciam cū pnicie q̄ obsequium cum securitate malitis. Tali ora
 tione grauiora metuètes: composuit: erexitq;: Tenebant uictore
 exercitu Treuiri: cum Ciuilis & Classicus misere epistolas ad ce
 riales: quarum hæc sententia fuit. Vespasianum q̄q̄ nuncios occul
 tarent: excessisse uita. Urbem atq; Italiam interno bello cõsumptam
 Mutiani & Domitiani uana & sine uiribus noia. Si Cerialis im
 pium galliarum uelit: ipsos finibus ciuitatū suarum cõtentos. Si præ
 lium mallet: ne id quod abnuere. Ad ea Cerialis Ciuili & Classicis
 nihil. eum quod attulerat ipsas epistolas: ad Domitianum misit. Hostes
 diuisis copiis aduenere undiq;. Plæriq; culpabit Cerialis passum
 iungi quos discretos interciperet licuisset. Romanus exercitus ca
 stris: fossa ualloq; circūdedit: quos temere antea in tutis cõfederat.
 Apud germanos diuersis sententiis certabat. Ciuilis oppidas
 transrhenanorum gentes: quarum terrore fractæ po. ro. uires obtere
 rent. Gallos quod aliud quam prædā uictoribus? & tamen quod robo
 ris sit Belgas secum palam: aut uoto stare. Tutor cõtatione crescere
 rem romanam affirmabat: coeuntibus undiq; exercitibus: transue
 ctam a Britania legionem: accitas ex hispania: aduentare ex Italia:
 nec subitum militem sed ueterem expertumq; belli. Nam germanos quod ab
 ipsis sperent: non iuberi: non regi: sed cuncta ex libidine agere. pe
 cuniamq; ac dona: quos solis corrumpant: maiora apud ro. & neminem
 adeo in arma proptum: ut non idem pretium quæris quam periculi malit
 quod si statim cõgrediant: nullas esse Ceriali nisi ex reliquis germa
 ni exercitus legiones: foederibus galliarum obstrictas. Idq; ipsum
 quod incõditam nup̄ Valentini manum cõtra spem suam fuderit:
 alimentum illis duciq; temeritatis. Aufuros rursus: ueturosq; in
 manus. non impitiam militum: sed adolescentuli uerba & cõtiones quod
 ferat & arma meditantis. Sed Ciuilis & Classicus quos ubi aspexe
 rint: redituram in aios formidinem: fugam famemq; ac totiens captis
 precariam uitam. neq; Treuiros aut Lingonas beniuolentia cõtineri:
 resumpturos arma: ubi metus abscesserit. Diremit cõsilioꝝ diuer
 sitatem: approbata Tutoris sententia Classicus. statiq; exequuntur.
 media acies ubiis Lingonibusq; data. dextro cornu cohortes Ba
 tauorum sinistro Brueteri Teeteriq;. pars motibus: alii uiam iter: Mo
 sellamq; flumen: tam improuisa assiluerunt: ut in cubiculo ac lectulo

Cerialis: neq; n. noctem in castris egerat: pugnari simul. uinciq;
suos audierit: increpans pauorem nunciantium: donec uniuersa
clades in oculis fuit. Perrupta legionum castra: Fusi equites: me
dius Mosellæ pons: qui ulteriora coloniæ annectit: ab hostibus
inseffus. Cerialis turbidis rebus intrepidus: & fugientes manu
retrahens: intecto corpore promptus inter tela felici temeritate:
& fortissimi cuiusq; accursu: recuperatum pontem electa manu
firmavit. Mox i castra reuersus: pallantes captarum apud Noue
sium Bonnamq; legionum manipulos: & rarum apud signa mi
litem: ac prope circūuentas aquilas uidet: Incensus ira: non Fla
cum inquit: non uoculam deseritis. Nulla hic proditio. neque
aliud excusandum habeo: q̄ q; uos gallici fœderis oblitos prædi
xerim: memoriam romani sacramenti tenere credidi. Annume
rabor Numisiis & Herēniis: ut oēs legati uestri: aut militū ma
nibus: aut hostium ceciderint. Ite nunciate Vespesiano: uel quod
propius est Ciuili & Classico: relictum a uobis in acie ducem. ue
nient legiones: quæ neq; me inultum: neq; uos impunitos pati
antur. uera erant. & a tribunis præfectisq; eadem ingerebantur.
Consistunt per cohortes & manipulos. neq; n. poterat patescere
acies effuso hoste: & impredientibus tentoriis sarcinisq;: cum in
tra uallum pugnaret. Tutor & classicus ciuili suis quisq; locis
pugnam ciebant: gallos pro libertate: Batauos pro gloria: Ger
manos ad prædā istigantes. Et cuncta pro hostibus erant: donec
legio. xxi. patientiore q̄ cæteræ spacio cōglobata: sustinuit ruētes:
mox ipulit. nec sine ope diuina: mutatis repente aīs: terga uicto
res uertere. Ipsi territos se cohortium aspectu ferebāt: quæ pri
mo impetu disiectæ. sūmis rursus iugis cōgregabant: ac speciē
noui auxilii fecerant. Sed obstitit uincensibus prauū inter ipsos
certamē. hoste omissa spolia cōsectādi. Cerialis ut in curia ppe
res afflixit: ita cōstātia restituit. Secutusq; fortunā: castra hostiū
eodē die capit excinditq;. Nec in lōgū quietes militi data. Orabāt
auxiliū a grippinēses: offerebātq; uxore ac sorore ciuili: & filiam
classici: relicta sibi pignora societatis. atque interim dispersos
in domibus Germanos trucidauerant. Vnde metus: & iustæ
preces inuocantium: antequam hostes reparatis uiribus:
ad spem: uel ad ultionem accingerentur. Namque & Ciuili
illuc intenderat: non inualidus: flagrantissima cohortium

suarum itegra manu: & e Cauchis phrysiisq; composita: Calbia
 ci in finibus agrippinensium agebat. Sed tristis nuncius auer
 tit: deletam cohortem dolo Agrippinensium: qui largis epulis
 uinoq; sopitos germanos: clausis foribus igne iniecto cremaue
 re. Simul Cerialis propero agmine subuenit. Circūsteterat Cui
 lem & alius metus: ne quartadecima legio: adiuncta Britannica
 classe: affligeret Batauos: qua oceano ambiuntur. Sed legionem
 terrestri itinere Fabius priscus legatus in Neruios Turingosq;
 duxit. Eæq; ciuitates in ditionem acceptæ. Classem ultro Canine
 fates aggressi sunt. maiorq; pars nauium depressa aut capta. Et
 Neruiorum multitudinem sponte commotam: ut pro romanis
 bellum capesseret: iidem Caninetates fudere. Classicus quoque
 aduersus equites Nouesium a Ceriali præmissos: secundū præ
 lium fecit. quæ modica: sed crebra damna: famam uictoriæ nup
 partæ lacerabant. Iisdem diebus Mutianus Vitellii filium inter
 fici iubet: mansuram discordiam obtendens: ni sæmina belli re
 stinxisset. Neq; Antonium primum adsciri inter comites a Do
 mitiano passus é: fauore militum anxius: & superbia uiri: æqua
 lium quoque adeo superiorum intolerantis. Profectus ad Vesp
 sianum Antonius: ut non pro spe sua accipitur: ita neque auer
 so imperatoris animo. Trahebatur in diuersa: hinc meritis Anto
 ni: cuius ductu cōfectum haud dubie bellum erat: Inde Mutia
 ni epistolis. Simul cæteri ut infestum tumidumq; insectabant:
 adiunctis prioris uitæ criminibus. neq; ipse deerat arrogantia
 uocare offensas: nimius cōmemorandis quæ meruisset. Alios ut
 imbelles: Cecinam ut captiuū ac dediticiū increpat. Vnde pau
 latim leuior: uiliorq; haberi: manete tamen in speciem amicitia
 Per eos menses quibus Vespasianus Alexandria statos estuus
 flatibus dies & certa maris opperiebatur: multa miracula euene
 re: quis e cælis fauor: & quædam in Vespasianum inclinatio nu
 minum ostenderetur. ex plebe Alexandrina: quidam oculorum
 tabe notus: genua eius aduoluit: remedium cæcitatibus exposcēs:
 gemitu: monitu serapidis dei quæ dedita superstitionibus gens
 ante alios colit. precabatq; principem: ut genas & oculoꝝ oibes
 dignaret respgere oris excremento. Alius manu æger: eodē deo
 auctore: ut pede ac uestigio Cæsaris calcaretur orabat. Vespesia
 nus primo irridere: aspernari: atq; illis in stantibus: mō famam

Vanitatis metuere: modo obsecratione ipsorum: & uocibus a dulantium in spem induci: postremo estimari a medicis iubet: a talis cæcitas ac debilitas ope humana superabiles forent. Medici uarie differere. Huic nō exesam uim luminis: & redituram si pellerentur obstantia. Illi elapsos in prauū artus: si salubris uis adhibeatur: posse integrari. Id fortasse cordi deis: & diuino ministerio principē electū. deniq; pacti remedii gloriā penes Cæsare: irriti ludibriū penes miseros fore. Igitur Vespesianus cūcta fortunæ suæ patere ratus: nec quicquid ultra incredibile: læto ipse uultu: erecta quæ a stabat multitudine: iussa exequitur. Stati cōuersa ad usū manus: ac cæco reluxit dies. Vtrunq; qui interfuere: nūc quoq; memorent: postq̄ nullum mendacio precium. Altior inde Vespesiano cupido adeundi sacram sedem: ut super rebus Imperii cōsuleret. Arceri templo cunctos iubet. atq; ingressus: intentusq; numini: respexit pone tergum: e primoribus ægyptiorū nomine Basilidem quem procul Alexandria plurimum dierū itinere: & ægro corpore detineri haud ignorabat. Percontatur sacerdotes nū illo die Basilides templum inisset. percontatur obuios: num in urbe uisus sit. deniq; missis equitibus: explorat illo temporis momento octoginta milibus passuum abfuisse. Tunc diuinam speciem & uim responsi: ex nomine Basilidis interpretatus ē. Origo dei nundum nostris auctoribus celebrata ægyptiorum antistes sic memorant. Ptolomeo regi: qui Macedonū primus ægypti opes firmavit: cum alexandriæ recens conditæ mœnia templaq; & religiones adderet: oblatum per quietem decore eximio & maiore q̄ humana specie iuueuem: qui moneret: ut fidissimis amicorū in pontum missis: effigiem suam acciret. Lætum id regno magnamq; & inclytam sedem fore: quæ excœpisset. Simul uisum eundem iuuenem in cælū igne plurimo attolli. Ptolomeus omne & miraculo excitus: sacerdotibus ægyptiorū quibus mos talia intelligere: nocturnos uisus aperit. Atq; illis ponti & externorum partū gnaris. Timotheum atheniensem e gente Eumolpidarū: quē ut antistitem ceremoniarū eleusi exciuerat: quæ nam illa superstitio: quod numen interrogat. Timotheus quæsitus q̄ in pontum meassent: cognoscit urbem illic Synopen: nec procul templū uetere iter acolae fama Iouis ditis. Nāq; & muliebrem effigiem: assistere: quā plæriq; proserpinā uocēt. Sed ptolomeus

ut sunt ingenia regum: pronus ad formidinem: ubi securitas re-
 diit: uoluptatū q̄ religionū appetēs: negligere paulatim: aliasq;
 ad curas animū uertere: donec eadem species terribilior iam: &
 instantior: exitium ipsi regnoq; denunciaret: ni iussa patraretur
 Tum legatos & dona Scydrothemidi regi. Is tunc Synopēsibus
 imperitabat: expediri iubet. præcepitq; nauigaturis. ut Pythium
 apollinem adeant. Illis mare secundum: Sors oraculi haud am-
 bigua. Irent symulachrumq; patris sui reueherent: sororis relin-
 querent. Vt Synopem uenere: munera: preces: mādata regis sui
 Scydrothemidi allegant: qui diuersus animi: modo numen pa-
 uescere. modo minis aduersantis populi terreri. Sæpe donis pro-
 missisq; legatorū flectebatur. Atq; interim triennio exacto: pto-
 lomeus non studium non preces omittere. Dignitatem legatorū
 numerum nauium: auri pondus augebat. Tū minax facies Scy-
 drothemidi offertur: ne destinata deo ultra moraretur. Contātē
 uaria perniciēs: morbiq; & manifesta cælestium ira: grauiorq; ī
 diēs fatigabat. Aduocata cōtione: iussa Numinis: suos ptolomei
 q; uisus: ingruentia mala exponit. Vulgus aduersari regem inui-
 dere ægypto. sibi metuere templumq; circumfedere. Maior hīc
 fama tradidit: deum ipsum appulsas littori nauis sponte conscē-
 disse. Mirum inde dictū: tertio die tantum maris emensi: alexā-
 driam appelluntur. Templum pro magnitudine urbis extructū
 loco cui nomen Rhacotis fuerat. Illic sacellum Serapidi atq; Isi
 di antiquitus sacratum. Hæc de origine & aduentu dei ce-
 leber rima. Nec sum ignarus esse quosdam qui Seleucia urbe Syriæ
 accitū: regnāte ptolomeo: quē tertia ætas tulit. Alii auctorē eū
 de ptolomeū: sedem ex qua trāsierit: Memphim perhibent: icly-
 tam olim: & ueteris ægypti columen. Deum ipsum multi æscu-
 lapium q; medeatur ægris corporibus: quidam Osyrim: antiq̄ssi-
 mum illis gentibus numen: plæriq; Iouem: ut rerum omnium
 potentem: plurimi ditem patrem: insignibus quæ in ipso mani-
 festa: aut per ambages coniectant. At Domitianus Mutianusq;
 anteq̄ alpibus propinquarent: prospos rex in Treuiris gestarū
 nuncios acceperē. Præcipua uictoriæ fides: dux hostium Valenti-
 nus: nequa q̄ abiecto animo: quos spiritus gessisset: uultu ferē-
 bat. Auditus ideo tantum: ut nosceretur ingenium eius: damna-
 tusq; inter ipsum supplicium exprobranti cuidam patriam eius

captam: accipere se solatium mortis respondit. Sed Mutianus quod diu occultauerat: ut recens exprompsit. quoniã benignitate deum fractæ uires hostium forent: parum decore Domitianũ confecto prope bello alienæ gloriæ interuēturum. Si status Imperii. aut salus galliarum in discrimen uerteretur: debuisse Cæsarem in acie stare. Caninefates Batauosq; minoribus ducibus delegandos. Ipse Iugduni uim fortunamq; principatus e proximo ostentare: nec paruis periculis imixtus: & maioribus non de futurus. Intelligebantur artes: sed pars obsequii in eo ne depræhenderentur. Ita Iugdunum uentũ. Vnde creditur Domitianus occultis ad Cerialem nunciis: fidem eius tentauisse: an præsentis sibi exercitum imperiũq; traditurus foret. qua cogitatione bellum aduersus patrem cogitauerit: an opes uiresq; aduersus fratrem in incerto fuit. Nam Cerialis salubri temperamēto elusit ut uana pueriliter cupientem Domitianus sperni a senioribus iuentam suã cernens: modica quoq; & usurpata antea: munia Imperii omittebat. Simul simplicitatis ac modestiæ imagine: i altitudinem conditus: studiu mq; litterarũ & amorem carminũ simulans: quo uelaret animũ: & frattis æmulationi subduceret cuius disparem mitiorẽq; naturam: contra iterprætatur.

¶ Finis Vicesimi Libri.

CORNELII TACITI ACTORVM DIURNALIVM HISTORIAE AVGVSTAE LIBER PRIMVS ET VICESIMVS
 INCIPIT. *Sen Quintus Historiarum.*

EIusdem Anni principio Cæsar Titus perdomãdæ Iudææ delectus a patre. & præliãtis utriusq; rebus militia clarus: maiore tum ui fama q; agebat: certantibus prouinciã & exercituum studiis: atq; ipse ut superior sui iam crederetur decoꝝ se promptumq; in armis ostendebat: comitate & allequiis officia prouocans. Ac plærũq; in ope: i agmine gregario militi mixtus: incorrupto ducis honore. Tres tum i Iudea legiones: quinta & decima: & quĩtadecima: Vetus Vespesiani miles excepe. Tradidit e Syria duodecimã: & abductos alexandria duo & uicesimanos tertianosq;. Comitabantur uiginti sociæ cohortes: octo equitum alæ. Simul agrippa Soheniusque reges: & auxilia regis Antiochi: ualidaq;: & solito inter accolas

odio infensa Iudeis arabum manus. Multi quos urbe atq; Italia sua quæq; spes acciuerat: occupandi principem adhuc uacuū. His cum copiis fines hostium ingressus: composito agmine cuncta explorans paratusq; discernere: haud procul hierosolimis castra facit. Sed quia famosæ urbis supremum diem tradituri sumus: incongruens uidetur primordia eius aperire. Iudeos Cræta insula profugos: nouissima libyæ infedisse memorant: qua tempestate Saturnus ui Iouis pulsus: cæsserit regnis. Argumentum e nomine petitur. Inclytum in creta Idam mōtem. Accolas Ideos aucto in barbarum morem cognomento: Iudeos uocitari: quasi Ideos. quidam regnante Iside exundantem per ægyptum multitudinem ducibus hierosolimo ac Iuda proximas in terras exoneratam. Plæriq; Ethyopum prolem: quos rege Cepheo metus atq; odium mutare sedes perpulerit. Sunt qui tradunt assyrios cōuenas: indigum agrorum populum: parte ægypti potitos: mox proprias urbes hebreasq; terras: & propiora Syriæ coluisse. Clara alii Iudeorum initia. Solimos carminibus homeri celebratā gentem: conditam urbem hierosolimam nomine suo fecisse: Plurimi auctores consentiunt: orta per ægyptum tabe: quæ corpora ficedaret: regem Bocchorim adito hāmonis oraculo remediū petētem: purgare regnum: & id genus hominum & inuisum deis alias in terras auertere iussum. Sic conquistum collectūq; uulgus postq̄ uastis locis relictum sit: cæteris per lachrymas torpētibus. Mosē unum exulum monuisse: nequā deorū hominū ue opem expectarent: ab utrisq; deserti: sed sibimet ut duci cælesti crederent: primo cuius auxilio credentes: præsentis miseras pepulissent. Assensere. atq; omnium ignari: fortuitum iter incipiūt. Sed nihil æque q̄ inopia aquæ fatigabat. Iamq; haud procul exitio totis campis procubuerāt: cum grex asinorū agrestiuū e pastu in rupē nemore opacam concessit. Secutus mosēs cōiectura herbidū soli: largas aquarum uenas aperit. Id leuamen: & continuū sex dieꝝ iter emensi: septimo pulsus cultoribus: obtinere terras: in quibus urbs & templū dicata sunt. Mosēs quo sibi ī posterū gentē firmaret: nouos ritus contrariosq; cæteris mortalibus indidit. Pro fana illic omnia: quæ apud nos sacra. Rursum cōcessa apud illos quæ nobis incesta. Effigiem animalis quo mōstrāte errorē sitimq; depulerant: penetrati sacrauerunt. Cæso ariete ue

lut in contumeliam hāmonis, Bos quoq; imolatur: quem ægyptii apin colunt. Sue abstinent: memoria cladis: qua ipsos scabies quondam turpauerat: cui id animal obnoxium. Longam olim famē crebris adhuc ieiuniis fatentur. Et raptarū frugū argumētum: panis iudaicus nullo fermento retinet. Septimo die ociū placuisse ferunt, quia is finem laborū tulerit. Dein blandiēte ierua septimū quoq; annū ignauix datū. Alii honorē eū Saturno haberi: seu principia religionis tradētibus iudeis: quos cum Saturno pulsos: & cōditores gētis accepimus: seu q̄ de septē syderibus quis mortales reguntur: altissimo orbe & præcipua potētia stella Saturni feratur: ac plarisq; cælestiū uim suā & cursū septimos p̄ numeros cōmeare. hii ritus quoquomodo inducti antiq̄uitate defenduntur. cætera iſtituta sinistra: fœda prauitate ualuere. Nā pessimus quisq; sp̄retis religionibus patriis: tributa & stipes illuc congerebant. Vnde auctæ Iudeorū res. Et q̄a apud ipsos fides obstinata: misericordia in promptu: sed aduersus omnes alios hostile odium: separati epulis: discreti cubilibus: proiectissima ad libidinē gens: alienarū concubitu abstinent. Inter se nihil illicitū. Circūcidere genitalia instituere: ut diuersitate noscant. Transgressi in morē eorū idē usurpāt, nec qcq̄ prius imbuuntur: q̄ contemnere deos: exuere patriā: parētes: liberos: fratres: uilia habere. Augendæ tamē multitudini cōsuliūt. Nam & necare quēq; ex agnatis nefas. animasq; prælio aut suppliciis peremptorū æternas putant. Hinc generandi amor & moriendi contēptus. Corpora condere q̄ cremare e more ægyptio. Eadēq; cura & de infernis: & psuasio cælestiū. Contra ægyptii plæraq; animalia effigiesq; compositas uenerantur. Iudei mente sola: unūq; numen intelligunt, prophanos qui deū imagines mortalius materiis in species hominū effingant. Sūmū illud & eternum: neq; mutabile: neq; interiturū. Igitur nulla symulachra urbibus suis: ne dū templis sunt. Nō regibus hæc adulatio: nō cæsaribus honor. Sed q̄a sacerdotes eorū tibia timpanisq; concinebant: hedera uinciebātur: Vitisq; aurea tēplo reptā: liberū patrē colī domitorē oriētis: qdā arbitrati sunt, nequaq; cōgruentibus iſtitutis. Quippe liber festos lætosq; ritus posuit. Iudeorū mos absurdus sordidusq;. Terra finesq; qua ad oriētē uergūt: arabia termināt, a meridie ægyptus obiacet, ab occasu phenices & mare. Septētrionē e latere Syriæ lōge prospectāt. Corpora hominū

salubria: & ferentia laborum. rari hymbres. uber solū. Exuberāt
 fruges nostꝛæ ad morē. Præterq; eas balsamū & palmæ. palmetis
 proceritas & decor. Balsamū modica arbor. ut q̄sq; ramus intū
 munit. si uim ferri adhibeas: pauēt. uenæ fragmine lapidis aut te
 sta aperiuntur. humor in usu medentiū est. præcipuum mōtiū
 libanum erigit. mirum dictū tantos inter ardores opacū fidūq;
 niuibus. Idem amnē Iordane malit funditq;. Nec Iordanes pela
 go accipitur. Sed unū atq; altērū lacū integer perfluit. tertio re
 tineſ. Lacus imenso habitu specie maris: sapore corruptior: gra
 uitate odoris accolis pestifer: neq; uento impellitur: neq; pisces
 aut fuetas aquis uolucres patitur. Incertū unde: superiacta ut so
 lido ferunt. periti imperitiq; nandi perinde attollunt. Certo an
 ni tempore bitumen egerit: cuius legendi usum: ut cæteras ar
 tes experientia docuit. Acer suapte natura liquor & sparsō aceto
 concretus innatat. hunc manu captū quibus eā cura in sūma na
 uis trahunt. Inde nullo iuuante īfluit: onerātq; donec abscidas
 Nec abscindere ærē ferroue possis: fugit cruorem uestemq; īfe
 ctam sanguine: quo fœminæ per mēses exoluūt. Sic ueteres au
 ctiores: Sed gnari locorū tradunt undantes bitumine moles pel
 li: manuq; trahi ad littus: Mox ubi uaporē terræ ui solis inarue
 int: securibus cuneisq; ut trabes aut saxa discindi: haud procul
 inde campi: quos ferunt olim uberes: magnisq; urbibus habita
 tos: fulminis iactu arsisse: Et manere uestigia: terrāq; specie tor
 idam: uim frugiferā pdidisse. Nā cuncta sponte edita: aut ma
 nu sata: siue herbas tenuis aut flores: seu solitā ī speciē adoleue
 re: atra & inania uelut in cinerem uanescūt: Ego sicut Iudaicas
 quondā urbes igne cælesti flagrasse cōcesserim: ita halitu lacus
 nunci terrā corrumpi superfusū spiritū: eoq; fœtus segetū & au
 tumni putrescere reor: solo cæloq; iuxta graui: Et bellus amnis
 Iudaico mari illabit circa cuius os cōiectæ arenæ admixto uitro
 n Vitrū excoquunt: modicum id littus: & egerētibus in exha
 tum: Magna pars Iudææ uicis dispergit: habet & oppida: hierō
 solima gentis caput: Illic imensæ opulentiaē templū: & primis
 nūnimētis urbs: dein iugis tēplū intimis clausum: ad forēs tā
 um Iudeo aditus: Limiē præter sacerdotes arcebāt: dū asyrios
 uenēs Medosq; & persas oriēs fuit: despectissimā pars seruiētū
 postq; Macedonēs præpotuere: rex Antiochus demere supstitio
 nē: & mores græcorū dare adnixus: quo minus teterrimā gētē ī

melius mutaret: Parthorū bello prohibitus ē. Nā ea tēpestate Ar
saces descuerat. Tū Iudei Macedonibus inualidis: p̄this nundū
adultis: & Romani procul aberāt: sibi ipsi reges īposuere, q̄ mo
bilitate uulgi expulsi: resūpta p̄ arma dominatione: fugas ciuū
urbū euerfiones, fratrū: cōiugū: parentū neces: aliaq; solita regi
bus ausi: sup̄stitionē fouebāt: quia honor sacerdotii firmamētū
potētiae assumebat. Romanorū primus Cn. Pom. Iudeos domuit
Tēplūq; iure uictoriae ingressus est. Inde uulgatū nullas intus
deū effigies. Vacuā sedē: & inania archana. Muri hierosolimoꝝ
diruti delubꝝ māsit. Mox bello ciuili interno: postq̄ in ditionē
M. Antonii prouinciā cæsserant: rex parthorū pacorus Iudea po
titus: interfectusq; a P. Ventidio: & Parthi trās euphratē redacti
Iudeos C. Sosius subegit. Regnū ab Antonio herodi datum uic
tor Augustus auxit. Post mortē herodis: nihil expectato Cæsare
Symon quidā regiū nomen inuaferat. Is a Quintilio uaro obui
nente Syriā punitus: & gentē coercitā liberi herodis tripartito
rexere. Sub Tyberio quies, dein iussi a C. Cæsare effigiē eius in
tēplo locare. arma potius sumpserē. quē motū Cæsaris mors dī
remit. Claudius defūctis regibus: aut ad modicū redactis: Iudeā
prouinciā eq̄tibus romanis: aut libertis p̄misit. e quibus felix p̄
oēm s̄auiciā ac libidinē: ius regiū seruili ingenio exercuit. Dru
silla cleopatꝝ & Antonii nepte in matrimoniū accepta: ut eiūf
dē Antonii felix progener. Claudius nepos esset. durauit tamen
patiētia Iudeis usq; ad Gessiuū floꝝ procuratorē. Sub eo bellum
ortū: & cōprimere reos cœptatē Cestiuū gallū Syriæ legatum ua
ria p̄cēlia ac s̄p̄ius aduersa excœpe. Qui ubi fato aut tēdio oc
cidit: missu Neronis Vespasianus fortūa fama; & egregiis mī
nistris: iter duas æstates: cūcta cāporū: omnesq; p̄æter hierosoli
ma urbes: uictore exercitu tenebat. Proximus ānus ciuili bello
intentus q̄tū ad Iudeos p̄ occiū trāsit. pace p̄ Italiā parata: & ex
ternæ curæ rediere. Augebat iras: q̄ soli Iudei non cæssissent. Si
mul manere apud exercitus Titū: ad oēs principatus noui euen
tus casusue utile uidebat. Igit̄ castris uti diximus: ante mœnia
hierosolimoꝝ positis: instructas legiones ostētauit. Iudei sub ip
sos muros s̄ruxere aciē: rebus secūdis lōgius au s̄rū: & si pellerē
tur p̄to p̄fugio. Missus in eos eques cum expeditis cohortibus
ambigue certauit. Mox cessere hostes & sequētibus diebus cre
bra p̄ portis p̄cēlia ferebāt: donec assiduis dānis intra mœnia
pellerent. Romani ad oppugnandū uersi: neq; n. dignū uidebat

famem hostium opiri:poscebantq; picula:pars uirtute:multi fe
 rocia & cupidine præmioꝝ.Ipsi Tito roma & opes:uoluptatesq;
 ante oculos:ac ni statim hierosolima cōciderēt:morari uidebāt.
 Sed urbem arduam situ opa molesq; firmauerant:quis uel pla
 na satis munirent.Nā duos colles in imēsū editos claudebāt
 muri per artem obliqui:aut itrorfus sinuati:ut latera oppugnā
 tum ad ictus patescerent.Extrema rupis abrupta:& turres ubi
 mōs iuuisset:in sexaginta pedes:inter deuexa:in centenos quoq;
 attollebant:mira specie:ac procul intuentibus pares.Alia intus
 mœnia regiæ circūiecta.Conspicioq; fastigio turris Antonia:in
 honorē M. Antonii ab Herode appellata. Templū in modū arcis
 propriiq; muri labore & opa:ante alios:ipsæ porticus q; tēplum
 ambiēbat:egregium propugnaculū. Fons perēnis aquæ.cauati
 sub terra montes. & piscinæ cisternæq; seruandis hymbribus.
 Præuiderant conditores ex diuersitate moꝝ crebra bella. Inde
 cuncta quis aduersus longum obsidiū:& a Pōpeio expugnatis:
 metus atq; usus plæraq; mōstrauere. Atq; p auariciam claudia
 moꝝ tempoꝝ:empto iure muniendi:struxere muros in pace:tāq;
 ad bellū:magna colluuiē:& cæteraz urbium clade aucti. Nā p
 uicacissimus q; illuc pfugerat:eoq; seditiosius agebant. tres
 duces.totidē exercitus.extrema & latissima mœnium Symo:me
 diam urbē Iohānes quē & Barbagiorā uocabāt: Tēplum Eleaza
 rus firmauerat.Multitudine & armis Iohānes ac Symo: Eleaza
 rus loco pollebat.Sed prælia:dolus icēdia inter ipsos:& magna
 uis frumēti ābusta.Mox Iohānes missis p speciē sacrificādi:qui
 Eleazarz manūq; eius obrūcarēt:tēplo potiū. Ita in duas factio
 nes ciuitas discessit:donec ppinquātibus ro.bellū externū cōcor
 diā paret. Euenerāt pdigia quæ neq; hostiis:neq; uotis piare fas
 hēt gēs:supstitōi obnoxia:religiōibus aduersa.uisæ p cælū ocu
 rere acies:rutiliana arma: & subito nubiu igne collucere tēplū.
 Expasæ repēte delubri fores:& audita maior hūana uox:excede
 re deos.Simul ingēs motus excedētū:quæ pauci in metu trahe
 bāt.Pluribus psuasio inerat:antiq; sacerdotū litteris otineri:eo
 ipso tpe fore:ut ualesceret oriēs:pfectiq; Iudea rez potirentur:
 quæ ābages Vespasianū ac Titū prædixerant.Sed uulgus more
 humanæ cupidinis: sibi tantam fatorum magnitudinem inter
 prætati.ne aduersis quidem ad uera mutabantur. Multitudinē
 obfessorum omnis ætatis: uirilis ac muliebris sexus Ducenta
 milia fuisse accepimus. Arma cunctis: qui ferre possent:

Et plures q̄ p̄ numero audebāt: Obstinatio uiris fœminisq; par.
Ac si transferre sedes cogerentur: maior uitæ metus q̄ mortis.
Hanc aduersus urbem gentēq; Cæsar Titus: quando impetum
& subita belli locus abnueret: aggeribus uineisq; certare statuit
Diuiduntur legionibus munia. & quies præliorū fuit: donēc cū
cra expugnandis uiribus reperta apud ueteres: aut nouis īgeniis
struerentur. At Ciuilis post malam in Treuiris pugnam: repato
p̄ germaniam exercitu: apud uetera castra consedit. tutus loco:
& ut memoria prosperarū illic rerum aulescereut barbarorū ani
mi. Secutus est eodem Cerialis duplicatis copiis: aduentu secun
dæ & xvi. & xiiii. legionum. Cohortesq; & alæ iā pridē accitæ post
uictoriam propauerant. Neuter ducum cōtator. Sed arcebat lati
tudo camporū suo pte ingenio humentiū. Addiderat Ciuilis obli
quam in ihenū molem. cuius obiectu reuolutus amnis: adiacen
tibus supfunderetur. Ea loci forma incertis uadis subdola & no
bis aduersa. Quippe miles ro. armis grauis: & nādi pauidus: ger
manos fluminibus suetos leuitas animorū: & proceritas corporū
attollit. Igitur laceffentibus Batauis ferocissimo cuiq; nostrorū
cœptum certamen: deinde orta trepidatio cum præaliis paludi
bus arma equiq; haurirentur: germani notis uadis per saltabāt:
omissa plæxq; fronte: latera ac terga circūuenientes: Neq; ut in
pedestri acie cominus certabatur: sed tanq̄ nauali pugna. uagi ī
ter ūdas: aut si quid stabile occurrebat: totis illic corporibus ni
tentes: uulnerati cum integris: periti nandi cum ignatis: in mu
tuam p̄niciē implicabant. Minor tamen q̄ pro tumultu cædes:
quia non ausi egredi paludem germani in castra rediere: Eius
p̄cælii euentus utq; ducem diuersis aī motibus ad maturādū
sūmæ rei discrimen erexit: Ciuilis instare fortunæ: Cerialis abo
lere ignominiam: Germani properis feroces: Romanos pudor
excitauerat: Nox apud barbaros cantu aut clamore: nostris per
iram & minas acta: Postera luce Cerialis equite & auxiliariis co
hortibus frontem explet: In secunda acie legiones locatæ: Dux
sibi delectos retinuerat ad iprouisa: Ciuilis haud porrecto agmi
ne: sed cuneis astitit: Bataui Cugerniq; in dextro: leua ac propio
ra fluminis trās ihenāi tenuere: Exhortatio ducū: nō more cōtio
nis apud uniuersos: sed ut quosq; eorū aduehebant: Cerialis ue
terem ro. nois gloriā: antiquas recentēsq; uictorias: ut p̄fidū:
ignauū: uictū hostē: in æternū excinderēt: ultioē magis q̄ p̄cælio.

opus esse. Pauciores nuper cum pluribus certasse: at tamē fufos germanos quod roboris fuerit. Superesse q̄ fugam animis: q̄ uulnera tergo ferāt. Proprios inde stimulos legionibus admouebat domitores Britaniæ quartadecimanos appellans. principē galbā sextæ legionis auctoritate factum. Illa primum acie secundanos noua signa: nouamq; aqlam dicaturos. Hinc præuectus ad Germanicum exercitum manus tendebat: ut suam ripam sua castra sanguine hostium recuperarent. Alacrior oīum clamor: q̄s uel e longa pace prælii cupido: uel fessis bello pacis amor: præmiaq; & quies in postea sperabātur. Nec Ciuilis silentem struxit acie: locum pugnæ testem uirtutis ciens: Stare germanos Batauosq; super uestigia gloriæ: cineres ossaque legionum calcantes. Quo cūq; oculos romanus intenderet: captiuitatē: cladēq; & dira oīa. obuersari. Ne terrerent uario treurici prælii euentu: suam illic uictoriā germanis obstitisse: dū omisissis telis: præda manus impediunt. Sed cūcta mox prospera & hosti cōtraria euenisse. quæ pro uideri astu ducis oportuerit. præuidisse: cāpos madentes: & ipsis ægnaros. paludes hostibus noxias. Rhenū & germāiæ deos ī aspectu: quorū numīe capesserēt pugnā: cōiugū pentum: patriæ memores. Illum diem aut gloriosissimū inter maiores aut ignominiosum apud posteros fore ubi sono armorū tripudiusq; ita illis mos: approbata sūt dicta: saxis glādibusq; & cæteris missilibus præliū incipit. neq; nostro milite paludē ingrediēte & germāis ut eluderēt laceissentibus. Absūptis quæ iaciunt: & ardescēte pugna: procursum ab hoste infestius imensis corporibus: & prælogis hastis. Fluitātemq; militem eminus fodiebāt. simul e mole quā eductā in rhenū rettulimus. Bructerorū cuneus trāsnatauit Turbata ibi res. & pellebat sociarū cohortium acies: cū legiones pugnā excipiunt: suppressaq; hostium ferocia: prælium exequat. Inter quæ pfuga Batauus adit Cerialem: terga hostiū p̄mittēs si extremo paludis eques mitteret. Solidum illa: & Cugernos q̄bus custodia obuensset: parū intentos. Duæ alæ cū pfuga missæ incauto hosti circūfundunt. quod ubi clamore cognitū: legiōes a fronte incubuere. pulsīq; germani: rhenum fuga petebāt. De bellatum eo die foret: si ro. classis seq̄ maturasset. Ne eques. q̄ dē istitit: repēte fufis hymbribus: & p̄p̄iua nocte. Postera die xiiii. legio ī supiorē puiciā Gallo ānio missa: Cerialis exercitū x. ex hispāia legio suppleuit. Ciuili chaucorū auxilia uenere. nō tū ausus

oppidū Batauorū armis tueri. Raptis quæ ferri poterant: cæteris
infecto igni. in insulā concessit: gnarus deesse naues efficiendo
ponti: neq; exercitum ro. aliter transmissurū. quin & diruit molē
a Drufo germanico factam. Rhenumq; pronō alueo in galliam
ruentem difiectis quæ morabant effudit. Sic uelut ablato amne
tenuis alueus insulam inter germanosq; continentium terrarū
speciē fecerat. Transiere rhenū Tutor quoq; & Classicus: & ceterū
xiii. Treuiroꝝ senatores: in quibus fuit Alpinus montanus: quē
a primo Antonio missum in Gallias superius memorauimus.
Comitabatur eum frater D. Alpinus. Simul cæteri miseratione
ac donis auxilia concubant: inter gētes periculorū audas. Tātūq;
belli superfuit: ut præsidia cohortium: alarum: legionū modicis
uillis quadripartita inuasent. Decimā legionem Arenaci: secun
dam Batauoduri & Grinnes Vadamq; cohortium alarūq; castra:
Ita diuisis copiis: ut ipse & uerax sorore eius genitus. Classicusq;
ac Tutor suam quisq; manum traherent. Nec oīa patrandi fidu
cia: sed multa ausis aliqua in pte fortunam affore. Simul Cerialis
lem: neq; fatis cautum: & pluribus nunciis huc illuc cursantē:
posse medio intercipi. Quibus obuenerant castra decumanorū:
oppugnationem legionis arduam rati: egressum militē & ceden
dis materiis opatum turbauere: occiso præfecto castrorū & qnq;
primoribus centurionum: paucisq; militibus. Cæteri se muni
mentis defendere. Et interim germanorum manus Batauoduri
irrupere inchoatum pontem nitebantur. Ambiguum procliū
nox diremit. plus discriminis apud Grinnes Vadamq;. Vadam
Ciuilis: Grinnes classicus oppugnabant. nec sisti poterant: inter
fecto fortissimo quoque: In quis Briganticus præfectus alæ ce
ciderat. quem fidum romanis & Ciuili auunculo infensum dixi
mus. Sed ubi Cerialis cum delecta equitum manu subuenit. uer
sa fortuna. Præcipites germani in amnem aguntur. Ciuilis dū
fugientes retentat: agnitus: petitusq; telis: relicto equo: transna
tauit. Idem germanis effugium. Tutorem Classicumq; appulsæ
littres uexere. Ne tum quidem romana classis pugnæ affuit. &
iussū erat. Sed obstitit formido & remiges p alia militiæ mūia
dispersi. Sane Cerialis paꝝ tps ad exequēda impia dabat: subitus
cōsiliis: sed euentu clarus. Aderat fortuna ēt: ubi artes defuisset
Hinc ipsi exercituiq; minor cura disciplinæ. Et paucos post dies

quanq̄ periculum captiuitatis euasisset: infamiam non uitauit.
 Profectus Nouesium Bōnamq; ad uisenda castra: quæ hyematu
 ris legionibus erigebantur: nauibus remeabat: disiecto agmine:
 incuriosis uigiliis: Animaduersum id germanis: & insidias com
 posuere. Electa nox atra nubibus: & prono amne rapti: nullo pro
 hibente uallum incunt. Prima cædes astu adiuta: incisus taber
 naculorum funibus: suis met coriis coopertos trucidabāt: aliud
 agmen turbare classem: iniicere uinclā: trahere pupes. Utque
 ad fallendum silentio: ita cœpta cæde: & quo plus terroris adde
 rent: cuncta clamoribus miscebant. Romani uulneribus exciti:
 quærunt arma: ruunt per uias: pauci ornati militariter: plærque
 circum brachia torta ueste: & strictis mucronibus. dux semisom
 nis ac prope intectus: errore hostium setuatur. Namq; præto
 riam nauem: uexillo insignem illic ducem rati abripiunt. Cerialis
 alibi noctem egerat: ut plærque credidere ob stuprum Clau
 diæ sacratæ mulieris. ubi & uigiles flagitium suum ducis dede
 core accusabant: tanquam iussi silere: ne quietem eius turbarēt.
 Ita intermisso signo: & uocibus: se quoque in somnum lapsos.
 Multa luce reuerti hostes captiuis nauibus: prætoriam triremē
 flumine Impia: donum Velledæ traxere. Ciuilem cupido icessit:
 naualem aciem ostentandi. Complet quod biremium: quæque
 simplici ordine agebantur. Adiecta ingens lincium uis: ad trice
 nos quadragenosq; ceu armamenta lyburnicas soli haud inde
 core pro uelis iuuabant. Spacium uelut æquoris electum: quo
 Mosæ fluminis amnem Rhenus oceano affundit. Causa instrué
 dæ classis: super isitam genti uanitatē: ut eo terrore comnea
 tus gallia aduentantes interciperent. Cerialis miraculo magis q̄
 metu direxit classem: numero imparē: usu remigum: guberna
 torum arte: nauium magnitudine potiorem. Is flumine secūdo
 Illi uento agebantur. Sic prouecti tentato telorū iactu dirimūt.
 Ciuilis nihil ultra ausus: trans rhenum concessit. Cerialis insulā
 Batauorū hostiliter populatus: agros uillasq; Ciuilis: intactos: no
 ta arte ducū sinebat: cum iterim fluxu autūni: & crebris pluuiā
 libus hymbribus supfusus amnis palustrem humilēq; insulam
 in faciem stagni oppleuit. Nec classis aut cōmeatus aderant. Ca
 straq; ī plano sita ut fluminis deferebant. Potuisse tūc opprimi
 legiones: & uoluisse germāos: sed dolo a se flexos imputauit Ci

uili. Neq; abhorret uero. quando paucis post diebus deditio in
secuta est. Nam Cerialis per occultos nuncios Batauis pacem: Ci-
uili ueniam ostentans: Velledam propinquosq; monebat: fortu-
nam belli tot cladibus aduersam: opportuno erga populum ro-
manum merito mutare. Cæsos Treuiros: receptos Vbios, ereptã
Batauis patriam: neq; aliud Ciuilis amicicia pactum: q̄ uulnera
fugas: luctus: exulem eum & extorrem: recipientibus oneri: & fa-
tis peccauisse q; totiens Rhenum transcenderint. Si quid ultra
moliantur: inde iniuriam & culpam: hinc ultionem & deos fore
Miscebantur minis promissa: & concussa transrhenanorum fi-
de: inter Batauos quoque sermones orti: non prorogandã ultra
ruinam. nec posse ab una natiõe totius orbis seruitium depelli.
quid perfectum cæde & incendiis legionum: nisi ut plures uali-
dioresq; accirentur: Si Vespesiano bellum nauauerint: Vespesia-
num rerum potiri. Sin populum romanum armis prouocent:
quotam partem generis humani Batauos esse? Respiceret Rhe-
tos Noricosq;: & cæterorum onera sociorum. Sibi non tributa:
sed uirtutes & uiros indici. Proximum id libertati. Et si domino-
rum electio sit. honestius principes romanorum: q̄ germanorũ
fœminas tolerari. Hæc uulgus. Proceres atrociorẽ Ciuilis rabie:
semet in arma trufos. Illum domesticis malis: excidium gentis
opposuisse: Tunc infensos Batauis deos: cum obsiderentur legio-
nes: interficerentur legati: bellum uni necessarium: ferale ipsis
sumeretur. Ventum ad extrema ni resipiscere incipiant. & noxii
capitis pœna: pœnitentiam fateantur. Non fefellit Ciuilem ea
inclinatio: & præuenire statuit: super tedium malorum: etiam
spe uitæ: quæ plæq; magnos animos infringit. Petito colloq̄:
sciditur Nabaliæ fluminis pons. In cuius abrupta progressi du-
ces. Ciuilis ita cœpit. Si apud Virellii legatum defenderes: neq;
facto meo uenia: neq; dictis fides debebatur. Cuncta inter nos
inimica. hostilia ab illo cœpta a me autã erãt. Erga Vespesianũ
uetus mihi obseruãtia: & cum priuatus esset: amici uocabamur
Hoc primo Antonio notum: cuius epistolis ad bellum accitus
sum: ne germanicæ legiones & gallica iuuentus alpes transcen-
derent. Quæ Antonius absens Flaccus præsens monebat: arma
in germania moui: quæ mutianus in Syria: Aponius in Mesia:
Fabianus in Pannonia.

CORNELII TACITI ILLUSTRISSIMI HISTORICI DE
 SITU MORIBVS ET POPVLIS GERMANIAE LIBEL-
 LVVS AVREVS.

Oermania ois a Gallis thætiisq; & pānoniis: rhe-
 no & Danubio fluminibus: a sarmatis dacisq;
 mutuo metu aut montibus separatur. Cætera
 oceanus ambit laos sinus & insularum imēsa
 spacia complectens: Nuper cognitis quibusdā
 gētibus: ac regibus: quos bellum aperuit. Rhe-
 nus thæticarum alpium inaccesso ac præcipiti uertice ortus: mo-
 dico flexu in occidentem uersus septentrionali oceano misce-
 tur. Danubius molli & clementer edito montis. Arbonæ iugo
 effusus plures populos adit: donec in ponticum mare sex meati-
 bus erumpit. Septimum enim os paludibus hauritur. Ipsos Ger-
 manos indigenas crediderim: minimeq; aliarum gentium adue-
 ritibus & hospitibus mixtos: quia nec terra olim: sed classibus adue-
 hiebantur qui mutare sedes quærebant: & imensus ultra (utq;
 sic dixerim) aduersus oceanus raris ab orbe nostro nauibus adi-
 tur. Quis porro præter periculum horridi & ignoti maris. Asia
 aut Africa aut Italia relicta Germaniam peteret. informem ter-
 ris asperam caelo tristem cultu aspectuq;: nisi si patria sit: cele-
 brant carminibus antiquis (quod unum apud illos memoriæ &
 annalium genus sit) Tuistonē deum terra editum & filium Mā-
 num originem gentis cōditorisq;. Māno tris filios assignant: e-
 queꝝ noibus proximi Oceano Ingaeuones: Medii Hermiones:
 Cæteri Istaeuones uocentur. Quidam autem licentia uetustatis
 pluris deo ortos: pluresq; gentis appellationes: Marfos: Gambri-
 uios: Sueuos: Vandalos affirmant: Eaꝝ uera & antiqua nomina
 Cæterum Germaniæ uocabulum recens: & nuper additum: quo-
 niam qui primi Rhenum transgressi Gallos expulerint ac nunc
 Tungri: nunc Germani uocati sint. Ita nationis nomen: non gē-
 tis eualuisse paulatim: ut omnes primum a uictore ob metum:
 mox a seipsis inuento nomine Germani uocarētur. Fuisse apud
 eos & Herculem memorant: Primumq; omnium uirorum for-
 tium ituri in prælia canunt. Sunt illis hæc quoq; carmina: quo-
 rum relatu: quem Baritum uocant: accendunt animos: futuræq;

pugnæ fortunam ipso cantu augurantur: Terrēt enim: trepidāt
ue: prout sonuit acies. Nec tam uoces illæ q̄ uirtutis concentus
uidentur, Affectatur præcipue asperitas soni. & fractū murmur
obiectis ad os scutis: quo plenior & grauior uox repercussu intu
mescat. Cæterum & Vlyxem quidam opinantur longo illo & fa
buloso errore in hunc oceanum delatum adisse Germaniæ ter
ras. Asciburgiumq; quod in ripa Rhenti situm hodie scilicet ab
illo constitutum nominatumq;

Aram quinetiam Vlyxi consecratam adiecto laertæ patrie noīe
eodem loco olim repertam. monumentaq; : & tumulos quosdā
græcis litteris inscriptos in cōfinio Germaniæ Rhætiæq; adhuc
extare: quæ neq; confirmare argumentis: neq; refellere ī animo
est. Ex ingenio suo quisq; demat: uel addat fidem. Ipse eorū opi
nionibus accedo: qui Germaniæ populos nullis aliis aliarum na
tionum cōubiis infectos propriam: & sinceram & tantum sui
similem gentem extitisse arbitrantur. Vnde habitus quoq; cor
porum q̄q̄ in tanto hominum numero idem: omnibus truces &
cærulei oculi: rutilæ comæ: magna corpora: & tantum ad impe
tum ualida. laboris atq; operum nō eadem patientia. minimeq;
sitim æstiumq; tolerare: frigora atq; in ediam cælo soloue assue
uerunt. Terra & si aliquanto specie differt: in uniuersum tamē
aut syluis horrida: aut paludibus sœda: humidior qua gallias:
uentosior qua noricum ac pānoniam aspicit. satis serax: frugife
rarum arborum impatiens: pecorum sœcunda: sed plerunq; im
procera. ne armentis quidem suis honor: aut gloria frontis. nu
mero gaudent: æq; solæ & gratissimæ opes sunt. Argentum &
aurum propitii an irati dii negauerint: dubito. Nec tamen affie
mauerim nullam germaniæ uenam argentum: aurumue gigne
re: quis enim scrutatus est? possessione & usu haud proinde affi
ciuntur. Est uidere apud illos argentea uasa legatis & principib;
eorum muneri data nō in alia uilitate: q̄ quæ humo fingū
tur. q̄q̄ proximi ob usum cōmerciorum aurum & argentum in
pretio habent: formasq; quasdam nostræ pecuniæ agnoscunt:
atq; eligunt: Interiores simplicius & antiquis p̄mutatione mer
cium utuntur. pecuniam probant ueterem & diu notā serratos
bigatosq;. Argentum quoq; magis q̄ aurū sequuntur nulla affe
ctione animi: sed quia numerus argenteorum facilius usui est

promiscua ac uilia mercantibus . Ne ferrum quidem superest: sicut ex genere telorum colligitur. Rari gladiis : aut maioribus lanceis utuntur, hastas: uel iporum uocabulo frameas gerūt an gulo & breui ferro: sed ita acri & ad usum habili: ut eodē telo : proit ratio, poscit uel cominus uel eminus pugnent. & eques q̄ den scuto: frameaq; contentus est. pedites & missilia spargunt: plura singuli: atq; in imensum uibrant: nudi aut sagulo leues . nula cultus iactatio. Scuta tantum lectissimis coloribus distin guint. paucis lorice. Vix uni: alteriue cassis: aut galeæ. Equi nō forna: non uelocitate conspicui: sed nec uariare gyros in morem nostrum docentur. In rectum aut uno flexu dextros agūt ita cō iurto orbe: ut nemo posterior sit. in uniuersum æstimāti plus peres peditem roboris: eoq; mixti præliantur: apta & congruen te, id equestrem pugnam uelocitate peditum: quos ex omni iu uentute delectos ante aciem locant. Diffinitur & numerus: Cen teni ex singulis pagis sunt. Idq; ipsum inter suos uocantur. & quod primo numerus fuit. iam nomen & honor est . Acies p̄ cu neos componitur, cedere loco: dummodo rursus instes: consilii q̄ tformidinis arbitrantur. Corpora suorum etiam ī dubiis præ lius referunt. Scutum reliquisse præcipuum flagitium : nec aut sacris adesse. aut concilium inire ignominioso fas . multiq; sup stites bellorum infamiam laqueo finierūt. Reges ex nobilitate. Duces ex uirtute sumunt . Nec regibus infinita ac libera pote stas. & duces exemplo potius q̄ imperio: si prompti: si conspicui: Si ante aciem agant admiratione præsumunt. Cæterum neque ani maduertere : neque uincire: neque uerberare quidem nisi sacer dotibus permissum non quasi in pœnam nec ducis iussu: sed ue lut deo imperante: quem adesse bellātibus credunt. effigiesque: & signa quædam detracta lucis in prælium ferunt: quodq; præ cipuum fortitudinis incitamentum est: non casus: nec fortuita conglobatio turmam: aut cuneum facit : sed familiæ & propin quates: & in proximo pignora: Vnde ululatus fœminarum au diunt: unde uagitus infantium. hi cuiq; sanctissimi testes: hi ma ximi laudatores. Ad matres: ad coniuges uulnera ferunt. nec illæ numerare: nec exigere plagas pauent. cibosque & hortamina pu gnantibus gestant . Memorix proditur quasdam acies inclina tas iam & labantes a fœminis restitutas constantia precum &

obiectu pectorum & monstrata cominus captiuitate: quam longe impatientius foeminarum suarum nomine timent: adeo ut efficacius obligentur animi ciuitatum: quibus inter obsides puellæ quoque nobiles imperantur. Inesse quinetiam sanctum aliquid: & prouidum putant. nec aut consilia earum aspernantur: aut responsa negligunt. Vidimus sub diuo Vespesiano Velleda diu apud plærosq; numinis loco habitam. Sed & olim Auriniã & compluris alias uenerati sunt non adulatione: nec tanquam facerent deas. Deorum maxime Mercurium colunt: cui certis diebus: humanis quoque hostiis litare fas habent. Herculem ac Martem concessis animalibus placant. Pars Sueuorum & Isidi sacrificat. Vnde causa & origo peregrino sacro parum compi: nisi quod signum ipsum in modum liburnæ figuratum docet adiectam religionem. Cæterum nec cohibere parietibus deos: neq; in ullam humani oris speciem assimilare ex magnitudine cælestium arbitrantur: Lucos ac nemora consecrant: deorumq; nominibus appellant. secretum illud: quod sola reueretia uidet. Auspicia: sortesq; ut qui maxime obseruant. Sortium consuetudo simplex. uirgam frugiferæ arbori decisam in surculos amputant: eosq; notis quibusdam discretos super candidam uestem temere ac fortuito spargunt. mox si publice cõsuletur: sacerdos ciuitatis: sin priuatim ipse pater familiæ precatus deos cælumq; suspiciens ter singulos tollit: sublatos secundum impressam ante notam interpretatur. Si prohibuerunt nulla de eadem re in eundem diem consultatio. Sin permissum: auspicioꝝ adhuc fides exigitur, & illud quidem etiam hic notum: auium uoces: uolatusq; interrogare. Proprium gentis equorum quoq; præsigna ac monitus experiri. publice aluntur iisdem nemoribus ac lucis candidi & nullo mortali opere contacti: quos pressos sacro curru sacerdos ac rex uel princeps ciuitatis comitatur. hinnitus ac fremitus obseruant. Nec ulli auspicio maior fides non solū apud plebem: sed apud proceres apud sacerdotes. Se enim ministros deorum: illos conscios putant. Est & alia obseruatio auspicioꝝ: qua grauium bellorum euentus explorant. Eius gentis cum qua bellum est captiuum quoquo modo interceptum cum electo popularium suorum patriis quenque armis committunt Victoria huius: uel illius pro præiudicio accipitur. De minori

bus rebus principes consultant: de maioribus omnes: ita tamen
 ut ea quoque quorum penes plebem arbitrium est: apud principes
 pertractetur. Coeunt: nisi quid fortuitum & subitum incidit cer-
 tis diebus: cum aut inchoatur luna aut impletur. Nam agendis
 rebus hoc auspicacissimum initium credunt. nec dierum nume-
 rum ut nos: sed noctium computant. Sic constituunt sic condi-
 cunt nox ducere diem uidetur. Illud ex libertate uitium: quod non
 simul: nec iussi conueniunt: sed & alter: & tertius dies cunctatio-
 ne coeuntium absimitur. Ut turbæ placuit: confidunt armati.
 Silentium per sacerdotes: quibus tum & coercendi ius est: impe-
 ratur. Mox rex uel princeps. prout ætas cuique: prout nobilitas: prout
 decus bellorum: prout facundia est: audiunt auctoritate sua-
 dendam magis quam iubendi potestate. Si displicuit sententia. fremi-
 tu aspernantur. Sin placuit: frameas concutiunt. honoratissimum
 assensus genus est armis laudare. licet apud concilium accusare
 quoque & discrimen capitis intendere. Distinctio poenarum ex de-
 licto. proditores & transfugas arboribus suspendunt. Ignauos
 & imbelles & corpore infames cœno ac palude iniecta insuper-
 crate mergunt. Diuersitas supplicii illuc respicit tamquam scelera oste-
 di oporteat dum puniuntur: flagitia abscondi. Sed & leuioribus
 delictis pro modo poenarum equorum pecorumque numero con-
 uicti multantur. pars multæ regi uel ciuitati. pars ipsi qui uin-
 dicatur uel propinquus eius exoluitur. Eliguntur in iisdem concili-
 iis & principes: qui iura per pagos uicosque reddunt. Ceteri sin-
 gulis ex plebe comites consilium simul & auctoritas adsunt: Ni-
 hil autem neque publicæ neque priuatæ rei: nisi armati agunt: Sed
 arma sumere non ante cuique moris: quam ciuitas suffectorum proba-
 uerit. Tum eum in ipso concilio uel principum aliquis uel pater
 uel propinquus scuto frameaque iuuenem ornât. hæc apud illos
 toga: hic primus iuuentæ honos. ante hoc domus pars uidentur:
 mox reipu. insignis nobilitas aut magna patrum merita princi-
 pis dignationem etiam adolescentulis assignant. Cæteris robu-
 stionibus ac iam pridem probatis aggregantur. nec rubor inter
 comites aspici. Gradus quietiam ipse comitatus habet iudicio
 eius quem sectantur. Magnaque & comitum æmulatio: quibus
 primus apud principem suum locus: & principum Cui plurimi
 & acerrimi comites. hæc dignitas: hæc uires magno semper electo

rum iuuenum globo circūdari, in pace decus: in bello præfidiū.
nec solum in sua gente cuiq; sed apud finitimas quoque ciuita
tes id nomen ea gloria est: si numero ac uirtute comitatus emi
neat. Expetuntur enim legationibus & muneribus ornantur: &
ipsa plærunq; fama bella profligant. Cum uentum in aciem: tur
pe principi uirtute uinci, turpe comitatu uirtutem principis nō
æquare. Iam uero infame in omnem uitam ac probrosum sup
stitem principi suo ex acie recessisse. Illum defendere tueri: sua
quoq; fortia facta gloriæ eius assignare, principum sacramentū
est. Principes pro uictoria pugnant: Comites pro principe. Si ci
uitas in qua orti sunt longa pace & ocio torpeat, plærique no
bilium adolescentium petunt ultro eas nationes quæ tum bel
lum aliquod gerunt: quia & ingrata genti quies: & ut facilius in
ter ancipitia clarescant, magnumq; comitatum non nisi ui bel
loq; tueare, exigunt enim principis sui liberalitate illum bellato
rem equum: illam cruentam uictricemq; frameam. Nam epulæ
& conuictus quanq̄ incompti, largi tamen apparatus pro stipen
dio cedunt. Materia munificentix per bella & raptus: nec arare
terram aut expectare animum tam facile persuaseris: q̄ uocare ho
stes & uulnera mereri, pigrum quinimmo & iners uidetur sudo
re acquirere: quod possis sanguine parare. Quotiens bella non
ineunt: non multum uenatibus: plus per otium transigunt: de
diti somno: ciboq; fortissimus quisque ac bellicosissimus nihil
agens, delegata domus & penatium & agrorum cura foeminis
senibusq; & infirmissimo cuiq; ex familia. Ipsi habent miram
diuersitatem naturæ: cum iidem homines sic ament inertiam
& oderint quietem. Mos est ciuitatibus ultro ac uiritim confer
re principibus uel armentorum uel frugum: quod pro honore
acceptum etiam necessitatibus subuenit. Gaudent præcipue fini
timarum gentium donis: quæ non modo a singulis: sed publi
ce mittuntur. Electi equi: magna arma: phaleræ: torquesq; iam
& pecuniam accipere docuimus. Nullas Germanorum populis
urbes habitari satis notum est ne pati quidem inter se iunctas
sedes. Colunt discreti ac diuersi: ut fons: ut campus: ut nemus
placuit. Vicos locant non in nostrum morem connexis & cohæ
rentibus ædificiis. Suam quisq; domum spacio circundat siue
aduersus casus ignis remedium: siue inscitia ædificandi. Ne ce

mentorum quidem apud illos aut tegularum usus. Materia ad
 omnia utuntur infirmi: & citra speciem aut delectationē. Quæ
 dam loca diligentius illinunt terra ita pura & splendente: ut pi
 cturam ac liniamenta colorum imitetur. Solēt & subterraneos
 specus aperire. eosq; multo insuper simo onerant suffugiū hye
 mi & receptaculum frugibus. quia rigorem frigorum eiusmo
 di locis molliunt & si quando hostis aduenit aperta populatur.
 Abdita autem & desossa aut ignorantur: aut eo ipso fallunt: qd
 quærenda sunt. Tegumen omnibus sagum fibula: aut si desit:
 spina confertum. Cætera intecti totos dies iuxta focū atq; ignē
 agunt. Locupletissimi ueste distinguntur non fluitate sicut sar
 matae ac parthi: sed stricta & singulos artus exprimente. Gerūt
 & ferarum pelles proximi ripæ negligenter: Vltiores exquisi
 tius: ut quibus nullus per comērcia cultus. Eligunt feras: & de
 tracta uelamina spargunt maculis: pellibusq; belluarum: quas
 exterior oceanus: atq; ignotum mare gignit. nec alius foeminis
 q̄ uiris habitus: nisi q̄ foeminæ sæpius lineis amictibus uelan
 t: ur: eosq; purpura uariant: partemq; uestitus superioris in ma
 micas non extendunt: nudæ brachia ac lacertos. sed & proxima
 pars pectoris patet: q̄q̄ seuera illic matrimonia. nec ullam mox
 partem magis laudaueris. Nam prope soli barbarorū singulis
 uxoribus contenti sunt: exceptis admodum paucis. qui non libi
 dine: sed ob nobilitatem plurimis nuptiis ambiuntur. Dotē nō
 uxor marito: sed uxori maritus offert. Interfunt parentes & pro
 pinqui: ac munera probant. Munera non ad delicias muliebres
 quæ sita: nec quibus noua nupta comatur: sed boues & frenatū
 equum: & scutum cum framea: gladioq;. In hæc munera uxor
 accipitur: atq; iuicem ipsa armorum aliquid uiro affert. hoc ma
 ximum uinculum: hæc arcana sacra: hos conjugales deos arbi
 trantur: ne se mulier extra uirtutum cogitationes: extraq; bello
 rum casus putet. Ipsi incipiētis matrimonii auspiciis admone
 tur: uenire se laborum periculorumq; sociam: idem in pace: idē
 in prælio passuram aufuramq;. hoc iuncti boues: hoc paratus
 equus. hoc data arma denunciant. Sic uiuendum: sic pereundū.
 accipere se quæ liberis inuiolata: ac digna reddat: quæ nurus ac
 cipiant: rursus quæ ad nepotes referantur. Ergo septa pudicitia

agunt: nullis spectaculorum illecebris: nullis conuiuiorum irri-
tationibus corruptæ. Litterarum secreta uiri pariter ac fœminæ
ignorant. Paucissima in tam numerosa gente adulteria: quorū
pœna præsens: & maritis permissa. accisis crinibus nudatam co-
ram propinquis expellit domo maritus: ac per omnem uicum
uerbere agit. Publicatæ enim pudiciæ nulla uenia: non forma
non ætate: non opibus maritum inuenit. Nemo enim illic uitia
ridet. nec corrumpere & corrumpi sæculum uocatur. Melius q̄
dem adhuc eæ ciuitates: in quibus tantum uirgines nubunt: &
cum spe: uotoq; uxoris semel transigitur. Sic unum accipiunt
maritum: quomodo unum corpus: unamq; uitam: ne ulla cogi-
tatio ultra: ne longior cupiditas: ne tāquam maritum: sed tanq̄
matrimonium ament. Numerum liberorum finire: aut quenq̄
ex agnatis necare flagitium habetur: plusq; ibi boni mores ua-
lent: q̄ alibi bonæ leges. In omni domo nudi ac sordidi. In hos
artus: in hæc corpora: quæ miramur excrescunt. Sua quenq; ma-
ter uberibus alit: nec ancillis ac nutricibus delegantur. Domi-
num ac seruum nullis educationis delitiis dignoscas. Inter eadē
pecora in eadem humo degunt: donec ætas separet ingenuos:
uirtus agnoscat. Sera iuuenum uenus: eoq; inexhausta pubertas
nec uirgines festinantur. eadem iuuenta: similis proceritas pa-
res ualidæq; miscentur: ac robora parentum liberi referunt. So-
rorum filiis idem apud auunculum: qui ad patrem honor. Qui-
dam sanctiorem arctioremq; hunc nexum sanguinis arbitrant̄
& in accipiendis ob sidibus magis exigunt: tanq̄ & in animum
firmius & domum latius teneant. hæredes tamen successoresq;
sui cuiq; liberi: & nullum testamentum. Si liberi non sunt: pro-
ximus gradus in possessione: fratres: patru: auunculi. quāto plus
propinquorum: quo maior affinium numerus: tanto gratior se-
nectus. nec ulla orbitatis pretia. Suscipere tam inimicicias seu
patris seu propinqui: q̄ amicicias necesse est. nec implacabiles
durant. Luitur enim etiam homicidium certo armentorum ac
pecorū numero. recipitq; satisfactionē uniuersa domus: utiliter
in publicum: quia periculosiores sunt inimiciciæ iuxta libertatē
Conuictibus & hospitibus non alia gens effusius indulget. Quē-
cunq; mortalium arcere tecto nefas habetur. pro fortuna quisq;
apparatis epulis excipit. Cum defecere: qui modo hospes fuerat

monstrator hospitii & comes: proximam domum non inuitati
 adeunt, nec interest: pari humanitate accipiuntur. Notum igno-
 tumque quantum ad ius hospitis nemo discernit. Abeunti si quod
 poposcerit: concedere moris: & poscendi iuicem eadem facilitas
 Gaudent muneribus, sed nec data imputat, nec acceptis obligat
 tur. Victus inter hospites comis, statim e somno, quem plerun-
 que in diem extrahunt lauatur: saepius calida: ut apud quos plu-
 rimum hyems occupat, lauti cibum capiunt, Separatae singulis
 sedes: & sua cuique mensa. Tum ad negocia, nec minus saepe
 ad conuiuia procedunt armati, diem: noctemque continuare po-
 tando nulli probrum. Crebrae ut inter uinolentos rixae, Raro co-
 uiciis: saepius caede & uulneribus transiguntur, Sed de recocilia-
 tis inuicem inimicitiis: & iungendis affinitatibus, & adsciscendis
 principibus: de pace denique ac bello plerumque in conuiuio consul-
 tant: tanquam nullo magis tempore aut ad simplices cogitationes
 pateat animus: aut ad magnas incalescat. Gens non astuta nec
 callida aperit adhuc secreta pectoris licentia ioci. Ergo detecta
 & nuda omnium mens postera die retractatur, & salua utriusque
 temporis ratio est. Deliberant: dum fingere nesciunt, Constituit
 dum errare non possunt, potui humor ex ordeo aut frumento
 in quandam similitudinem uini corruptus: proximi ripae & ui-
 num mercantur. Cibi simplices: agrestia poma, recens fera: aut
 lac concretum: sine apparatu: sine blandimentis expellunt fame
 aduersus sitim non eadem temperantia. Si indulseris ebrietati
 suggerendo quantum concupiscunt haud minus facile uitiiis quam
 armis uincuntur, Genus spectaculorum unum atque in omni coe-
 tu idem, Nudi iuuenes quibus id ludicrum est inter gladios se
 atque infestas frameas saltu iaciunt, Exercitatio artem parat: ars
 decorem: non in quaestum tamen aut mercedem: quibus audacis
 lasciuiae precium est uoluptas spectantium. Aleam quod mirere
 sobrii inter seria exercent tanta lucrandi perdendique temeritate
 ut cum omnia defecerunt: extremo ac nouissimo iactu de liber-
 tate ac de corpore contendant, Victus uoluntariam seruitutem
 adit, Quauis iunior: quauis robustior alligari se ac uenire pa-
 titur: Ea est in re praua peruicacia: Ipsi fidem uocant, Seruos co-
 ditionis huius per commercia tradunt: ut se quoque pudore ui-
 ctoriae exoluant, Caeteris seruis non in nostrum morem descriptis

descriptis per familiam ministeriis utuntur . Suam quisque
sedem: suos penates regit . Frumenti modum dominus aut pe-
coris aut uestis ut colono iniūgit: & seruus haftenus paret: Cæ-
tera domus officia uxor ac liberi exequentur. Verberare seruū:
ac uinculis & opere coercere rarum . Occidere solent non disci-
plina & seueritate: sed impetu & ira ut inimicum: nisi quod im-
pune est. Liberti non multum supra seruos sunt . Raro aliquod
momentum in domo: nunq̄ in ciuitate exceptis duntaxat iis gé-
tibus: quæ regnantur: Ibi enim & super ingenuos & super nobi-
les ascendunt: Apud cæteros impares libertini libertatis argu-
mentum sunt. fœnus agitare & in usuras extendere ignotum:
Ideoq; magis seruatur q̄ si uetitum esset. Agri pro numero cul-
torum ab uniuersis per uices occupantur: quos mox inter se se-
cundum dignationem partiuntur. facilitatem partiendi campo-
rum spacia præstant. Arua per annos mutant: & superest ager .
nec enim cum ubertate & amplitudine soli laborare contendūt
ut pomaria conserant: & prata separent: & hortos rigent: Sola
terræ seges imperatur . Vnde annum quoq; ipsum non in toti-
dem digerunt species . hyems & uer & æstas intellectum ac uo-
cabula habent: Autumni perinde nomen ac bona ignorantur .
Funerum nulla ambitio. Id solum obseruatur: corpora clarorū
uirorum certis lignis cremantur. Struem rogi nec uestibus nec
odoribus cumulant: sua cuiq; arma: quorundam igni & equus
adiicitur. Sepulchrum cespes erigit . Monumentorum arduum
& perperosum honorem ut grauem defunctis aspernantur. La-
menta ac lachrymas cito: dolorem & tristitiam tarde ponunt .
Fœminis lugere honestum est: Viris meminisse . Hæc in cōmu-
ne de omnium Germanorum origine ac moribus accepimus .
Nunc singularum gentium instituta ritusq; quatenus differāt:
Quæ nationes e Germania in gallias cōmigrauerint expediam
Validiores olim gallorum res fuisse summus auctorum diuus
Iulius tradit. eoq; credibile est etiam gallos in Germaniam trá-
gressos. Quátulum enim amnis obstabat: quominus ut quæq;
gens eualuerat occuparet pmutaretq; sedes promiscuas adhuc
& nulla regnorum potentia diuersas? Igitur inter Hercyniam
sylvam: Rhenumque & Moeni amnes heluetii: Vltiora Boii:
Gallica utraque gens tenuere . Manet adhuc Boiemi nomen:

significatq; loci ueterem memoriam quibus mutatis cultoribus .
 Sed utrum Aranisci in Pannoniam ab osis germanorum natione:
 an osi ab Araniscis in germaniam commigrauerint: cum eo
 dem adhuc sermone institutis moribus utantur. incertum est :
 quia pari olim inopia ac libertate eadem utriusque ripae bona
 malaque erant. Treuiri & Neruli circa affectationem Germaniae
 originis ultro ambitiosi sunt : tanquam per hanc gloriam san-
 guinis a similitudine & inertia gallorum separentur. Ipsam rhe-
 ni ripam haud dubie germanorum populi colunt Vangiones Tre-
 boci Nemetes Vbii quidem quam Romana colonia esse merue-
 rint: ac libentius Agrippinenses conditoris sui nomine uocetur
 origine erubescunt . Transgressi olim & experimento fidei sup-
 ipsam rheni ripam collocati: ut arcerent non ut custodirentur .
 Omnium harum gentium uirtute praecipui bataui non multum
 ex ripa: sed insulam rheni amnis colunt: Chattorum quondam
 populus: & seditione domestica in eas sedes transgressus: in qui-
 bus pars romani imperii fierent. Manet honos: & antiquae socie-
 tatis insigne nam nec tributis contemnuntur : nec publicanus
 atterit: exempti oneribus & collationibus: & tantum in usum proe-
 liorum sepositi uelut tela atque arma bellis reseruantur. Est in
 eodem obsequio & Mattiacorum gens. Protulit enim magnitu-
 do populi Romani ultra Rhenum ultraque ueteres terminos im-
 perii reuerentiam. Ita sede finibusque in sua ripa: mente animo
 que nobiscum agunt. Caetera similes Batauis: nisi quod ipso adhuc
 terrae suae solo & caelo acrius animantur. Non numeramus iter
 Germaniae populos: quanquam trans Rhenum Danubiumque
 confederint eos qui decumates agros exercent. Leuissimus quis-
 que gallorum: & inopia audax: dubiae possessionis solum occupa-
 uere. Mox limite acto promotisque praesidiis sinus imperii : &
 pars prouinciae habetur. Ultra hos Chatti initium sedis ab her-
 cinio saltu inchoant non ita effusis ac palustribus locis: ut caete-
 rae ciuitates: in quas germania patefcit durant . Si quidem col-
 les paulatim rarefcunt: & Chattos suos saltus Hercinius prose-
 qui tur: simul atque deponit: duriora genti corpora: stricti artus
 minax uultus: & maior animi uigor. Multum (ut inter Germa-
 nos) rationis ac solertiae : praepone electos : audire praeposi-
 tos : nosse ordines : intelligere occasiones : differre impetus :

disponere diem: uallare noctem: fortunam inter dubia: uirtutē
inter certa numerare: quodq; rarissimum: nec nisi ratione disci-
plinæ concessum: plus reponere in duce q̄ in exercitu. Omne ro-
bur in pedite: quem super arma ferramentis quoq; & copiis co-
onerant, alios ad prælium ire uideas: chattos ad bellum: rari ex-
cursus & fortuita pugna: equestrium sane uirium id proprium.
cito parare uictoriam: cito cedere. Velocitas iuxta formidinem .
cunctatio propior constantiæ est: & aliis Germanorum populis
usurpatum. Rara & priuata cuiusq; audentia apud chattos in cō-
sensum uertit, ut primum adoleuerint crinem barbamq; sum-
mittere: nec nisi hoste cæso exuere uotiuum obligatumq; uirtu-
ti oris habitum. Super sanguinem & spolia reuelant frontes: se-
q; tum demum pretia nascendi rettulisse: dignosq; patria ac pa-
rentibus ferunt. Ignauis & imbellibus manet squalor. fortissi-
mus quisq; ferreum in super anulum: ignominiosum id genti:
uelut uinculum gestat: donec se cæde hostis absoluat. Plurimis
Chattorum hic placet habitus. Iamq; canent insignes & hosti-
bus simul: suisq; monstrati: omnium penes hos initia pugnarū:
hæc prima semper acies uisu noua. Nam ne in pace quidem uul-
tu mitiore mansuescunt. Nulli domus aut ager aut aliqua cura
prout ad quemq; uenere aluntur, prodigi alieni: contemptores
sui: donec exanguis senectus tam duræ uirtuti impares faciat.
Proximi chattis certum iam alueo Rhenum: quiq; terminus eē
sufficiat: Vrsipii ac Teneteri colunt. Teneteri super solitum bel-
lorū decus equestris disciplinæ arte præcellunt. Nec maior apud
chattos peditum laus: q̄ teneris equitum. Sic instituere maio-
res: posteri imitantur. Hi lusus infantium: hæc iuuenum æmu-
latio: Perseuerant senes. inter familiam & penates & iura succes-
sionum equi traduntur: Excipit filius: non ut extera maximus
natus: sed prout ferox bello & melior. Iuxta Teneteros Bruçteri
olim occurrebant: Nunc chamauos & Angriuarios immigrasse
narratur pulsus Bruçteris ac penitus excisis uicinarum consensu
nationum: seu superbiæ odio: seu prædæ dulcedine: seu fauore
quodam erga nos deorum: Nam ne spectaculo quidem prælii
inuidere, super. lx. milia non armis telisque Romanis: sed quod
magnificentius est: oblectationi oculisque ceciderunt. Maneat
quæso: duretq; gentibus si non amor nostri: ac certe odium sui:

quando in urgentibus imperii fatis nihil iam præstare fortuna
 manus potest: quæ hostium discordiam, Angriuanos & Chamauos
 a tergo Dulgibini & chasuari cludunt: aliæque gentes hæud per
 inde memoratæ a fronte frisii excipiunt. Maioribus minoribus
 que frisiiis uocabulum est: ex modo uirium, utræque nationes
 usque ad oceanum rheno prætexuntur: ambiuntque immesos in
 sup lacus: & romanis classibus nauigatos. Ipsum quin etiã ocea
 num illa tentauimus: & superesse adhuc herculis colūnas fama
 uulgauit: seu adit hercules: seu quicquid ubique magnificum
 est: in claritatē eius referre consensimus. Nec defuit audentia
 Druso germanico. Sed obstitit oceanus in se simul atque in her
 culem inquiri: Mox nemo temptauit: Sanctiusque ac reuerentius
 uisum de actis deorum credere: quæ scire. Hactenus in occidentē
 germaniam nouimus. In septentrionem ingenti flexu redit. Ac
 primo statim chaucorum gens quam incipiat a frisiiis ac partē
 littoris occupet: omnium quas exposui gentium lateribus obtē
 ditur: donec in Chattos usque sinuetur. tam immensum terra
 rum spacium non tenent tantum chauci: sed & implēt: Populus
 inter germanos nobilissimus: quique magnitudinem suam malit
 iusticia tueri sine cupiditate sine impotentia: quieti secretique
 nulla prouocant bella: nullis raptibus aut latrocinis populantur
 Id præcipuum uirtutis ac uirium præcipuum argumentum ē:
 quod ut superiores agant: non per iniurias assequuntur. Proptā
 tamē omnibus arma: ac si res poscat exercitus: plurimum uiro
 rum equorumque: & quiescētibus eadem fama. In latere chau
 corum, chattorumque cherusci nimiam ac marcentem diu pacē
 illacessiti nutrierunt idque iocundius quam tutius fuit: quia in
 ter impotentes & ualidos falso quiescas: ubi manu agitur: mo
 destia ac probitas nomine superioris sunt. Ita qui olī boni æque
 cherusci: nunc inertes ac stulti uocantur: Chattis uictoribus for
 tuna in sapientiam cessit. Tacti ruina Cheruscorum & fosi con
 termina gens: aduersarum rerum ex æquo socii sunt: cum in se
 cundis minores fuissent. Eundem Germaniæ sinum proximi
 oceano cymbri tenent parua nunc ciuitas: sed gloria ingens. Ve
 terisque famæ lata uestigia manent. Vtraque ripa castra ac spa
 cia: quoque ambitu nunc quoque metiaris molē manusque gētis & tā
 magni exitus fidē, Sexcentesimo & xl. annū urbs nostra agebat

cum primum Cymbrorum audita sunt arma Cecilio Metello ac Papirio Carbone cons. ex quo si ad alterum imperatoris Traiani consulatum computemus. cc. ferme & x. anni colliguntur. tã diu germania uincitur. Medio tam longi æui spacio multa inuicem damna. Non famnis: non pœni: non hispaniæ: galliæue ne Parthi quidem sæpius admonere. Quippe regno arfacis acrior est germanorum libertas. Quid enim aliud nobis quam cædem Crassi amisso & ipso & ipse Pacoro infra Ventidium deiectus oriens obiecerit? At germani Carbone & Cassio & Scauro Aurelio & Seruilio cepione. M. quoq; Manlio fufis uel captis quinq; simul consularis exercitus po. ro. Varum tresq; cum eo legiões etiam Cæsari abstulerunt. nec impune. C. Marius in Italia: Diuus Julius in Gallia: Drusus ac Nero & germanicus in suis eos sedibus perculerunt. Mox ingêtes. C. Cæsaris minæ in ludibriũ uersæ. Inde ocium: donec occasione discordiæ nostræ & ciuiliũ armorum expugnatis legionum hybernis etiam Gallias affecta uere: ac rursus pulsî: inde proximis temporibus triumphati magis quã uicti sunt. Nunc de Sueuis dicendum est: quorum non una ut Chattorum Tenctërorumue gens. maiorem enim germaniæ partem obtinent: propriis adhuc nationibus nominibusq; discreti: quanquam in commune Sueui uocentur. Insigne gentis obliquare crinem: nodoque substringere. Sic Sueui a cæteris germanis. Sic Sueuorum ingenui a seruis separantur. In aliis gentibus seu cognatione aliqua Sueuorum seu quod sæpe accidit imitatione rarum & intra iuuentæ spacium. Apud Sueuos usq; ad caniciem horrentem capillum retro sequuntur: ac sæpe in ipso solo uertice ligant. Principes & oruatiorem habent. Eã cura formæ: sed innoxia. Neq; enim ut ament amenturue: in altitudinem quandam & terrorem adituri bella compti ut hostiũ oculis ornantur. Vetustissimos se nobilissimosq; Sueuorum Senones memorant. Fides antiquitatis religione firmatur. Statuto tempore in sylvam auguriis patrum: & prisca formidine sacram omnis eiusdem sanguinis populi legationibus cohærent: Cæsoque publice homine celebrant Barbari ritus horrenda primordia. Est & alia ludo reuerentia: Nemo nisi uinculo ligatus ingreditur: ut minor: & potestatem numinis præ se ferês: si forte prolapsus: attolli & isurgere haud licitũ. p humum euoluuntur

eoq; omnis superstitio respicit: tanq̄ inde initia gētis: ibi regna
 tor omnium deus: cætera subiecta atq; parentia. Adducit aucto
 rem fortuna Sennonum: Centum pagis habitantur: magnoque
 corpore efficitur: ut se sueuorum caput credant. Contra longobardis
 paucitas nobilitasq; plurimis ac ualētissimis nationibus
 cincti non per obsequium: sed præliis: & periclitando tuti sunt.
 Reudigni deinde & Auiones & Anglii & Varini & Eudoses &
 Suardones & Nuithones fluminibus aut syluis muniuntur: nec
 quicq̄ uotabile in singulis: nisi quod in commune Nerthum. i.
 terram matrem colunt: eamq; interuenire rebus hominum: in
 uehi populis arbitrantur. Est in insula oceani castum nemus: di
 catumq; in ea uehiculum uestæ contectum. attingere uni sacer
 doti concessum. Is adesse penetrati deam intelligit: uestamq; bo
 bus fœminis multa ueneratione prosequitur. Læti tunc dies: fe
 sta loca quæcunq; aduentu: hospitioq; dignatur. Nō bella ieiunt
 mon arma sumunt. clausum omne ferrum: pax & quies tunc tā
 tum nota. Item tantum amata: donec idem sacerdos satiatā con
 uersatione mortalium deam templo reddat. mox uehiculum &
 uestes: & si credere uelis: numen ipsum secreto lacu abluūt. Ser
 ui ministrant: quos statim idem lacus haurit. Arcanus hinc ter
 ror: sanctaq; ignotantia: quid si id quod tantum perituri uidēt.
 Et hæc quidem pars in secretiora germaniæ porrigitur. Propior
 (ut quo modo paulo ante Rhenum: sic nunc Danubiū sequar)
 Hermunduorum ciuitas fida Romanis: eoq; solis germanorū
 non in ripa commercium: sed penitus: atque in splendidissima
 Rhetiæ prouinciæ colonia passim & sine custode transeūt. & cū
 cæteris gentibus arma modo castraq; nostra ostēdamus: his do
 mos: uillasq; patefecimus non concupiscentibus. In hermundu
 ris Albis oritur flumen indyctum & notum olim: nunc tantum
 audit. Iuxta hermūduros Narisci: ac deinde Marcomani & Qua
 di agunt præcipua Marcomanorum gloria uiresque: atque ipsa
 etiam sedes pulsæ olim Bois uirtute parta. nec Narisci Quadi
 ue degenerant. Ea; germaniæ uelut frons est: quatenus Danu
 bio pergitur. Marcomanis: Quadisue usq; ad nostrā memoriā
 reges māserūt ex gēte ipsorū: nobile Marobodui & Tudri genus
 iā & externos patiūt. Sed uis & potētia regibus ex auctoritate

romana: raro armis nostris: sæpius pecunia iuuantur, nec minus ualent retro Marsigni: Gothini: Osi: Buri, terga Marcomanor: Quadorumq; claudunt: e quibus Marsigni & Buri sermone cultuq; Sueuos referunt. Gothinos Gallica: Oses Pannonica lingua coarguit: non esse Germanos: & quod tributa patiuntur, partem tutorum Sarmatæ: partem Quadi ut alienigenis imponunt. Gothini quo magis pudeat & ferrum effodiunt: oēsq; hi populi pauca campestrium: cæterum saltus & uertices montium iugumq; infederunt. dirimit enim scinditq; Sueuiam cōtinuum montium iugum: ultra quod plurimæ gentes agunt: ex quibus latissime patet legiorum nomen in plures ciuitates diffusum. Valentissimas nominasse sufficiet: Arios: Helueconas Manimos: Elysios: Nahanarualos. apud Naharualos antiquæ religionis lucus ostenditur. Præsidet sacerdos muliebri ornatu: sed deos interpretatione romana Castorem: Pollucemq; memorant. Eius numinis nomen Alcis, nulla simulachra: nullum peregrinæ superstitionis uestigium. Ut fratres tamen ut iuuenes uenerantur. Cæterum arii super uires: quibus enumeratos paulo ante populos antecedunt: trucis insitæ feritati arte ac tempore lenocinantur: nigra scuta: tincta corpora: atras ad prælia notes legunt: ipsaq; formidine atq; umbra feralis exercitus terrorem inferunt nullo hostium sustinente nouum ac uelut infernū aspectum. Nam primi in omnibus præliis oculi uincuntur. Trans Lygios Gothones regnant paulo iam adductius: q̄ cæteræ germanorum gentes: nondum tamen supra libertatem. Protinus deinde ab Oceano Rugii & Lemouii: omniumq; harum gentium insigne rotunda scuta, breues gladii: & erga reges obsequum. Suionū hinc ciuitates, ipsæ in oceano præter uiros armaq; classibus ualent. forma nauium eo differt: q̄ utrinq; prora patā semp appulsui frontem agit: nec uelis ministrantur: nec remos in ordinem lateribus adiungunt: Solutum ut in quibusdam fluminibus: & mutabile ut res poscit hinc uel illinc remigium. Est apud illos & opibus honos: eoq; unus impitat nullis iam exceptionibus nō precario iure parendi, nec arma ut apud cæteros germanos: neq; promiscuo: sed clausa sub custode & qdem seruo: quia subitos hostium incursus prohibet oceanus. Ociosa porro armatorum manus facile lasciuūt. Enimuero neq; nobile: neq;

ingenuum ne libertinum quidem armis præponere regia utili-
 tas est. Trans Suionas aliud mare pigrum : ac prope immotum
 quo cingi claudiq; terrarum orbem hinc fides:q; extremus cadē-
 tis iam solis fulgor in ortus edurat adeo clarus : ut sydera hebe-
 tet. Sonum insuper audiri:formas deorū: & radios capitis aspi-
 ci persuasio adiicit:illuc usq; & fama uera tantum natura. Ergo
 iam dextro sueuici maris littore efluatorum gentes alluūtur: qui-
 bus ritus:habitusq; sueuorum:lingua Britannicæ propior. Ma-
 rem deam uenerantur. Insigne superstitionis formas aprorum
 gestant . Id pro armis omniumq; tutela securum deæ cultorē
 etiam inter hostes præstat. Rarus ferri frequens fustium usus.
 Frumenta cæterosq; fructus patientius q̄ pro solita germanorū
 inertia laborant. Sed & mare scrutantur:ac soli omnium succi-
 num quod ipsi Glesum uocant:inter uada atq; in ipso littore le-
 gunt.nec quæ natura:quæue ratio gignit: ut barbaris quæsitū
 compertumue diu: quinetiam inter cætera eiectamenta maris
 iacebat:donec luxuria nostra dedit nomen:ipsis in nullo usu.ru-
 de legitur:informe perfertur:preciumq; mirantes accipiūt. Suc-
 cum tamen arborum esse intelligas:quia terrena quædam atq;
 etiam uolucra animalia plerunq; interlucēt: quæ implicata hu-
 more mox durecente materia cluduntur . Fœcundiora igit̄ ne-
 mora lucosq;:sicut orientis secretis:ubi ihura balsamaq; sudan-
 tur:ita occidentis insulis terrisq; inesse crediderim: quæ uicini
 solis radiis expressa atq; liquantia in proximum mare labūtur:
 ac ui tempestatum in aduersa littora exundant.Si naturam suc-
 cini admoto igne tentes: in modum tædæ accenditur : alitque
 flammam pinguem & olentem:Mox ut in picem rascinamque
 lentescit. Suionibus Sitonum gentes continuantur . Cætera si-
 miles:uno differunt:quod scœmina dominatur in tantum non
 modo a libertate:sed etiam a seruitute degenerant. hic sueuicæ
 finis.peucinorum uenetorumque & femiorum natiões germa-
 nis an sarmatis ascribā dubito : quanq̄ peucini.quos qdā bastar-
 nas uocāt sermōe cultu sede ac domiciliis:ut germani agūt.for-
 des oīum ac torpor̄ p̄ceæ cōnubiis mixtis.non nihil ī sarmatarū
 habitū fœdant̄. Veneti multū ex moribus traxerunt . Nam qc
 quid iter peucinos fēnosq; syluarū ac montiū erigit̄:latrocinus

pererrant, hi tamen inter Germanos potius referuntur: quia & domos singunt: & scuta gestant: & peditum usu ac pernicitate gaudent: quæ omnia diuersa Sarmatis sunt. in plaustro equoq; uiuentibus. Fennis mira feritas: foeda paupertas, non arma, non equi: non penates, uictui herba: uestitui pelles: cubile humus. Solæ in sagittis spes: quas inopia ferri ossibus asperant. Idemq; uenatus uiros pariter & foeminas alit. Passim enim comitant: partemq; prædæ petunt. Nec aliud infantibus serarum hymbri unq; suffuginm: q̄ ut in aliquo ramoꝝ nexu contegantur, huc redeunt iuuenes: hoc senum receptaculum. Sed beatius arbitrat̄ur: q̄ ingemere agris: illaborare domibus: suas alienasq; sortunas spe metuq; uersare: securi aduersus homines: securi aduersus deos. Rem difficillimam assecuti sunt: in illis ne uoto quidem opus esset. Cæteta iam fabulosa: Hellusios & Oxionas ora hominum uultusq; & corpora atq; artus serarum gerere: quod ego ut incompetum in medium relinquam.

FINIS.

CORNELII TACITI AEQVITIS ROMANI DIALOGVS
 AN SVI SAECVLI ORATORES ANTIQVIORIBVS
 ET QVARE CONCEDANT.

Aepe ex me requiris Iuste sibi cur cum priora
 saecula tot eminentium oratorum ingenis glo
 riaq; effloruerint: nostra potissimum aetas de
 ferta & laude orbata: uix nomen ipsum orato
 ris retineat. neq; enim ita appellamus nisi an
 tiquos. horum autem temporum disertis causi
 dici: & aduocati: & patroni: & quid uis potiusq; oratores uocatur
 Cui percontationi tuae respondere: & tam magnae quaestionis
 pondus excipere: ut aut de ingeniis nostris male existimandum
 si idae sequi non possumus: aut de iudiciis si nolumus: uix her
 cule auderem. si mihi mea sententia proferenda: ac non disertissi
 morum nostris temporibus hominum sermo repetendus esset.
 Quos eandem hanc quaestionem pertractantes iuuenis admodum
 auditi: ita non ingenio sed memoria: ac recordatione opus est:
 ut quae a praestantissimis uiris & excogitata subtiliter & dicta
 grauer accipi. cum singuli diuersas uel easdem: sed probabiles
 causas afferrent: dum formam sui quisq; & animi & ingenii red
 deret: iisdem nunc numeris: iisdemq; orationibus persequar: ser
 uato ordine disputationis. neq; enim defuit qui diuersam quoq;
 partem susciperet: ac multum uexata & irrita uetustate nostrorum
 temporum eloquentiam antiquorum ingeniis anteferet. Nam
 postero die quam accuratius maternus Catonem recitauerat: cum
 offendisse potentium animos diceretur tanquam in eo tragodiae ar
 gumento sui oblitus tantum Catonem cogitasset: eaq; de re p
 urbem frequens sermo haberetur: uenerunt ad eum. M. aper. &
 Iulius secundus celeberrima tum ingenia fori nostri: quos ego
 in iudiciis non utrosq; modo. studiose audiebam: sed domi quoq;
 & in publico affectabar mira studioque cupiditate & quodam ardo
 re iuuenili: ut fabulas quoq; eorum & disputationes & arcana
 semotae dictionis penitus exciperem: quibus maligne plerique opi
 narentur: nec secundo: promptum esse sermonem: & aprum in
 genio potius & uis naturae: quam institutione: & litteris famam elo
 quentiae consecutum. Nam & secundo purus: & pressus & in quem satis
 erat. profuens sermo non defuit. Et aper cum eruditione imbu

tus contemnebat potius litteras quā nesciebat: tanquā maiorem industriae & laboris gloriam habiturus: si ingenium eius nullis alienarum artium adminiculis inniti uideretur. Igitur ut intra uimus cubiculum maternū sedentem ipsum quem pridie recitauerat librum intra manus habentem depræhēdimus. *Dialogus.*

Quam secundus. Nil ne te inquit materne fabulæ malignorū terrent: quominus offensas Catonis tui aures? An ideo librum istum depræhendisti: ut diligentius retractares: & sublati si quæ prauam interpretandi materiam dederunt: emitteres Catonem non quidem meliorem sed tamen securiorem? Tum ille leges tu quidem si uolueris & agnosces quæ audisti: & si qua omisit Cato: sequenti tractatione Thiestes dicet. Hanc enī tragœdiam disposui iam & intra me ipse formavi. Atque ideo maturare libri huius editionem festino: ut dimissa priore cura nouæ cogitationi toto pectore incumbam. Adeo te tragœdiæ istæ non satiant inquit aper? quominus omissis orationum & curarum studiis omne tempus modo circa Medeam: ecce nunc circa Thiestem cōsumas? cum tot amicorum causæ: tot coloniarum & municipiorum clientelæ in forum uocent: quibus uix sufficeres: etiam si nō nouum tibi ipse negocium importasses? Domitium & Catonem. i. nostras quoque historias & romana nomina græcorum fabulis aggregares? & maternus perturbarer hac tua seueritate: nisi frequens ac assidua nobis contentio iam prope in consuetudinem uertisset. Nam nec tu agitare & insequi poetas intermittis: & ego cui desidiā aduocamur quotidianū hoc patrociniū defendens aduersus te poetice exerceo. Quo lætor magis oblatum nobis iudicem qui me uel in futurum ueret uersus facere: uel quod iam pridem opto sua quoque auctoritate compellat: ut omissis forensium musarum angustiis in quibus satis mihi superque sudatum est: sanctiorem istam & augustiorem eloquentiam colam. Ego uero inquit secundus ante quā me iudicem aper recuset: faciam quod probi & modesti iudices solent: ut in his cognitionibus excusent: in quibus manifestum est alteram apud eos partem gratia præualere. Quis enim nescit neminem mihi coniunctiorem esse & usu amicitiae & assiduitate contubernii: quam Saleium Bassum cum optimum uirum tu

absolutissimum poetam: porro si poetica accusatur non alium uideo reum locupletiore. securus sit inquit aper & Saleius Bassus & quisquis alius studium poeticæ & carminum gloriam fouet: cum causas agere nō possit, & ego enim quatenus arbitriū litis huius inueniri non patiar: Maternum solícite plurimum defendi: sed & ipsum solum apud eos arguam: q̄ natus ad eloquentiam uirilem & oratoriam: qua parare simul & tueri amicitias: adsciscere nationes: complecti prouincias: possit amittit studium: quo non aliud in ciuitate nostra uel ad utilitatem fructuosius: uel ad dignitatē amplius: uel ad urbis famā pulchrius uel ad totius imperii atque omnium gētium noticiam: illustrius excogitari potest. Nam si ad utilitatem uitæ omnia consilia: facta nostra dirigenda sunt: Quid erit tutius quā eam exercere artem qua semper armatus præsidium amicis: opem aliéis salutem periclitatibus: inuidis uero & inimicis metum & terrorem ultro serat. Ipse securus & uelut quadam perpetua potētia ac potestate munitus: cuius uis & utilitas rebus prope fluentibus aliorum præsidio & tutela intelligitur. Sin proprium periculum irrepat non Hercule lorice gladius in acie firmitus munimentum: quā reo & periclitanti eloquentia præsidium simul & telum: quo propugnare pariter & incessere uel in iudicio siue in senatu siue apud principem possis. Quid aliud in festis patribus nuper Eprius Marcellus: q̄ eloquentiam suam apposuit? q̄ accinctus & minax disertam quidem sed inexercitam & eiusmodi certaminum rudem Heluidii sapientiam elusit. plura de utilitate non dico: cum præsertim minime contradicendum maternum meum arbitrōr: Ad uoluptatem oratoricæ eloquentiæ transeo: cuius iucunditas non uno alioque momento: sed omnibus prope diebus & prope omnibus horis contingit. Quid enī dulcius libero & ingenuo animo: & ad uoluptates honestas nato: q̄ uidere plenam semper & frequentem domum concursu splendidissimorum hominum: idq; scire non pecuniæ non orbitati: neq; officiis alicuius administrandis: sed sibi ipsi dari: illos quinimmo orbos & locupletes uenire: Plærunq; ad iuuenem & pauperem: ut aut sua aut amicorum discrimina commendent. Vlla ne tanta ingentium opum ac magnæ potentie uoluptas:

quod spectare homines ueteres & senes : & totius orbis gratia sub
nixos in summa omnium rerum abundantia confitentis id quod
optimum sit: se non habere ? Iam uero qui togatorum comita
tus & egressus: quæ in publico species: quæ in iudiciis uenera
tio : quod gaudium confurgendi assistendiq; inter tacentes in
unum conuersos coire populum & circumfundi coram: & accipe
affectum quacunq; orator induxerit. uulgata dicentium gaudia
& imperitorum quoq; oculis exposita percenseo: illa secretiora:
& tantum ipsis orantibus nota maiora sunt: siue accuratam me
ditatamq; affert orationem: Est quoddam sicut ipsius dictionis
ita gaudii pondus & constantia: siue nouam & recentem curam
non sine aliqua trepidatione animus attulerit : ipsa sollicitudo
commendat euentum: & lenocinatur uoluptati: sed extemporalis
audacia: atq; ipsius temeritatis uel præcipua iucunditas est. Nã
ingenio quoq; sicut in agro: quæ alia diu ferantur atq; elaborentur
gratiora tamen quæ sua sponte nascuntur. Equidem ut de me
ipse fatear: non eum diem lætiores egi: quo mihi latus clauus
oblatus est: uel quo homo nouus & in ciuitate minime fauora
bili nactus quæsturam : aut tribunatum: aut præturam accepit:
quæ eos quibus mihi pro mediocritate huius quantulæcunq; in di
cendo facultatis: aut reum prospere defendere: aut apud centum
uiros causam aliquam feliciter orare: aut apud principem ipsos
illos libertos & procuratores principum tueri & defendere datur
Tum mihi supra tribunatus & præturas & cõsulatus ascendere
uideor: tum abire. quod si non in alio oritur nec in codicillis da
tur: nec cū gratia uenit: quid fama & laus cuius artis cū oratorum
gloria cõpanda est: qui non illustres in urbe solum apud nego
ciosos & rebus intentos: sed et apud iuuenes & adolescentes qui
bus morum & indoles est & bona spes sui. quorum nomina prius pa
rentes liberis suis igerunt: quos sæpius uulgus imperitum &
tunicatus hic populus trãseuntis nomine uocat & digito demõ
strat: aduenæ quoq; & peregrini: Iam in municipiis & coloniis
suis auditos cum primum urbem attigerunt requirunt: ac uul
tus agnoscere concupiscunt. Ausim contendere Marcellum huc
Eprium de quo modo locutus sum: & Crispum uibium : liben
tius enim nouis & recentibus : quam remotis & obliteratis

exemplis utor) non minus esse in extremis partibus terrarum:
 quæ capuæ aut uercellis ubi nati dicuntur, nec hoc illis alterius ter-
 milies sextertium præstat: quæ ad has ipsas opes possunt uideri
 eloquentiæ beneficio uenisse. Ipsa eloquentia cuius numen &
 cælestis uis multa quidem omnibus sæculis exempla edidit: ad
 quæ tam usque fortunam homines ingenii uiribus puenerit. Sed ha-
 bet ut supra dixi propria & quæ non auditu cognoscenda: sed ocu-
 lis expectanda habemus. Nam quo sordidius & abiectius nati
 sunt quoque notabilior paupertas & angustia rerum nascetes eos
 circumsteterunt: eo clariora & ad demonstrandam oratoriæ elo-
 quentiæ utilitatem illustriora exempla sunt: quod sine commé-
 datione natalium sine substantia facultatum neuter moribus egre-
 gius: Alter habitu quoque corporis contemptus per multos iam
 annos potentissimi ac donec libuit principes fori: nunc
 principes in Cæsaris amicitia agunt: feruntque cuncta: atque ab ip-
 so principe cum quadam reuerentia diliguntur. Quia Vespesia-
 nus uenerabilis senex & patientissimus uir bene intelligit: cæte-
 ros quidem amicos suos niti: quæ ab ipso acceperint: quæque
 ipsis accumulare & in alios congerere promptum est: Marcellum
 autem & Crispum attulisse ad amicitiam suam quod non a pri-
 nce acceperint nec accipi possit, minimum inter tot ac tanta lo-
 cum obtinent imagines Attali & statuæ: quæ neque ipsa tamé
 religuntur tam hercule quam diuitiæ & opes quas facilius in-
 uenies: qui uituperet quam qui fastidiat. His igitur & honori-
 bus & ornamentis: & facultatibus refertas domos eorum uide-
 nus: qui se ab ineunte adolescentia causis forensibus & oratorio
 studio dederunt. Nam carmina & uersus quibus totam uitam
 maternus infumere optat (inde enim omnis fluxit oratio) neque
 dignitatem ullam auctoribus suis conciliant: neque utilitates
 sunt. Voluptatem autem breuem: laudem inanem & infructuo-
 sam consequuntur. licet hæc ipsa & quæ deinde dicturus sum:
 uires tuæ o matere respuant. Crebro est si apud te Agamænon
 ut Iason diserte loquitur: quis ideo domum defensus: & tibi
 obligatus redit: quis Saleium nostrum egregium poetam (uel
 in hoc honorificetius est) præclarissimum uatem deducit aut sa-
 utat aut prosequitur. Nempe si amicus: si propinquus si denique

aliquis in aliquod negotium inciderit ad huuc secundum recur-
ret: nō ad te matere quia poeta es: neq; ut pro eo uersus facias
Hi enim Basso domi nascuntur pulchri quidem & iucundi: quo-
rum tamen hic exitus est: ut cum toto anno per omnes dies ma-
gna noctium parte unum librum extulit & lucubrauit: Rogare
ultro & ambire cogatur: ut sint qui dignentur audire & ne id q-
dem gratis: nam & domum mutuatur & auditorium extruit:
& subsellia conducit & libellos dispergit: ut beatissimus recita-
tione eius euentus prosequatur. Omnis illa laus intra unū aut
alterum diem uelut in herba uel flore percepta ad nullam certā
& solidam peruenit frugem: nec aut amiciciam inde refert aut
clientelam: aut mansurum in animo cuiusquam beneficiū: sed
clamorem uagum: & uoces inanes & gaudium uolucres. Lauda-
uimus nuper ut miram & eximiam Vespesiani liberalitatem q-
quingenta sextertia Basso donasset. pulchrum id quidem indul-
gentiam principis ingenio mereri: q̄to tamē pulchrius si ita res
familiaris exigat se ipsum colere: suam experiri libertatē. Adii-
ce quod poetis si modo dignum aliquid elaborare & efficere ue-
lunt: relinquenda conuersatio amicorum: & iucunditas urbis de-
serenda cætera officia: utq; ipsi dicunt in nemora & lucos .i. in
solitudinem recedendum est. Nec opinio quidem & fama cui so-
li seruiunt: & quod unum esse precium omnis sui laboris fatē-
tur: æque poetas q̄ oratores sequitur: quoniā mediocris poetas
nemo nouit: bonos pauci. quando enim rarissimarum narratio-
num fama in totam urbem penetrat metrum: ut per tot prouin-
cias innotescat: quotus quisq; cum ex hispania uel asia nequid
de gallis nostris loquamur in urbem uenit: Salecium Bassum re-
quirit: atq; adeo si quis requirit & semel uidit: transit & conten-
tus est: ut si picturam aliquam uel statuam uidisset. neque hunc
meum sermonem sic accipi uolo: tanquā eos quibus natura sua
oratorum ingenium denegauit deterream a carminibus: si mo-
do in hac studiorum parte oblectare ocium & nomen inserere
possunt famæ. Ego uero omnem eloquentiam omnesq; eius par-
tes sacras & uenerabiles puto. Nec solum cothurnum nostrum
aut heroici carminis sonum: sed lyricorum quoq; iucunditatē:
& elegorum lasciuias: & iamborum amaritudinē epigramatum

iustus & quacūq; aliam speciem eloquentia habeat anteponen-
 dam. Cæteris aliarum artium studiis credo: sed tecum mihi ma-
 terne res est: quod cum natura tua in ipsam artem eloquentiæ fe-
 rat: errare maus: & summa adeptus: in leuioribus subsistis ut
 si in græcia natus esses ubi ludicras quoq; artis exercere hone-
 stam est: tibi Nicostrati robur ac uires dii dedissent: nõ paterer
 immanes illos & ad pugnam natos lacertos, leuitate iaculi aut
 iactu disci uanescere: sic nunc te ab auditoriis & theatris in fo-
 rum & ad causas & ad uera prælia uoco: cū præsertim ne ad id
 quidem confugere possis: quod plerisq; patrocinaat: tanq̃ minus
 obnoxium sit offendere poetarum q̃ oratorum studium. efferue-
 scit enim uis pulcherrimæ naturæ tuæ: nec pro amico aliquo:
 sed quod periculosius est pro Cætone offendis nec accusat offe-
 sa necessitudine officii: aut fide aduocationis: aut fortuitæ & su-
 bitæ dictionis impetu: at tu meditatus uideris elegisse personā
 notabilem & cum auctoritate dicturam. Sentio quid responde-
 ri possit: hinc ingētis ex his assensus: hinc ī ipsis auditoriis præ-
 cipue laudari & mox omnium sermonibus ferri. Tolle igit̃ q̃
 tiis & securitatis excusationem cum tibi sumas aduersarium su-
 periozem: nobis satis sit priuatas & nostri sæculi controuersias
 tueri: in quibus expressis si quando necesse sit pro periditante
 amico potentiorum aures offendere: & probata sit fides & liber-
 tas excusata. Quæ cum dixisset aper acrius: ut solebat & intēto
 ore remissus & subridens maternus parat. Quid enim me nõ mi-
 nus diu accusare oratores q̃ aper laudat? Fore enim arbitrabar
 ut a laudatione eorum digressus detractaret poetas: atq; carmi-
 num studium prosterneret: arte quadam mitigauit concedēdo
 his qui causas agere non possent: ut uersus facerent. Ego autem
 sicut in causis agendis niti fortasse possū: ita recitatione tragœ-
 diarum & ingredi & efficere famam auspiciatus sum: tum quidē
 cum in Nerone improbam & studiorum quoq; sacra prophanā
 tem uaticinii potentiam fregi. hodie si quid in nobis noticiæ ac
 nominis est: magis arbitror carminum q̃ orationum gloria par-
 tum: ac me deiungere a forensi labore constitui: nec comitatus
 istos & egressus aut frequētiā salutationū cōcupisco: nõ magis
 quam æra & imagines: quæ etiam iam me nolente in domum

meam irruerunt. Nam statum cuiusq; ad securitatem melius
innocentia tueor quam eloquentia: nec uereor ne mihi unquam
uerba in senatu nisi pro alterius discrimine faciēda sint. Nemo
ra uero & luci & secretum ipsum quod aper increpabat: tantam
mihi afferunt uoluptatem: ut inter præcipuos carminum fru-
ctus numerem: quod nec in strepitu: nec sedente ante hostium
litigatore: nec inter sordes ac lachrymas reorum componuntur:
sed secedit animus in loca pura atque innocentia fruiturque se-
dibus sacris. Hæc eloquentiæ primordia: hæc penetralia: hæc pri-
mum habitu cultuque commoda mortalibus in illa casta & nul-
lis contacta uitis pectora influxit. sic oracula loquebantur. Nā
lucrosæ huius & sanguinantis eloquentiæ usus recens & malis
moribus natus: atque ut tu dicebas Aper in locum teli repertus.
Cæterum fœlix illud & ut more nostro loquar aureum sæculum
& oratorum & criminum impos: potatis: & uatibus abundat: qui
benefacta canerent non qui male admissa defenderent: ne aut il-
lud clamore aut angustię honor primum apud deos
quorum proferre responsa & interesse epulis ferebantur: Dein
de & apud illos diis genitos sacrosque reges. inter quos neminē
cautidicorum: sed Orphea ac Linum: ac se introspicere altius ue-
lis ipsum Apollinem accepimus: uel si hæc fabulosa nimis &
composita uidentur. illud certe mihi concedis Aper: non mino-
rem honorem Homero quam Demostheni apud posteros: nec
angustioribus terminis tamam Euripidis aut Sophoclis quam
Lysiæ aut Hyperidis includi. plures hodie reperies qui Cicero-
nis gloriam quam Virgilio detractent. Nec ullus Asinii aut Me-
sallæ liber tam illustris est: quam Medea Ouidii aut uarii Thie-
stes. Ac ne fortunam quidem uatum: & illud fœlix contuber-
nium comparare timuerim cum inquieta & anxia oratorum ui-
ta. licet illos agitent certamina & pericula sua & controuersiæ.
malo securum & secretum Virgilio secessum: in quo tum neq;
apud diuum Augustum gratia caruit: neque apud populum ro-
manum noticia. Testes Augusti epistolæ: Testis ipse populus q;
auditis in theatro uersibus Virgilio surrexit uniuersus: & forte
præsentem spectantemq; Virgilium ueneratus est: sic quasi Au-
gustum. ne nostris quidem temporibus secundus Pomponius

Aphro domitio uel dignitate uitæ uel perpetuitate famæ cesse-
 rit. Nam Crispus & Marcellus ad quorum exempla me uocas :
 quid habent in hac præfenti fortuna concupiscendum? an quod
 timent? an quod timentur? quod cum quotidie aliquid rogent
 hi quibus præstât indignantur? quod alligati cum adulatione?
 nec imperantibus unquam satis serui uidentur: nec nobis satis
 liberi? quæ hæc summa rerum potentia est? tantum posse liber-
 ti solent: me uero dulces (ut Virgilius ait) Musæ remotæ a so-
 licitudinibus & curis & necessitate quotidie aliquid contra ani-
 mum faciente in illa sacra illosq; fontes ferant: nec insanum ul-
 tra & lubricum forum famamque pallentem trepidus experiar
 Non me fremitus salutantium. nec anhelans libertus excitet :
 nec incertus futuri testamentum pro pignore scribam: nec plus
 habeam quàm quod possim cui uelim relinquere: quando cunq;
 fatalis & meus dies ueniet: statuarque tumulo non mœstus &
 atrox sed hylaris & coronatus & pro memoria mei : nec consu-
 lat quisquam nec roget. Vix dum finierat maternus cōcitatus
 & uelut instinctus: Tum urbanus messala cubiculū eius ingres-
 sus ē. suspicaturque ex ipsa intentione singulorum altiore in-
 ter eos esse sermonem. Num parum tempestiuus inquit interue-
 ni secretum consilium & causæ alicuius meditationem tractāti-
 bus? minime inquit Secundus atque adeo uellem maturius in-
 teruenisses. delectasset enim te & apri nostri accuratissimus ser-
 mo cum maternum ut omne ingenium ac studium suū ad cau-
 sas agendas conuerteret exhortatus est. & materni pro carmini-
 bus suis læta: utque poetas defendi decebat audenter : & poeta-
 rum quam oratorum similior oratio: me uere inquit & sermo
 ipse infinita uoluptate affecisset: atque id ipsum delectat: quod
 uos uiri optimi & temporum nostrorum oratores non forensi-
 bus tantum negociis: & declamatorio studio īgenia uestra exer-
 cetis. Sed eiusmodi ēt disputationes adiungitis: quæ & ingeniu
 alunt: & eruditiones: & litterarū iucundissimū oblectamentum
 cum uobis qui illa disputatis afferunt: tum etiam his ad quorū
 aures peruenerint. Itaque Hercule non minus probari uideo in
 te Secunde quod Iulii Asiatici uitam componendo spē hoibus
 fecisti plurium eiusmodi librorum: quā in apro quod nondum

a scholasticis controuersis recessit : & ocium suum mauult no-
uorum rhetorum more q̄ ueterum oratorum consumere. Tum
aper non desinis Messala uetera tantum & antiqua mirari : no-
strorum autem temporum studia irridere atq; contemnere. Nā
hūc tuum sermonem sæpe excepi: cum oblitus & tuæ & fratris
tui eloquentiæ nostrum hoc tempore oratorem esse contendere
antiquis eo credis audacius quo malignius. his opinionem non
uerebaris: cum eam gloriam quam tibi alii concedunt ipsi tibi
denegares. Neq; illius inquit sermonis mei poenitentiam ago:
neq; aut Secundum aut maternum aut teipsum aper (quanquā
interdum in cōtrarium disputes) aliter sentire credo: Ac uelim
impetratum ab aliquo uestrum : ut causas huius infinitæ diffe-
rentiæ scrutetur ac reddat: quas mecum ipse plæxq; conquiro:
& quod quibusdam solacio est mihi auget quæstionem: quia ui-
deo etiam grauis accidisse: ut longius absit Eschines & Demoste-
nes sacerdos iste enitet: & si quis alius: Ephesum uel mitilenas
contentus scholasticorum clamoribus quatit: q̄ afer aut africa-
nus aut uos ipsi a Cicerone aut asinio recessistis . Magnam in-
quit Secundus & dignam tractatu quæstionem mouistis: sed qs
eam iustius explicauerit: q̄ tu: ad cuius summam eruditionem
& præstantissimum ingenium cura quoq; & meditatio accessit?
& Messala aperiā inquit cogitationes meas: si illud a uobis ante i-
petrauero: ut uos quoq; sermonem hūc nostrum adiuuetis: pro-
duobus inquit maternus promitto. nam & ego & Secundus exe-
quemur ptes quas itellexerimus te nō tā omisisse q̄ nobis reli-
quisse . Aprum enim solere dissentire: & tu pauloante dixisti: &
ipse satis manifestus est : Iādudum in contrarium accingi: nec
æquo animo perferre hanc nostram pro antiquorum laude con-
cordiam. Non enim inqt aper iauditum & indefensum sæculū
nostrum patiar hac uestra cōspiratione damnari. Sed hoc primū
interrogabo quos uocetis antiquos: quam oratorum ætatem si-
gnatione ista determinetis. Ego. n. cum audio antiquos: quosdā
ueteres & olim natos intelligo : ac mihi uersantur ante oculos
Vlyxes & Nestor: quorū ætas mille fere & .cc. annis sæculum no-
strum antecedit. Vos at Demostenem & hyperidem percipitis :
quos satis constat Philippi & Alexandri temporibus floruisse .

ita tamen ut utrique superstites essent. Ex quo apparet nō multo plures quā:ccc. annos interesse inter nostram & Demostheis ætatem, quod spacium temporis si ad infirmitatem corporis nostrorum referas: fortasse longum uideatur: si ad naturam sæculorum & respectum huius immensi æui: per quam breue: & in proximo est. Nā si sicut Cicero ī hortensio scribit: is ē magnus & uerus ānus: quo eadem positio cæli syderumq: quæ cum maxime est rursus existet: isque annus horum nos uocamus ānorum. xii. dcccli.iii. complectunt: Incipit demosthenes uester quē uos ueterem & antiquum fingitis: non solum eodem anno quo nos: sed fere eodem mense extitisse. Sed transeo ad latinos oratores in quibus non Menenium ut puto Agrippam qui potest uideri antiquus nostrorum temporum disertis antepone sole: tis: sed Ciceronem & Cæsarem & Cælium & Caluum & Brutū & Assinium & Messalam: quōs quidem cur antiquis tēporibus potius ascribatis q̄ nostris non uideo. Nam ut de Cicerone ipso loquar: hyrtio nepe & panfa cōsulibus ut Tyro libertus eius scripsit. vii. Idus occisus est: quo anno diuus Augustus in locum panfæ & hyrtii se & Q. pedium. con. suffecit. statua. viii. & l. annos: cuius mox diuus Augustus remp. rexit. Ad iuce Tiberii tres & uiginti & prope quadriēnium Cai: ac bis quaternos denos Claudii & Neronis annos: atq; unum Galbæ & Othonis: & Vitellii unum annum: ac sextam iam felicis huius principatus stationē qua Vespesianus remp. fouet. c. & xx. anni ab interitu Ciceronis in hunc diem colliguntur: unius hominis ætas. Nam ipse ego ī britannia uidi senem qui se fateretur & pugnae interfuisse: qua Cæsarem inferentem arma britannæ arcere littoribus & pelles aggressi sunt. Ita si eū qui armatus C. Cæsari restitit: uel captiuitas uel uoluntas uel fatum aliquod in urbem pertraxisset: & quidem Cæsarem ipsum & Ciceronem audire potuit: & nostris quoq; auctoribus interesse. proximo quidem congiario ipsi uidistis plerosq; senes: qui se a diuo quoq; augusto semel atque iterum accepisse congiarium narrabant: ex quo colligi potest. et Coruinum ab illis et Assinium audiri potuisse. Nam Coruinus in medium usque Augusti principatum Assinius pene ad extremum durauit. Nec diuidatis sæculum et antiquos: ac

ueteres uocetis oratores quos eorundem hominum aures agnoscere ac uelut coniungere & copulare potuerunt. Hæc ideo prædixi: ut si qua & horum oratorum fama gloriaq; ac laus temporibus adquiritur: eandem docerem in medio sitam & propiorē nobis q̄ Seruio galbæ Caio Carboni: quosq; alios antiquos merito uocarem. Sunt enim horridi & impoliti & rudes & informes: & quos utinam imitatus esset Caluus uester aut Celius: aut ipse Cicero. Agere enim fortius iam & audentius uolo: si illud ante prædixero mutari cum temporibus formas & genera dicendi: sicuti Catoni seni comparatus Caius gracchus plenior & uberior: sic Graccho politior & ornatioꝝ Crassus: sic utroque distinctior & urbanior & altior Cicero: cicerone mitior Coruinus & dulcior: & in uerbis magis elaboratus. Nec quæro quis discretissimus: hoc interim probasse contentus sum: non esse unum eloquentiæ uultum: sed in illis quibq; quos uocatis antiquos: plures species deprendi: Nec statim deterius esse quod diuersum est. uitio autem malignitatis humanæ uetera semper in laude præsentia in fastidio esse. Nam non dubitamus inuentos q̄ pro Catone Appium Cecum magis mirarentur. Satis constat: nec Ciceroni quidem obrectatores defuisse: quibus inflatus & tumens nec satis pressus supra modum exultans & superfluens & parū antiquus uideretur. Legisti utiq; & Calui & Bruti ad Ciceronē missas epistolas: ex quibus facile est deprehendere Caluum quidem Ciceroni uisum exanguem ac tritum: Brutum autem ocio sum atq; distūctum: Rursumq; Ciceronem a Caluo quidem male audiuisse tanq̄ solutum & eneruē: A Bruto autem ut ipsius uerbis utar tanq̄ fractum atq; elumbem. Si me interrogas oēs mihi uideri uerum dixisse: sed mos ad singulos ueniam: nec mihi cum uniuersis negocium est. Nam quatenus antiquorum admiratores hunc uelut terminum antiquitatis constituere solēt: queni usq; ad Cassium Seuerum faciunt: quem primum affirmant flexisse ab illa uetere: atq; dicendi uia directā: non infirmitate ingenii: nec inscitia litterarum transtulisse se ad id dicendi genus contendo: sed iudicio & intellectu. Vidit namq; ut paulo ante dicebam conditionem temporum & diuersitates auctoꝝ: formam quoq; ac speciem orationis remutandā facile pferebat

prior iste populus, ut imperitus & rudis imperitissimarum orationum spacia: atq; id ipsum laudabat si dicendo quis diem eximeret. Ita uero longa principiorum præparatio: & narrationis alte repetita series: & multarum diuisionum ostentatio: & mille argumentorum genera: & quicquid aliud aridissimis hermago ræ: & apollodori libris præcipitur in honore erat: & si quis odoratus philosophiam: atq; ex ea locum aliquem orationi suæ inereret: in cælum laudibus ferebatur. Nec mirum: erāt, n. hæc noua & incognita: & ipsorum quoq; oratorum paucissima præcepta & rhetoræ aut philosophoræ placita cognouerant: At hercule peruulgatis iam omnibus: cum uix in cortina quisq; assistat qui elementis studiorum & si non instructus at certe imbutus sit: Neuis & exquisitis eloquentiæ itineribus opus est: per quæ orator fastidium aurium effugiat. utiq; apud eos iudices qui ui & potestate non iure & legibus cognoscunt: & nec accipiunt tēpora sed constituunt: nec expectandum habent oratorem dum illi libeat de ipso negocio dicere: sed sæpe ultro admonēt: atq; alio transgredientē reuocant & festinare se testant̃. Quis nūc feret oratorem de infirmitate ualitudinis suæ præsentem qualia sūt fere principia Coruini? Quis quinq; i Verrem libros expectauerit? Quis de exceptione & formula ppetietur: illa imensa uolūia quæ pro M. Tullio aut A. Cecinna legimus? præcurrit hoc tempore iudex dicentem: & nisi aut cursu argumentorum: aut colore sententiarum: aut nitore & cultu descriptionum inuitatus & corruptus est: auersatur dicentem. uulgus quoq; assistentium & affluēs & uagus auditor assueuit iam exigere læticiam & pulchritudinem orationis: nec magis præfert in iudiciis tristem & impexam antiquitatem: q̃ si quis in cœna Roscii aut Turpionis aut ambiuii exprimere gestus uelit: iam uero iuuenes & ipsa studiorum incude positi qui profectus sui causa oratores sectant̃: non solum audire: sed etiam referre domum aliquid illustre & dignum memoria uolunt. Traduntque inuicem ac sæpe in colonias ac prouincias suas scribunt: siue in suis aliquis arguta & breui sententia effulsit: siue locus exquisito & poetico cultu enituit. exercetur enim iam ab oratore etiam poeticus decor: non Actii aut pacuuii ueterno inquinatus: sed ex Oratii & Virgilii & Lucani sacrario prolatus. Horum igitur auribus: & iudiciis

obtemperans : nostrorum oratorum ætas pulchrior & ornatio-
extitit. Neque ideo minus efficaces sunt orationes nostræ: quia
ad aures iudicantium cum uoluptate perueniunt. Quid enim si
infirmiora horum temporum templa credas : quia non rudi ce-
mento: & informibus tegulis extruuntur: sed marmore nitent &
auro radiantur? Equidē fateor uobis simpliciter me in quibusdā
antiquorum uix risum: in quibusdam autem uix somnum tene-
re: nec unū de populo. Canuti aut Aride Furnio & Toranio quique
alios in eodem ualitudinario hæc ossa & hanc maciem probant
ipse mihi Caluus cum unum & uiginti : ut puto libros relin-
quit: uix in una aut altera oratiuncula satisfacit: nec dissentire cæ-
teros ab hoc meo iudicio uideo: Quotus enim quisque calui in
Asitium aut in Drusum legit? At hercule in hominum studio-
rum manibus uersantur accusationes quæ in Vatinius conscri-
buntur: ac præcipue secunda ex his oratio. est enim uerbis orna-
ta & sententiis auribus iudicum accommodata : ut scias ipsum
quoque Caluum intellexisse quid melius esset, nec uoluntatem
quin sublimius & cultius diceret: sed ingenium ac uires defuisse.
Quid ex Cælianis orationibus: nempe hæc placet siue in uniuersa
parte factum in quibus nitorem & altitudinem horum tem-
porum agnoscemus. Sordes autem uerborum & hiatus compo-
sitio & inconditi sensus redolent antiquitatem. nec quenquam adeo
antiquarium puto: ut Celiū ex ea parte laudet: qua antiquus
est Concedamus sane. C. Cæsari ut propter magnitudinē cog-
nitionis: & occupationes rerum: minus in eloquentia effecerit: quam
diuinum eius ingenium postulabat. tam hercule quam Brutū philo-
sophiæ suæ relinquamus: nam in orationibus minorem esse fa-
ma sua etiam admiratores eius fatentur. nisi forte quisquam aut
cæsaris pro decio samnite: aut Bruti pro deiotaro rege: cæterosque
cuiusdam Lentidius temporis libros legit : nisi qui & carmina
eorundem miratur. fecerunt enim & carmina. in bibliothecas
retulerunt: non melius quam Cicero at felicius : quia illos fecisse pau-
ciores sciunt. Asinius quoque quamquam pro prioribus temporibus natus sit :
uidet mihi iter menenius & appios studuisse. pacuuiū certe : &
actiū non solum tragicædiis: sed et orationibus suis expressit adeo du-
rus & fucus: Oratio autem sicut corpus hominis. ea demum pulchra

est: in qua non eminent uenæ: nec ossa numerantur: sed temperatus ac bonus sanguis implet membra & exurgit toris: ipsos quoque neruos robur tegit: & decor commendat. Nolo Coruinū īsequi: quia non per ipsum stetit quominus læticiam nitoremque nostrorum temporum exprimeret: Viderimus inquam iudicio eius uis aut animi aut ingenii sufficeret. Ad Ciceronem uenio cui eadem pugna cum æqualibus suis fuit quæ mihi uobiscū ē. Illi enim antiquos mirabatur: ipse suorum temporum eloquentiam anteponebat: nec ulla re magis eiusdē ætatis oratores præcurrit quā iudicio. Primus enim excoluit orationem: primus ex uerbis delectum adhibuit, & compositioni artem locosque latiores attentauit: & quasdam sententias inuenit: utique in his orationibus quæ senior iam & iuxta finem uitæ composuit. idest postquam magis profecerat, usuque & experimentis didicerat: quod optimum dicendi genus est. nam priores eius orationes non carent uitiis antiquitatis. lentus est in principis: longus in narrationibus: ociosus circa excessus: Tarde commouetur: raro incallescit: pauci sensus opt. & cum quodam lumine terminatur: Nihil extempore referre possis: & uelut in rudi ædificio firmus sanepiries & duraturus: sed non satis expolitus & splendens. Ego autem oratorem sicut locupletem ac laudatum patrē familiæ nō eo tantum uolo tecto tegi: quod imbrem ac uentum arceat: sed etiam quod uisum: & oculos delectet: non ea solum instrui suppellectile quæ necessariis usibus sufficiat: sed etiam sit in apparatu eius: & aurum & gemmæ: ut sumere in manus aut aspice re sæpius liceat: quædam uero procul arcetur: ut iam obliterata & olentia, nullum sit uerbum uel rubigine infestum. nulli sensus tarda & inerti structura in morem annalium componantur. sugiat scædam & insulsam scurrilitatem: uariet compositio nem: nec omnes clausulas uno & eodem modo determinet. Nolo iridere rotam fortunæ: & ius uerrinum: & illud tertio quoque ferus. in omnibus orationibus pro sententiâ positum esse uideatur. nam & hoc inuitus rettuli & plura omisi: quæ tamen sola mirantur atque exprimunt: hi qui se antiquos oratores uocabant. neminem nominabo: genus hominum signasse contētus: sed uobis utique uersantur ante oculos qui Luciliū p̄ Horatio

& Lucretium pro Virgilio legunt: quibus eloquentia tui Ausi
dii Bassi: aut Seruili nominavi ex comparatione Sisenæ: aut
Varronis sordet: qui rhetorum nostrorum commentarios fasti
diunt: oderunt: calui mirantur: quos more prisco apud iudicem
fabulantes auditores sequuntur: non populus audit: uix deniq;
litigator perpetitur. adeo mœsti & inculti illam ipsam: quam ia
stant sanitatem sed ieiunio consequuntur. porro ne in corpore
quidem ualitudinem medici probant: quæ animi anxietati con
fixit. parum est ægrum non esse: fortem & lætum & alacrem uo
lo. proprie abest ab infirmitate in quo sola sanitas laudat̃. Vos
ergo disertissimi ut potestis ut facitis illustrate sæculum nostræ
pulcherrimo genere dicendi. Nam & te Messala uideo lætissima
quæq; antiquorum imitantem. Et uos maternelæ secunde ita
grauitati summum nitorem & cultum uerborum miscetis: ea ele
ctio iuentionis: is ordo rerum: & quotiens causa poscit ubertas
ea: quotiens permittitur breuitas: is compositionis decor: ea sen
tentiarum planitas: sic exprimitis affectus: sic libertatem tempe
ratis: ut etiam si nostra iudicia malignitas & iuidia tardauerit:
Verum de uobis daturi sint posteri nostri. Quæ cum aper di
xisset: Agnoscitis ne inquit maternus uim & ardorem apri no
stri: quo torrente quo impetu sæculum nostrum defendit: quæ co
piose: ac uarie uexauit antiquos: quanto non solum ingenio: ac
spiritu: sed etiam eruditione & arte ab ipsis mutuatus est: per
quæ mox ipsos incesset: Tuum tamē Messala promissum ita
mutasse non debes, neq; enim defensores antiquorum exigimus:
nec quenq; nostrorum quanq; modo laudati sumus: his quos in
sectatus est aper comparamus. ac ne ipse quidem ita sentit: sed
more ueteri & aliis uestris philosophis sæpe celebrato sumpsit
sibi contradicendi partes. Exprime nobis non laudationem anti
quorum (Satis enim illos fama sua laudat) sed causas cur intan
tum ab eloquentia eorum recesserimus: cum præsertim ceterum
& .xx. annos ab interitu Ciceronis in hunc diem effici ratio tem
porum collegerit. Tum Messala sequar a te præscriptam formam
maternelæ: neq; enim diu contradicendum est apro: qui primū ut
opinor non mouit. tanq; parum proprie antiqui uocaren
tur: quos satis constat ante centum annos fuisse. Mihi autem

de uocabulo pugna non est: siue illos antiquos siue maiores: siue quo alio mauult nomine appellet. dummodo in confesso sit eminentiorem illorum temporum eloquentiam fuisse. ne illi quodem parti sermonis eius repugno: si quo minus fatetur plures formas dicendi etiam hoc iisdem sæculis. ne dum diuersis extitisse: sed quomodo inter atticos oratores Demostheni tribuerit proximum autem locum Eschines & Hyperides & Lysias & Ligurgus obtinent: omnium autem consensu hæc oratorum ætas maxime probatur: sic apud nos Cicero quidem cæteros eorūdem temporum disertos antecessit: Caluus autem & Asinius & Cæsar & Cælius & Brutus sic iure & prioribus: & sequentibus anteponuntur: nec refert quod inter se specie differant: cum genere consentiant: at strictior Caluus numerosior Asinius: splendidior Cæsar: amarior Cælius: grauior Brutus: uehementior & plenior & ualentior Cicero: oranes tamen eandem sanctitatem eloquentiæ ferunt: ut si omnium pariter libros in manum sumpseris: quis in diuersis ingeniis esse quãdam iudicii ac uoluminis similitudinem & cogitationem. Nam quod inuicem se obtreptaerunt: & supersunt aliqua: epistolis eorum inserta: ex quibus tua malignitas detegitur: nõ est oratorum uitium: sed hominũ Nam & Caluum & Asinium & ipsum Ciceronem credo solitos & inuidere & liuere & cæteris humanæ infirmitatis uitiiis affici: Solum inter hos arbitror Brutum non malignitate nec inuidia: sed simpliciter & ingenue iudicium animi sui detexisse. an iuideret Ciceroni: qui mihi uideretur ne Cæsari quidem iuidisse: quod ad Seruium galbam. & C. Lelium attinet & si quos alios antiquorum agitare non destitit: nõ exigit defensorem: cum fatear quãdam eloquentiæ eorum: ut nascenti adhuc nec satis adultæ defuisse. Cæterum si omisso optimo illo: & perfectissimo genere eloquentiæ eligenda sit forma dicendi: malim Hercule. C. gracchi impetum: aut L. Crassi maturitatem quã calami stros mecenatis: aut T. T. Gallionis: adeo melius oratorem: uel hirta toga induere: quam fucatis & meretriciis uestibus insignire. neque enim oratorius iste: immo Hercule ne uirilisdem cultus est: quo plerique ipsorum nostrorũ actores: ita utuntur: ut lasciuia uerborum & leuitate sententiarum: & licentia

&

compositionis histrionales modos exprimât: quodque uix audi tu fas esse debeat: laudis & gloriæ & ingenii loco pleriq; iactât, cantari saltarique commentarios suos. Vnde oritur illa foeda & præpostera: sed tamen frequens sicut his clam & exclamatio: ut oratores nostri temere dicere: Histriones diserte saltare dicâtur. Equidem non negauerim Cassium seuerum: quem solum aper noster nominare ausus est: si his compareretur: qui postea fuerût posse oratorem uocari: q̄q̄ in magna parte librorum suorum plus uis habeat quam sanguinis. Primus enim contexto ordine reze omissa modestia: ac pudore uerborum: ipsis etiam quibus uti mur armis incompositus, & studius ferendi plerunq; deiectus non pugnat: sed rixatur. Cæterum ut dixi sequentibus compara tus ex uarietate eruditionis & lepore urbanitatis & ipsarum ui rium robore multum cæteros superat: Quorum nemi nê aper nominare & uelut in aciem educere sustinuit. Ego autem expe ctabam ut Bruto Asinio & Celio & Caluo aliud nobis agmen produceret plerisq;: uel certe totidê nominaret: Ex quibus aliû Ciceroni: alium Cæsari: singulis demû singulos opponeremus. Non detractasse nominatum antiquos oratores contentus nemi nem sequentium laudare ausus est: nisi in publicum & in com mune: ueritum credo ne multos offenderet si paucos excerptis set. Quotus enim quisque scholasticorum non hac sua persua sione fruitur? ut se ante Ciceronem numeret sed plane post Ga binianum. At ego non uerebor nominare singulos: quo facilius propositis exemplis appareat quibus gradibus fracta sit & dimi nuta eloquentia. Appropera inquit maternus: & potius exolue promissum: neque enim hoc colligi desideramus: disertiores es se antiquos: quod apud me equidem inconfesso est. Sed causas exquirimus: quas te solitum tractare pauloante plane mitiore eloquentia & temporum nostrorum miratus: iratus antequam te aper offenderet maiores tuos lacessendo. Non sum inquit of fensus a prima disputatione, nec uos offendi decebit si quid for te aures uestras perstringit: cum sciatis hanc esse eiusmodi fer monum legem: iudicium animi citra damnum affectus profer re. Perge inquit maternus de antiquis loquaris, utere antiqua libertate: qua uel magis degenerauimus quâ ab eloquentia. Et

Messala non reconditās matēne causas requiris: nec aut tibi ip-
 si: aut huic Secundo: uel huic apro ignotas: & iam mihi partes
 assignatis proferendi in medium quæ omnes sentimus. Quis
 enim ignorat & eloquentiam & cæteras artes desciuisse ab ista
 uetere gloria: non inopia hominum: sed desidia iuuentutis: & ne-
 gligentia parentum: & inscientia præcipientium & obliuione
 moris antiqui: quæ mala primum in urbe nata mox per Italiam
 fusa iam in prouincias manant: quâquam uestra uobis notiora
 sunt. Ego de urbe & his propriis ac uernaculis uitis loquar:
 quæ natos statim excipiunt: & per singulos ætatis gradus cumu-
 lantur: Si prius de seueritate ac disciplina maiorum circa educā-
 dos firmandosq; liberos pauca prædixero. Iam pridem suus cuiq;
 filius ex casta parente natus: non in cella emptæ nutricis: sed
 gremio ac sinu matris educabat: cuius præcipua laus erat tueri
 domum & inseruire liberis: Eligebatur autem aliqua maior na-
 tu propinqua cuius probatis spectatisq; moribus omnis cuiusdā
 familiæ soboles committeretur: Coram qua neq; dicere fas erat
 quod turpe dictu: neq; facere quod inhonestum factu uideretur
 Ac non studia modo curasq; sed remissiones etiam lususq; pue-
 rorum sanctitate quadam: ac uerecundia temperabat. Sic Corne-
 liam Gracchorū. sic Aureliam Cæsaris: sic Actiam Augusti ma-
 trem præfuisse educationibus: ac produxisse principes liberos ac-
 cepimus: quæ disciplina ac seueritas eo pertinebat: ut sincera &
 integra & in nullis prauitatibus detorta uniuscuiusque natura
 toto statim pectore arriperet artes honestas: & siue ad rem mili-
 tarem: siue ad iuris scientiam: siue ad eloquentiæ studium incli-
 nasset: id solum ageret: id uniuersum hauriret. At nunc natus
 infans delegatur græculæ alicui ancillæ: cui adiungitur natus
 aut alter ex omnibus seruis plerunque uilissimus: nec cuiquam
 serio minister accommodatus: horum fabulis & erroribus tene-
 ri statim & rudes animi imbuuntur: nec quisquam in tota domo
 pensi habet quid coram infante domino: aut dicat: aut faciat.
 Quando etiam ipsi parentes nec probitati neque modestiæ par-
 uulos assuefaciunt: sed lasciuix & libertati. per quæ paulatim
 impudentia increpit & sui contentus ideo uero pro-
 pria & peculiaria huius urbis uitia pene in utero matris cōcipi

mihī uidetur: histrionalis fauor & gladiatorum equorumq; studia: quibus occupatus & obsessus animus quantulū loci bonis artibus relinquit: quotum quemq; inueneris qui domi quidq; aliud loquatur: quos alios adolescentulorū sermones excipimus: si quando auditoria intrauimus: nec præceptores quidem ulla crebriores cum auditoribus suis fabulas habent, colligunt enī discipulos non seueritate disciplinæ: nec ingenii experimento: sed ambitione salutantium: sed illecebris adulationis. Transeo prima discipulorum elementa in quibus & ipsis parum elaborat: nec in auctoribus cognoscendis: nec in euoluenda antiquitate: nec in noticiam uel rerum uel hominum: uel temporū satis opæ insumitur: sed expectantur quos rhetoras uocant: ut quorū professio quando primum in hāc urbem introducta sit: quā nullam apud maiores nostros auctoritatem habuit: statim de curiis referam necesse est animum ad eam disciplinā quo ausos esse eos oratores accepimus: quorum infinitus labor & quotidiana meditatio: & in omni genere studiorum exercitationes ipsorum et continetur libris, notus est nobis utiq; Ciceronis liber qui Brutus inscribitur: in cuius extrema parte: nam prior commemorationem ueterum oratorum habet: sua initia suos gradus suæ eloquentiæ uelut quandam educationem refert: se apud Q. Mutium ius ciuile didicisse: apud Philonem achademicum: apud Diodorum stoicum omnis philosophiæ partes penitus hausisse neq; his doctoribus contentum: quorum ei copia in urbe contingerat: Achaiam quoq; & asiam peragrasse: ut omnem oīum artium uarietatem complecteretur. Itaq; hercule in libris Ciceronis deprehendere licet: non geometriæ: non musicæ: non grammaticæ: non deniq; ullius ingenue artis scientiam ei defuisse. Ille dialecticæ subtilitatē: ille moralis partis utilitatem: ille rerū motus causaq; cognouit. ita. n. est optimi uiri: ita ex multa eruditione & pluribus partibus: & omnium rerū scientia exundat: & exuberat illa admirabilis eloquentia, neq; oratoris uis & facultas: sicut cæterarū rerū angustiis & breuibus terminis cluditur: sed is est orator: qui de oī quæstione pulchre & ornate & ad persuadendum apte dicere pro dignitate rerū ad utilitatē temporū: cū uoluptate audientium possit. Hæc sibi illi ueteres psuadebāt.

ad hæc efficienda intelligebant opus esse: nõ ut rhetorum scho-
lis declamarent: nec uc fictis: nec ullo modo ad ueritatem acce-
dentibus controuerfiis linguam modo: & uocem exerceret: sed
ut his artibus pectus implerent: in quibus de bonis ac malis:
de honesto ac curpi: de iusto & iniusto disputatur. Hæc enim ẽ
oratoris subiecta ad dicendum materia. Nam in iudiciis fere
de equitate: i deliberationibus de honestate dicimus: ita ut ple-
runq; hæc ipsa inuicem misceantur: de quibus copiose & uarie
& ornate nemo dicere potest: nisi qui cognouit naturam huma-
nam: & uim uirtutum: prauitatemq; uitiorum: & intellectum eo-
rum: quæ nec in uirtutibus neque in uitis numerantur. Ex his
fontibus etiam illa profluunt: ut facilius iram iudicis uel insti-
gac uel leniat: qui scit quid iræ promptius & miserationem im-
pellat: qui scit quid sit misericordia: & quibus animi motibus
concietur. In his artibus exercitationibusque uersatur orator:
siue apud infestos: siue apud cupidos: siue apud inuidentes: siue
apud tristes: siue apud timentes dicendum habuerint: cenebit ha-
benas animorum: & prout cuiusq; natura postulabit: adhibebit
manum & temperabit orationem: parato omni instrumento: &
ad omnem usum reposito: sunt apud quos ad strictum & colle-
ctum: & singula statim argumenta concludens dicendi genus
plus fidei meretur: apud hos dedisse opam dialecticæ proficiet:
alios fusa & æqualis & ex omnibus ducta sermõibus oratio ma-
gis delectat. ad hos permouendos mutuabimus aliquid a peri-
peticis: hi aptos & in omnẽ disputationem paratos iam locos
dabunt: academici pugnacitatem. Plato altitudinem: Xenophõ
iucunditatem. ne Epicuri quidem & Methrodori honestas quas-
dam exclamationes assumere. hisque prout res poscit uti alienũ
erit oratori. Neque enim sapientem informamus: neque stoico-
rum ciuitatem: sed eum qui non quasdam artes audire: sed om-
nes liberaliter debet. ideoq; & iuris ciuiliis scientiã ueteres ora-
tores compræhendebat: & grãmaticæ musicæ & geometriæ im-
buebantur. Incidunt enim causæ plurimæ quidem ac pene om-
nes quibus iuris nociã desideratur. Plenisq; autem in quibus
hæc quoq; scientia requiritur: nec quisq; respondeat: sufficit ut
ad cæpus simplex quidã & informe doceamus. Primũ autẽ aliter

utimur propriis: aliter commodatis longeque interesse manifestum est: possideat quis quæ profert an mutuet. Deinde ipsa multarum artium scientia etiam aliud agentes nos ornat: atque ubi minime credas: eminent & excellit. idque non doctus modo & prudens auditor: sed etiam populus intelligit: ac statim ita laude prosequitur: aut legitime studuisse: ut per omnes eloquentiarum numeros isse: & ut denique oratorem etiam fateatur: quem non posse aliter existere: nec existisse unquam confirmo: nisi eum qui tanquam in aciem omnibus armis instructus sit: in forum omnibus artibus armatus exierit: quod adeo negligitur ab horum ipsorum disertis: ut in actionibus eorum uix quoque quotidiani sermonis foeda ac pudenda uitia depræhendantur: ut ignorent leges: non teneant S. C. ius ciuitatis ultro derideant: Sapientiarum uero studium & præcepta prudentium penitus reformident: in paucissimos sensus & angustas sententias detrudant eloquentiam uelut expulsam regno suo: ut quæ olim omnium artium domina pulcherrimo comitatu pectora implebat: nunc circuncisa & amputata sine apparatu: sine honore pene dixerim: sine ingenuitate quasi una ex sordidissimis artificiis discatur. Ergo hanc primam & præcipuam causam arbitror: cur tantum ab eloquentia antiquorum oratorum recesserimus. Si testes desiderantur: quos potiores nominabo: quæ apud Græcos Demosthenem: quem studiosissimum Platonis auditorem fuisse memoriarum proditum est. Et Cicero his (ut opinor) uerbis quicquid in eloquentia effecerit: id se non rhetoræ: sed academiarum spacia consecutum. Sunt aliarum causarum magnarum & graues: quas uobis aperiri æquum est. Quoniam quidem ego iam meum munus expleui: & quod in consuetudine est: satis multos offendi: qui si forte hoc audirent certum habeo dicturos me dum iuris & philosophiarum scientiam: tanquam oratori necessariam laudo: ineptiis meis placuisse. Et maternus mihi quidem inquit susceptum a te munus adeo peregrisse nondum uideris: ut inchoasse tantum: & uelut uestigia ac liniamenta quædam ostendisse uidearis. Nam quibus instrui ueteres oratores soliti sunt dixisti differentiamque nostræ desidiarum & scientiarum aduersus acerrima & fecundissima eorum studia demonstrasti. Cætera expecto ut quæ admodum ex te didici quod aut illi scirent. aut nos nesciamus:

ita hoc quoq; cognoscam: quibus exercitationibus iuuenes iam & forum ingressi confirmare & alere ingenia sua soliti sint. neq; enim arte & scientia: sed longe magis facultate & eloquentia contineri: nec tu puto abnuēs: & hi significare uultu uidentur. Deinde cum Aper & Secundus idem annuissent: Messala quasi rursus incipiens: Quoniam initia & sœmina ueteris eloquētiae satis demonstrasse uideor docendo quibus artibus antiqui oratores institui erudiriq; soliti sint: persequar nunc exercitacionē eorum: quanq̄ ipsis artibus inest exercitatio. nec quisq̄ percipere tot reconditas aut tam uarias res potest: nisi ut scientiæ meditatio: meditationi facultas: facultati uis eloquentiæ accedat. per quæ colligitur eandem esse rationem: & percipiendi quæ proferas: & proferendi quæ perceperis. sed si cui obscuriora hæc uidentur: isq; scientiam ab exercitacione separat ad certe concedet instructum & plenum his artibus animum lōge paratum ad eas exercitaciones uenturum: quæ propriæ circa oratoriam uident̄. Ergo apud maiores nostros iuuenis ille: qui foro & eloquentiæ parabatur imbutus iam domestica disciplina: refertus honestis studiis deducebatur a patre: uel a propinquis ad eum oratorem qui principem locum in ciuitate tenebat. hunc sectari: hunc prosequi: huius omnibus dictionibus interesse: utq; sic dixerim pugnare in prælio disceret: magnos ex hoc usus multum constantiæ: plurimum iudicii iuuenibus statim contingebat: in media luce studentibus: atq; inter ipsa discrimina: ubi nemo impune stulte aliquid aut cōtrarie dicit: quod & iudex respuat: & aduersarius exprobret: ipsi deniq; aduocati aspernentur. Igitur uera statim & incorrupta eloquentia imbuebantur. Et quanq̄ unum sequerentur: tamen omnes eiusdē ætatis patronos in plurimis & causis & iudiciis cognoscebant. habebantq; ipsius populi diuersissimarum aurium copiam: ex qua facile depræhendebatur quid in quoq; uel probaretur uel displiceret. Ita nec præceptor deerat optimus qdē & electissimus: qui faciem eloquentiæ non imaginem præstaret: nec aduersarii & æmuli ferro: nō sudibus dimicantes: sed auditorium semper plenum: semper nouum ex inuidis & fauentibus: ut nec benedicta dissimularentur. Scitis enim magnam illam & duraturā eloquentiæ famam nō minus

in diuersis subselliis parari q̄ suis: quinimmo constātius surge
re: ibi fidelius corroborari: atq; hercule sub eiusmodi præceptio
nibus iuuenis ille de quo loquimur: oratorum discipulus: fori
auditor: sectator iudiciorum: eruditus & assuefactus aliēis expe
rimentis: cui quotidie audienti notæ leges: non noui iudicū uul
tus: frequens in oculis consuetudo cōcionum: sæpe cognitæ po
puli aures: siue accusationem susceperat: siue defensionem: So
lus statim unicuique causæ par erat: nonodecimo ætatis anno
Lucius crassus. C. Carbonem: uno & uigesimo cæsar dolobellā:
altero & xx. Asinius pollio Catonem: non multo ætatem antece
dens Caluus Vatinius: iis orationibus ifecuti sunt: quas hodie
cum admiratione legimus. At nunc adolescentuli nostrī dedu
cuntur in scæna scholasticorum: qui rhetores uocant̄: quos pau
loante Ciceronis tempora exitisse nec placuisse maioribus no
stris ex eo manifestum est: quod Marco Crasso & Domitio cen
soribus cludere (ut ait Cicero) ludum impudētiae iussi sunt. Sed
ut dicere institueram deducimur in scholas: quibus non facile
dixerim: utrum ne locus ipse: an condiscipuli: an genus studiorū
plus mali ingeniis afferant. Nam in loco nihil reuerentiæ: sed ī
quem nemo nisi imperitus æque intrat. In condiscipulis nihil
profectus cum pueri inter pueros: & adolescentuli in adolescen
tulos pari securitate dicant & audiantur. Ipsæ uero exercitatōes
magna ex parte contrariæ. Nempe enim duo genera materiārū
apud rhetoras tractantur: suasoriæ & controuersiæ: robustiori
bus assignantur: quales perfidiæ: & quam incredibiliter compo
sitæ. Sequitur autem ut materiæ abhorrētī a ueritate: declama
tio quoque adhibeatur. Sic fit ut tyrānicidarum præmia: aut ui
tiatarum electiones: aut pestilentiae remedia: aut incesta matrū
aut quicquid in schola quotidie agitur: In foro uel raro uel nū
quam: ingentibus uerbis persequantur: cum ad ueros iudices
uētum est rem cogitare nihil humile nihil abiectum eloqui po
terat. Magna eloquentia: sicut flamma materia alitur: & moti
bus excitatur: & urendo clarescit. Eadem ratio in nostra quoq;
ciuitate antiquorum eloquentiam peruexit. Nam & si horum
quoque temporum oratores ea consecuti sunt: quæ composita
& quieta & beata rep. imbui fas erat: tamen ista perturbatione
ac licentia pleraque sibi assequi uidebantur. Cum mixtis omni

171

bus & moderatore uno carentibus tatum quis que orator sciret: quantum erranti populo persuaderi poterat. Hinc leges assidue & populare nomen. Hinc contiones migrantium pene pernoctantium in rostris: hinc accusationes potentium reorum: & assignatae etiam domibus inimicitiae: hinc procerum & assidua senectutis aduersus plebem certamina: quae singula & si distrahebant rempublicam exercebant: tamen illorum temporum eloquentiam: & magis cumulare praemiis uidebantur: quia quanto quisque plus dicendo poterat: tanto facilius honores assequeretur: tanto magis in ipsis honoribus collegas suos antebat: tanto plus apud principes gratiae: plus auctoritatis apud patres: plus notitiae ac nominis apud plebem probabat. hi clientelis etiam exterarum nationum redundabant: hos ituri in prouincias magistratus reueriebantur hos reuersuri colebant: hi & praeturae & consulatui uacare ultro uidebantur: hi ne priuati quidem sine potestate erant: cum & populum & senatum consilio & auctoritate regerent: quinimmo sibi ipsi persuaserant neminem sine eloquentia aut assequi posse in ciuitate: aut tueri conspicuum & eminentem locum: nec mixtae cum etiam iuui ad populum producerentur: cum parum esset in senatu breuiter censere: nisi qui ingenio & eloquentia sententiam suam tueretur: cum in aliquam inuidiam aut crimen uocati: sua uoce respondendum haberent: cum testimonia quoque in publicis non absentes: nec per tabellam dare: sed coram & praesentes dicere cogerentur. Ita ad summa eloquentiae praemia magna etiam necessitas accedebat: & comoda. Disertum haberi pulchrum & gloriosum: sed contra mutum & elinguem uideri deforme habebatur: non minus rubore quam praemiis stipulabantur: ne clientularum loco potius quam patronorum numerarentur: ne traditae a maioribus necessitudines ad alios transissent: ne tanquam inertes: & non suffecturi honoribus: aut non impetrarent: aut impetratos male tuerentur. Nescio an uenerint in manus nostras haec uetera: quae & antiquorum bibliothecis adhuc manent: & nunc maxime a mutiano contrahuntur. Ac iam undecim (ut opinor) actorum libris: & tribus epistolarum composita: & edita sunt. Ex his intelligi potest Gneum Pompeium & Marchum Crassum

non uiribus modo & armis: sed ingenio quoque & oratione ualuisse. Lentulos & Metellos & Lucillos & Curiones: & cæteram procerum manum: multum in his studiis opæ curæq; posuisse: nec quenq̄ illis temporibus magnam potentiam sine eloquētia consecutum. His accedebat splendor reꝝ: & magnitudo causarū quæ & ipsa plurimū eloquentiæ præstant. Nam multū interest utrum ne de furto: aut formula: & interdicto dicendū habeas: an de ambitu comitiõꝝ: expilatis sociis: & ciuibus trucidatis: quæ mala sicut non accidere melius est: isq; optimus ciuitatis status habendus est: quo nihil tale patimur: ita cum acciderent ingeniem eloquentiæ materiam subministrabant. Crescit. n. cum amplitudine rerum uis ingenii: nec quisq̄ claram & illustrem orationem efficere potest: nisi qui causam parem iuenit: nõ opinor Demosthenem orationes illustrant: quas aduersus tutores suos cõposuit: nec Ciceronem magnum oratorē P. Quintius defesus aut Licinius archias poeta: faciunt: Catilina & Milo & Verres & Antonius hanc illi famam circumdederunt: non quia tanti fuit r. p. malos ferre ciues: ut uberem ad dicendum materiam oratores haberēt: sed ut subinde admoneo quæstionis meminerimus sciamusq; nos de ea re loqui: quæ facilius turbidis & inquietis tēporibus extitit. Quis ignorat utilius ac melius esse frui pace: q̄ bello uexari? Plures tamen bonos præliatores bella q̄ pax ferunt. Similis eloquentiæ conditio: Nam quo sæpius steterit: tanto in acie: quoque plures & intulerit ictus & exceperit: quo maior aduersarius eo acrior: qui pugnas sibi asperas desumpserit: tanto altior & excelsior: & illis nobilitatus criminibus more hominum agit: quorum ea natura est ut secunda uelint. Transeo ad formam & consuetudinem ueterum iudiciorum: quæ & si nunc aptior est: ita erit eloquētia: tanto illud forum magis exercebat: in quo nemo intra paucissimas horas perorare cogebat: & liberæ comperēdinationes erant: & modum dicendi sibi quisq; sumebat: & numerus neq; dierū neq; patronorū cauebat. primus huius. cons. Cn. Pompeius astrinxit: imposuitq; ueluti frenos eloquentiæ. ita tamen ut omnia in foro: omnia in legibus: omnia apud prætores gererentur: apud quos quanto maiora negocia olim exerceri solita sunt: quod maius argumentum

est: q̄ q̄ causæ centumviraes: quæ nunc primum obtinet locū
adeo splendore aliorum iudiciorum obruebantur: ut neq; Cice
ronis: neq; Cæsaris: neq; Bruti: neq; Celii: neq; Calui: non deniq;
ullius magni oratoris liber apud centum uiros dictus legatur:
exceptis orationibus Asinii: quæ pro hæredibus ironiæ iscribun
tur: ab ipso tamé Pollione medijs diui Augusti temporibus ha
bitæ: postq̄ longa temporum quies: & continuum populi ociū:
& assidua senatus tranquillitas: & maximi principis disciplina:
ipsam quoque eloquentiam sicut omnia alia pacauerat. paruū
& ridiculum fortasse uidetur: q̄ dicturus sum: dicam tamen uel
ideo ut rideatur: quantum humilitatis putamus eloquentiæ at
tulisse penulas istas: quibus astricti & uelut inclusi cum iudici
bus fabulamur: quantum uirium detraxisse orationi auditoria
& tabularia credimus: in quibus iam fere plurimæ causæ expli
cantur: Nam quomodo nobiles equos cursus & spacia probant
sic latus oratorum campus: per quem nixi liberi & soluti feran
tur. Debilitatur: ac frangitur eloquentia: ipsam quinimmo curā
& diligentē stili anxietatem contrariam experimur: quia sæpe i
terrogat iudex quando incipias: & ex it̄rogatione eius incipiē
dum est: frequenter probationibus & testibus silentium patro
nus indicit unus inter hæc dicenti ac alter assistit: & res uelut i
solitudine agitur. Oratori autem clamore plausuq; opus est: &
uelut quodam teatro: qualia quotidie antiquis oratoribus cō
tingebant: cum tot pariter ac tam nobiles forum coartarent: cū
clientelæ quoq; & tribus & municipiorum: & legationes ac par
tes Italiæ periclitantibus assisteret: cum in plærisq; iudiciis cre
deret populus ro. sua interesse quid iudicaretur. Satis constat
C. Cornelium & M. Scaurum & T. Milonem. & .L. Bestiam & P.
Vatinium concursu totius ciuitatis & accusatos & defensos: ut
frigidissimos quoq; oratores ipsa certantis populi studia excita
re & incendere potuerint. Itaq; hercule eiusmodi libri extāt: ut
ipsi quoq; egerūt: non aliis magis orationibus censeantur. Iam
uero cōciones assidue: & datū ius quoq; potētissimū quēq; uexā
di: atq; ipsa inimiciarū gloria: cum se plurimi disertorum. ne z
P. quidem Scipione: aut Silla: aut Gn. Pompeio abstinerunt:
& ad incendendos principes uiros: ut est natura inuidiæ populi

744

quoq; hiftiones auribus uterentur: q̄ tum ardorem ingeniis:
quas oratoribus faces admouebant: non de ociofa & quæta re
loquimur: & quæ probitate & modestia gaudeat: sed est magna
ifta & notabilis eloquẽtia alumna licentiæ: quã ftulti libertatẽ
uocabant: comes feditionum: effrenati populi incitamentũ: sine
obfequio: sine feruitute contumax temeraria arrogans: quæ in
bene constitutis ciuitatibus non oritur. Quem enim oratorem
lacedæmonium: quem crêtensem accipimus: quæ ciuitatum se
ueriffima disciplina: & feueriffimæ leges traduntur: nec mace
donum quidem ac persarum: ac ullius gentis: quæ certo impio
contenta fuerit eloquentiam nouimus. Rhodii quidam: atheniẽ
fes plurimi oratores extiterunt: apud quos omnia populus: oĩa
imperiti: omnia (ut sic dixerim) omnes poterant. Nostra quoq;
ciuitas donec errauit: donec se partibus & dissentionibus & di
scordiis confecit: donec nulla fuit in foro pax: nulla superiorum
reuerentia: nullus magistratum modus: tulit sine dubio ualen
torem eloquentiam: sicuti indomitus ager habet quafdam her
bas latiores. sed nec tuta resp. gracchorum eloquentia fuit: ut pate
retur & leges: nec bonæ formam eloquentiæ Cicero tali exitu
pensauit. Sic quoq; quod superest antiquis oratoribus forum
non emendare: nec usq; ad uotum compositiæ ciuitatis argumẽ
tum est quidem: q̄ nemo nos aduocat: nisi aut nocẽs aut miser.
quod municipium in ciuitatem nostram uenit: nisi quod aut uĩ
cinus populus: aut domestica discordia agitat. Quam prouitiã
tuemur: nisi spoliata: uexataq;? Atqui melius fuisset non queri
q̄ iudicari. Quod si inueniretur aliqua ciuitas in qua nemo pec
caret: supuacuis esset inter innocentes orator. sicut inter sanos
medicus: Quomodo tamen minimum usus minimumq; profe
ctus: ars medentis habet in his gentibus: quæ firmiffima ualitu
dine ac saluberrimis corporibus utuntur: Sic minor oratorum
horum: obscuriorque gloria est inter bonos mores & in obse
quium regentis paratos. Quid enim opus est longis in senatu
sententiis: cum optima cito consentiant? Quid multis apud p̄
pulum contionibus: cum de re publica non impetiti & multi
deliberent: Sed sapientiffimus & unus? Quid uoluntariis ac
cusationibus: cum tam raro & tam parce peccetur? Quid inui
diosis & excedentibus modum defensionibus: cum clementia

cognoscentis obuiam periclitantibus eat? Credite optimi & in
 quatum opus est disertissimi uiri. Si aut uos prioribus sæculis:
 aut isti quos miramur his nati essent: ac deus aliquis uitas: aut
 uestra tempora repente mutasset: nec uobis summa illa laus &
 gloria in eloquentia: neq; illis modus & temperamentum defu-
 isset. Nunc quoniam nemo eodem tempore assequi potest ma-
 gnam famam & magnam quietem: huius sæculi sui quisque ci-
 tra obrectationem alterius utatur. Finierat Maternus. Tum
 Messala. erant quibus cõtradicerem: erant quibus plura dici uel-
 lem: nisi iam dies esset exactus. fiet inquit Maternus postea ar-
 bitratu tuo: & si qua tibi obscura in hoc meo sermone uisa sũt:
 de his rursus conferemus. ac simul assurgens & Aprum comple-
 xus: Ego inquit te poetis: Messala antiquariis criminabimur. At
 ego uos rhetoribus & scholasticis inquit. cum adrisissent disces-
 simus.

FINIS.

Handwritten notes in brown ink:
 ...
 ...
 ...

INC
 1550

Faint, illegible text at the top of the page, possibly bleed-through from the reverse side.

LIBRARY
Faint, illegible text in the middle section of the page, including a faint circular stamp or seal on the right side.

Faint, illegible text at the bottom of the page, possibly bleed-through from the reverse side.